

श्रीहर्षचरितम्

महाकवि श्रीवाग्भट्टविष्णुचतुर्विधम् ।

वि. प्र. उपाधिप्राप्ति

श्रीजीवानन्द विद्यालये ~~भारत~~

संस्कृतं परिवर्तितं प्रकाशितञ्च ।

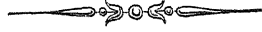
कलिकातानगरे

सुचारुयन्त्रे

मुद्रितम् ।

इ. १८७६

श्रीहर्षचरितम् ।

प्रथमोच्छ्वासः ।

चतुर्मुखसुखाम्भोजवनहंसवधूर्मम् ।
मानसे रमतां दीर्घं सर्वशुक्ला सरस्वती ।
कथमाख्यायिकाकारा न ते वन्द्याः कवीश्वराः ।
कवीनामगलदृषीं नूनं वासवदत्तया ॥
शक्त्येव पाण्डुपुत्राणां गतया कर्णगोचरम् ।
पदवद्भोज्ज्वलोहारिकृतकण्ठकमस्थितिः ॥
भट्टारहरिचन्द्रस्य पद्यवन्धो वृपायते ।
कुविनाशनमग्रास्य सकरोत्सातवाहनः ॥
विशुद्धजातिभिः कोशं रत्नैरिव सुभाषितैः ।
कीर्तिः प्रवरसेनस्य प्रयाता कुसुदोज्ज्वला ॥
सागरस्य परं पारं कपिसेनेव सेतुना ।
सूत्रधारकृतारम्भैर्नाटकैर्वज्रभूमिकैः ॥
सप्तताकैर्विशालेभे भासो देवकुलैरिव ।
निमर्गसूरवंशस्य कालिदासस्य सूक्तिषु ॥
प्रीतिर्नधुरमार्द्रासु मञ्जरीष्विव जायते ।
आर्यागजशतोच्छ्वासैः हृदयस्थैः स्मृतैरपि ॥

जिह्वान्तः क्लृप्तमाणोव न कवित्वे प्रवर्तते ।
 तथापि वृपतेर्भक्त्या भीतोनिर्वहणाकुलः ॥
 करोष्याख्यायिकाम्भोधौ जिह्वाह्वनचापलम्
 सुखप्रबोधजलिता सुवर्णघटनोज्वला ॥
 शब्दैराख्यायिका भाति शब्धेव प्रतिपादुकैः ।
 दर्शयन्ती सुखे खेद प्रस्वलन्ती पदे पदे ॥
 कथञ्चिन्नीयते शब्ध्यां कथा नवबधूरिव ।
 जयज्वलत्प्रतापज्वलनप्राकारकृतजगद्रक्षः ॥
 सकञ्चप्रणयिमनोरथसिद्धिः श्रीपर्वतोहर्षः ।

एव मनुश्रूयते । पुरा किल भगवान् स्व लोकमधितिष्ठन्
 परमेष्ठी विक्रान्तिनि पद्मविष्टरे समुपविष्टः शुनामीरप्रसुखै
 रीर्ष्याकैः परिष्टतो ब्रह्मोदिताः कथाः कुर्वन्न्त्याय निरवद्या
 विद्यागोष्ठीरविभावयत् । कदाचिदासां चक्रे तथामीनञ्च
 तन्निभुवनप्रतीक्ष्यं सर्वे दक्षचाक्षुषप्रसृतयः सप्रजापतयः सर्वे
 च सप्तर्षिपुरःसरमहासुनयः सिषेदिरे । केचिद्वचःस्तुतिचतुराः
 समुदाहरन् । केचिदपचितिभाञ्जि यजूंषि अपठन् । केचित्
 प्रशंसामालीढा मानिजगुः । अपरे तु विष्टतकर्मक्रियातन्त्रा-
 न्मन्त्रावाचचक्षिरे । विद्याविमंवादकृताश्च तत्र तेषा मन्यो-
 न्यस्य त्रिवादाश्च प्रादुरभूवन् । अथातिरोपणः प्रकृत्या महा-
 तपा मुनिरत्ने स्तनयस्तारापते श्वाता नान्ना द्वितीयेन मन्दु-
 नान्ना मुनिना सह कलहायमानः सामगायन्त्रक्रोधान्धो विस्वर
 अकरोत् । सप्तर्षेषु शापभयप्रतिपन्नमौनेषु मुनिष्वन्यालाप-
 नीलयया चावधीरयति कमलासम्भवे कुमारीकिञ्चिदुक्तबाल-
 भावे भूपितनययौवने वयसि वर्तमाना गृहीतचासरप्रचल-

भुजलता पितामहमुपवीजयन्ती निर्भस्मनताङ्गनजनितरागा-
 भ्यामिव स्वभावारुणाभ्यां पादपल्लवाभ्या मुपासमाना शिष्य-
 द्वयेनेव पदक्रममुखरेण नूपुरयगलेन वाचालितचरणा
 धर्मनगरतोरणस्तम्भविभ्रमं विभ्राणा जङ्घाद्वितीयं सलील-
 मुत्कलहसकलकलालापिनि मेखलाशब्दि विन्ध्यस्तवामहस्त-
 किमलया विद्वन्मानसनिवासलग्नेन गुणकलापिनेवांसावल-
 खिना ब्रह्मसूत्रेण पवित्रीकृतकाया भास्वन्मध्यनायकमनेक
 मुक्तातुयात मपवर्गमार्गमिव हार सुरमा समुद्वहन्ती वदन-
 प्रविष्टं सर्वविद्याबधूचरणालक्तकपाटलेनेव स्फुरता दग्धनच्छदेन
 विराजमाना संक्रान्तकमलासनकृष्णाजिनप्रतिविम्बां मधुर-
 गीताकणेनावतीर्णशशिहरिणामिव कपीलस्थलीन्दधाना ति-
 र्यक् मावन्नमुन्नमितैकमूल । श्रोत्रमेकं विस्तरश्रवणकलुषितं
 प्रक्षालयन्तीवापाङ्गनिर्गमेन लोचनांशुजलप्रवाहेणोतरश्रवणेन
 विकसितमिन्दुवारमञ्जरीजुषा हसितेन प्रकटितविद्यामदा श्रु-
 तिप्रणयिभिः प्रणवैरिव कर्णावतंसमधुकरकुलैरुपास्यमाना
 सुकरविमलेन प्रज्ञाप्रतानेनांशुकेनाच्छादिततनुलता वाङ्मय-
 मिव दिक्षु दशनज्योत्स्नालीक विकिरन्ती देवी सरस्वती श्रुत्वा
 जहास ।

दृष्ट्वा तु तां तथा हसन्तीं स मुनिराः पापे । दुर्गृहीतविद्या-
 लवावलेपे ! दुर्विदग्धे ! मामप्यपहसन्तीत्युक्त्वा शिरःकम्पविशीर्य-
 माणबन्धविसरैरुन्मीषत्तडित्तन्तुपिङ्गलिम्बो जटासञ्चयस्य रो-
 चिषा सिञ्चन्निव रोषदहद्रवेण दग्ध दिग्गः कृतकालमन्निधानामि-
 वान्धकारितललाटाष्टपदामन्तकमण्डनपत्रभङ्गमकरीकारिकां
 भ्रूकृतिभावध्वनिविबोहिषेन चतुःप्राग्नेश्च रुधिरौषहारमिवाम-

र्षदेवतायै प्रयच्छन्निर्दयदृष्टदग्धनच्छदो दन्तांशुच्छलेन भय-
पलायमानां वाचमिव विरुन्धन्सस्त्रसिनि शापशासनपटस्थेव
ग्रन्थन् ग्रन्थिमन्थया कृष्णाजिनस्य स्वेदप्रतिविम्बितैः शापभया
च्छरणागतैरिव सुरासुरमुनिभिः प्रतिपन्नसर्वावयवः कोप-
तरन्तिताङ्गुलिना करेण प्रसादलग्ना मन्तरावलिकामिवाक्षमा-
लां विक्षिप्य कामण्डलवेन वारिणा समुपस्पृश्य शापजलं
जग्राह ।

अत्रान्तरे स्वयम्भुवोऽभ्यासे समुपविष्टा देवी पीपूष-
फेनपटलपाण्डुरं कल्पद्रुमदुकूलवल्कलं वसाना विसतन्तुमये-
नांशुकेनीन्तस्तनमध्यनिवड्गतात्रिका ग्रन्थितपीनिर्जितत्रिभु-
वनजयपताकाभिरिव त्रिधाभिर्भस्मत्रिपुण्ड्रराजिभिर्विराजित-
ललाटाजिरास्कन्धावलम्बिना फेनधवलेन तपःप्रभावकुण्डली-
कृतेन गङ्गास्रोतसेव योगपट्टकेन विराजितवैलक्ष्येणासव्येन
ब्रह्मोत्पत्तिपुण्डरीककमण्डलुङ्करेण कलयन्ती दक्षिणमन्त्र-
मालापरिक्षेपं कम्बुनिर्मोकदत्तुरं तज्जेनतरलिततर्जनीकं हस्त
सुत्क्षिपन्ती आः ! पाप ! क्रोधोपहत । दुरात्मन्नात्मन् ! ब्रह्म-
बन्धो । मुनिखेटक । निराकृते । कथमात्मस्खलितविलक्ष ! सक-
लसुरासुरमुनिमनुजवन्दनीयां त्रिभुवनमातरं सरस्वतीं शम्भु-
भिलषसीत्युक्त्वा रोषविमुक्तवेदासनैरोङ्कारमुखरमुखैरुत्ते-
पदीलायमानजटाभारभरितशिरोभिः परिकरबन्धमन्त्रितकृ-
ष्णाजिनच्छायाश्यामायमानदिवसैरमर्षनिश्वासदोलाप्रेङ्खोलि-
तब्रह्मलोकैः सोमरसमिव स्वेदविसरथाजेन स्ववङ्गिरग्निहोत-
पविवभस्मस्फोरललाटैः कुशतन्तुचीरचीवरिभिः ऋषिभिः प्रहर-
णीकृतदण्डकमण्डलुमण्डलैर्मूर्तेषुतुर्भिर्ज्यैदैः सह वृक्षीमपहाय

सावित्री ससुत्तस्ये । ततो मर्षय मर्षय भगवन्नभूमिरेषा शाप-
स्येत्यनुशास्यमानोऽपि तापसै रूपाध्यायस्खलितमेकां क्षमस्येति
ब्रह्मस्त्रलिपुटे प्रसाद्यमानोऽपि शिष्यैः पुत्र । मातृया स्तपसः
प्रत्यूहमिति निवार्यमाणोऽप्यद्विणा रोषावेशविवशो दुर्वासा दु-
र्विनीते । व्यपनयामि ते विद्यालवाङ्म्लेषविशेषजनिता सुन्नति
मधस्तात् गच्छ मर्त्यलोकामित्युक्त्वा तच्छापीदकं विघ्नसर्जं । ततः
प्रतिशापदानोद्यतां च सावित्रीं सखि ! संहर रोधं ससुतमत-
योऽपि जात्यैव द्विजन्मानो माननीया इत्यभिदधाना सरस्व-
त्येनां न्यवारयत् ।

अथ तां तथा शप्तां सरस्वतीं दृष्ट्वा पितामहः कमलो-
त्पत्तिलग्नमृणालसूत्रामिव धवलयज्ञोपवीतिनीं तनुसुद्वह-
नुङ्गच्छदच्छाङ्गुलीयकमरकतमयूखलताकलापेन त्रिभुवनोप-
प्लवाशमनकुशापीडधारिणैव दक्षिणेन करेण निवार्य शाप-
कलकलमतिविमर्ददीर्घैर्भाविङ्गतयुगारम्भसूत्रपातामिव दिक्षु
विशिष्यन् दशनकिरणैः सरस्वतीं स्थानमङ्गलपटहेनेव पूरय-
न्नाशाः स्वरेण सधी सुवाच ।

ब्रह्मन् खलु साधुसेवितोऽयं पत्न्याः । येनाऽसि प्रवृत्तः
निहन्तुमेषु पुरस्तादुद्दालप्रवृत्तेन्द्रियदाजिसमुत्थापितं रजः
कलुषयति दृष्टिमनश्चजिताम् । क्रियदूरं वा चक्षुरीक्षते ।
विशुद्ध्यवा धिया पश्यन्ति कृतबुद्ध्यः सर्वानसतः सतोवा निस-
र्गविरोधिनी चेयं पयःपावकयोरिव एकत्र धर्मक्रोधयो-
र्दन्तिः । आलोकमपहाय कथं तमसि निसज्जमि । क्षमा
हि मूलं सर्वतपसाम् । परदोषदर्शनदत्ता दृष्टिरिव कुपिता
न ते बुद्धिरात्मनो दीपान् पश्यति । क्व महातपोभार-

वैषयिकता क पुरोभागित्वम् । अतिरोषणश्चक्षुष्मानपि अन्ध-
 एवाजनि । नहि खलु कोपकल्पिता विष्टशति मतिः; कर्तव्य-
 मकर्तव्यं वा; कुपितस्य हि प्रथमान्धकारिणी भवति विद्या ततो
 भ्रूकुटीः । आदाविन्द्रियाणि रागः समास्कन्दति चरम चक्षुः ।
 आरम्भे तपोगर्हति पश्चात् स्वेदसलिलं पूर्वमयग्नः स्फुरति
 अनन्तरमधरः । कथञ्च ते विषपादपस्येव लोकविनाशाय वल्क-
 लानि जातानि । अनुचिता खल्वस्य मुनिवेषस्य हारयष्टिरिव
 वृतमुक्ता चित्तवृत्तिः । शैलूष इव वृथा वह्मि कृत्विमोपशमम् ।
 शून्येन चेतसा कल्पं तपसः स्वल्पमपि न पश्यामि ते कुशलं
 जातम् । अनेनापि लधिन्नाचायाप्युपर्येव भ्रुवसे ज्ञानोदन्वतः ।
 न खल्वेडमूकाच्च एडा जडा वा सर्व एते महर्षयः; रोषदीष-
 निषेव्ये स्वहृदये निग्राह्ये किमर्थमिति निगृहीतवाननागसं-
 सरस्वतीम् ।

एतानि तान्यात्मस्वलितवैलक्ष्याणि । यैर्याति वाप्यताम-
 विदग्धो जनः । इत्युक्त्वा पुनराह । भद्रे ! सरस्वति ! मागा
 विषादम् । एषा वा मनुधास्यति सावित्री । विनीदयि-
 यति चाक्षद्विरहितां त्वाम् । आत्मजमुखकमलावलीकनाव-
 धिय ते शपोऽय भविष्यतीत्यभिधाय विसर्जितसुरासुरमुनि-
 मण्डलः ससम्भ्रमीपहतनारदस्कन्धविध्वस्तहस्तः समुचिताङ्गि-
 ककरणायोदतिष्ठत् । सरस्वत्यपि शप्ता किञ्चिदधोमुखी कृष्ण-
 धवलशारां कृष्णाजिनलेखाभिव तपसे दृष्टिसुरासि पातयन्ती
 सुरभिनिष्वासलग्नैः शपाक्षरैरिव पट्चरणकदम्बकैराकृष्य-
 माणा शोकाश्रिजहस्ताधोमुखीभूतेनापदिश्यमानमर्त्यलोका-
 वतरणमार्गेशेन नखमनूखजारुकेन नूपुरवव्याहारहृतैर्भ-

वनकलहंसकुलै ब्रह्मलोकवासिसुनिहृदयैरिवानुगम्यमानासहं
सावित्या गृहजगात् ।

अत्रान्तरे सरस्वत्यवतरणवार्त्तामिव कथयितु मयत-
तार मन्वन्तीकमंशुमाजी क्रीण च मन्दायमाने सुकुलित-
विमिनीविरहव्यसनविपश्मरसि वासरे मधुमादितकामि-
नीकोपकुटिलकटाक्षतिथ्यत्राण इव ज्येपीयः क्षितिधरशिखर
भवतरति तरुणकरकपिलपनलोहिने लोकैकचक्षुषि भग-
वति सवितरि प्रस्तामहि प्युधः क्षरत्क्षीरधाराधवलिव्वा-
सन्नचन्द्रोदयोद्दामक्षीरोदक्षालितेष्विव दिव्याश्रमीपशत्यके-
ष्वपराहप्रवारप्रवलिने चामरिणीवामीकरतटाडनरटिन-
रदने रदति सुरस्वतीरोधांसिस्त्रैरमैरावी प्रसृतानेकविद्या-
धराभिनारिकासहस्रवरणाक्षककरसागुलिप्त इव प्रकटप्रति
पाटलतां तारापथे तारापथस्थितसिद्धदन्तदिनकरास्तमपा-
स्यापवर्जिते रञ्जितककुभि कुसुम्भभासि खवति पिनाकि-
प्रणति मुदितसन्ध्यास्वेद इव रक्तचन्दनद्रवे वन्दारुसुविद्वन्दा-
रकवृन्दवध्यमानसन्ध्याञ्जलिष्वने ब्रह्मोत्पत्तिकमलसेवासमागत-
सकलकमलाकर इव राजति ब्रह्मलोके समुच्चारिततृतीय-
सवनब्रह्मणि ब्रह्मणि ज्वलितवैतानज्वलनज्वालाजटालाजिरे-
ष्वारम्भधर्मसाधनशिविरनीराजनेष्विव सप्तविंशन्दिरेष्वधमर्ष-
णामुपितकिल्बिपगदोल्लाघलबुधूपतिष्ठमान सन्ध्यापासनासीन-
तपस्विपङ्क्तिपूतपुलिने ह्रवमानपद्मथोनियानहसदन्तुरोर्मिणि
मन्दाकिनीजले जलदेवतापत्रे पत्तरथकुलकलत्रान्तःपुरसीधे
निजमधुरसामोदिनि मधुलतमधुपसुदि सुसुदिषमाणे सुसुद-
वने दिवसावसाननस्यत्तामरसमधुरससपीतिव्रते सुषुप्ति च-

दुष्टगालकाण्डकण्ठकृत्तुण्डयनकुण्डलिनाक्रुपरे धृतपक्षराजि-
 वीजितराजीवरजसि राजहसयूथे तटतताकुमुमधूलीधूसरित-
 सरिति सिद्धपुरपुरन्धीवस्मिन्नसमल्लिकागन्धग्राहिणि साय-
 न्तने तनीयसि निशानिश्चामनिभे नभस्वति स्वति सङ्की-
 चदञ्चदुञ्चके सरकोटिपङ्कटकुमेशयकोशकृटीकुटिनगायिनि
 षट्चरणचक्रे वृत्तोद्भूतधूर्जटिजटविकुटजकश्यालनिभे नभ-
 स्थलं स्तप्रकयति तारागणे दन्ध्यालुवप्रतातस्त्रे परिणामत्ताल-
 फलत्वपि कालदेदुरे मेदिनीं निमीलयति नववर्षसि तमसि
 तरुणतरतिमिरपटलपाटनपटीवर्षसि यामिनीकर्णापूरचम्प-
 कलिकाकदम्बके प्रदीपप्रकरे प्रतनुतुहिङ्गिरणानोकपा-
 टले श्यामजनीतनीरसुच्यपानत्राजिन्दीकुण्डलापुलिनावजाने
 शातकवेष्टयति तिमिन्मागामुखे खसुचिभेचकितविकृच्छकु-
 वलयसरसि शशधरकरनिकरकलप्रहाविलेपभूयमाने भानि-
 नीमनसीव शर्वरीचकुरचये चापत्वपि तमसि लटिते भगव-
 त्युदयगिरितटनिकरकुहरहदिखरनखासुखनिवहहेतिनिहि-
 तनिजहरिणगलगलितरुधिरचयनिचितमिव लोहितं वपु-
 रुदयरागमधरनिव विभावरीवध्वा धारयति श्वेतभानी अच-
 लच्युनचन्द्रकान्तजलधाराधौतइव ध्वस्ते ध्वस्ते गोलोकगति-
 तदुग्धविसरवाहिनिदन्तमयमकरमुखमहाप्रणालइव प्रवृत्ते
 पूरयितुमपयोनिधिमिन्दुमण्डले स्पष्टे प्रदोपसमये सावित्री
 शून्यहृदयामिव किमपि ध्यायन्तीं साखां सरस्वतीमवादीत् ।

सति ! त्रिभुवनीपदेशदानश्रद्धायास्ते पुरोजिह्वा जिह्वेति
 मे जल्पन्ती, जानास्येव या दुर्वश्या विसंछुला रुणावत्यपि जने
 दुर्जनइव निर्दोषिण्यः दैत्यवामा वृत्तयः । क्षणभ-

ङ्गिन्यो नातिक्रमणीयाः । निष्कारणानि कारणक्रणिकापि
 रुनस्विनो मानसमुद्देजयति महश्जनादावदन्ती । अनव-
 रतनयनजलधारासिच्य भावस्तस्मिन् विपल्लवोऽपि सहस्रधा
 प्ररीहति सुकुमारञ्जनं सन्तानः । परमाणवोऽपि मालती-
 कुमुदमिव च्छान्ति मानयन्ति महताञ्चोपरिनिपतन्वरुणपि
 स्थाणिरिव करिणा क्लेशः कदर्थनायालम् । सहजस्नेहपाश-
 ग्रन्थिवन्धनाथ वाञ्छवभूता दुस्वजा जन्मभूमयः दारयति
 दारुणः ककचपातइव हृदयं संस्तुतजनविरहः । नार्ह-
 स्येवं भवितुम् । अभूमिः खल्लसि दुःखत्वेडाङ्कुरप्रभा-
 वानाम् ।

अपिच । पुराकृते हि कर्मण्यशुभे शुभं वा फलकृति-
 भूयिष्ठा तरिष्टष्ठे षष्ठतश्च कोवावसरो विविदिषुः शुचाम् ।
 इदन्तु ते त्रिभुवनमङ्गलममङ्गलभूताः कथमिवाननमपवित्वयन्त्य-
 श्चुविन्दवः । तदलमनया कथया । कथम्भुवो भागमलङ्क-
 र्तुमिच्छसि कस्मिन्नवतितीर्षति पुण्यभाजि प्रदेशे ते हृदयम् ।
 कानि वा तीर्थान्यनुगृहीतुमभिलषसि केषु वारण्येषु तपोधन-
 धामसु तपस्यन्ती स्यातुमभिवाञ्छसि । सज्जोऽयमनुसरणचतुरः
 सहपांसुक्रीडापरिचयपेशलः प्रेयान् सखीजनः । कृतचितित-
 लावतरणसङ्कल्पाऽनन्यशरणाद्य प्रभृति प्रपद्यस्व मनसा वचसा
 क्रिययाच सर्वविद्याविधातारं धातार स्वश्रेयसाय स्वचरण-
 रजःपवित्वितत्रिदशासुरमौलिं सुधास्यूतिकलिका कल्पिता-
 ऽवतंसकं देवं त्रिभुवनगुरुं त्यस्वकमस्विकापतिम् । अल्पीय-
 सैव कालेन स ते शोकविरतिं करिष्यतीत्येव । मुक्ताफल-
 धवललोचनजललवा सरस्वती प्रत्यवादीत् । सखि ! त्वया सह

विचरन्त्या न मे काञ्चिदपि पीडासुत्यादयिष्याति । ब्रह्मलोक-
विरहः शापशोको वा केवलं कमन्तासनसेवा दुःखमाट्टयति मे
हृदयम् । अपि च त्वमेव जेत्सि भुवि धर्मसाधनानि सर्वयोग-
योग्यानि स्यातुं स्थानानीत्यभिधाय विरराम ।

रणरण कोपनीयमानप्रजागरा चीन्मीलितलो वनैव तां
निशामनयन् । अपरेद्यु रुदिते त्रिभुवनशिखरे तुरङ्गमुखख-
णखणायित खरखलीनकर्षणक्षतक्षरत्क्षतजेनेव पाटलितव-
पुषि उद्याचक्ष्मिखरचूडामणौ जरात्तृणवाकृचूडारुणोऽर-
णपुरःसरे त्रिरीचने रोचमाने नातिदूरवर्तिपितामहविमान-
हंसपालः पर्यटन् परवक्त्रमुच्चैरगायत् ॥

तरलयसि दृशं किमुसुक्तामकलुष मोनवासलालिते ।।

अवतर कलहंसि ! वापिकां पुनरपि यास्यसि पङ्कजालयम् ॥

एतत् कृत्वा सरस्वत्यप्यचिन्तयत् । अहमिवानेन
पर्यनुयुक्ता भवनमानयासि सुनिर्वचनम् । इत्युत्थाय कृत-
क्षितितलावतरणसङ्कल्पा परि यज्य वियोगविप्रवं सपरिजनं
ज्ञातिवर्गमपरिगणय्य त्रिःप्रदक्षिणीकृत्य चतुर्मुखं कथमप्यनु-
नयन्ती निवर्तितानुयाञ्चिव्रतीव्राता ब्रह्मलोकतः सावित्री-
द्वितीया निर्जगाम ।

ततः क्रमेण षटपदप्रवृत्तां धर्मधेनुमिवायोधायमान-
धवलपयोधरासुद्वरध्वनिमन्तकान्तकमौलिमालती मालिका
मालीयमान बालखिल्यरुद्धरोधः समरन्धती धौततारवत्वगु-
त्तरं गलगलिततारकान्तापसवितीर्णतिलोदकपुलिनामाप्रा-
वनपूतपितामहपातितपितृपिण्डपाण्डरितपारां पर्यन्तसुखसु-
प्तसप्तर्षिं जुशययनसूचितसूर्यग्रहणसूत्रलोपवामामाचमनशुचि-

शचीपतिमुच्यतानशिवार्चनकुसुमसारां शिवपुरपतितनिर्मा-
 ल्यमन्दारदामकामनादरदारितमन्दरदरिद्रपदमनेकनाकना-
 यकनिकायकामिनीकुचकलशलुलितविग्रहाम् गृहग्रावस्खलि-
 तसुखरबद्धस्रोतसं सुषुम्नासूतशशिदुधाशीकरस्तवकतारकि-
 ततीरां भीषणाग्निकार्यधूमधूसरितसैकतां सिद्धविरचि-
 तवालुकालिङ्गलङ्घनत्वासविद्रुतविद्याधरां निर्मोकपट्टिकामिव ग-
 गनोरगस्य लीलाललाटिकामिव त्रिविष्टपस्य विक्रयवीथी-
 मिव पुण्यपण्यसञ्चयस्य दन्तागैलामिव नरकनगरस्यांशुको-
 ष्णीपपट्टिकामिव सुमेरोर्दुकूलकदलिकामिव मेखलां कुञ्ज-
 सरस्य पङ्क्तिमिवापवर्गस्य नेमिमिव कृतयुगचक्रस्य सप्त-
 सागरमहर्षिं मन्दाकिनीमनुसरन्ती मर्त्यलोकमवातरत् ।

अपश्यच्चैवास्वरस्यैव हारमिव वरुणस्यातपत्रनिकर-
 मिव चन्द्राचलस्य शशिमणिनिष्यन्दमिव विन्ध्यस्य कर्पूर-
 द्रुमद्रवप्रवाहमिव दण्डकारण्यस्य लावण्यरसप्रस्रवणमिव
 दिशां स्फटिकशिलापट्टशयनमिवास्वरश्चयः स्वच्छशिशिर-
 वासपूर्णं भगवतः पितामहस्यापत्यं हिरण्यवाङ्मनामानं महा-
 नदं यंजनाः शोणादिति कथयन्ती दृष्टा च तदीयरामणीयक-
 भूतहृदया तस्यैव तीरवासमरोचयत् उवाच च सावित्रीम्
 सखि ! मधुरमयूरविरुतयः कुसुमपांसुपटलसिकतास्तिल-
 तरुलताः पुष्पपरिमलमत्तमधुपञ्जरीवीणारणितरमणीया
 रणान्ति मां मन्दाकिनीद्युतेरस्य महानदस्थीपकण्ठभूमयः
 पद्मपाति च मे मनः स्यातुमत्रैवेति । अभिनन्दितवचना
 च तथेति तथा पश्चिमे तीरे वासमरोचत् । एकस्मिंश्च शि-
 लातलसनाये तरुलतामण्डपे गृहबुद्धिं बबन्ध । तत्र च वि-

श्रान्तापि नातिचिराद्दुःखाय सावित्या सार्द्धमुञ्चितार्चन-
 कुमुमा वसतौ पुलिनपृष्ठप्रतिष्ठापितशिवलिङ्गा भक्त्या
 परमया पञ्चब्रह्मपुरःसरां सम्यक् सुद्रां बबन्ध । विहित-
 परिकरा च अविगीतगर्हामवनिपवनगगनतपनतुहिन-
 किरणदहनसलिखयजमानमभीरत्वमष्टावपि मूर्ती ध्याय-
 न्ती लतयोपनतेन फलमूलादिना अमृतरसमप्यतिशिश-
 यिषमाणेन तेन च स्वादुना शिशिरेण शोणवारिणा
 शरीरस्थितिमकरोत् । अतिवाहितदिवसा च तस्मिन्नेव
 लतामण्डपे शिलातले कल्पितपल्लवशयना लुष्वाप । अन्येद्यु-
 रनेनैव नक्तन्दिवमत्यवाहयत् । एवमतिक्रामति काले गच्छ-
 त्सु दिवसेषु कदाचिद्याममात्रमिव गने रवौ इतरस्थान्दिशि
 प्रतिशब्दरितगह्वरं गम्भीरतर तुरङ्गमह्वेषितोद्यममशृ-
 णोत् । उपजातकुलहला च निर्गत्य लतामण्डपाद्विलोकयन्ती
 विकचकेतकगर्भपत्रपाण्डरं रजःसङ्घातन्नातिदवीयसि प्र-
 देशे संमुखमापन्नमपश्यत् । क्रमेण च सामीप्योपजायमा-
 नाभिव्यक्तिनि तस्मिन्नेव महति रजसि शफरीद्रधूसरे पयसि
 मकरचक्रमिव भवमानं पुरः प्रधावमानेन प्रलम्बकुटिलकच-
 पल्लवघटितललाटचूलिकेन धवलदन्तपत्रद्युतिहमितकपोल-
 भित्तिना पिनङ्गुणागुरुपङ्कच्छुण्णकषायकञ्जुकेनोत्तरीय-
 क्ततशिरोवेष्टनेन वामप्रकोष्ठनिविष्टहाटककटकेन द्विगुणप-
 ट्टिकागाढग्रन्थिग्रथिताभिधेतुना सततव्यायामकृशकर्कशशरी-
 रेण वनहरिणयूथेदेव मुहुर्मुहुर्द्वियमाणेन लङ्घित-
 सर्मावषमावटतटविटपेन कोणधारिणा कृपाणपाणिना च
 खेवागृहीतविविधवनकुमुमफलमूलेन चलचल दाह यद्यप-

सर्पापसर्प पुरः प्रयच्छ पय्यानमिति अनवरतकृतकलकलेन
युवप्रयेण सहस्रमात्रेण पदातिजनेन सनाथमश्ववृन्दं
ददर्श ।

मध्ये च तस्य सार्द्धं चन्द्रेण मुक्ताफलजालिना विविधरत्न-
खण्डवीचितेन शङ्खक्षीरफेनपिण्डपाण्डरेण क्षीरोदेनेव स्वयं
लक्ष्मीं दातुमागतेन गगनगतेनातपत्रेण कृतच्छायमच्छाच्छेना-
भरणदीधितिनात्रिवहेन दिशामिव दर्शनानुरागलग्नेन चक्र-
वालेनानुगम्यमान मानितस्वावलम्बिन्या मालत्याः शेखर हृजः-
सकलभुवनविजयायार्जितया रूपपताकयैव विराजमानम्
समुत्सर्पिभिः शिखण्डकपद्मारागमणेररुणैरभुजालैरदृश्यमान
वनदेवताविद्वृतैर्बालपङ्क्तैरिव प्रसृज्यमानमार्गैरेणुमरुणवपुर्ष
वकुलमुण्डमालामण्डनमनोहारिणा कुटिलकुन्तलस्तवमा-
लिना मीलिना निमीलितातपमापिवन्तमिव दिवसं पशु-
पतिसुकुटस्रगाङ्ग द्वितीयशकलवटितस्यैव सहजलक्ष्मीसमा-
लिङ्गितस्य ललाटपट्टस्य मनःशिलापङ्कपिङ्गलेन लावण्येनेव
लिम्पन्तमिवान्तरीक्ष हि नवयैवनावष्टम्भ प्रगल्भादृष्टिपातदृशी-
कृतत्रिभूवनस्य चतुषः प्रथिम्बा विजयचक्रवलयकुमुदकमल-
सरःसहस्रमच्छादितदशदिशं शरत्समयरुम्भदमिव प्रवर्तय-
तायतनयन्दीर्घसीमन्तसेतुबन्धनललाटपट्टिकाशशिमणिशिला-
तलगलितेन कान्तिसलिलस्त्रीतसेव द्राघीवसा घोणावशन
विराजमानमतिसुरभिसहकारतरु कालकर्पूरलवङ्गपारिजात-
परिमललुब्धमत्तमधुकरकोलाहलमुखरितेत सुप्तेन सनन्दन-
वनं वसन्तमिव वसन्तमाससुसुहृत्परिहाससम्भाषणेन

चत्तानसु एसुग्धहसितैर्दशनज्योत्स्नास्रपितमिन्दुमुखैः पुनर्नै-
 भसि सञ्चारिणश्चन्द्रलोकप्रिव कल्पयन्तं कदम्बमुकुलस्थूल-
 मुक्ताफलशुगलमध्याध्यासितमरकतस्य दिखण्डकण्ठाभरणस्य
 प्रेङ्गतः प्रभया भसुत्सर्पन्या सकुसुमहरितकुन्तपल्लवकण्ठा-
 वतंसलत्थमिवोपलव्यमाणमामोदिदृश्यामदपङ्कलिखितमकर-
 मुखपत्रभङ्गभास्वरं शुक्रशुगलसुहाममकराक्रान्तशिखरमिवम-
 करकेतुकेतुदण्डद्वयं दधानं धवलब्रह्मसूत्रस्तीमन्तितं सागर-
 मथनमामर्षगङ्गास्त्रीतः सदानीतमिव मन्दरन्देहसुहृहन्तं
 कर्पूरचोदमुष्टिच्छुरणपांशुलेन युवतिजनकुचचक्रवाकमिथुन-
 विपुलपुलिनेन नारस्थलेन स्थूलभुजाधामपुञ्जीकृत पुनर्वि-
 स्तारयन्तमिव दिक्चक्रे पुरस्तादीषदिवाधीनाभिनिहितैकको-
 णकदनीयेन पृष्ठतः कथादिच्छिन्नपल्लवेनोभयावतंसवलनप्रक-
 टितोरुविभागेन चारितहरितेन निविडानिविडिनाभरवा-
 ससा विभक्तानुतरमध्यभाग मनवरतश्चोपचित मांसबन्धवि-
 कटकरमुखमग्नं जानुभ्यां विशालवक्षःस्थलोपलवेदिकोत्तम्भन-
 शिलास्तम्भाभ्यां चारुचन्दनस्थासकस्थूलतरकान्तिभ्यामूरुदण्डा-
 भ्यामपहसन्तमिवैरावतकरायाममतिभरभरितोरुभागभारवह-
 नखेदेनेव तनुतरं जङ्घाकाण्डवहन्तं कल्पपादपपङ्कजपाटल-
 स्योभयपार्श्वविलम्बिनः पदद्वयस्य दोलायमानैर्नखमयूख
 जालवैरश्वसण्डनचामरमालामिव रचयन्तमभिसुखमुच्चैरुदृष्ट-
 वृभिरतिचिरमुपरिविभ्रस्यङ्गिरिव वल्गनविकटं पतङ्गिः
 खुरैः खण्डितभुवि प्रतिक्षणं दशनग्रहविमुक्तिरुपास्ययित-
 पज्जीने दीर्घघोणलीननालिके ललाटपट्टिकालुलिङ्गाणीशर-
 चक्रे शिञ्जानम्रातकुम्भादानशीभिनि मनोरंहसिगोलाङ्गूलक-

पीलकान्तिरोमणि नीलसिन्दुवारवर्णे वाजिनि समारूढसुमयत्र
 पथ्याणपट्टाश्लिष्टहस्ताभ्यामासन्नपरिचारिकाभ्यां द्रोध्यमान-
 धवलचञ्चरीक्रायुगलमद्यतः पठतो वन्दिजनस्य सुभाषितसुक्त्-
 ण्टकितकपोलफतकेन लग्नोत्पलकेसरशकलेनेव मुखशशिना-
 भावयन्त मनङ्गयगावतारमिव दर्शयन्त चन्द्रमयीमिव सृष्टि-
 सुत्पादयन्तं विलासमयमिव जीवलोकं जनयन्तम् अनुराग-
 मयमिव सर्गान्तरभानयन्तं शृङ्गारमयमिव दिवसनापादयन्तं
 रागराज्यमिव प्रवर्त्तयन्तमाकर्षाञ्जनमिव चक्षुषीर्वशीकरणा-
 मन्त्रमिव मनसः स्वस्थानेशचूर्णमिवेन्द्रियाणां सन्तोषमिव कौ-
 तुकस्य मिद्धियोगमिव सौभाग्यस्य पुनर्जन्मादिवसमिव मन्मथस्य
 रसायनमिव यौवनस्यैकराज्यमिव रामणीयकस्य कीर्त्तिसम्भ-
 मिव रूपस्य कुलकोशमिव लावण्यस्य पुण्यकर्मपरिणाममिव
 संसारस्य प्रथमाङ्कुरमिव कान्तेः सर्गाभ्यासफलमिव प्रजापतेः
 प्रतापमिव विभ्रमस्य यशसः प्रवाहमिव वैदग्ध्यस्याष्टादशवर्ष-
 देशीयं कञ्चिदुवानमद्राचीत् ।

पार्श्वे च तस्य द्वितीयं ससक्तहुरगं परं प्रांशुमुत्तप्ततपनी-
 यस्तन्भावदातम् परिणतवयममपि व्यायामवलीयसन्नीचनश्व-
 श्मश्रुकेशमश्रुक्ति खलतिभिषत् तुन्दिलमनुक्षणीदारवेषतया
 जरामपि विनयमिव शिक्तयन्तम्, गुणानामपि गौरवमिवापा-
 दयन्तम्, महानुभावतामपि शिष्यतामिव जनयन्तमाचार्य-
 स्थाप्याचार्यमिव कुर्वाणं बलक्षवारवाणधारिणं लसत्तनुदु-
 कूलपट्टिकापरिश्लिष्टमौलिं पुरुषम् ।

अथ स युवा पुरोयायिनां यथा दर्शनं प्रतिनिहत्य
 विस्मयमानमनसां कथयतां पदातीनां सकाशादुपलभ्य-

दिव्याकृतिनत्कथ्यकायुगलसुपजातकुडहलः प्रदुर्गतुरगो दि-
 दृक्षुस्तं लतामण्डपोद्देशमाजगाम । दुरादेव तुरगादवतनार ।
 निगारितपरिजनश्च तेन द्वितीयेन साधुना सह चरणाभ्यां
 सविनयसुपसमर्प । कृतीपसप्रहृणौ च तौ सावित्री समं सर-
 स्वत्या क्षिप्रलयासनदानादिना कुसुमफलाध्यावदानेन वन-
 वासोचितेनातिथ्येन यथाऋससुपजग्राह अनुकूलयाञ्चकार ।
 आसीनोश्च तयोरासीना नातिचिरमिव स्थित्वा तद्वितीयं
 प्रवयससुद्विद्यान्नवीत् आर्य्यं । सहजलज्जाघनस्य प्रमदाजनस्य
 प्रथमाभिभाषणं शान्तीनता । विशेपतो वनमृगीसुग्धस्य कु-
 सारीजनस्य, केवलमियमालोकनकृतार्थाय चक्षुषे स्पृहयन्ती
 प्रेरयत्युदन्तश्रवणकुडहलिनी श्रोत्रहृत्तिः । प्रथमदर्शने चो-
 पायनमिवोपजनयति सज्जनः प्रणयम् । अप्रगल्भमपि जनं
 प्रभवता प्रश्रयेणानितं मनोमध्विव वाचालयति । अयत्नेनै-
 वातिनन्ने साधौ धनुषीव गुणः पराङ्कोटिमारीहृति विश्वम्भः ।
 जनयन्ति च विश्वयमतिधीरधियामप्यदृष्टपूर्वा जगति दृश्य-
 मानाः सुष्ठुदृष्टप्रतिशयाः । यतस्त्रिभुवनाभिभावि रूपमिदमस्य
 महानुभावस्य कुमारस्य । सौजन्यपरतन्त्रा चैयं देवतानां बुध-
 स्यातिभद्रता कारयति कथ्यान्तौ । ननु युवतिजनसहोत्था तर-
 लता । तत्कथय यात्रागजनेनापुण्यभाक् कतमोविक्रमजृम्भि-
 तविरह व्ययया शून्यपान्नीतोदेशः । क्व वागन्तयं कोवायमप-
 हृतहरउङ्गाराहङ्गारोऽपर इवानन्यजो युवा । कि नान्तो-
 दास्य ससृष्टतपसः पितुरयमसृष्टवर्षी कौस्तुभमणिरिव हरेर्हृ-
 दयमाह्लादयति । का वास्य त्रिभुवननमस्या प्रभातसन्ध्येव
 महत सौजसो जननी जमनी । कानि वास्य पुण्यभ स्त्रि भज-

न्याख्यामचराणि । आर्थ ! परिज्ञाने, ययनेव क्रमः कौतुकानुरोधिनो हृदयस्य । इत्युक्तवचां च तस्यामसौ प्रकटितप्रश्नः प्रत्यवादीत् ।

आयुष्मति ! सतामभिष्वङ्गवदताकुलविद्या न केवलमाननं हृदयमपि ते चन्द्रमयमिव सुधाकरशीतलैराह्लादयति वचोभिः । सौजन्यजन्मभूमयो भूयसा द्युभेन कर्मणा शिल्पकला इव भवादृश्यो दृश्यन्ते । दूरे तावदन्योन्यस्यालापाः अभिजातैः सह दृश्योपमश्रीभूता महतीं तुष्टिमारोपयन्ति । श्रूयतामेष खलु भूषणं भार्गववंशस्य भगवतो भूर्भुवःस्य स्वितयतिलकस्या दम्भप्रभावस्तम्भितजम्भारिभुजस्तम्भस्य सुरासुरसुकुटमणिशिलातलशयनदुर्ललितपादपङ्कस्य निजनेजःप्रसरद्रुष्टपुलोन्नद्यावनस्य बहिर्विजिजीवितं दधीची नाम तनयः । जननी चास्य जिपजगतोऽनेकपार्थिवसहस्रानुयातस्य शय्यातस्य सुता राजपुत्री त्रिभुवनकन्यारत्न सुकन्यका नाम । तां खलु देवीं त्रिमूर्तीं विदित्वा वैजनेने मासि प्रसवाय पिता पत्युः पार्श्वीत् स्वगृहमाणावयत् । असूते च तत्र सा देवी दीर्घायुषमेनम् । अनेहसावर्धत च तत्रैवायमानन्दितज्ञातिवर्गो बालस्तारकाराजइव राजीवलोचनी राजगृहे भर्तृगृहं गच्छन्त्यामपि मातरि नास्तेचनकदर्शनमिममासुष्टन्मातामहो मनोविनोदनन्प्रारम् । अशिक्षत चायं तस्मिन्नेव सर्वा विद्याः सकलाः कलाश्च कालेनोपाकूटयौवनमालोक्याहमिवाभावप्यनुभवतु सुखकमजावलीकानन्दमस्येति मातामहः । कथं कथमप्येन पितुरन्तिकरुधुना व्यसर्जयत् । मामपि तस्यैव देवस्य सुगृहीतनान्नः शय्यातस्य

राज्ञ आज्ञाकारिणं विकुञ्चिनामानं मृत्युपरमाणुमवधारयतु
भवती।

पितुः पादमूलमायान्तं मया सह सरम्मुखमकरोत्
स्वामी । तद्धि नः कुलक्रमागतं राजकुलम् । उत्तमानां चि-
रन्तनतां जनयत्यनुजीविष्यपि जने कियन्मात्रमिव मन्दान्म् ।
अक्षीणः खलु दाक्षिण्ये शीकोमहताम् । इतश्च गव्य्तिमात्र-
एव पारे क्रोशानान्तस्य भगवत्श्रवणस्य स्वनाम्ना नियमितच्य-
वनन्नाम चैत्ररथकल्पं काननं न्वासः । तदवधिरेव नीयात्वा ।
यदि वोढहीतक्षणादाक्षिण्यमनवहेलं वा हृदयमस्माकमुपरि-
भूमिर्वा प्रसादानामदञ्जनः श्रवणार्हो वा ततो न विमाननीयो-
यत्नः प्रथमप्रणयः कुहृत्तिनो हृदयस्य । वयमपि शुश्रू-
षवो प्रथमवृत्तान्तमायुष्मत्योः । नेयमाकृतिर्दिव्यतां व्यभि-
चरति । गीतनामनी त्रीतुमभिलषति नो हृदयम् । तत्कथय-
कतसो वंशः स्पृहणीयतान्नीतस्तत्रभवत्या जन्मना ? । का चयं
माहभवती भवत्याः समवाय इव विरोधिनां पदार्थानाम् ।
तथा हि सन्निहितवालान्धकारा भास्वन्पूर्त्तश्च । पुण्डरी-
कमुखी हरिणालोचना च । बालातपप्रभाधरा कुमुदहासिनी
च । समदहंसस्वना समुन्नतपयोधरा च । कमलकीमलकरा
हिमगिरिशिलापृथुनितम्बा च । करभोरूर्ध्विलम्बितगामि-
नी च । असुक्तकुमारभावा स्निग्धतारका चेति ।

सात्ववादीत् आर्य ! शीघ्रसि कालेन भूयसोदिवसानत्र
स्थातुमभिलषति नो हृदयमल्पीयश्चायमध्वनः परिचय एव
प्रकटीकरिष्यति । आर्येण न विस्मरणीयो ऽयमनुपद्गदृष्टोजनः
इत्यभिधाय हृणीमभूत् । दधीचस्तु नवामम्भोभारभासामम्भो-

धरध्वाननिभया भारत्या नर्तयन्निव वनलताभवनभाजीभुजग-
भुजः मधीरसुवाच । आर्य । करिष्यति प्रसादभाराध्यमानं पश्या-
मस्तातम् । उत्तिष्ठ ब्रजाम इति । तयेति तेन चाभ्यनुज्ञातः
शनैरुत्थाय कृतनमः कृतिरुच्चवाल ।

तुरगाधिरूढं तम्प्रयान्तं सरस्वती सुचिरसुत्तम्भित-
पञ्चणा निश्चलतारकेन लिखितेनैव चक्षुषा व्यलोकयत् ।
उत्तीर्य शोणमचिरेणैव कालेन दधीचः चतुराश्रमपदं
जगाम ।

गते च तस्मिन् सा तामेवं दिशं विलोकयन्ती सुचि-
रमतिष्ठत् । क्रुद्धा दिवसं जहार । दिवसमथ सुहृन्मिव
स्मृत्वा स्मृत्वातुल्य तां रूपसम्पदं पुनः पुनर्व्यस्मयतास्या
हृदयम् । शून्योऽपि चक्षुराचकाङ्क्षे तद्दर्शनम् । अश्वेन के-
नाप्यनीयत तामेव दिशं दृष्टिः । अप्रहितमपि मनस्तेनैव सार्द्ध-
मगात् । अजायत च नवप्रल्लव इव लतायाः कृतोऽप्यतुरागञ्चे
तसि । सातसेव शून्येव सनिद्रेव दिवसमनयत् । अस्तमुपा-
याति च प्रत्यक्षपर्यस्तमण्डले लाङ्गलिकस्तबकसदृशत्विषि कमलि-
नीकासुके करोरः शिरःशोणशोचिषे सावित्ने तथीमये-
ते त्रिसि तरुणातरतमालस्थामले मलिनयति व्योमव्यापिनि ति-
मिरसञ्चये समचरत् । सिद्धसुन्दरीनूपुररवानुसारिणि मन्द-
मन्दाकिनीहंसइव समुत्सर्पति शशनिगगनतलङ्कृतसन्ध्या-
प्रणामा निशामुखएव निपत्य विमुक्ताङ्गी पल्लवशयने
तस्थौ । सावित्यपि कृत्वा यथाक्रियमाण सायन्तनक्रिया-
कलापं समुचिते शयनकाले किसलयशयनमभजत । जा-
तनिद्रा च सुष्याप । इतरानु सुहृन्मुहुरङ्गवलनैर्विलुलित-

किसलयशयनीया निभीलितनयनापि नालभत निद्राम् । अचि-
 न्तयञ्च मर्त्यलोकः खलु सर्वलोकानामुपरि यस्मिन्नेवंविधानि
 त्रिभुवनभूषणानि भवन्ति सकलगुणप्रामगुभूषिण रत्नानि ।
 तथाहि । तस्य सुखलावण्यविन्दुरिन्दुः । तस्य चत्रुषोर्विक्रपाः
 कुसुदकुवलयकमलाकराः । तस्य चाधरमणोर्दीधितयो
 विकसितवन्धूकवनराज्यः । तस्य चाङ्गस्य परिभोगकरण-
 नङ्गः । आः पुण्यभाञ्चि तानि चक्षूंषि चेतांसि वा यौवनानि-
 वा स्त्रैणानि एषामसावविषयः । दर्शयता च तमन्यजन्मानि
 कृतेन मे फलित धर्मेण का प्रतिपत्तिरिदानीम् । इति चिन्तय-
 न्थैव कथं कथमपि समुपजातनिद्रालयमशेत । सुप्तापि त-
 मेव दीर्घलोचन स्वप्ने ददर्श । स्वप्नात्तद्विद्वितीयदर्शनाच्च
 कर्णाच्छटकार्मुक्तेण मनमिजेन निर्दयमताञ्जत । प्रतिबुद्धा च
 मदनन मदनमराहतायाश्च वार्तामिवीपलब्धुं रतिराज-
 गाम । तथाहि ।

ततः प्रभृति कुसुमधूलिधवताभिर्लताभिरताडितापि
 वेदनामधत्त । मन्दमारुतविधूतैः कुसुमरजाभिरदूषितलोच-
 नाप्यश्रुजलं सुमोच । हंसपक्षतालटन्तचयविधूतैः शो-
 ण्ण्णीकरैरसिक्ताप्यावृतिमगमत् । प्रेङ्गल्कादस्वमिथुनाभिर-
 दुढाप्यधूर्णितवनकमलिनीऋल्लोलदोलाभिर्विघटमाना चक्र-
 वाऋयुगलविस्फुरस्रुष्टापि श्यामतामाततान । विरहनिद्रास-
 धूमैः पुष्पधूलीधूसरैरदृष्टापि व्याचेष्टव मधुकरगणैः । अथ ग-
 णरात्रापगमे निवर्तमाणस्तेनैव पथान्तदेशमागत्य निवारितप-
 रिजनः च्छत्रधारद्वितीयो विकुञ्जिर्दुडौके । सरस्वती तु तन्दू-
 रादेव सन्मुहमापतन्तं दृष्ट्वा ससम्भ्रमसुत्याय वनसङ्गीवीदृशीवा

विलोकयन्ती मार्गपरिभ्रान्तं स्नपयन्तीव धवलितदशदिश
दृशा कृतामनपरिग्रहलं मा सावित्री पपच्छ । आर्य !
कञ्चित् कुशली कुमारइति ? सोऽब्रवीत् आयुष्मति । कुशली ।
स्मरतिच भवत्योः । केवलपमीषु देवसेषु तनीयसीमिव तनुं
विभर्ति । अविज्ञायमाननिमित्ताच्च शून्यतामिव धत्ते । अयि !
कल्पभागमिष्यत्येव मालतीतिनाम्ना वरवर्णिनी वार्त्तां वो वि-
ज्ञापयितुम् । उच्छ्रमितं हि सा कुमारस्येति । तच्छ्रुत्वा पुनरपि
सावित्री समभ्यभाषत । अतिमहाबुध्वावः खलु कुमारः येनैवम-
विज्ञायमाने क्षणदृष्टे ऽपि उने परिचयमावध्नातितस्यच गच्छ-
तो यदृच्छया कथमर्थंशुकमिव मार्गलतायां सुहृत् मन्नासु
मनः समासक्तमासीत् ।

अशून्यं हि सौजन्यमाभिजात्येनचस्वामिनः । अलसः खलु
लोकः । यदेवं सुलभमौहादानी येन केनचिन्न क्रीतानि महतां
मनांसि । सोऽय मौदाख्यातिशयः कोऽपि महात्मनामितरजन-
दुर्लभः येनोपकरणीकुर्वन्ति विभवनमिति । विकुक्षिस्तु उच्चा-
वचैरालापैः सुचिरमिव स्थित्वा यथाभलघित देशमासीत् ।

अथापरेद्युर्द्युत्द्युमणावृहाजद्युतावभिद्रुततारके ति-
रस्कृतांसिततामरसविकासव्यसनिनि सहस्रभानौ शोणमुत्ती-
र्यायाति तरलदेहप्रभावितानच्छलेनात्यच्छमसकलमिव शो-
णसलिलमानयति स्फुटितातिमुक्तकुसुमत्विषि स्तवकसटालेप-
हतिमृगपताविव गौरीतुरङ्गमे स्थितसलिलसुरोवद्वारोपि-
तस्य तिर्यगुत्कण्ठिततुरगकण्ठायमाननूपुरयुगलपरिणतस्याति-
बहलेन पिण्डालक्तकरसेन पल्लवितस्य कुङ्कुमपिञ्जरितपृष्ठस्य
चरणयुगलस्य प्रसरद्भिरतिलोहितैः प्रभाप्रव हैरभयतस्ताडन-

दोहदलीभागवानि किमलयितानि रक्तायोक्त्वानानीवाकर्ष-
 न्ति सकनजीवलीकहृदयहठहरणघोषण्येव रश्मनया शिञ्जान-
 जघनस्थलाधीतधवलनेत्रनिर्मिनेव निर्मोक्कलघुतरेण आप्रप-
 दीनेन कञ्चुकेन तिरोहिततालक्षताकञ्चुकान्तरदृश्यमानैराश्या-
 नचन्दनधवलैरवयवैः स्वच्छगलिलाभ्यत्तरविभाव्यमानशृणाल-
 काण्डेव समीकुञ्जुभरागपाटलं पुत्रकबन्धचित्रं चाभ्यातक्रम-
 न्तर्वटं स्फाटिकभूमिरिव रत्ननिधानमादधाना जघनस्थलेन
 हारेण मञ्जुकी फलानि स्यात्सुक्ताफलेन स्फुरिता स्थूल
 ग्रहगणाराशारदीव श्वेतजतधरपटलावृता कुचपूर्णकल-
 शयो रूपरि रत्नमालम्बमालिकाभरुणहरितकिरण किम-
 लयिनीम् कस्यापि पुण्यवती हृदयग्रहप्रवेशवन्दनमालि-
 कामिव बद्धां धारयन्तीं प्रकोष्ठनिविष्टस्यैकैकस्य प्रवाल-
 कटकस्य मरकतवेदिकासनाथस्य भक्त्याऽरुणी क्वादिगन्त-
 राभिर्मयूखसंहतिभिः स्थूत्रकमलिनीभिरिव लक्ष्मीमङ्गया-
 नुगम्यमाना बहलताम्बूलरागकृष्णिकान्धकारिनीनाधरपदेन
 सुखशशिनिपीतं ससन्ध्यागगं तिमिरमिव वमन्ती विक-
 चनयनकुवलयवनकुलङ्कलनिङ्गीनयालिकुलसहत्या नीलांशु-
 कजालकयेव निरुद्धार्द्धवदना नीलिरागविहितनीलिम्बा शि-
 खिगलहारिणा वामश्रवणाश्रयिणा दन्तपत्रेण कालमेषप्र-
 ल्लवेन विद्युदिव विद्योतमाना वकुलफलानुसारिणीभिस्त्रिभु-
 र्मुक्ताभिः कल्पितेन बाजिकाशुगलेनायोमुखालोकजलवर्षिणा
 सिञ्चन्तीवातिकोमले भूजलते दक्षिणकर्णावतसितया केतकी-
 गर्भप्रलाशलेखया रजनीकरजिह्वालेखएव लावण्यलोभेन
 लोभ्यमानकपोलक्षतातमात्रश्यामलेन स्वगमदामोदनिष्य-

न्दिना तिलकविन्दुना सुद्रितमिव मनीभवसर्वस्व सुहृहन्ती
 सुखं लजाटरङ्गशामकस्य सीमन्तचुम्बिनश्चटुलललन्तिका-
 मयोरुदञ्चता घञ्चलेनांशुकेनेव कृतशिरोऽवगुण्ठना पृष्ठतः
 प्रेङ्खनारतसंयमनशिथिलचूलिकाबन्धा नीलचामरावचू-
 लिनी चूडामणिमकरिकासनायेव मकरकेतुकेतुपताकाकुल-
 देवतेव चन्द्रमसः पुनः सञ्जीवनौपधीरिव पुष्पधन्वनो वेल्लेव
 रागसागरस्य ज्योत्स्नेव यौवनचन्द्रोदयस्य महानदीव रति-
 रसामृतस्य कुसुमोद्गतिरिव सुरतरो बाल्यविद्येव वैदग्ध्यस्य
 कौमुदीव कान्ते र्धृतिरिव धैर्यस्य गुरुशालेव गौरवस्य बीज-
 भूमिरिव विनयानां गोष्ठीव गुणाना मनस्वितेव महानुभाव-
 ताया स्मृतिरिव तारुण्यस्य कुवलयदलदामदीर्घलोचनया
 पाटलाधरदलया कुन्दकुटजस्फुटदशनया शिरीषमालासुकु-
 मारभुजयुगलया वकुलसुरभिनिश्वासया चम्पकदलावदातया
 कुसुममथ्येव ताम्बूलकरङ्गवाहिन्या महाप्रमाणाश्वतराधिरू-
 ढयानुगम्यमाना कतिपयपरिजनपरिकरा मालती समदृश्यत ।

दूरादेव दधीचप्रेम्णा सरस्वत्या तुलितेव मनोरथेना-
 क्कथेव कुलहलेन प्रत्युङ्गविवोत्कण्ठयान्तःप्रवेशितेव हृदयेन
 स्नपितेवानन्दः । श्रुभिर्विलिप्तेव स्मितेन विजितेवोच्छ्वासितैरा-
 च्छादितेव चक्षुषाभ्यर्चितेव वदनपुण्डरीकेण सखीकृतिवाश्या
 समीपमुपययौ अबतीर्थ्यच तुरङ्गमाहूरावनतेन मूर्ध्ना प्रणा-
 ममकरोत् ।

आलिङ्गिताच ताभ्यां सविनयमुपाविशत् । सप्रश्रय
 भाषिताच पुण्यभाजमात्मानममन्यत अकथयञ्च दधीच सन्दिर्धं
 शिरसि निहितेनाञ्जलिना नमस्कारम् अगृह्णाञ्जाकारातः

प्रभृत्यग्रास्यतया तै स्तैरतिपेशलैरालापैः सावित्रीसरस्वती
 र्मनसि क्रमेण चानीने मध्यन्दिनसमये शोणमवतीर्णायां स्नातुं
 सावित्यां समुत्सारितपरिजना सा कृतैव मालतीकुसुमप्रसार-
 शयनीयमुपहृत्य सरस्वतीमावभाषे । देवि । विज्ञाप्यं किञ्चि-
 दस्ति रक्षसि ।

अथ मुहूर्त्तमवधानदानेन प्रसादं क्रियमाणमिच्छा-
 मीति । सरस्वती तु दधीचसन्देशाशङ्किनी किं वियं
 वक्षतीति करनखकिरणदन्तुरितमुद्गियमानकुट्टहलाङ्कुर-
 निकरमिव हृदयसुत्तरीयवल्कलैकदेशेन संच्छाद्यन्ती गलि-
 तावतंसपल्लवेन ओतुं अवगणेन धानिनेव शोभमानानवरत-
 श्वाससन्दोहदोलायितां जीविताशामिवासन्नतरुलतामवल-
 म्बमाना समुत्फुल्लस्य सुखशशिनो लावण्यप्रवाहेन शृङ्गाररसे-
 नेव श्वावयन्ती सकलं जीवलोकां शयनकुसुमपरिमललग्नै र्मधु-
 करकदम्बकै र्मदनानलधूमश्यामलै र्मनीरथैरिव निर्गत्य मूर्त्तै-
 र्बृत्क्षिप्यमाणा कुसुमशयनात् स्मरशरसञ्चरणी मन्दं मन्द-
 मुदगात् ।

उपांशु कथयेति कपोलतलप्रतिबिम्बितांरुं सञ्ज्ञया कर्ण-
 मूलमिव मालतीं प्रवेशयन्ती मधुरया गिरा सधीरमुवाच ।
 मालति । किमर्थमेव मभिदधासि । काहमवधानदानस्य शरी-
 रस्य प्राणानां वा सर्वस्याप्रार्थितोऽपि प्रभवत्येवातिपेशलश्चक्षु-
 ष्योजनः । साका चिद्व्या न भवसि । मे स्वप्ना सखी प्रणयिनी
 प्राणमसाच । निशुज्यता यावतः कार्यस्य क्षमं क्षोदीयसो
 गरीयसो वा शरीरमिदम् । आश्रित त्वयि मे हृदयम् । प्री-
 त्या प्रतिसरामि ते । व्यावृणु वरवर्णिनि ! विवक्षितमिति । सा

त्ववादीत् । देवि । जानास्येव माधुर्यं विषयाणां लोलुपतां चेन्द्रि-
यग्रामस्य उन्मादिताञ्च यौवनस्य पारिभवताञ्च मनसां
प्रख्यातैव सा त्वं देवि । यद्देव दृष्टासि देवेन तत एवारभ्य तस्य
कामो गुरुः चन्द्रमा जीवितेशः मलयमरुदुच्छ्वात्तहेतुः
आधयो रन्तरङ्गस्थानेषु सन्तापः परमसुहृत् प्रजागर आप्तः
मनोरथाः सर्वगताः निश्वासा विग्रहाग्रेसराः । ऋत्युः पार्श्व-
वर्ती रणरणकः सञ्चारकः । सङ्कल्पा बुद्ध्युपदेशदृष्टाः । किं
विज्ञाययामि । अनुरूपो देवोदेव्याइत्यात्मसम्भावनाशीलवा-
निति । प्रक्रमविरुद्धं धीरइत्यवस्थाविपरीतम् । सुभग
इति त्वदायतम् । स्थिरप्रकृति रितिनिपुणोपन्यासः ।
जानासि सेवितुमिति अस्वामिभावोचितं । इच्छसि दासतां
मरणात् कर्तुमिति धूर्त्तालापः । भुवनस्वामिनी भवेत्युपप्रलो-
भनम् । पुण्यभागिनी भज तादृशमिति स्वामिपक्षपातः । त्वं
तस्य ऋत्युरित्यप्रियम् । अगुणज्ञासीत्यधिक्षेपः स्वप्नेऽस्य कृत-
प्रसादासीत्यसाक्षिकं प्राणपरिरक्षणार्थं मभ्यर्थयतइति कात-
रता । तत्तागस्यतामित्याज्ञावारितोऽपि बलवदागच्छतीति
परिभवः । तदेवमगोचरे गिरां श्रुत्वा देवी प्रसाणमित्यभिधाय
दृष्णीमभूत् ।

अथ सरस्वती प्रीतिविस्तारितेन चक्षुषा प्रत्यवादीत् ।
अयि ! न शक्नोमि बहु भाषितुं एषास्त्रि ते वर्चसि स्थिता मधुर-
भाषिणी गृह्यताममी प्राणाइति । मालत्यपि देवी यदाज्ञाप-
यति प्रसादइत्यभिधाय हर्षपरवशा प्रजविना तुरङ्गमेणा-
वततार शीघ्रं । अगाञ्च दधीच मानेतुं च्यवनाश्रमम् । इतरा तु
सखि स्नेहेन सावित्री अपि विदितदृत्तान्तामकारोत् । उक्त्वा

खडाभारभृता तास्यता चेतसा कल्पायमान कथं कथमपि
वासरशेष मनैषीत् ।

अतस्तु पगने भगवति गभस्तिमति स्तिमिततरम वत-
रति निमिरे प्रहसितामिव सितां दिशं पौरन्दरीन्दरीभिव
केनरणि मुञ्चति शशिनि सरस्वतीशोचिनि चीनांशुक सुकु-
मारतरे रागिणि दुकूलकीमले शयनइव शोणसैकते समुप-
विश स्वप्नकृतप्रार्थना पादतललग्नान्दधीचचरणनखचन्द्रिका
मिव चन्दनललाटिकां दधाना गण्डस्थलादर्शप्रतिविम्बितेन
चारुहासिनि ! अयमसावाहृतो हृदयरुचितोजन इतिश्रवण-
समीपवर्तिना निवेद्यमानमदनसन्देशेवेन्दुना विद्वष्यमाणनख-
किरणचक्रवालेन बालव्यजनीकृतेन चन्द्रकरेणैव जयन्ती
खेदितं ललाटपट्टं अत्र दधीचाहृतेन केनचित्प्र वेष्टय्यमिति
तिर्यक्चित्तभुवा पातिता विलासवैवलतामिव बालहृणालिकां
दधाना स्नानं हृदयेनावहन्ती प्रतिपालयामास तम् ।

आसीच्चास्या मनसि अहमपि नाम सरस्वती
यद्वासुना मनोजन्मना निरनुक्रोशेन परतीकृता । तत्र
का गणना इतरासु तपस्विनीष्वतितरलासु तरुणीष्विति ।
आजगाम च मधुमासइव सुरभिगन्धवहो हंसइव कृतशृणा-
लवृतिः शिखण्डीव प्रीत्युन्मुखो मलयानिल इव आहित-
सरसचन्दनधवलधनुर्लतोत्कम्प आश्रय्यमाणइव कृतकरकच-
अह्नेण ग्रहपतिना प्रेर्यमाणइव कन्दर्पोद्दीपनदक्षेण दक्षि-
णजिलेन जह्यमानइवोत्कालकाबद्धलेन रतिरसेन परिमल-
सर्पातिना मधुकरपटलेन नीलपट्टेन च्छादिताङ्गयष्टिरन्तः
रुक्ता मत्तमदनकरिकर्णशङ्खायमानेन प्रतिमेन्दुना प्रथ-

भाङ्गविलासविलक्षः स्मितेनेव भवलीक्रियमाणैः कृत्तपोलीदरो
मालतीद्वितीयोदधीचः ।

आगत्य च हृदयगतदयितानूपुररवमिञ्चएव हंस-
स्वनगङ्गदया गिरा कृतसम्भाषणो मन्मथ आज्ञापयति यथा
थौवनसुपदिशति यथा विदग्धरुध्यापयति यथानुरागं शिञ्च-
यति यथा तथा ताभिरभिरामां रामामरमयत् । जात-
दिस्त्रन्धया चाकथयदात्मानमस्य सरस्वतीति तथा तु सार्द्ध-
मेकं दिवसमिव सम्बत्सरमधिकमजनयत् ।

अथ दैवयोगात् वभार गर्भं सरस्वती । असूत च साऽनेहसा
सर्वलक्षणाभिरामन्तनयम् । तस्मै जातमात्रेणैव सरहस्याः
सर्वे वेदाः सर्वाणि शास्त्राणि सकलाश्च कलाः सर्वा विद्याः मत्प्र-
भावात् स्वयमेवाविर्भविष्यन्तीति सरस्वती वरमदात् । सङ्ग-
र्हृत्स्नाषया च दर्शयितुमिव हृदयेनादाय दधीचम्पितामहादे-
शात् समं सावित्या पुनरपि ब्रह्मलोकमाकरोह । गतायाञ्च तस्यां
दधीचो हृदि ह्लादित्येवाभिहतोभार्गववयसम्भवस्य सुस्नातुर्वा-
ह्यणस्य जायामक्षमालाभिधानां सुनिकन्यकामात्मसूनोः स्वर्ध-
नाय नियुज्य विरहातुरस्तपसे वनमगात् । यस्मिन्नेव वासरे
सरस्वत्यसूत तनयं तस्मिन्नेवाक्षमालापि तनयं प्रसूतवती ।
तौ तु सा निर्विशेषं सामान्यस्तन्याशनौ शनैः शनैः समवर्धयत् ।
एकतरस्तयोः सारस्वताख्योऽभवत् । अपरोवत्सनामासीत् ।
आसीञ्चोभयोः सोदर्ययोरिव सहजा स्पृहणीया प्रीतिरिति ।
अथ सारस्वतोमातुर्महिम्ना यौवनारम्भएवाविर्भूताशेषविद्यास-
म्भारस्तस्मिन् सवयसि भ्रातरि प्रिये प्राणसमे सुहृदि वत्से वा-
ङ्मयं समस्तमेव सञ्चारयामास । चकार च कृतदारपरि-

ग्रहस्यास्य तस्मिन्नेव प्रदेशे प्रीत्या प्रतिकूटनामानं निवासम् ।
आत्मनाप्याषाढी कृष्णाजिन्यन्नवलयी वल्कली मेखली जटी च
भूत्वा तपस्यायै जनयितुरेव जगामान्तिकम् ।

अथ वत्सात् प्रवर्धमानादादिपुरुषवरणादिव जनितोन्नति-
निर्गतप्रघोषः परमेश्वरशिरोधृतः सकलकलागम्भीरो महा-
सुनिमान्यो विपक्षक्षोभद्रमः क्षितितललव्यायतिः सुललित-
प्रवृत्तो भागीरथीप्रवाहद्वय पावनः प्रावर्ततातिविमलो वंशः ।
यस्मिन्नजायन्त वात्स्यायननामानो ग्रहसुनय आभृतयोऽप्यना-
डभ्रितालीकबक्रकाकलीकृतकुक्कुटतता अवैतालवृत्तयो विस-
र्जितजनपङ्क्तयः परिहृतकपटकौटिकीचिकूटाकृता अगृहीत-
गङ्गारा न्यकृतनिकृतयः प्रसन्नभूतयो विगतविकृतयः परिवाद-
पराधीनचेतसो वर्णत्रयव्याष्टित्विशुद्धान्वसो धीरधीषणा-
वधूताध्वेषणा असङ्कुचितस्वभावाः प्रणवप्रणयिनः शमितसमस्त
शाखान्तरसंशीतयः उद्घाटितसमस्तग्रन्थगूढार्थग्रन्थयः कवयो वा-
ग्मिनोविमत्सराः परसुभाषितव्यसनिनोविदग्धपरिहास वेदि-
नः परिचयपेशलाः नृत्यगीतवादित्रेष्वबाह्या ऐतिहासिका
वितृष्णाः सानुक्रोशाः सत्यरुचयः सर्वसाधुसम्भताः सर्वसत्वसाधा-
रणाः सौहार्दद्रवादृहृदयास्तथा च सर्वगुणोपिता राजसेना-
नभिभूताः क्षमाभाजः आश्रितनन्दना अनिस्त्रिंशा विद्या-
धरा अजडाः जलवन्तो अदीघास्तारका अपरोपतापिनो भा-
स्वन्तः अनुष्णाणो ऊतभृजोऽकुहृतयोऽभोगिनोऽस्तम्भाः पुण्य-
लवा अलुप्तक्रतुक्रियादत्ता अथ्यालाः कामजितोद्विजातयः
तेषु चैव सुत्यद्यमानेषु संसरति च संसारे यात्सु युगेषु अव-
तीर्णे कलौ वहत्सु संवत्सरेष्वतिक्रामति काले प्रसवपरम्परा

भिरनवरतमापतति विक्रासिनि वाख्यायनकुले क्रमेण कुवे-
रनामा वैनतेय इव गुरुपक्षपाती द्विजो जन्म लेभे ।

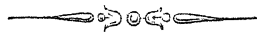
तस्याभवन्नच्युत ईशानो हरः पाशुपतश्चेति चत्वारो
युगारम्भा इव ब्रह्मतेजोजन्यमानप्रजाविस्तारा नारायण-
बाहुदण्डा इव सचेतस चक्रनन्दकास्तनयाः । तत्र पाशुपतः
स एक एवाभवत् । बभार इवाचलकुलस्थितिहेतु रुद-
धिगम्भीरोऽर्थपतिरिति नाम्ना सोऽग्रजन्मा चक्रचूडामणि-
र्महात्मा सृनुः सोऽजनयत् । भ्रूहंसं शुचिं कविं मही-
दत्तं धर्मं जातवेदसं चित्रभानुं त्यक्त विश्वरूपं मेघदत्त चेत्ये-
कादशरुदानिव सोऽमृतरसच्छुरितमुखान् पुत्तानलभत । चि-
त्रभानु स्त्रीषां मध्यराज्यदेव्यभिधानायां ब्राह्मण्यां वाणमात्मज
स बाल एव बलवतोविधे वशादुपसम्पन्नया व्ययुज्यत जनन्या ।
जातस्त्रेहस्वतितरां पितैवास्य माहृतामकरोत् । अपद्यत चाय-
मधिकमाधीयमानधृतिधान्नि निजे ऋतोपनयादिक्रियाकलापस्य
समावृत्तस्यास्य चतुर्दशवर्षदेशीयस्य पिता श्रुतिस्मृतिविहितं
कृत्वा द्विजन्मोचितमखिलं पुण्यजातं कालेनादशमीस्य एवा-
स्तमगात् । स्वस्थे च पितरि महता शोकवेगेनाभीलमनुप्राप्तौ
दिवानिशं दण्डमानहृदयः कथमपि कतिपयन्दिवसानात्म-
गृहएवानैषीत् । गते च विरलतां शोके शनैः शनै रविनय-
निदानतया स्वातन्त्र्यस्य कुलहलबहुलतया बालभावस्य धैर्य-
प्रतिपक्षतया यौवनस्य शैशवोचितान्यनेकानि चापलान्यसु-
भवन् वित्वरीवभूव अग्रज्जास्य सवयसः सुहृदः सहायस्य ।

तद्यथा । प्रतीहारौ भ्रातरौ पारशवौ चन्द्रसेनमाह-
षेणौ कविरीशानः परं मितं प्रणयिनौ भद्रनारायणौ । वि-

ह्यंसौ वारवाणवाप्तवाणौ कर्णकविर्वीणाकरोभरतः प्राकृत-
 ष्टत् । कुलपुत्रो वायुविकारः । वन्दिनावनङ्गवाणसूचि-
 बाणौ कात्यायनिका चक्रवाकिका । जाङ्गलीको मायूरकः
 ताम्बूलदारकश्छडकः भिषक्पुढोमन्दारकः । पुस्तकवाचकः
 सुदृष्टिः । कलादशामीकरः । भौरिकः सिन्धुसेनः । लेखकी
 गोविन्दः । चित्रकङ्गीरकः । पुस्तककृत कुमारदत्तः । मार्द-
 ङ्गिको जीमूतकः । गायकौ सारामिलरुहामित्थी । सैरन्ध्री-
 करङ्गिका । वांशिकौ मधुकरपारावतौ । गान्धर्वोपाध्या-
 योदर्दुरकः । सम्बाहिका केरलिका । लासकयुवा ताण्डविकः
 आक्षिक आखण्डिकः । शैलालियुवा शिखण्डकः । कीना-
 शो भीमकः । नर्तकी हरिणहरणिका । पारशरी सुमतिः ।
 छपणको वीरसेनः । कथनिको जयसेनः । शैवश्छडघोषः ।
 मन्त्रसाधकः करालः । असुविषरव्यसनी लोहिताक्षः ।
 धातुवादी विहङ्गमः । दार्दरिको दामोदरः । ऐन्द्रजा-
 लिकश्चकोराक्षः । मस्कारी ताम्बूचूडः । स एभिरन्यैश्चानु-
 गम्यमानो बलतया निम्नतामुपगतो देशान्तरालोकनकुद्वहले-
 नाक्षिप्यमाणः सत्स्वपि पितृपितामहोपात्तेषु ब्राह्मणोचितेषु
 विभवेषु सति चाविच्छिन्ने विद्याप्रसङ्गे गृहान्दिरगात् । अगाञ्च
 निरवग्रहो ग्रहवानिव युवा स्वैरिणा मनसा सहतामपदास्य-
 ताम् । अथ शनैः शनैरत्युदारव्यवहृतिमन्ति हृहन्ति राजकु-
 लानि वीक्षमाणोऽनवद्यविद्याविद्योतितानि गुरुकुलानि सेव-
 मानो मनीहरालापगभीरा गुणवङ्गोष्ठीरूपतिष्ठमानः स्वभाव-
 धीरधीधतानि विदग्धश्छडलानि गाहमानः पुनरपि तामेव
 वैपश्चिती ताम्बवंशीचितां प्रकृतिसमभजत । महतश्च कालान्त-

मेव भूयोऽपि वाख्यगयनवंशाअप्रमात्तनो जन्मइव ब्राह्मणाधि-
वासमगच्छत् । तत्र चिरदर्शनादभिनवीकृतस्त्रेहसद्भावैः
सम्भ्रमप्रकटितज्ञातैराप्तैरुल्लवदिवसइवाभिनन्दितागमनो मित्त-
मखडनमध्यतो मोक्षदुखमिवान्वत्प्रन्वभवदिति ।

इति श्रीहर्षचरिते कविवंशीनाम प्रथमोच्छ्वासः ।

द्वितीयोच्छ्वासः ।

अत्रि गम्भीरे भूपे कूपइव जनस्य दुर्वतारस्य ।
दधति समीहितसिद्धिं गुणवन्तः पार्थिवा घटकाः ।
रागिणि नलिनलक्ष्मीं दिवसो निदधाति दिनकरप्रभवाम्
अनपेक्षितगुणदोषः परोपकारः सतां व्यसनम् ।

अथ तत्राध्ययनध्वनिमुखराणि भस्मतिपुण्ड्रपाण्डरललाट-
घट्टैः कपिलशिखाजालजटिलैः कशानुभिरिव क्रतुलोभादागतै
र्वटुभिरध्यास्यमानानि सेकसुकुमारसोमकेदारिकहरिताय-
मानप्रघाणानि कृष्णाजिनशुभ्यत्पुरोडाशीयश्यामकतण्डु-
लानि वालिकाविकीर्यमाणनीवारबलीनि शुचिशिष्य-
शतानीयमान-हरितकुशपुलीपलाशसमिद्धेन्धनगोमयपिण्डस-
ङ्कटानि आभिन्नीयक्षीरक्षारिणीनामग्निहोत्रहोमधेनूनां
खुरवल्लयैर्विखण्डिताजिरवितर्दिकानि कामण्डलस्य सृत्पिण्ड-
विमर्दनव्यग्रयतिजनानि वैतानवेदिशङ्कव्यानामौदुम्बरीणां
शाखानां राशिभिः पवित्रीकृतपर्यन्तानि वैश्वदेवबलिपिण्ड

पाण्डुरितप्रदेशानि हविर्धूमधूसरारुणविटपिकिसलयानि
वल्मीकबालकलालितललत्तरलतरणकानि क्रीडच्छृङ्गशावप्र-
काटितपशुबन्धप्रबन्धानि शुकशारिकाध्ययनीदीयमानोपाध्याय-
विश्रान्तिसुखानि साक्षात्त्रयीतपोवनानीव चिरदृष्टानामप्रीय-
माणो बह्वनि भ्रमन् भवनानि सुखमतिष्ठत् ।

तत्र तस्य चास्य कुसुमसमययुगसुपसंहरन्जृम्भत ग्रीष्माभिधान
मल्लिकाधवलाट्टहासो महाकालः । प्रत्यग्रनिर्जितस्यास्तसुप-
गतवतो वसन्तमामन्तस्य बालापत्येष्विव पयः पायिपु
नवोद्यानेषु दर्शितस्नेहो मृदुरभूत् । अभिनवोदितश्च सर्वस्यां
पृथिव्यां सर्वसुमनोबन्धनमोक्षमकरोत् । प्रतपन्नुष्णसमयः
स्वयम्बतुराजस्यागृह्यन्ताभिषेकाद्रीश्वामरकलापाद्भव कामिनी-
चिकुरचयाः कुसुमायुधेन हिमदग्धसकलकामिनीकोपेनेव हि-
मालयाभिमुखीं यातामकरोदंशुमाली । ललाटन्तपे तपति
तपने हरिचन्दनलिखितललाटिकापुण्ड्रकैरलकचीवरसम्बीतैः
स्वेदीदबिन्दुमुक्ताक्षवलयभिर्दिनकराराधननियमाद्वागृह्य-
न्त ललनाललाटेन्दुभिश्चन्दनधूलिधूमरिताभिरसूर्यम्यश्याभिः
कुसुदिनीभिरिव दिवसमसुष्यत सुन्दरीभिर्निद्रालसा
रत्नालोकमपि नासहन्त दृशः । किमुत जठरातपम् । अशि-
शिरसमयेन चक्रवाकयुगलाभिनन्दिताः सरित इव विमानम-
नीयन्त सोडुपाः शर्वर्यः ।

अभिनवपाटलाभोदसुरशिपरिमलन्न केवलं जलं जनस्य सम-
रुति विरलदलवीरुधि रुधिरकुलहलिकेसरिकिशोरक-लिच्छ-
मानकठोरघातकीस्तवके ताभ्यत्स्तम्बेरमयूथपमधुलिहस्त्रिय-
मान महामहीधरनितम्बे दूयमानद्विरददीयमानदानाश्वान-

श्यामिकालीनमूकमधुलिहि लोहितायमानमन्दारसिन्दूरित-
 सीम्न सलिलस्यन्दसन्देहमुह्यद्वनमहिषविषाणकोटिलिखित-
 स्फुटत् स्फुटिकद्वदि घर्ममर्मरितगर्मुदि तप्तपांशुकुलविकिरण-
 कातरविविष्करे विवरशरणश्यावािड तटार्जुनकुररकूजाञ्चरवि-
 बर्तनोत्तानशफरीशावशारपङ्कशेषोन्नयाम्भसि दावदहनजनित-
 जयनीराजने रजनीराजयक्ष्मणि कठोरीभवति निदाषकाले
 प्रतिदिनमुड्डीयमाना इव खेषु प्रपाकटकुटीपटलप्रकटतुण्डा-
 काः पक्ककपिकच्छगुच्छाच्छोटनचापलैरकाण्डकण्डूला इव कर्ष-
 न्तः शर्करिलाः कर्करस्थूलदृषञ्चूर्णमुचो मुचकुन्दकन्दलदलन-
 दन्तुराः सन्तततपनतापपतन्मुखरचीरिनिकरसिच्यमानतनवी-
 दारुणतरतरश्चितापतरले तरन्त इव तरङ्गिणि मृगदृष्टिका
 तरङ्गिणीनामलीकवारिणि शुष्यच्छमी मर्मरमारवमार्गलङ्कन-
 लाघवजङ्गाला रैषबावर्तमण्डलीरेचकरासकमरभसादग्धस्थ-
 लीमभिमिलनमलिनाः शिञ्जितक्षपणवृत्तय इव मयूरपिच्छ-
 निचयानुच्छून्वन्तः सप्रयाणगुञ्जा इव शिञ्जानजरत्करञ्जको-
 शमञ्जरीबीजजालकैः सप्ररोहा इवातपातुरवन महिषनासा-
 निकुञ्जनिष्यूतस्थूलनिश्वासैः सापत्या इवोड्डीयमानजवन-
 वातहरिणपरिपाटीपेटकैः सम्भूकुटय इव दह्यमानबलयानस
 कूटकुटिलघूमकोटिभिः सवीचय इव महोष्णसुक्तिभिर्ल्लोमशा
 इव विशीर्यमाणशाल्मलीफलकुलतन्तुभिर्दूना इव शुष्कपत्र-
 प्रकरावकटिभिः शिराला इव शुष्कदृशवेणीविकरणै रुच्छ-
 मश्रव इव पूयमानयवशूकशङ्कुभिर्दंष्ट्राला इव चलितशल-
 लीसूचीशतैर्जिह्वाला इव वनवैश्वानरशिखिभिरुत्सर्पत्सर्पक-
 ञ्चुकचूडालाः ब्रह्मस्तम्बरसाभ्यवहरणाय कबलयहमिवोष्णैः

कमलमधुभिरभ्यस्यन्तः सकलसति तोच्छोषणवर्मघोषणासौर-
पटहैरिव शुक्रवेणुवनास्फोटनपटुरवै स्त्रिभुवनविभीषिकासुङ्गा-
यन्तश्चुतवल्लचाषपक्षश्रेणीशारितसृतयस्त्रिषिमयूखलताला-
नग्रीषकल्माषवपुष इव स्फुटितगुञ्जाफलस्फुलिङ्गाङ्किता-
ङ्गाः गिरिगुहागम्भीरभाङ्गारभीषणभ्रान्तय स्त्रिभुवनभस्मी-
करणाभिचारचरूपचनचलन् रुधिराङ्गतिभिरिव वारिभद्रद्रु-
मस्तम्बकवृष्टिभिस्तर्पयन्तस्तारवान् विभावस्तृत्तणे अशिशिरसि-
कतातारकिवनभस्तप्तशैलविलीयमानशिलाजतुरसविलिप्तदश-
दिशो दावदहनदह्यमानचटकाण्डखण्डखचितकोटरकीट-
पटलपुटपाकगन्धकटवः प्रावर्त्तन्तोन्मत्ता इव मातरिखानः ।

सर्वे च भूरिभङ्गसहस्रसन्धुक्षिता इव जरदजगरगम्भीरगल-
गुहावाहिभिर्वायुभिः क्वचित् स्वच्छन्ददृष्टचारिणोहरिणाः
क्वचित्तरुतलविवरवर्त्तनोवभवः क्वचिज्जटावल्कलावलम्बिनः
कपिलाः क्वचिच्छकुनिकुलकुलायपातिनः श्वेनाः क्वचिद्विलीय-
मानलाक्षरसलोहिताश्रप्रयोधरा क्वचिदासादितशकुनिपक्ष-
कृतपटुतया विशिखाः क्वचिद्दग्धनिःशेषकुजन्महेतवोनिर्वाणाः
क्वचित् कुसुमवामिताम्बरसुरतरुवयरागिणः क्वचित्सधूमो-
ङ्गारमन्दरुचयः क्वचित्सकलजगद्ग्रासघस्तरभस्मकाः क्वचि
हेगुशिखरलग्नकृतमूर्त्तयोऽत्यन्तवृक्षाः क्वचिदचलोपयुक्तशि-
लाजातवक्षयिणः क्वचित्सर्वरसभुजः पीवानः क्वचिद्दग्धगु-
ग्गुलवोरौद्राः क्वचित् ज्वलितनेत्रदहनदग्धसकुसुमशराशन-
मदनाः कृतस्थाणुस्थितयः क्वचिच्चटुलशिखावर्तनारम्भदीन-
नटाः शुष्ककासारप्रसृतिभिः स्फुटनीरसनीवारवीजलालाव-
र्षिभिर्ज्वालाज्जलिभिरिप्रार्चयन्तोघर्मघृणिमष्टणा इव संक्षीय-

माणाः कठोरस्यलकमठवसाविह्वलरगन्धगृध्रः स्वमपि धूमम-
र्भभेदसम्भूतिभिरेव भजयन्तः सतिलाङ्गतयइव स्फुटद्वहलकीट-
पटलाः कुथेषुश्वित्रिणा इव श्लोषचित्तद्वल्कलशस्वूकशुक्तयः शु-
ष्केषु सरःसु खेदिता इव विधीयमानमधुगोलगिलितमधूच्छि-
ष्टवृष्टयः काननेष्टखलतय इव पर्यन्तशीर्यमाणशिखासहतयो
महोष्णगृहीतशिलाकबला इव ज्वलितसूर्य्यमणिप्रकलेषु शि-
लोच्चयेषु प्रत्यदृश्यन्ता दारुणादावाग्नयः ।

तथाभूते च तस्मिन्नुदिते ग्रीष्मसमये कदाचित्तस्य
स्वग्रहावस्थितस्य भुक्तवतीऽपराहसमयेऽस्य भ्रमता पारशव-
श्चन्द्रसेननामा प्रविश्याकथयत् । एष खलु चतुः समुद्राधि-
पतेः सकलराजचूडामणिश्रेणीशाणकोणनिर्मलीकृतचरण-
नखमयोः सर्वचक्रवर्तिनान्धौरेयस्य महाराजाधिराजराज-
परमेश्वरस्य श्रीहर्षदेवस्य भ्रात्रा कृष्णनाम्ना भवता मन्ति-
कमप्रतिज्ञाततभोदीर्घाध्वगः प्रहितोद्वारमध्यास्त इति ।

सोऽब्रवीत् । आयुष्मन्निविक्रितं प्रवेशयैनमिति । अथ तेनानी-
यमानमति दूरागमनगुरुतरजङ्गाकाण्डकार्दमिकचेलचीरिका
नियमितोच्चण्डचण्डातकं पृष्ठप्रेङ्गत्पटच्चरकपटघटितगलग्न्य-
मतिनिविडसूत्रवन्धनिर्मितां मरालकृतलेखव्यवच्छेदया लेख-
मालिकया कबरीकृतितमूर्धानं मेखलकजामानं प्रविशन्त-
मद्राक्षीत् ।

अरक्षीच्च दूरादेव भद्रमशेषलिष्कारणवन्धोस्तत्रभवतः
कृष्णस्योति । स भद्रमित्युक्ता प्रणम्य नातिदूरे समुपाविशत् ।
एष खलु स्वामिनानीय लेखः प्रहितइति । किमुञ्चार्य्यं यत्
बाणसु सादर गृहीत्वा स्वयमेवावाचयत् । मेखलकात्सन्दिष्ट-

सवधार्थं फलप्रतिबन्धी धीमता परिहरणीयः कालातिपात
 इत्येतावदर्थंजातमितरद्वार्ता-सम्पादमात्रमित्यवष्टत-लेखार्थञ्च
 समुत्सारितपरिजनसन्देशं पृष्टवान् । मेखलकस्त्ववादीत् ।
 एवमाह मेधाविनं स्वामी जानात्येव मान्यः यथा एकगो-
 त्रवासमानजातितां वा सहस्रस्रर्जनं वा एकदेशनिवासी
 वा परस्परानुरागश्रवणं वा परीक्षोपकारकरणं वा समानशीलता
 वा स्नेहस्य हेतवः त्वयि तु विना कारणेनादृष्टेऽपि प्रत्यासन्ने-
 वन्धाविव पक्षपाति किमपि स्निह्यति मेहृदयम् । दूरस्थिनेऽपी-
 न्दीरिव कुसुदाकरे यतीभवन्तमन्त रेणान्यथा चाय चक्रवर्तिदु-
 र्जनैर्ग्राहितश्चासीत् । न च तत्तथानन्येव ते । येषां सतामपि न
 विद्यन्ते मित्रोदासीनश्रवणः । शिशुचापलपराधीनचेतोवृत्तितया
 भवनः केनचिद्सहिष्णुना यथैव किञ्चिदसदृशमुदीरितम् ।
 इतरलोकस्तथैव तद्गृह्णाति च वक्तुं च सलिलानीव गतानु-
 गतिकानि भवन्त्यविवेकिनां मनांसि । बद्धमुखश्रवणनिश्च-
 लीकृतनिश्चयः किं करोतु पृथ्वीपतिः । तत्त्वान्वेषिभिया-
 स्त्रभिर्दूरस्थोऽपि प्रत्यक्षीकृतोऽसौ विदुःश्रवणवर्त्तित्वादिममर्थं ।
 यथा प्रायेण प्रथमे वयसि सर्वस्यैव चापलैः शैशवं परा-
 धीयते तथैवेति प्रतिपन्नं स्वामिना । अतीभवता राजकु-
 लमकृतकालक्षेपमागन्तव्यम् । अज्ज शशीवाट्टपरमेश्वरो व-
 न्धुमध्यमधिवसन्नासि मे बद्धमतः । न च सेवावैषम्यविषादिना
 परमेश्वरोपसर्पणभीरुणा वा भवितव्यं यतोयद्यपि ।

स्वच्छोपजातविषयोऽपि न याति वतुम्

देहीतिमार्गणशतैश्च ददाति दुःखम् ।

मोहात्सुमाक्षिपति जीवितमप्यकाण्डे

कष्टोमनीभवद्भुवेष्वरदुर्विदग्धः ॥

तथाप्यन्ये ते नरपतयः । अन्यएव यन्त्यकृतवृग-
नलनहुषास्वरीषदशरथादलीपनाभागभगीरथधुन्धुमारयया-
तिरस्यतमयस्वामी । नास्याहङ्कारकालकूटदुष्टादृष्टयः । न गर्व-
गलग्रहगङ्गा गिरः । नातिस्त्रयापस्मारविस्मृतधैर्याणि स्थान-
कानि । नोद्दामदर्पदाहज्वरविक्षवा विकाराः नाभिमानमहा-
सन्निपातनिर्मिताङ्गभङ्गानि तानि । न मदार्दितवक्रीकृतोष्ठपृष्ठ-
निष्टूतनिष्ठुराक्षराणि जल्पितानि तथाचास्य अनाविलेषु
साधुषु रत्नबुद्धिः । न मन्थिशिलाशकलेषु । सुक्ताधवलेषु गुणेषु
प्रसाधनधीः नाभरणभारेषु दानवत्सु कर्मसुसाधनञ्च न
करिक्रीडेषु सर्वाश्रयसरे यशसि महाप्रीतिः न जीवितज-
राक्षिणे गृहीतकारासु दिव्ये प्रसाधनाभियोगः न निज-
कलत्र चर्मपुत्रिकासु गुणवति धनुषि सहायचिन्ता न पिण्डो-
पजीविनि सेवकशुनि अपि च ।

अस्य मितोपकरणमात्मा भृत्योपकरणम्प्रभुत्वं प-
ण्डितोपकरणं वैदग्ध्यम् बान्धवोपकरणं लक्ष्मीः कृपणो-
पकरणमैश्वर्यम् द्विजोपकरणं सर्वस्वम् सुकृतस्वरणोपक-
रणं हृदयम् धर्मोपकरणमायुः साहसोपकरणं शरीरं
शीलतोपकरणं पृथ्वी विनोदोपकरणं राजक्रं प्रतापोपकरणं
प्रतिपक्षः नास्याल्पपुखैरवाप्यते सर्वातिशायिनी सुखदस्त्वितिः
पादपङ्कवच्छायैतिश्रुत्वा तमेव चन्द्रसेनं समादिशत् कृतमेवं
विश्रान्तम् सुखिनमेनङ्कारयेति ॥

अथ गते च तस्मिन् पर्यस्ते वासरे सङ्कटमानरक्तपङ्कजसं-

पुटपीयमानइव क्षायिणि क्षामतां व्रजति बालवायसारथौ
 अपराह्लातपे शिथिलितनिजवाजिजवे जपापीडपाटलेऽस्ताच-
 लशिखरमलिले खञ्जतीव कमलवनकरटकतपादपल्लवे पत-
 न्ने पुरः परापतति प्रेङ्खदन्धकारलस्वालके शशिविरहशोक-
 श्यामइव श्यामतासुखे कृतसन्धोपासनशयनमगात् । अचि-
 न्तयत् च एकाकी किं करोमि अन्यथासम्भवितो ऽस्मि राज्ञा
 निष्कारणवशुना च संदिष्टमेवंक्षणेन कष्टाच राजसेवा
 विषमं भवत्यत्वम् । अतिगम्भीर महद्राजकुलम् न हि च
 नत्र मे पूर्वप्रवर्तिता प्रीतिः न कुलक्रमानतिः । नोपकारस्म-
 रणानुरोधः न बालसेवास्नेहः न तत्र गौरवम् न पूर्व-
 दर्शनदाजिग्यम् न प्रजासखिभागोपप्रलोभनम् न वि-
 द्यातिशयकुतूहलम् नाकारसीन्दर्यादरः न सेवाकारकौशल-
 लम् नविद्वङ्गोष्ठीवन्धवैदग्ध्यं न मितव्ययवशीकरणम् न
 राजवल्लभपरिचयः अवश्यं गन्तव्यं सर्वथा भगवान् भवाणी
 पतिस्त्रिभुवनगतिर्गतस्य मे शरणम् । स सर्वं साम्प्रतमाचरिष्य-
 तीत्यवधार्य गमनाय मतिमकरोत् । अन्यस्मिन्नहन्युत्याय प्रात-
 रेव स्नातो धृतधवलदूकूलवासा गृहीताक्षमालः प्रास्थानिकानि
 कानिचित् सूक्तानि मन्त्रपदानि च वज्रशः समावर्त्य देवदे-
 यस्य विरूपाक्षस्य क्षीरस्नपितपुरःमरां सुरभिक्षुसुमधूपगन्ध-
 ध्वजवन्निविलेपनप्रदीपवज्रलां सपर्यां विधाय परमया भक्त्या
 प्रथमज्जततरलतरतिलदानचटुलशिखरशिखाशेखरं प्राज्या-
 ज्याङ्गतिप्रवर्धितप्रदक्षिणार्चिवं भगवन्तप्राशुशु क्षिणं ज्जत्वा
 द्युम्नं यथाविद्यमानं द्विजेभ्यः प्रदक्षिणीकृत्य प्राङ्मुखन्नैष्ठिकीं
 गां शुक्लाङ्गरागः शुक्लमाल्यः शुक्लवासा गीरोचनाचित्रित-

दूर्वाग्रपल्लवग्रभ्रितगिरिकर्णिकाकुसुमकर्णपूरशिखासक्तसिद्धा-
र्थकः पितुः कनीयस्या स्वस्त्रा स्वमात्रेव स्नेहार्द्रहृदयया श्वे-
तवाससा साक्षादिव भगवत्या महाश्वेतया मालावत्याख्यया
कृतसकलगमनमङ्गलो दत्ताशीर्वान्धवद्वहाभिरानन्दितः प-
रिजनजरतीभिर्वन्दितचरणैरनुज्ञातो गुरुभिरभवादितैराघ्रातः
शिरसि कुलटद्वैर्वदितगमनोत्साहः शाकुनिकैर्मौहूर्त्तिकैर्म-
तेन कृतनक्षत्रदौहृदशोभमाने सुहृत्तैर्हरितगोमयेनीपलिप्ता-
जिरस्यण्डिलस्यापितमसिततरकुसुममालापरिचिप्तकण्ठघष्ठ-
पञ्चाङ्गुलपाण्डुरं सुखनिहितनवचूतपल्लवपूर्णकलशमीक्षमाणः
प्रणम्य कुलदेवताभ्यः कुसुमफलपाणिभिरप्रतिरथं जपद्भि-
र्निजद्विजैरनुगम्यमानः प्रथमचलितर्दाक्ष्यणचरणप्रतरः प्रीति-
कूटान्दिरगात् ।

प्रथमेऽहनि तु घर्मकालकष्टन्निरुदकन्निघ्नपादपविषमं
पथिकजनशतनमस्क्रियमाण प्रवेशपादपीत्कीर्णकाल्यायनी-
प्रतियातनं शुष्कमपि पल्लवितमिव तृषितश्वापदकुलल-
स्वितलोलजिह्वालतासहस्रैः पुलकितमिव शुष्कगलगोलाङ्गु-
ललिह्यमानमधुगोलचलितसरघासङ्घातैः रोमाञ्चितमिव
दग्धस्थलीरूढैः कन्दशतैः शनैश्चण्डिकाकाननमतिक्रम्य
मल्लकूटनामानं ग्राममगात् । तत्र हृदयनिर्विशेषेण भ्रात्रा
सुहृदा च जगत्पतिनाम्ना सम्पादितसपर्यसुखमतिष्ठत् । अप-
रेद्युर्तूर्य भगवतीं भागीरथीं यष्टिग्रामनाम्नि वनग्रामके
निशामनैषीत् । अन्यस्मिन्दिवसे स्कन्धावारमुपमणितटमन्व
जितवनीकृतसन्निवेशमाससाद् । अतिष्ठच्च नातिदूरे राजभ-
वनस्य निर्वर्त्तितस्नानाशनव्यतिकरो विश्रान्तश्च मेखलकेन

याममावावशेषदिवसे भुक्तवन्ति भूमिजि प्रख्यातानां क्षिति-
 भुजां बहून् शिविगमन्निवेशान् वीक्षमाणाः शनैः शनैः पट्टबन्ध-
 नार्थमागतैः डिण्डिमारोहणार्थमाङ्गतैश्चाभिनवबन्धैश्च कौश-
 लिकागतैश्च प्रथमदर्शनकुत्सलोपनीतैश्च नागवीथिपान्त्रप्रेषि-
 तैश्च दूतसंप्रेषणप्रहितैश्च पल्लीपरिवृढदौकिकैश्च स्वेच्छायुद्धक्री-
 डाकौतुककारितैश्च दीयमानैश्चाच्छाद्यमानैश्च यामावस्थितैश्च
 सप्तद्वीपजिगीषया गिरिभिरिव मागरसेतुबन्धनार्थमेकीकृतै-
 र्ध्वजपटपट्टरवपट्टश्शङ्खचामराङ्गरागरमणीयैर्भृत्याभिषेकदिव-
 सैरिव कल्पितैर्वा राशेन्द्रैः श्यामायमानाविरतचलितस्वरपुटप्र-
 हतपटुसदङ्गैर्नर्तयद्भिरिव राजतच्छ्रीमपहसद्भिरिव सप्त-
 पुटप्रकटफेनाट्टहासैर्जवजङ्गङ्गाकाण्डां हरिणजातिमाकार-
 यद्भिरिव मद्घातर्षणैः पितैरुच्चैश्च वप्त सुत्पतद्भिरिव दिवस-
 कररथतुरगरुधा पञ्चायमानमण्डनचामरमालैर्गगनतलकुरङ्गै-
 स्तरङ्गायमानमन्यत्र प्रेषितैश्च प्रेष्यमाणैश्च प्रेषितप्रतिनिवृत्तैश्च
 बद्धयोजनगमनगणनासंख्याक्षरावलिभिरिव वराटिकालि-
 भिर्घटितमुखमण्डनकैस्त्वारक्षितैरिव रक्तशालिशालेयैरनवरत-
 भक्षणभणायमानच रुचामीकरघुरुघुरुमालिकैर्जरत्कञ्चवनैरिव
 रणितशुष्कबीजकोशशीतैः श्रवणोपान्तप्रेङ्खत्प्ररागवर्णो-
 र्णारचितचित्तचूडाचटुलैः कपिकपिलकपोलैः क्रमेलककुलैः
 कपिलायमानमन्यत्र शरज्जलधरैरिव सद्यः सृतपयःपटलधवल-
 तनुभिः कल्पपादैरिव सुक्ताफलजायमानालोकानुप्रवा-
 सरच्छायामांसलैर्नायायानाभिपुण्डरीकैरिवास्तिष्ठगारुडपदैः
 क्षीरोदोद्देशैरिव द्यातमानविकटविद्रुमदण्डैः शेषफणाफलकै-
 रिवोपरि परिस्फुरन्माणिक्वमङ्गैः श्वेतगङ्गापुलिनैरिव राज-

हंसोपशोभितैरभिभवद्भिभिरिव निदाघसमयं परिभवद्-
 भिरिव विवस्वतः प्रभावम्बिबद्भिरिवातपञ्चन्द्रसमयमिव जीव-
 लोक जनयद्भिः कुमुदमयमिव कालं कुर्वद्भिर्ज्योत्स्नामयमिव
 वासरं जनयद्भिः फेनमयमिव दिवसं दर्शयद्भिरकालकौमुदी-
 सहस्राणीव हृजद्भिरपहृष्टद्भिरिव शातक्रतवीं श्रियं श्वेता-
 यमानैरातपत्रषण्डैः श्वेतद्वीपायमानं क्षणदृष्टनष्टाष्टमीन्दुमुख-
 मुष्णमुञ्चद्भिरिव भुवनभावेपात् क्षेपदोलायितन्दिनङ्गता-
 गतानीव कारयद्भिरुष्णारयद्भिरिव कुट्टपतिसम्पर्कलीलां
 कालेयीं स्थितिं विकचविशदकाशवनपाण्डुरदग्निदिशं शर-
 त्समयमिवोत्पादयद्भिर्विसतन्त्रियमिवान्तरिक्षमाविर्भावयद्भिः
 शशिकरशुचीनाञ्चामराणाञ्चलतां सहस्रैर्दोलायमानमपि च
 हंसायमानङ्गरिकर्णशङ्खैः कल्पलनायमानं कदलिकाभिर्मा-
 णिश्चतुश्चायमाणं मायूरातपत्रैर्मन्दाकिनीप्रवाहायमाणं धव-
 लांशुकैः क्षीरोदायमानं क्षीमैः कदलीवनायमानं मरकत-
 मयूखैर्जन्यमानान्यदिवसमिव पद्मरागवालातपैरुत्पाद्यमा-
 नापरास्वरमिवेन्द्रनीलप्रभापटलैरारभ्यमाणा पूर्वनिशामिव म-
 हानीलमयूखान्धकारैः स्थन्दमानानिककालिन्दीप्रवाहमिव गा-
 रुडमणिप्रभावितानैरङ्गारितमिव पुष्परागरश्मिभिः कैश्चिद्घो-
 मुस्सैश्चरणनखनिपतितवदनप्रतिविम्बनिभेन प्रवेशमलभ-
 मानैर्लज्जया स्वाङ्गानीव विशद्भिः कैश्चिदङ्गुलीविलिखितायाः
 क्षिर्विकीर्यमाणं करनखकिरणव्याजेन खेवाचामरानिवार्प-
 यद्भिः कैश्चिद्दूरस्थलदोलायमानेन्द्रनीलप्रभापटलैः स्वामि-
 प्रकोपप्रशमनाय कण्ठवद्भृङ्गपाणैरिव कैश्चिदुच्छ्वासससोरभ-
 भ्रान्तभ्रमरान्धकारितमुखैरपहृतलक्ष्मीशोकाङ्गुनलम्बशृङ्गभि-

रिव कैश्चिच्छीकरोड्डीयमानमधुपमण्डलैः प्रणामविलम्ब-
 भयपलायमानमौलिभिरिव निस्तर्जितैरपि सम्मानितैरिवा-
 नन्यशरणैरन्तरान्तरानि निष्पततां प्रविशताञ्चाश्वन्तरप्रती-
 हाराणामनुमार्गप्रधावितानिककार्यार्थिजनमहस्त्राणामनुधा-
 यिनः पुरुषानन्यान्तं पुनः पुनः पृच्छन्निर्मदाद्यभविष्यति
 भक्त्वा स्थानं दास्यति वा दर्शनं परनेश्वरो निष्पतिष्यति वा
 वाह्यकक्ष्यामिति दर्शनाय दिवसत्रयदूर्भिर्भुजनिर्जितैः शत्रु-
 महासामन्तैः समन्तादासेव्यमनस्वैद्यप्रतापानुगागप्रणतै-
 र्नानादेशागतैर्भहीपालैः प्रतिपालत्रुद्भिर्नरपतिदर्शनकाल-
 मध्यास्यमानसेकान्तोपविष्टैश्च जिनेर्गर्हते पाशुपतैः पाराशरि-
 भिर्वर्णिभिश्च सर्वजनपदागतैश्च सर्वाभ्याधिबेलावनवाभिभिश्च
 स्त्रिच्छजातिभिश्च सर्वद्वीपान्तरागतैश्च दूतमण्डलैश्चास्यमानं
 सर्वप्रजानिर्माणभूमिमिव प्रजापतिनां चतुर्थं लोकं महाभारत-
 शतैरप्यक्रमनीप्रसृष्टद्विसम्भारं क्षतयुगसहस्रैरिव कल्पितस-
 न्निवेशं स्वर्गार्कुदैरिवाहितरामणीयकं राजलक्ष्मीक्रीटिभिरिव
 क्षतपरिश्रहं राजद्वारमगात् ।

अभूञ्चास्य जातविजयस्य मनसि कथमिवेदमियत् प्राणि-
 जातं जनयतां प्रजापतीनां नामीत् परिश्रमः । महाभूतानां
 वा परिश्रयः परमाणूनां वा परिश्रयः परमाणूनां वा परि-
 श्रयः कालस्यवान्तः आयुषो वाप्युपरमः आकृतीनां वा
 परिसमाप्तिरिति । मेखलकस्तु दूरादेव द्वारपाललंकेन प्रत्य-
 भिज्ञायमानस्तिष्ठतु तावत् क्षणमात्रमत्रैव पुण्यभागिति
 तमभिधायाप्रतिहतोऽश्वन्तरं प्राविशत् । अथ सुहृतादिव
 प्रांशुना कर्णिकारगौरेण वदकञ्चकच्छन्वपुषा समुष्मीपन्मा-

शिवपदकबन्धबन्धुरवस्तुबन्धावलुप्तावलम्बेन हिमशैलशिला-
विशालवक्षसा हरदृषभककुदकूटविक्रटंसतटेन चपलहृषीक-
हरिणमयमनपाशमिव हारसु (सा विभ्रता कथयतं यदि सो-
मवंशसम्भवो वा सूर्यवंशसम्भवो वा भूपतिरभूदेवंविध इति
प्रष्टुमागताभ्यां सोमसूर्य्याभ्यामिव अत्रणगताभ्यां स्फटिकमाणि-
क्यकुण्डलाभ्यामवभासमानेन वहद्वदनलावण्यत्रेणिकाक्षिप्यमा-
णैरधिकारगौरवाद्दीयमानमार्गेशोत्र दिनकृतः किरणैः प्रमाद-
लब्धया विकचपुण्डरीकसुगुण्डमालधेव किम्बधया दीर्घया दृष्ट्या
दूरादेवानन्दायनेष्टुर्याधिष्ठानेऽपि पदेप्रतिष्ठितेन प्रअग्रमिव
नेत्रेण मनोदर्शयता पाण्डुरसुष्णीपसुहृता वामेन स्थूल-
सुक्ताफलच्छुरणदहुरं करेण कलयता कृपाणमितरेणा-
पनीततरन्वितान्तटिनीमिव कृतां शातकुम्भौ वेत्त्रयष्टिमुष्टिं
धारयता वर्षवरेणानुगम्यमानो मेखलको निर्गत्यावोचत् ।

एष खलु महाप्रतीहाराणामनन्तरश्चक्षुष्योदेवस्य पारि-
यात्रनामा दीवारिकस्तदेनमदुरूपया प्रतिपत्या कल्याणाभि-
निवेशीति । दीवारिकस्तु समुपहत्य कृतप्रणामो गिरा मधु-
रया सविनयमभाषत । आगच्छत प्रविशत देवदर्शनाय । कृत-
प्रसादादेव इति । वाणस्तु धन्योऽस्मि यदेवमनुग्रह्यं देवीम-
न्यते । इत्युक्त्वा तेनोपदिश्यमानमार्गः प्राविशदभ्यन्तरम् ।

अथ वनायुजैः कास्त्रोजैरारदृजैश्च सिन्धुदेशजैश्च पारसी-
कैश्च शोणैश्च श्यामैश्च तत्तिरिकाल्माषैश्च श्वेतैश्च पिञ्जरैश्च
हरिद्रैश्च पञ्चभद्रैश्च मल्लिकाक्षैश्च कृत्तिकापिञ्जरैश्चायतनि-
र्मांससुखैश्चानुत्कटकर्णकोशैश्च सुदृत्तञ्जघटितघण्टिकाब-
न्धैश्च श्रुभानुपूर्वीवक्त्रायतोदग्रग्रीवैरुपचितग्लयद्युस्तन्धदेशैर्निर्भु-

ग्नोरः स्थलैरतिस्थू न ग्गुणप्रस्थतैर्लोहपीठकठिनखुरमण्डलैरति-
जवतुटनभयान्विर्मितानीन्द्रानीवीदराणि धारयद्भिर्दृष्ट्याहि-
णीविभज्यमानपृथुजघनैर्जगतीदीलायमानवान्पल्लवैः कथमप्यु-
भयतोनिखातदृढभूमिपाशमंयमननियन्त्रितैरपि पश्चात्पाशवन्ध-
परवशप्रसारितैर्काङ्क्षिभिरायततरैरिवोपलक्ष्यमाणैर्वृद्धगुणसूत्र-
ग्रथितग्रीवागण्डकौराभीलतलोचनैर्दूर्वारमथ्यामजफेनलवश-
बलान्दशनगृहीतमुक्तान् परपरितत्वचः कण्डूजुपः प्रदेशान्
प्रचलयद्भिः साज्जचितवालाधिभिरेकशफविश्रान्तिराथशियलि-
तजङ्घाकाण्डैर्निद्रया प्रध्यापयद्भिरिव यवमस्त्रीकारं मन्दं मन्द
शब्दायमानैश्च ताडितखुरधीरणीरणिगतखुरशिखरविलिखि-
तक्ष्मातलेर्षासमभिलपद्भिश्च प्रकीयेमाणयवसग्रासमत्सरस-
मुद्भूतक्षोभैश्च कुपितचण्डचण्डालङ्कङ्कारकातरनारतरथैश्च
कुङ्कुमप्रष्टपिपिञ्जराङ्गतया सततमन्निहितनीराजनोपलक्ष्य-
माणैरुपरिविततवितानैः पुरः पूजिताभिमतदैवतैर्भूमिपाल-
वल्लभैस्तुरङ्गनैराचितां मन्दुरां विलोकदन् कुत्सहर्षाच्छप्तहृदय-
कन्दरमतिक्रान्तो वामहस्तेनात्युच्चतया निववक्राशतिवाल्प-
काशमकुर्वाण्येन सहता कदलीवनेन परित्तपर्यन्तं मधुकर-
मयीभिरिवापतन्तीभिरापूर्वमाणमाशासुखविसर्पिणा पुष्पा-
णां विक्रसतामामोदेनावलिम्पन्तं प्राणोन्मिद्यं दूरादव्यक्त-
मिव विस्मयतारमपश्यत् ।

अष्टच्छत्र देव ! किङ्करोऽस्मीति । असावक्रययत् । एष
खलु देवस्योपवाह्ये वाह्यं हृदय जात्यन्तरितन्नात्मा बहि-
चराः प्राणाः विक्रमश्रीङ्गामुहूर्पशात इति यथार्थनामा
वारणपतिः तस्यावस्थानमण्डपे महानदृश्यतइति । स तमवा-

दीत् । भद्रः । श्रूयते दर्पशातः यद्येवमदोषः पश्यामि वार-
 णेन्द्रमेनं तदहेसि प्रापयितुं परवानस्मि कौटुहलेनेति
 सोऽभ्यभाषत । भवत्वेवमागच्छतु भवान् को दोषः पश्यतु
 वारणेन्द्रमिति गत्वा च त प्रदेशं दूरादेव गम्भीरकण्ठगर्जितै-
 र्वियति चातककदम्बकैर्भुवि च भवननीलकण्ठकुलैः कलकल-
 केकारवसुखैः क्रियमाणाकालजलदकोलाहलं विकचकदम्ब-
 गन्धसखादिमदसुरासौरभभरितभुवन कायवन्तमिव कालमेघ-
 काजमविरलमधुपिङ्गलपद्मविन्दुजालकितां सरसीमिवान्यरागा-
 रूढान्दशाञ्चतुर्यीसुत्पृजन्तमनवरतसञ्चरवैः कर्णतालदुन्दुभि-
 ध्वनिभिः पञ्चमदशाप्रवेशमङ्गलारम्भमिव सूचयन्तमविरतव-
 लनचित्तत्रिपदीजलितलास्यलयैर्दौलायमानदीर्घदेहाभोगतया
 मेदिनीविदलनभयेन भारमिव लघयन्तं दिक्भित्तितटेषु
 कायमिव कण्डूयमानमाहवायदत्तहस्ततया दिग्धारणानि-
 वाह्यमानं ब्रह्मस्तम्भमिव स्थूलेन निशितदन्तेन कारपत्रेणैव
 पाटयन्तं मान्तमिव भुवनाभ्यन्तरे बहिरिव निर्गन्तुमीहमानं
 सर्वतः सरमकमलयलतालासिभि' लेसिकैश्चिरपरिचयोपागतै-
 र्वनैरिव परिवृत विक्षिप्तसशैवालबिसविसरशबजसलिलैः
 सरोभिरिवाधोरणैराधीयमाननिदाघसमयसमुचितोपचारान-
 न्दमपि च प्रतिगजमदपवनादानदूरोत्क्षिप्तेनानेकसमरविज-
 यगणानालेखाभिरिव वलीवलयोचिभिस्तनीयसीभिस्तरङ्गितो-
 दरेणातीर्थयवीयसा हस्तेनार्गलयन्तामिव सकलं रुकुलशैलस-
 मुद्रहीपकाननं ककुभाञ्चक्रवालं एकं करान्तरार्पितेन उत्पाला
 शेन कदलीदण्डेनान्तर्गतशीकरसिन्धुमानमूलमुक्ताफलमिवाप-
 रलीलावलम्बिना दृष्टालजालेन समररसोच्चरोमाञ्चकण्ठकित-

भिव दन्तकाण्डं वहसं विसर्पन्त्या च दन्तकाण्डयुगलकात्या
 सरः क्रीडास्वादितानि कुमुदवनानीव बद्धधा वमन्तं निज-
 यशोराशिमिव दीनमुखेष्वप्रयन्तं करिकोटपाटनदुर्विदग्धान्
 सिंहानिवापहसन्तं कल्पद्रुमदुकूलमुखपटमिवात्मनः कलयन्त
 मकाण्डसरदण्डधरणलीलासु च लक्ष्यमाणेन रक्तांशुकमुकु-
 मारेण तालना कवलितानि रक्तीत्यलानीव वमन्तमभिनव-
 किसलयराशीनित्रीङ्गिरन्तं कमलकवलपीतमधुरसमिव स्वभाव-
 पिङ्गलेन गिलयन्त ब्रह्मपा चूतपल्लव वस्यकलवलीलवङ्गवनान्ये ला-
 लतामिश्राणि कर्पूरपरिपूतानि पारिजातवनानि सोपभु-
 क्तानि पुनः पुनः कटाभ्यां बहलमदामोदव्याजेन विमर्जयन्त-
 महर्निशं विभ्रमकृतस्वहस्तस्थितिभि रईखण्डितपुण्ड्रेक्षु-
 काण्डकण्डूयन लिखितैरलिङ्गुलवाचालितैर्दानपट्टकैर्विलभमान-
 मिव सर्वकाननानि करिपतीनां अविरलं दानविश्वस्यन्दिना
 हिमकरशिलाशकलमयेन विभ्रमनक्षत्रमालागुणेन शिशिरी-
 क्रियमाणं सकलवारणेन्द्राधिपत्यपट्टबन्धवन्धुरसिवोच्चैस्तरां
 शिरोदधानं मुहुर्मुहुः स्थगितोपावृतदिङ्मुख्याभ्यां कर्णताल-
 वृन्ताभ्यां वीजयन्तमिव भग्या दन्तपर्यङ्कस्थितां राजलङ्गीमा-
 यतवंशक्रमागेन गजाधिपत्यचिह्नेन चामरेशेव जनितवा-
 लधिना विराजमानं स्वच्छशिशिरसलिलशीकरभरच्छलेन
 दिग्विजयार्जिताः सरितद्वय पुनः पुनर्विसुञ्चन्तं क्षणमवधा-
 नदाननिष्पत्तीकृतसकलावयवानामन्यद्विरदडिण्डिमाकर्णना-
 ङ्गवलनानामन्ते दीर्घफूत्कारैः परिभवदुःखमिवावेदयन्तं
 लब्धयुद्धमिवास्मानमनुशोचयन्तमाधोरणारूढपरिभवेन लज्ज-
 मानमिवाङ्गलिलिखितभूतलं मन्दं सुञ्चन्तमवज्ञागृहीतसुक्त-

कबलकुपिताधोरणारटनातुरोधेन मदतन्द्रित्विभागं कथं
 कथमपि मन्दं मन्दं नादनाराहानं कबलानर्द्धजघतमा-
 लपल्लवश्यामलरसेन प्रभूततया मदप्रवाहमिव सुखेनाप्युत्सृ-
 जन्तं ददन्तमिव दर्पेण खसन्तमिव शौर्येण मूर्च्छन्तमिव मदेन
 वृहन्तमिव तारुण्येन द्रवयन्तमिव दानेन बलगन्तमिव बलेन
 भावयन्तमिव मानेन उदयन्तमिवीत्साहेन तास्यन्तमिव तेजसा
 लिम्पन्तमिव लावण्येन सिद्धतमिव सौभाग्यरसेन स्निग्धन्तख-
 सुखेषु परुषविषयेषु गुरुं सुखे सच्छिष्यं विनये हृदुं शिरसि
 दृढं परिचये ह्रस्वं स्तम्भे दीर्घमायुषि दरिद्रसुदरे सततप्रवृ-
 त्तं दाने बलभद्रं मदलीलासु जिन क्षमासु कुलकलवं नम्र
 तासु वङ्गिर्वर्षं क्रोधमोक्षेषु गरुडनागोद्धृतिषु नारदं कलहकुलह-
 लेषु मकरं वाहिनीक्षेत्रेषु शुष्काशमिवास्कन्देषु आशीविषन्दश-
 नकर्मसु वरुणं हस्तमायावक्रष्टिषु यमवागुरां पदातिसम्बोधनेषु
 कालं परिणतिषु राज्ञं तीक्ष्णकरग्रहणेषु लोहिताङ्गं वक्रचारेषु
 अलातचक्रं मण्डलभ्रान्तिविज्ञानेषु मनोरथसंपातं चिन्तामणि-
 पर्वतं विक्रमस्य दन्तमुक्ताशिलास्तम्भ निवासप्रासादं अभि-
 मानस्य घण्टाचारमनोहरमिच्छासञ्चरणविमानं मनस्वितायाः
 मदधारादुर्दिनान्धकारितगन्धोदकधाराग्रहं क्रोधस्य संकोच्चन-
 प्रतिमं महाकीर्तनमहङ्कारस्य सगरुडशैलप्रखवणं क्रीडापर्वतं
 महाबलस्य सदन्ततीरण्वज्रमन्दिरं दर्पस्य उच्चकुम्भा-
 डालविकटसाञ्चारिदुर्गं राज्यस्य कृतानेकबाणविवरसहस्र
 लोहप्रकार पृथिव्याः शिलीमुखशतभङ्गारितं पारिजातपा-
 दपभूनन्दनस्य तथाच सङ्गीतग्रहं कर्णतालताण्डवानां आमधु-
 पमण्डलानामन्तः पुरंशृङ्गाराभरणानां मदनीत्सवं मदलीला-

लास्यानामक्षुद्रदीपन्नक्षत्रमालामण्डनानामकाण्डगवृत्कालं
मदमहानदीप्रवाहाणा मलीकशरत्समयं सप्रच्छदपरिमलानां
पूर्वहिमागमं शीकरनीहाराणां मिथ्याजलधरं गर्जितताण्ड-
वाणां दर्पयातमपश्यत् ।

आक्षीञ्चास्य मनसि नूनमस्य विस्मियाणे गिरयो ग्राहिताः
परमाणुतां कुतोऽन्यथागौरवमिदं आश्चर्यमेतत् विन्व्यस्य दन्त-
वादी वराहस्य करदति विस्मयमानमेन दोवारिकोऽब्रवीत्
पश्य पश्य ।

मित्यैवाल्लिखितां मनोरथशतैर्नर्निःशेषनष्टां त्रियं ।

चिन्तासाधनकल्पनाकुलधियाम्भू योवनेविद्विषा ।

आयातः कथमप्ययं स्मृतिपथं शून्याभवञ्चेतसा ।

नागेन्द्रः सह वै नमानसगतानाशागजेन्द्रानपि ॥

तदेहि पुनरप्येनं पश्य तावद्देवमित्यभिधीयमानोमद-
जलकज्जलितकपोलपतितामुन्मत्तामिव अमरमदपरिमलमु-
कुलितां कथं कथमपि तस्माद्दृष्टिमाकृष्य तेनैवोपदिश्यमानवर्णा
समतिक्रम्य भूपालमहस्त्रसंकुतानि कक्षान्तराणि चतुर्थे भुक्ता-
स्थानमण्डपस्य पुरस्तादजिरे स्थितं दूरादूर्ध्वस्थितेन प्रांशुना
कार्शिकारगौरेण व्यायामव्यायतवपुषा शस्त्रिणां मौलेन शरी-
रपालकलोकेन पङ्क्तिस्थितेन क्रातृस्वरसूत्रमण्डलेनैव परिवृत्त-
मासन्नोपविष्टविशिष्टेष्टलोकं हरिचन्दनरमप्रक्षालिते तुषारशी-
करशीतले दन्तपाण्डरपादे शशिमयद्रवसुक्ताशैलधवले शिला-
पङ्कशयने समुपविष्टं शयनीयपर्यन्तद्विगुणविन्व्योऽस्तसकल वि-
ग्रहहार भुजे दिङ्मुखविसर्पिणि स्वदेहप्रभावितानि दिततम-
णिमयूखे घर्मसमयसुभगे सरसीव मृदुल्लङ्घालजटिले सराजकं

रममाणन्तेजःपरमाणुभिरिव केवलैर्निर्मितमनिच्छन्तमपि बला-
 दारोपयितुमिव सिंहासनं सर्वावयवेषु सर्वलक्षणैर्गृहीतं गृहीत-
 ब्रह्मचर्यमप्यालिङ्गितराजलक्ष्या प्रतिपन्नासिधाराधरणमप्य-
 विमम्बादिनं राजर्षिं विषमराजमार्गपदस्त्वलनभियेव सलग्न
 न्धर्मे सर्वभूपालपरित्यक्तेन भीतेनेव लब्धा च सर्वात्मना सेव्यमानं
 सत्येन आसन्नवारविलासिनीप्रतियातनाभिश्चरणनखमयूखपा-
 तिनीभिरिव दिग्बभूभिः प्रणस्यमानदीर्घैर्दिगन्तपातिभिर्दृष्टि-
 पातैर्लोकपालानां कृताकृतकिमत्यवेक्षमाणं मणिपादपीठप्रति-
 ष्ठितकरेणोपरिगमनाभ्यनुज्ञां शयमाणमिव दिवसकरेण भूष-
 णप्रभासमुच्चारणवद्भुषण्यन्तमण्डलेन प्रदक्षिणीक्रियमाणमिव
 सेनाः प्रणमद्भिर्गिरिभिर्द्रव्यमानमिव शौर्योभ्रणा फेनायमानमिव
 चन्दनधवलं लावण्यजलधिसुद्वहन्तमेकराज्योर्जित्येन निजप्रति
 विस्वान्यपि अन्यनुपतिचक्रचूडामणिश्रुतान्यसहमानमिव दर्प-
 दुःखासिकया चामरानिलनिभेन बद्धधैव श्वसन्तीं राजलक्ष्मीं
 दधानं सकलमिव चतुःसमुद्रलावण्यमादायोत्थितया त्रिया
 समाश्लिष्टमाभरणकिरणजालजायमानानीन्द्रधनुः सहस्राणीन्द्र
 प्रहितप्राभृतानीव लभमानमिव राज्ञां सम्भाषणेषु परित्यक्त-
 मपि मधुवर्षन्तं काव्यकथास्वपीतमपि अस्तसुद्वहन्तं विस्वम्भ-
 भाषितेष्वनाकृष्टमपि हृदयं दर्शयन्तं प्रसादेषु निरुलामपि
 त्रियं स्थानस्थानेषु स्थापयन्तं वीरगोष्ठीषु पुलकितेन कपोल-
 स्थलेनानुरागसन्देशमिवोपांशुरणत्रियं शृण्वन्तमतित्रान्त
 कलहालापेह स्नेहदृष्टिभिव दृष्टिमिष्टे कृपाणे पातचन्तं परि-
 हासस्मितेषु गुरुप्रतापभीतस्य राजकस्य स्वच्छमाशयमिव
 दर्शनाशुभिः कथयन्तं सकललोकस्थितमपि न्याये तिष्ठन्तमगो-

लास्यानामक्षुप्रदोषन्नक्षत्रमालामण्डनानामकाण्डगवृत्कालं
मदमहान्दीप्रवाहाणा मलीकशरत्समयं सप्रच्छदपरिमलानां
पूर्वह्निमागमं शीकरनीहाराणां मिथ्याजलधरं गर्जितताण्ड-
वाणां दर्पशातमपश्यत् ।

आप्तीञ्चास्य मनसि नूनमस्य निष्कारिणे गिरयो ग्राहिताः
परमाणुतां कुतोऽन्यथागौरमिदं आश्चर्यमेतत् विन्ध्यस्य दन्त-
वादी वराहस्य करइति विस्मयमानमेन दोवारिकोऽब्रवीत्
पश्य पश्य ।

मिथ्यैवाल्लिखितां मनोरथशतैर्निःशेषनष्टां त्रियं ।

चिन्तासाधनकल्पनाकुलधियाभू योवनेविद्विषां ।

आयातः कथमप्ययं स्मृतिपथं शून्याभवञ्चेतसा ।

नागेन्द्रः सहैव नमानमगतानाशागजेन्द्रानपि ॥

तदेहि पुनरप्येनं पश्य तावद्देवमित्यभिधीयमानोमद-
जत्तकज्जलितकपोलपतितामुन्मत्तामिव अमरमदपरिमलसु-
कुलितां कथं कथमपि तस्माद्दृष्टिमाकलय्य तेनैवोपदिश्यमानवर्त्मा
समतिक्रम्य भूपालमहस्त्रसंकुत्रानि कक्षान्तराणि चतुर्थे भुक्ता-
स्थानमण्डपस्य पुरस्तादजिरे स्थितं दूरादूर्ध्वस्थितेन प्रांशुना
कर्णिकारगौरेण व्यायामव्यायतवमुपाशस्त्रिणां मौलेन शरी-
रपालकलोकेन पङ्क्तिस्थितेन कार्तस्वरस्तम्भमण्डलेनेव परिवृत्त-
मासन्नोपविष्टविशिष्टेष्टलोकं हरिचन्दनरसप्रक्षालिते तुषारशी-
करशीतले दन्तपाण्डरपादे शशिमयद्रवमुक्ताशैलधवले शिला-
पट्टशयने समुपविष्टं शयनीयपर्यन्तद्विगुणविन्ध्यसोऽस्तसकज वि-
ग्रहहारं भुजे दिङ्मुखविसर्पिणि स्वदेहप्रभावितानि दिततम-
णिमयूखे धर्मसमयसुभगे सरसीव मृदुदृग्गालजटिले सराजकं

चरे गुणानामभूमौ भाग्यानामविषये वरप्रदानानामशक्यं
 आशिषां मार्गे मनोरथानामतिदूरे दैवस्यादिश्वसामम-
 साध्ये धर्मस्यादृष्टपूर्वं लक्ष्म्या महत्त्वे स्थितं अरुणपादपल्लवेन
 सुगतमन्धकारमरुनेन वज्रायुधनिष्ठुरप्रकोष्ठपृष्ठेन वृषस्कन्धे
 भास्वद्विस्वाधरेण प्रसन्नावलोकितेन चन्द्रमुखेन कृष्णकेशेन
 वपुषा सर्वदेवतावतारमिव एकत्र दर्शयन्तम् अपि च ।
 मांसलमयूखनालामलिनितमहीमण्डले महार्हे माणिक्यमाला-
 मण्डितमेखले महानीलमये पादपीठे कलिकालशिरसीव
 सलीलं विन्यस्तावामपदमाक्रान्तकालीयफणाचक्रवालं बाल-
 मिव पुण्डरीकाक्षं क्षौमपाण्डरेण चरणानखदीधितिप्रतानेन
 प्रसरता महीं महादेवीपट्टवन्धेनेव महिमानमारोपयन्तं
 अप्रणतलोकपालकोपेनेवातिलोहितौ सकलवृषतिमालास्वति-
 पीतपद्मरागरक्तातपमिव वमन्तौ सर्वतेजस्विमण्डलास्तमय-
 सन्ध्यामिव धारयन्तौ अशेषराजकुसुमशेखरमधुरसस्तीतांसीव
 स्ववन्तौ समस्तसामन्तोत्तमसहस्रस्त्रक्ष्मीरभप्राप्तै र्भ्रमरम-
 ण्डलैरमितोत्तमाङ्गैरिव सुहृत्तमप्यविरहितौ सखाहनतत्परा
 वा श्रियो विकचरक्तपङ्कजवनवासभवनानीव कल्पयन्तौ
 कलाशङ्कमीनसनाथी यथाकथितचतुरस्त्रीधिभोगचिह्नाविव
 चरणौ दधानं विकटमकरबन्धवन्सुराभ्यां दिङ्गागदन्तसु-
 सलाभ्यामुहेललापण्यपयोधिप्रवाहाभ्यामिव फेनकाहितशी
 भाभ्यां रक्तचन्द्रद्रुमाभ्यामिव भोगिमण्डलशिरोरत्नरश्मि-
 रज्यमानमूलाभ्यां हृदयारोपितभूभारणमाणिक्यस्तम्भाभ्यां
 कुरुदण्डाभ्यां विराजमानममृतफेनपटजपाण्डुना मेखलामणि-
 मयूखचितेन नितम्बव्यासोद्भेना पिमलपयोधौतेन नेत्रसूत्रनि-

वेशशोभिना अधरवाससा वासुकिनिर्मोकेणैव मन्दुरान्द्योत-
 मानमघनेन सतारागणेनोपरिक्रतेन द्वितीयाम्बरेण भुवना-
 भोगमिव भासमानमिभपतिसहस्रील्लेखकटिन्महर्षिणेतेनाप-
 र्याप्तमस्वरप्रथिम्ना विविधवाहिनीसङ्घोभमहिष्णुना कैलास-
 मिव महास्फटिकतटेनोरःकवाटेन विराजमानं श्रीमरस्वत्यो-
 ररोवदनोपभोगसूत्रेणैव पातिनेन शेषेणैव भुजस्तम्बन्यस्त-
 भूभारहरलम्बविश्रान्तिमुखप्रसुप्तेन हारदण्डेन परिवेषित-
 कन्धरं जीवितावधिगृहीतसर्वस्वमहादानदीक्षाचीवरेणैव
 हारसुक्ताफलकिरणनिकरेण प्रावृत्तवक्षःस्थलं अजितजिगी-
 षया बालैर्भुजैरिवापरैः प्ररोहद्भिर्वाङ्गपधानशायिन्याः श्रियः
 कर्णोत्पलमधुधारासन्तानैरिव गलद्भिर्भुजजन्मनः प्रतापस्य
 निर्गममार्गैरिवातिक्रामद्भिः केयूररत्नकिरणैरुभयतः प्रसारित-
 मणिमयपद्मवितानमिव माणिक्यमहीधरं सकललोकालोक-
 मार्गाग्लेन चतुर्दधिपरीखोपखातशातकुम्भशिलाप्राकारेण
 सर्वराजसिंहबन्धपञ्चरेण भुवनलक्ष्मी प्रवेशमङ्गलमहामाणिक्य-
 क्यतोरणेन नातिदीर्घेन दीर्दण्डयुगलेन दिशादिक्पालानाञ्च
 युगपदायति मपहरन्तं सौन्दर्यलक्ष्मीचुम्बनलोभेन कौस्तुभमणै-
 रिव सुखावयवताङ्गतस्याधरस्य गलतारागेण पारिजातपल्लव-
 रसेनेव सिञ्चन्तन्दिङ्मुखानि अन्तरान्तरा सुहृत्परिहासस्मितैः
 प्रकीर्णमाणविमलरदनकिरणशिखाप्रतानैः प्रकृतिसूढाया
 राजभिः प्रज्ञालोकमिव दर्शयन्तं सुखजनितेन्दुसन्देहागतानि
 कुमुदवनानीव प्रेरयन्तं स्फुटधवलदशनपङ्क्तिभिः कृतकुमुदवन-
 शङ्काप्रविष्टां शरत्ज्योत्स्नामिव विसर्जयन्तं भदिरामृतपारि-
 जातगन्धगर्भेण भरित सकलककुभा सुखामीदेनामृतमथनदिव-

समिव सृजन्त विकचसुखकमलकर्णिकाकोशेनानवरतपीय-
 मानश्वाससौरभतोभेनेवाधोमुखेन नासावंशेन शोभमानञ्च-
 क्षुप्तः क्षीरस्निग्धधवलस्य धवलिम्बा दिङ्मुखान्यपूर्वदनचन्द्रो-
 दयोहेलक्षीरोदग्नावितानीव कुर्वाणं विमलकपोलफलकप्रति-
 विम्बिताञ्चामरग्राहिणीविगटहीतामिव सुखाधिवासिनीं सर-
 स्वतीं दधानं अरुणेन चूडामणिशीचिषा सरस्वतीर्षाकुपित-
 लक्ष्मीप्रसादनप्रणामलग्नचरणालक्तकेनेव लोहितायतलला-
 टतटमापाटलांशुनन्तुतन्वीसन्तानवलयिनीं कुण्डलमणि-
 कुटिलकोटिबालत्रीणा मनवरतचलितचरणानां वाद्यता-
 मुपवीणायतामिव स्वरथ्याकरणविवेकविशारदानां अवणा-
 वतंसमधुकरकुलानां कलकलरणितमाकर्णयन्तं उत्फुल्ल-
 मालतीमयेन राज्यलक्ष्म्याः कचग्रहलीलालग्नेन नखज्योत्-
 स्नाधवलेनेव सुखशशिपरिवेषमण्डलेन सुण्डमालामण्डनेन
 परिकलितकेशान्तं शिखण्डकाभरण इव सुक्ताफलालोकेन
 मरकतमणिकिरणकपालेन चान्योन्यसम्बलनसुद्रितप्रचयेन
 प्रयागप्रवाहवेणिकावारिणोवागत्य स्वयमभिषिच्यमानं अम-
 ज्जलविलीनकृष्णागुहृतिलककल्पितेन कालिम्बा प्रार्थनाचार-
 चतुरचरणहतश्चामिकाकिरणेनेव नीलायमानललाटलेख-
 नाभिः क्षुभितमानसोज्ज्वलैकलिकाकलापैरिव हारैरुल्लसद्भि-
 रवष्टभ्यमानाभिर्विलासवल्लानचटुलैर्भ्रूलताकम्पैरीर्य्या श्रिय-
 मिव तर्जयन्तीभिरायामिभिः श्वसितैरविरलपरिमलैर्मलयमा-
 रुतमयैः पाशैरिवाकर्षन्तीभिर्विकटवकुलावलीवराटकवेष्टित-
 सुखैर्हृद्भिः स्तनकलशैः स्वदारसन्तोषमिवानवशेषसुद्धरन्तीभिः
 कुचेत्कम्पिकाविकारप्रेक्षितानान्तरलसणीनां रश्मिभिराकृष्य-

माणहृदयमिव हठात्प्रवेशयन्तीभिः प्रभासुचामाभरणमणीनां
मयूखैः प्रसारितैर्वा भूमीरिवालिङ्गयन्तीभिर्जृम्भानुबन्धबन्धुरव-
दनारविन्दावरणीकृतैरुत्तानैः करकिसलयैः सरभसप्रधाविता-
नि मानसानीव रुध्यन्तीभिर्मदान्धमधुकरकुलकीर्यमाणकर्णकु-
सुमरजःकणकूणितकीणानि कुसुमशरशरप्रहारमूर्च्छासुकु-
लितानीव लोचनानि सचतुरं सञ्चारयन्तीभिरन्योन्यमत्सरा-
दाविभंवद्भुकुटीविभ्रमाक्षिप्तैः कटाक्षैः कर्णोत्पलैरिव ताड-
यन्तीभिरनिमिषदर्शनमुखरसराशिमधुरितपञ्चम्या चक्षुषा
पीतमिव कोमलकपोलपालीप्रतिबिम्बितं राजानं वहन्तीभि-
रभिलाषलीलानिर्निमित्तस्मितैश्चन्द्रोदयानीव मनस्य चर्य-
कार्याणि सम्पादयन्तीभिरङ्गभङ्गवलनान्योन्यघटितोन्नानकर-
वेणिकाभिः स्फुटनखमुखाङ्गुलीकाण्डकुण्डलीक्रियमाणनख-
दीधितिनिभेनाकिञ्चित्करकामकार्मुकाणि रूपा भञ्जन्तीभि-
र्वारविलासिनीभिर्विलिप्यमानसौभाग्यमिव सन्ततस्पर्शस्विन्द-
वेपमानकरकिसलयचरणारविन्दाञ्चरणग्राहिणीं विहस्य को-
शेन लीलालसं शिरसि ताडयन्तमनवरतकरतलकलितकीण-
तया चालनः प्रियां वीणामिव श्रियमपि शिञ्चयन्तमनिस्त्रेह-
इति खलैरनाश्रयइति दीपैर्निग्रहचिरितीन्द्रियैर्दुरूपसर्प
इति कलिना नीरसइति थसनेभूरिरित्ययशसा दुर्गहचित्तह-
त्तिरिति चित्तभुवा स्त्रीपरइति सत्याषण्डै सुहृद्भिः कर्मकर-
इति विप्रैरसहाय इतिशत्रुयोधैरेकमप्यनेकधा गृह्यमाणं
शन्तनीर्महावाहिनीपतिभ्योभार्जित-काशिकद्रोणाञ्जापलालमं
गुरुपुत्रादमोषमार्यां कर्णाभित्प्रियं युधिष्ठिरात् बद्धजय-
म्भीमादनेकनागशुतबलं धनञ्जयान्द्रुहाभारतरक्षणीयं कार-

श्यामिव कृतयुगस्य जीवमिव बुधसर्गस्य उत्पत्तिहीपमिव दर्प-
 स्य एकागारमिव करुणायाः प्रतिवेशमिव पुरुषोत्तमस्य खनि-
 पर्वतमिव पराक्रमस्य सर्वविद्यासङ्गीतगृहमिव सरस्वत्याः
 द्वितीयास्तमथनमिव लक्ष्मीसमुत्थानस्य बलदर्शनमिव वैद-
 ग्धस्य सर्वावस्थानमिव स्थितीनां सर्वकथनमिव कान्तेरपवर्ग-
 मिव रूपपरमाणुसर्गस्य सकलदुश्चरितप्रायश्चित्तमिव राज्यस्य
 सर्ववत्सन्दोहावस्तान्दमिव कन्दर्पस्य उपायनमिव पुरन्दरदर्श-
 नस्यान्तर्धानमिवाधर्मस्य कन्यान्तःपुरमिव कलानां पर प्रेमाणा
 मिव सौभाग्यस्य राजमर्गसमाप्तप्रवृत्तस्नानदिवसमिव सर्व-
 प्रजापतीनां रत्नाकरमिव गम्भीरञ्च प्रसन्नञ्च तासजननञ्च
 रमणीयञ्च कौतुकजननञ्च पुण्यञ्च क्ववर्तिनं हर्षदेवमद्राक्षीत् ।

दृष्ट्वानुगृहीतइव साभिलाषइव तप्तइव रोमाञ्चमुखेन सुञ्च-
 न्चानन्दाश्रुविन्दुन्दूरादेव विस्मयस्मेरमुखः समचिन्तयत् । सोऽयं
 पुमान् सुजन्मा सुगृहीतनामा तेजसां राशिश्चतुरुदधिकेदार-
 कुटुम्बी भोक्ता ब्रह्मस्तम्बफलस्य सकलादिराजचरितजयज्येष्ठ-
 मल्लोदेवः परमेष्ठरोहर्षः । एतेन खलु राजन्वती पृथ्वी नास्य
 हरेरिव वृषविरोधिनी बालचरितानि न पद्मपतेरिव
 दक्षजनीहेगकारिणी ऐश्वर्यविलसितानि न शतक्रतोरिव-
 गोत्रविनाशपिण्डुजाः प्रवादाः न यमस्यैवातिवृत्तभानि दण्ड-
 ग्रहणानि न वरुणस्येव निस्त्रिशग्राहसहस्ररक्षिता रत्ना-
 लयाः न धनदस्येव निष्कृताः सन्निधिनाभाः न जिन-
 स्येवार्थशून्यानि विज्ञानदर्शनानि न चन्द्रमसइव बल्लदीपो-
 पङ्कताः श्वियः चित्रमिदमियमरराजत्वं अपिच । अस्य
 त्यागस्थार्थिनः प्रजाः शस्त्राणि कवित्वप्रवाचः सत्यस्य साह-

सस्यागान्मुञ्चाहस्य व्यापाराः कीर्त्तार्दिङ्मुखान्यतुरागस्य लोक-
हृदयानि गुणगणस्य सङ्ख्याः कौमलस्य कलानपर्याप्तो विक्रमः
यस्मिंश्च राजनि यतीनां योगपट्टिकापुस्तककर्मणां पार्थिववि-
ग्रहः षट्पदानां दानग्रहण कलहोत्तानां पादच्छेदीऽष्टापदा-
नाञ्चतुरङ्गकल्पना पद्मगानां द्विजगुरुहेषो वाक्यविदामधि-
करणविचारइति समुपहृत्योपनीति स्वस्तिशब्दम्करोत् ।

अथोत्तरेण नातिदूरे राजाधिपस्य गजपतिपरिचारिक-
स्तारमधुरमपरवक्त्रमुञ्चैरगायत् ।

करिकलभ ! मुञ्च लोलताञ्चर विनयव्रतमानताननः ।

मृगपतिनखक्रीटिभङ्गुरो गुरुरुपरिक्रमते न तेऽङ्कुशम् ॥
राजा तु तच्छ्रुत्वा दृष्ट्वा च तं गिरिगुहागतसिंहटंहितगन्धी-
रेण स्वरेण पूरयन्निव नभोभागमपृच्छत् । किमेष स वाण
इति देव ! यथाज्ञापयसीति विज्ञापितो दौवारिकेण
नतवादे तं कृतप्रसादं पश्यामि तिर्यङ्नीलधवलांशुशरा-
न्तिरस्करिणीमिव अमयन्त्रपाङ्गपीयमानतरलतारकस्या
यामिनीं चक्षुषः प्रभां परिवृत्यासौ पृष्टस्य पृष्ठतोनिप्रसस्य
मालवराजसूनोरकथयत् । महानयम्भुजङ्गइति तृष्णीम्भा-
वेन गमितनरेन्द्रवचसि तस्मिन्दुद्भूते राजलोके मुहूर्त्तमिव
स्थित्वा वाणोश्चज्ञापयत् । देव ! अविज्ञाततत्त्वइवाविदितलो-
कवृत्तान्त इवाकस्मादेवमाज्ञापयसि स्वैरिणोर्विचिताः खलु-
लोकस्य स्वभावाः प्रवादाश्च । महद्भिस्तु यथार्थदर्शि-
भिर्भवितव्यम् । नार्हक्षीमामन्यथा सम्भावयितुमवशिष्ट-
मिव । ब्राह्मणोऽस्मि सोमपीथीनां वंशे वाख्यायनानां
यथाकालमुपनयनादयः कृता मे संसारपठितः साङ्गेवेदश्रुता-

नि यथाशक्तिशास्त्राणि दारपरिग्रहादारभ्याभ्यागारिकोऽस्मि
 अत्र काभुञ्जङ्गतालोद्वयातिविरोधिभिश्चापलैः शैशवमशून्यमा-
 सीत् । अत्रानपलापोऽस्मि अनेनैव विग्रहितविप्रतिभारमिव मे
 हृदयं इदानीं तु घटितइव शान्तचेतसि मनाविव प्रवर्तं यितरि-
 वर्णाश्रमव्यवस्थानां इन्द्रइव साक्षाद्गण्डधृति देवे शासति स-
 प्तास्वुराशिरशनां शेषद्वीपमालिनीं महीं क इवाविशङ्कः सर्व-
 व्यसनबन्धोरविनयस्य मनसाप्यवकाशङ्कल्पयिष्यति । आस्ताञ्च
 तावस्मानुष्यकोपेतास्वत्प्रभावाद्लिनोऽपि भीताइव मधु पिबन्ति
 रथाङ्गनामानोऽपि लज्जन्तइव रत्यनुवृत्तिव्यसनैः प्रियाणां
 कपयोऽपि चकिताइव चपलायन्ते । शरारवोऽपि सानुक्रोशा-
 इव श्लापदाः पिशितानि भुञ्जन्ते । सर्वथा कालेन मां ज्ञास्यति
 स्वामी स्वयमेवानपायिन्यञ्चित्तटन्तिग्राहिय्यो भवन्ति प्रज्ञा-
 वतां प्रकृतय इत्यभिधाय दूष्णीमभूत् ।

भूपतिरप्येवमस्माभिरपि श्रुतमित्येतावदभिधाय दूष्णी-
 मभूत् । सम्भाषणासनदानादिना प्रसादेन नैनमन्वग्रहीत् ।
 केवलासृतवृष्टिभिः स्नपयतेव स्नेहगर्भेण दृष्टिपातमात्रेणान्त-
 र्गतां प्रीतिमकथयत् । अस्ताचलाभिजाषिणि लम्बमाने सवि-
 तरि तीर्थाय विसर्जितराजलीको नरपतिरभ्यन्तरं प्राविशत् ।
 वाणोऽपि निर्गतधौतारकूटकोमलातपत्विषि निर्वाति वासरे
 अस्ताचलकूटकिरीटे निचुलमञ्जरीभांसि तंजांसि सुञ्चति वि-
 यन्मुचि मरीचिर्जातिरोमय्यमय्यरमुखकुरङ्गकदम्बकाध्यास्य-
 मानवृद्धीषु गोष्ठीनपृष्ठासु अरण्यस्थलीषु शोकाकुलकोकका-
 मिनीकूजितक्रुणासु तरङ्गिणीतटीषु वासविटपोपविष्टचाट-
 चटक्रुचक्रवाद्देषु अलवालावर्जितसेकजलकूटेषु निष्कूटेषु दि-

वसविवृतिप्रत्यागतं प्रस्तुतस्तनं स्तनन्वये धयति धेनुवर्गमुद्गत-
 चीरं क्षुधिततीर्णकवाते क्रमेण च मन्दरधराधरधाट्धुनीधु-
 ङ्गावितद्रव लोहितायमानमहीसीम मज्जति सन्ध्यासिन्धुयान-
 पात्रे पतङ्गमण्डले कमण्डलुजलशुचिशवचरणेषु चैत्प्रप्रण-
 तिपरेषु पाराशरीषु पात्रपवित्रपाशौ प्रकीर्णवर्हिषि प्रोत्ते-
 जसि जातवेदसि हवींषि वषट्कुर्वति याजकजने निद्रा
 विद्राणद्रोणकाककुलकलितकुलायेषु कापेयविकलकपिकुले-
 ष्वारामतरुषु निर्जिगमिषति जरत्तरकोटरकुटीरकुटुम्बिनि
 कौशिककुले मुनिकुलसहस्रविकीर्णसन्ध्यावन्दनोद्विन्दुनिकर-
 द्रव दन्तुरयति सुरपथस्थलीं स्तवीयति निकुरुष्वे अम्बराश्र-
 यिणि शर्वरीशिशखण्डे खण्डपरशुकण्ठकाले कबलयति ज्योतिः-
 शेषं सान्ध्यमन्धकारावतारे तिमिरतर्जननिर्गतासु दहनप्रविष्ट-
 दिनकरकरशाखास्त्रिवस्त्रवन्तीषु दीपलेखासु भररीसंपुटसं-
 पातपटुरटनकथितावृत्तिषु गोपुरेषु शयनोपजोषजुषि ज-
 रति कथितबद्धकथे शिशयिषमाणे शिशुजने यममहिषमली-
 मसतमसि जनितपुण्यजनजागरे विजृम्भमाणे भीषणतमे त-
 मीमुखे मुखरितधनुषि वर्षति शरनिकरमनवरतमशेषसां-
 सारिकजनशेमुषीमुषि मकरध्वजे सुरततल्पकल्पनारम्भशो-
 भिनि शम्भलिभाषितभाजि भजति भूषान्भुजिव्याजने सैरिन्ध्री-
 बन्धमानरशनाकल्पजल्पाकजघनासु जनीष्विव वशिकविशि-
 खाविहारिणीष्वनन्यजानुप्लवासु प्रचलितास्त्रभिसारिकासु वि-
 रलीभवतीनां वरटानां वेशन्तशायिनीनां मञ्जुनि मञ्जीरशि-
 च्छितजडे जल्पितनिद्राद्राघीयसि द्रावयतीव विरहिहृदयानि-

सारसरसिते भाविवासरालोकबीजाङ्कुरद्वय विकीर्यमाणे
जगति प्रदीपप्रकरे निवासस्थानमगात् ।

अकरोच्च चेतसि दक्षिणः खलु देवोहर्षः यदेवमतीवाप-
लीपनीतकौलीनः कुपितोऽपि मनसा स्निह्यत्येव मयि यद्य-
हन्नागतः स्यां न मे दर्शनेन प्रसादं कुर्यात् । इच्छति मां
गुणवन्तम् । उपदिशन्ति हि विनयमनुरूपप्रतिपत्त्यनुप-
पादनेन वाचा विनापि कर्तव्यानां स्वामिनः । धिङ् मां
स्वदोषान्धमनादरभीतम् एवमतीव गुणवति राजन्यस्त्रिन्यथा-
चिन्तयन्तम् । सर्वथा तथा करोमि यथा यथास्थितं जानाति
मां कालेनायमित्यवधार्य चापरेद्युर्निष्क्रम्य कटकात् सुहृदां
बान्धवानाञ्च भवनेषु तावदतिष्ठत् । यावदस्य स्वयमेव मृही-
तस्वभावः पृथ्वीपतिप्रसादवानभवत् । अविशञ्च पुनरपि
नरपतिभवनमल्पैरेवाहोभिः पर प्रीतेन प्रसादजन्मनो बद्ध-
मानस्य प्रेम्णा विश्वभस्य द्रविणस्य नर्मणः प्रभावस्य परकोटि-
मनीयत नरेन्द्रेणेति ।

इति श्रीहर्षचरिते द्वितीयोच्छ्र सः ।

तृतीयोच्छ्वासः ।

निजवर्षा इति स्नेहा बद्धभक्तजनान्विताः ।
सुकाला इव जायन्ते प्रजाः पुण्येन भूभृतः ॥
साधूनामुपकर्तुं लक्ष्मीं द्रष्टुं विहायसा गन्तुम् ।
न कुत्रहलि कस्य मनश्चरित्रञ्च महात्मनां श्रुतुम् ॥

अथ कदाचिद्विरलितवलाहके चातकातङ्ककारिणि रण-
त्कादम्बकदम्बके दूर्दूरद्विषि मयूरमदसुषि हंसपथिकसार्थ-
सर्वातिथौ धौतासिनिभनभसि भासुरभास्वति शुचिशशिनि
तरुणतरतारागणे गलत्शुनासीरशरासर्गे सीदत्वौदामिनी-
दामनि दामोदरनिद्राद्दुहिद्रूतवैदूर्यसवर्णार्णसि घूर्णमानमि-
हिकाल घुमोच्यमोघवति निमीलन्नीपे निष्कृसुमकूटजे निर्मु-
कुलकन्बले कोमलकमले मधुस्यन्दीन्दीवरे कह्लाराह्लादिनीशे
फलिनीशीतलिनीशिशिनीनिशीथयूथिकामोदिनि मोदमान-
कुसुदावदातदग्निदिग्नि सप्तच्छद धूलीधूसरितम्भीरे स्ववकित-
बन्धूकबध्यमानाकाण्डसन्ध्ये नीराजितवाजिनि उन्मदद्वन्दि-
र्षबीक्षके क्षीणपङ्कचक्रचक्रबले बालप्रुलिनपल्लवितसिन्धुरो-
धसि परिणमदाख्यानश्यामाके जनितप्रियङ्गुमञ्जरीरजसि क-

ठोरितत्वपुसत्वचि कुसुमस्रोरशरे शरत्समयारम्भे जृम्भमाणे
राजसमीपमगात् ।

बाणोबन्धुन्द्रष्टुं पुनरपि तं ब्राह्मणादिवास मगमत् । स-
कलभूपालसम्मानातिशयपरितुष्टाः सत्वस्य ज्ञातयः श्लाघमाना
अभिययुः । क्रमेण च कांश्चिदभिवादयन् कैश्चिदभिवादयमानः
क्वापिचिन्मूर्ध्नि समाजिघ्रन् कैश्चिच्छिरसि चुम्ब्यमानः कांश्चिदा-
लिङ्गन् कैश्चिदालिङ्गमानः अन्यैराशिषानुगृह्य माणोऽपराननु-
गृह्यन्नाशिषा बद्धबन्धुमध्य मध्यासीनः परं सुमोद । सम्भ्रान्त-
परिजनोपनीतमासनमासीनिषु गुरुषु भेजे भजमानश्चास्या-
तिसत्कारमतितरान्ननन्दं । प्रीयमाणेन स मनसा सर्वांश्च तान्
पर्यपृच्छत् । कश्चिदेतावतीदिवसान् निवसन्ति सुखिनो यूयम् ।
अप्रत्यूहा वा सस्यकरणपरितोषितद्विजातिचक्राक्रीता विक्रीयते
क्रिया यथावदविकलमन्त्रविकल्पभाञ्जि भुञ्जते वा हवींषि
ऊतभुजः यथाकालमधीयन्ते वा वटवः । प्रतिदिनमविच्छिन्नो
वा वेदाभ्यासः कश्चित्तवेश्चिरन्तनो यज्ञविद्याकर्मण्यभियोगः ।
तान्येव व्याकरणे परस्पर्द्धानुबन्धीनि अवरस्य दिवसदर्शिताद-
राणि व्याख्यानमण्डलानि सैव वा प्राक्तनपरित्यक्तान्यकर्तव्या-
प्रमाणगोष्ठी स एव वा मन्दीकृतैतरशास्त्रार्थरसो मीमांसाया-
मतिरसः कश्चित्तएव वाभिनवसुभाषितसुधार्वाषिणः काव्या-
लापइति । ते त मूघुः । तात ! सततसन्तोषजुषां सन्निहित-
विद्याविनोदानां वर्ज्यमात्रसत्तायानां किञ्चन्नात्रया नः कर्तव्यं
सुखितया सकलभुवनभुजि भुजङ्गराजदीर्घै रक्षति क्षितिङ्घि-
तिभुजो भुजे सदा सुपिनएव वयम् । विशेषेण त्वयि दिसु-
क्तसौटिल्ये परमेश्वरपाश्वर्तनि वेत्तासनप्रधितिष्ठति सर्वे

च यथाशक्ति यथाविभवं यथादिवसं यथाकालञ्च सम्पाद्यन्ते
विप्रजनोचिताः क्रियाकलापा इति । एवमादिभिरालापैः
स्कन्धावारवार्तावाहिभिश्च शैशवातिक्रान्तक्रीडानुस्मरणैश्च पूर्व-
जन्मकथाभिश्च तैः सह सुखं मतिष्ठत् ।

उत्थाय च मध्यन्दिने यथाक्रियमाणाः स्थितीरकरोत् भुक्त-
वन्तश्च त सर्वे ज्ञातयः पर्यवारयन् । अत्रान्तरे दुकूलपट्टप्रभवे
शिखण्डगणाङ्गशबले पौण्ड्रे वाससी वसानः स्नानावसान-
समार्जितया तीर्थसृदा गोरोचनया चारचित्ततिलकक्षैलामल-
कमस्त्रिणितमौलिरनुच्चूडाचुम्बिना आपीडेन समुद्गासमानः
सकृदुपभुक्ताम्बूलविरलाधररागकान्तरेकशलाकाञ्जनजनित-
लोचनरुचिरचिरभुक्तो विनीतमार्यवेषन्दधानः पुस्तकवाचकः
सुदृष्टिराजगाम । नातिदूरवर्तिन्याञ्चामन्दायां भूमौ निष-
साद् । मुहूर्त्तमपि स्थित्वा तत्कालापनीतसूत्रवेष्टनमपि
नखकिरणैर्षुदुष्टणालसूत्रैरिव वेष्टितं पुस्तकं पुरोनिहित-
शरशलाकायन्त्रके निधाय पृष्ठतः सनीडसन्निविष्टाभ्यां मधु-
करपारावताभ्यां वांशिकाभ्यां दत्ते तानि प्राभातिकपाठच्छेदे-
च्छन्नीकृतमनन्तरं पत्रमुत्क्षिप्य गृहीत्वा कतिपयपत्रखण्डं कव-
लिकां प्रक्षालयन्निव मष्ठीमलिनान्यक्षराणि दन्तकान्तिभि-
रर्चयन्निव सितकुसुमसुक्तिभिर्ग्रथ्यं सुखसन्निहितसरस्वती-
नूपुरस्खलनरवैरिव पद्मैर्गमकैर्मधुरैराक्षिपन्मनांसि ओतृणा-
मन्योपवनप्रीक्तं पुराणं पलाठ । तस्मिंश्च यथाश्रुतिसुभगगीति-
गर्भं पठति सुदृष्टौ नातिदूरवर्तो सूचिबाणो वन्द्यो तारमधु-
रेण गीतध्वनिमनुवर्तमानः स्वरेण्येदमार्याद्युगलमगायत् ।

तदपि मुनिगीतमतिपृथु तदपि जगद्वापि पावनन्तदपि ।

हर्षचरितादभिन्नं प्रतिभाति हि मे पुराणमिदम् ॥

वंशावसामप्रयोगललितसुखा गणपतिरधिपतिस्तारापतिः
श्यामलइत्यनुगमविधाधिस्फुटकरणं भरतमार्गभजनगुरु ।

श्रीकण्ठान्निर्यातं गीतमिदं हर्षराज्यमिव । तच्छ्रुत्वा वाणस्य
च द्वारः पितामहसुखपद्मइव वेदाभ्यासपवित्रितमूर्तय उपा-
याइव सामप्रयोगललितसुखा गणपतिरधिपतिस्तारापतिः
श्यामलइति पितृव्यपुत्राः भ्रातरः प्रसन्नप्रवृत्तयो गृहीतवाक्त्राः
कृतगुरुन्यासा न्यायवादिनः सुकृतसंगृहीताभ्यासगुरवो लब्ध-
साधुशब्दालोकइव व्याकरणे सकलपुराण राजर्षिचरिताभिज्ञा-
महाभारतभावितात्मानो विदितसकलेतिहासा महाविद्वांसो
महाकवयो महापुरुषा विद्वांसो वृत्तान्तकुटुहलीनाः सुभा-
षितश्रवणरसायनवितृणा वयसि यशसि वचसि तपसि सदसि
महसि वपुषि यजुषि प्रथमाः पूर्वमेव कृतसङ्केता विवक्ष्वो
विलक्ष्णितसुधाधवलितकपोलोदराः परस्परस्य सुखानि
व्यलोकयन् ।

अथ तेषां कनीयान् कमलदलदीर्घलोचनः श्यामलो वाणस्य
प्रेथान् प्राणानामतिशायितोदत्तसंज्ञसैः सप्रणयं दर्शन-
ज्योत्स्नास्त्रपितककुभो सुखेन्दुना वभाषे । तात ! वाण द्विजानां
राजा गुरुग्रहणमकार्षीत् । पुरुरवा ब्राह्मणद्रविणतृणया-
दधितेनायुषा व्ययुज्यत । नञ्जषः परकलत्राभिलाषितो महान्
भुजङ्गएवासीत् । यथातिराहितब्राह्मणीपरिश्रमः प्रपात । सु-
द्युम्नस्त्रीमय एवाभवत् सोमकस्य प्रख्याता जगति जन्तुबध नि-
र्घृणाता मान्धाता मार्गण्यव्यसनेन सपुत्रपौत्रोरसातलमगमत् ।

पुरुः कुत्स, कुत्सितं कर्म तपस्यन्नपि मेखलकन्यकायामकरोत् ।
 कुवलयारम्भो भुजङ्गलोकपरिग्रहादश्वदरकन्यामपि न परि-
 जहार । द्युः प्रथमपुरुषपरिभुक्तां परिभुक्तवान् पृथिवीं
 दृगस्य ककलासभावेऽपि वर्णसङ्करः समदृश्यत । सौदासेन
 रक्षिता पर्याकुलीकृता क्षितिः । नलं वश्याच्छहृदयं कलिर-
 भिभूतवान् सवरणोऽपि मित्तदुहितरि विल्लवतामगमत् । दश-
 रथोऽपीष्टराम उन्मादेन सृत्युं जगाम । कार्तवीर्योऽपि गो-
 ब्राह्मणनिपीडनेन निधनमयासीत् । मत्तदृष्टवृद्धसुवर्णको
 देवगुरुद्विजानां च बद्धमतो न बभूव । शन्तनुरतियसना-
 देकाकी वियुक्तो महावाहिन्या विपन्नी विललाप, पाण्डुर्वन-
 मध्यगतोमत्स्य इव मदनरसाविष्टः प्राणान्मुमोच, युधिष्ठिरश्च
 उभयनिषसहृदयः समरशिरसि सत्यमुत्सृष्टवान् । इत्यन्नास्ति
 राज्ञस्त्वनपमतकलङ्क ऋते देवादखिलहीपभुजो हर्षात् । अस्य
 वृद्धन्याश्चर्याणि श्रूयन्ते । तथाहि । अत्र खलु जिता निशुली-
 कृताश्चलन्तः कृतपक्षाः क्षितिभृतः अत्र प्रजापतिना शेषभोगि-
 मण्डलस्योपरि क्षमाकृता अत्र बलिनापि रोचितभूभृद्वेष्टनी
 सुक्तो नागः अत्र देवेनाभिमुक्तः कुमारः । अत्र स्वामिनैक-
 प्रहारपातिताऽचला ख्यापिता शक्तिः । अत्र नरसिंहेन स्वहस्त-
 विशसितारातिना प्रकटीकृतो विक्रमः । अत्र परमेश्वरेण
 तुषारशैलभुवो दुर्गायाः गृहीतः करः । अत्र लोकनाथेन
 दिङ्मुखेषु परिकल्पिता लोकपालाः सकलभुवनकोशश्चाग्रज-
 न्मनां विभक्ताः । इत्येवमादयः प्रथमकृतद्युगस्येव दृश्यन्ते
 महान्तः समारम्भाः । यत्रास्य सुग्रहीतनान्नः पुण्यराशेः
 पूर्वपुरुषवंशानुक्रमेणादितः प्रभृति चरितमिच्छामि श्रोतुम् ।

सुमहान् कालो नः शुश्रूषमाणानां त्रयस्कान्तमणयइव लोहा-
नि नीरसानि निष्ठुराणि क्षुलकानामप्याकर्षन्ति मनांसि रुह-
ताङ्गुणाः । किमुत स्वभावसररुष्टदूनीतरेषाम् । कस्य
द्वितीये महाभारतइव भवेत्स्य चरिते कुलहलमाचष्टान्भवान् ।
भवतु भार्गवोऽयं वशः शुचिदानेन पुण्येन राजर्षिचरितश्रव-
णेन सुतरामशुचिरित्येवमभिधाय ह्यणीमभूत् ।

बाणस्तु विहस्याववीत् आर्य । न युक्तरूपमभिहितं अष्ट-
मानमनोरथमिव भवतां कुलहल कल्पयामि । शक्याशक्यपरि-
सख्यान शून्या प्रायेण स्वार्थंश्लेषां परगुणानुरागिणी प्रियजन-
गुणकथाश्रवणसरभसशोभिता च मन्ये महतामपि मतिभप-
हरति विवेकम् । पश्यत्वार्य ! क्व परमाणुपरिमाणपट्टहृदयं
क्ववा समस्तब्रह्मस्तम्भव्यापि देवस्य चरितं क्व परिमितवर्णवर्तयः
कतिपये शब्दाः क्व सख्यातीतास्ते गुणाः सर्वज्ञस्यायमविषयो
वाचस्पतेरप्यगोचरः सरस्वत्या अप्यतिभारः किमुतासुहिधस्य
क्वः खलु पुरुषायुषः शतैरपि शक्त्यादविकलरुस्य चरितं वर्ण-
यितुम् । एकदेशे यदि कुलहलमस्ति सज्जा वयम् । अधि-
गतकतिपयाक्षरलक्ष्मीयसीजिह्वा चोपयोगङ्गमिव्यति भवन्तं
श्रोतारं वर्णयते हर्षचरितं कृतमन्यत् । अद्य तु परिणतप्रायो-
दिवसः पञ्चाङ्गस्वमानकपिलकिरणजटाभारभासुरो भगवान्
भार्गवो रामइव समन्तपञ्चकरुधिरमहाहृदे निरुज्जति सन्ध्या-
रागपटले पूषा श्वो निवेदयामीति सर्वे च तथैव प्रत्यपद्यन्त
नातिचिरमुत्थाय सन्ध्यामुपासितुं शोणतटमयासीत् ।

अथ मधुमदसुदितमालवीकपोलतलकीमलातपे सुकुलिते
अङ्गिकमजिनीमिलनादिव लोहिततमे तमोलिहि लम्बमाने

रवौ रविरयतुरङ्गमार्गमार्गानुसारेण यममहिषद्रव धावति
 तमसि नभसि क्रमेण गृहतापकुटीरकपटावलस्विषु रक्तातप-
 च्छे देष्विव हृतेषु वल्कलेषु कलिकलुषसुषि गगनतलमग्निहोत्र
 धामधूमे सनियमे यजमाने मौनव्रतिनि विहारवेलालीले
 पर्यटति पत्नीजने विकीर्यमाणहरिभ्यामकशालीपूलिकासु
 दृष्टासु हीमकलिकासु ह्यमाने वैताने तनूनपाति पूतविष्टरे
 लणाजिनजटिले जटिनि जपति मुनिजने ब्रह्मासनाध्यासिनि
 योगिगणे तालध्वनिधावमानान्तेवासिन्यलघुवृद्धश्रोत्रियासु-
 मते गलद्रुग्ग्रहणकोङ्कारिणि सन्ध्यामवधीरयति वरे वटुजने
 समाजे समुन्मीषति ज्योतिषि तारकाख्ये प्राप्ते प्रदोषारन्ध्रे
 भवनभाग्योपविष्टस्त्रिग्वैबन्धुभिः सार्धं तयैव गोष्ट्या तस्थौ
 नीतप्रथमयामश्च गणपते भवने परिकल्पितं शयनमसेवत
 दूरेषान्तु सर्वेषान्निमीलितनयनानामप्यनुपजातनिद्राणां कम-
 लवनानामिव सूर्योदयं प्रतिपालयताम् । कुद्वहलेन सा क्ष-
 पाक्षयगगमत् ।

अथ यामिन्यासुरीये यामे प्रतिबुद्धः सएव वन्दीश्लोकद्वय-
 मगायत् ।

पञ्चादङ्घ्री प्रसार्य त्रिकनतिविततन्द्राघयित्वाङ्गमुच्चै
 रासज्याभुग्नकण्ठोमुखसुरसि सटाधूमधून्ना विधूय ।
 धासग्रासाभिज्ञापःदनवरतचलत्प्रोथतुण्डसुरङ्गो
 मन्दं शब्दायमानो विलिखति शयनादुत्थितस्त्राङ्गुरेण ॥
 कुर्वन्नाभुग्नकण्ठोमुखनिकटकटीस्कन्धरोमा तिरश्चीम्
 लोलेनाहन्यमानसुहिनकणमुचा चञ्चता क्षेत्रेण ।
 निद्राकण्डूकपाय कषति निविडितः श्रोत्रशुक्तिसुरङ्ग

स्व इत्यज्याग्रलग्नप्रतनुवसुगणङ्कीणमक्ष्णः खुरेण ॥
 बाणसु तच्छ्रुत्वा समुत्सृज्य निद्रासुत्याय च प्रक्षाल्य वदन-
 सुपास्य भगवतीं सन्ध्या मुदिते भगवति सवितरि गृहीत-
 तासूक्तस्तवैवातिष्ठत् । अत्रान्तरे सर्वे अस्य ज्ञातयः समा-
 जग्मुः । परिवार्याभाञ्चक्रिरे । असावपि पूर्वोद्घातेन विदि-
 ताभिप्रायस्तेषां पुरोहर्षचरितं कथयितुमारंभे श्रूयताम् ।

यस्मिन् पुण्यकृतानधिवासो वासव इव वसुधास्व-
 तीर्णः सततमसङ्कीर्णवर्णव्यवहारस्थितिः कृतकृतयुगव्यवस्थः
 स्थलकमलवनवहुलतया पात्रं मुच्यमानखण्डालैरुन्मीलन्मे-
 दिनीसारशुषैरिव कृतमधुकरकुलकोलाहलैर्हलैरुल्लिख्यमान-
 च्चेत्तक्षीरोदपायिपयोदमित्ताभिरिव पुण्ड्रे क्षुवाटमन्ततीभिर्नि-
 रन्तरः प्रतिदिशमपूर्वपर्वकैरिव खलधानधम्मभिर्विभज्यमानैः
 सस्यकूटैः सङ्कटसीमान्तः समन्तादुद्घाटितयन्त्रजलसिच्यमानै-
 र्जीवकञ्जकैर्जटालभ्रमिर्कूर्परावरीयोभिः शालेयैरलङ्कृतः पाक-
 विग्राराजराजभाषानिकरकर्षुरैः स्फुटितसुङ्गफलकौशिकपिशितैश्च
 परिणतगोधूमधामभिः स्थनीपृष्ठैरधिष्ठितोऽभितष्टप्रतिष्ठित
 गायत्रीपालवालकैः किल पटवजाकानुसृतैर्वटुघटितकुटी-
 घटितरमणीयैरटङ्गिरटवीं हरहृषभपीतमामयाशङ्कदा बद्धधा-
 विभक्तं क्षीरोदमिव क्षीरं क्षरद्भिर्वाष्पच्छेद्यदृश्यादृशैर्गोवनै-
 र्धवलितविपिनो विविधमखहोमधूमान्धशतमन्युसुक्तैर्लोचनैरि-
 वसहस्रसंख्यैः कृशमारैः शारिणोद्देशोषवरुधूलीसुचां केतकी-
 वनानां रजोभिः पाण्डुरीकृतैः प्रमथोद्दूलनभस्मधूसरैः शिवपुर-
 खेव प्रदेशैरुपगोभितः श्यामाककदलितग्रामोपकण्ठकाख-
 पीपृष्ठः पदे पदे करपालकैः फलपल्लवस्फुटितैः करपुट-

कोमलमानुलङ्गीदलरसोपलिप्तैः स्वेच्छाविरचितकुसुमके-
 शरपुष्पप्रकरैः प्रत्यग्रफलरसपानसुखप्रसुप्तपथिकैर्वनदेवतः दी-
 यमानाश्चतरसप्रपाट्टहैरिव द्राक्षालतामण्डपैरुपशोभितः रक्त-
 टत्फलानाञ्च बीजलग्नशुकचञ्चुरागाणादिव समारूढकपिकु-
 लकपोलसदिह्यमानकुसुमानां दाडिमीनां वनैर्विलोभनीयोप-
 निर्गमोवनपात्रपीयमाननालिकेररसासवैश्च पथिकलोकत्रिय
 मानपिण्डजर्जरैर्गोलाङ्गुलत्रिह्यमानधुरमीचापिण्डरसैश्चकोर-
 चञ्चूजर्जरतैश्चावनैरभिरामस्तुङ्गार्जुनपटलिपालिपरिवृतैश्च गो-
 कुशावतारकलुषितकुशालैरध्वगतयतशरस्थैररख्यजलाशयबन्धै-
 रबन्धनरन्ध्रैः कलहायमानकरभीयकुक्षारकल्पमानैरौरकै-
 रौरभ्रकैश्च कतरुम्बाधोदिशि दिशि रविरथतुरगविलोभता-
 यैव विलुउनस्यदितकुङ्कुमस्थलीरससमालिप्यमानानामुत्प्रोथमु-
 टैर्मुखैरुदरशायिकिशोरकजवजननएव प्रभञ्जनमापिवन्तीनां
 वातहरिणीनामिव स्वच्छन्दचारिणीनां वाडवानां हृन्दै-
 र्विहरङ्गिर्विराजितोऽनवरतक्रतुधूमान्धकारकस्थैर्हंसयूथैर्मुखैरिव
 धवलितभूतलः सहिताहतमुखरवमत्तैर्मयूखैर्विभवैर्मुखरीकृत-
 जीवलोकशशिकरावदातवन्तैर्मुक्ताफलैरिवगुणिभिः प्रसाधितः
 पथिकजनविलुप्यमानस्कीतफलैर्महातरुभिरिव सर्वातिथिभि-
 र्गमनीयो षट्पदपरिमज्जवाहिभिर्द्विगरोमच्छादितैर्हंसवत्या-
 श्वैरिव महत्तरैः स्थिरीकृतः प्रोद्दण्डयतपत्रपत्रोपविष्टद्विजो-
 त्तमैर्नारायणनाभिमण्डलैरिव तोयाशयैर्मण्डितोमथितपथः-
 प्रवाहप्रक्षालितक्षितिभिर्द्वयनारम्भैरिव महाघोषैः पूरिता-
 शयः श्रीकण्ठोनाम जनपदः ।

यत्र त्रेताग्निधूमाशुजलप्रक्षालिता इवाक्षीयन्त

कुट्टयः । पच्यमानचयनेष्टकादहनदग्धानि वनान्यदृश्यन्त
दुरितानि भिद्यमानयूपदारुपरशुपाटित इव व्यशीर्यताधर्म-
मखशिखिधूमजलधाराधौत इव वननाशवर्णसङ्करः । दीय-
मानानेकगोसहस्रखण्डमान इवापलायत कलिः । सुरा-
लयशिलासंघट्टनटङ्कनिकरनिकृत्ता इव व्यदीर्यन्त विपदः ।
महादानमहाजनकलकलाभिद्रविता इव प्राद्रवन्नुपद्रवाः ।
दीप्यमानमहासत्रमहानससहस्रसन्तापिता इव व्यलीयन्त-
व्याधयः । वृषविवाहप्रहतपुण्यपटहपटुरवत्रासिता इवापास-
र्पन्नपद्यत्यवः सन्ततब्रह्मघोषमुखरिताइवापजग्मुरीतयः । ध-
र्माधिकारपरिभूतमिव च न प्रभाद्वैवम् । तत्र चैवं विधेनानारा-
माभिरामकुसुमसुरभिगन्धपरिमलसुभगो यौवनारम्भ इव भुव-
नस्य कुङ्कममिलनपिञ्जरितबद्धमहिषीसहस्रशोभितोऽन्तःपु-
रनिवेश इव धर्मस्य मरुदुद्धूयमानचमरीबालव्यजनशत-
शालितप्रान्तः एकदेशइव सुरराज्यस्य ज्वलन्मुखशिखिसहस्र-
दीप्यमानदशदिगन्तः शिबिरसन्निवेश इव कृतयुगस्य प्रसाधना-
बहितब्रह्मच्छिष्यानाधीयमानसकलकुशलप्रश्नभावतार इव
ब्रह्मलोकस्य कलकलसुखरमहावाहिनीशतसंकुलोविक्षेपइवो
त्तरकुरूणामीश्वरमार्गणसन्तापानभिन्नसकलजनोविशिष्ट इव
त्रिपुरस्य सुधारससिक्तधवलग्रहपङ्क्तिपाण्डुरः प्रतिनिधिरिव
चन्द्रलोकस्य मधुमदमत्तकाशिनीभूषणरव्यहरितोभुवनोनामा-
पहार इव कुबेरनगरस्य स्याण्डीश्वरी नाम जननिवेशः ।

यद्ययौवनमिति युवभिः कामायतनमिति वैशाजनैःसङ्गीत-
गृहमिति लासकैर्यमनगरमिति शत्रुभिश्चिन्तामण्यभूमिरित्य-
र्थिभिर्वीरक्षेत्रमिति शस्त्रीपजीविभिर्भुङ्क्वकलजिति विद्यार्थिभि-

गन्धर्वनगरमिति गायकैर्विश्वकर्ममन्दिरमिति विज्ञानिभिर्ला-
भभूमिरिति वैदेहकैर्धूर्त्तास्थानमिति वन्दिभिः साधुसमागम
इति सङ्घर्वज्जपञ्चरमिति शरणागतैर्विदग्धगोष्ठीतिविदग्धैः
सुकृतपरिणामइति पथिकैरसुरविवरमिति वादिकैः शाक्य-
मइतिशमिभिश्चरपुरमिति कामिभिर्महोत्सवसमाज इति
चारणैर्वसुधारेति च विप्रैरगृह्यत ।

यत्र अतङ्गगामिन्यः शीलवयश्च गौर्योविभवरताश्च
श्यामाः पद्मरागिण्यश्च धवजद्विजगुचिवदना मदिरामोदि-
निश्वामाश्च चन्द्रकान्तवपुत्रः शिरीषकोमलाङ्गश्च भुजङ्गा-
गम्याः कञ्जुकिन्यश्च पृथुकजत्रत्रियो दरिद्रमध्यकलिताश्च
लावण्यवत्योमधुरभाषिण्यश्चाप्रमत्ताः प्रसन्नीज्वलसुखरागाश्च
सकौतुकाः प्रौढाश्च प्रमदाः । यत्र प्रमदानाञ्चक्षुरेव सच्चजं
मुण्डमालामण्डनम्भारः कुवलयदानानि । अनीकप्रतिबिम्बि-
तान्येव कपोलभाञ्जि अश्लिष्टाः अवणावतंसाः पुनरुक्तानि
तमालकिसल्लयानि प्रियजनकथा एवमुभगाः कर्णालङ्काराः
आङ्ग्वराकुण्डलादिकपोला एव सततमालोककराः विभ-
वोमणिप्रदीपाः निश्वासाकृष्टं मधुकरकुलमेव रमणीय सुखा-
वरणम् । कुलजनाचारोजालिका वाण्येव मधुरतरा वी-
णाविज्ञानं तन्त्रीताण्डनम् । हासाएवातिसुरभयः पटवामा
निरर्थकाः कर्पूरपांशवः । अत्रकान्तिविसरएवोज्वलाङ्गरागः
लावण्यकजङ्गः कुङ्कुमपङ्कः । बाहवएव कोमलतमाः परिहास-
प्रहारलताः निष्प्रयोजनानि षण्णालानि यौवनोष्णस्वेदबिन्दवएव
विदग्धाः कुचालङ्कृतयो हारास्तु भाराः । शोण्य एव विशालशि-
लातलचतुराः । विभ्रञ्जकराणिभित्तं भवनमणिवेदिकाः । क-

मल्लोभनिलीन्यान्वेवाङ्गिकुलानि सुखराणि पादाभरणाणि ।
 निष्कतानि नीलमणिनूपुराणि । नूपुररवाहृतभवनहंसा एव-
 ससुचिताः सचरणमहायाः एष्वर्च्यप्रपञ्चः परिजनः तत्र च
 साक्षात्सहस्राक्षइव सर्ववर्णधरन्धनुर्दधानोनेरुमयइव कल्याण-
 प्रकृतित्वे मन्दरमय इव लक्ष्मीसमाकर्षणे जलनिधिमय इव
 मर्यादायां आकाशमय इव शब्दप्रादुर्भावे शशिमय इव कला-
 सग्रहे वेदमय इवात्रिमासेषु धरणीमय इव लोकष्टतिकरणे-
 पवनमय इव सकलपार्थिवरजोविकारापहरणे गुरुर्वचसि वि-
 शाली मनसि जनकस्तपसि सूर्यस्तेजसि सुमन्त्री रहसि बुधः
 सदसि पृथुरसि अर्जुनो यशसि भीष्मोधनुषि निषधोवपुषि
 शत्रुघ्नः समरे शूरसेनाक्रमणे दक्षः प्रजाकर्मणि सर्वादिराज-
 तेजपुञ्जनिर्मितइव राजा पुष्पभृतिरितिनाम्ना बभूव ।

पृथुना गौरियं कृतेति स्पर्धमान इव योद्धीं महि-
 षीञ्चकार । निसर्गस्त्रैरिणी स्वरुच्यतुरोधिनी भवति मह-
 तान्मतिः । यतः । तस्य केनचिदनुपदिष्टा सहजैः शैशवदि-
 नादारभ्यानन्यदेवताभगवतिभक्तिसुलभे भुवनश्चति भूतभावने
 भवच्छिदि भवे भूयसी भक्तिरभूत् । अकृतवृषभध्वजपूजा-
 विधिर्न स्वप्ने व्याहारमकरोत् । अजमजरममरगुरुमसुरपुर-
 रिपुमपरिमितगण प्रतिमचलदुर्हितपतिमखिलभुवनकृत चरण-
 नतिं पशुपतिं प्रपन्नोऽन्यदेवताशून्यतया त्रैलोक्यभर्तृचित्तानु-
 रोधिन्यश्चानुजीविनां प्रकृतयः । तथाहि । गृहे गृहे भगवान-
 पूज्यत खण्डपरशुः । वपुरस्य होमानलन्वाज्ञावलीयबज्जलगुग्गु-
 लान्धगर्भाः स्नपनक्षीरश्रीकरक्षीदक्षारिणोविल्वपल्लवदामदलो-
 द्वाहिनः पुण्याज्येषुवायवः शिवसपर्याससुचितैरुपायनैः प्राभृत-

कैश्च पौराः पादोपजीविनः सचिवा भूजबलनिर्जिताश्च करदी-
कृता महासामन्तास्तं सिषेविरे । तथाहि । कैलासकूटधवलैः
कनकपत्रलतालङ्कृतविषाणकीटिभिर्महाप्रमाणैः सन्ध्याबलिदृषैः
सौवर्णैश्चस्तपनकतृशैशार्घ्यभाजनैश्च धूपपात्रैश्च पुष्पपुटैश्च य-
ष्टिप्रदीपैश्च ब्रह्मसूत्रैश्च महार्हमाणिक्यखण्डखचितमुखैः की-
शैश्च परितोषमस्य मनसि चक्रुः । अन्तः पुरार्थापपरस्परमार-
ब्धबालेयतण्डुलखण्डमानि देवग्रहप्रलेपेन लोहिततरकर-
किसलयानि कुसुमग्रथनव्यग्रसमग्रपरिजनानि तस्याभिलषित-
मन्ववर्तन्त ।

तथा च परममाहेश्वरः सभूपालो लोकेत शुश्रावः भुवि
भगवन्तमपरमिव साक्षाद्भक्तमथनन्दाक्षिणात्यं बद्धविधविद्या
प्रभावप्रख्यातैर्गुणैः शिष्टैरिवानेकसहस्रसंख्यैर्व्याप्तं मर्त्यलोकं
भैरवाचार्य्यनामनं महाशैवम् । उपनयन्ति हि हृदयमदृष्टमपि-
जनशीलसम्वादाः । यतः । स राजश्रयणसमकालमेव तस्मिन्
भैरवाचार्य्यं द्वितीय इव कपदिनि दूरगतेऽपि गरीयसीं भक्तिं
बबन्ध । आचकाङ्क्ष चास्यदर्शनं मनोरथैः सर्वदा । अथ कदाचित्
पर्यस्तेऽस्ताचलचुम्बिनि वासमकरेऽन्तः पुरवर्तिन राजानं उप-
सृत्यप्रतीहारीविज्ञापितवती । देव । द्वारिपरिव्राडास्ते । कथ-
यति च भैरवाव्यवचनाद्देवमनुप्राप्तोऽस्मीति । राजा तु तच्छ्रुत्वा
सादरं क्लासी आनयात्रैव प्रवेशयैनमिन्धब्रवीत् । तथा चाकरोत्
प्रतिहारी । न चिराच्च प्रविशन्तं प्रांशुभाजासुलब्धभुजं खडु-
क्षाममपि स्थूलास्थिभिरदयवैः पीडयानिवोपलब्धनाः द्युत-
माङ्गसुत्तङ्गवलिभङ्गस्थपुटनिमांसिगण्डकूः मधुविन्दुपिङ्गलम-
ण्डलाख्यभीषदाभुगवक्रघोणमतिप्रलम्बकर्णपाशमलाबुवीजविक-

टदीर्घदन्तपङ्क्तिरगालुकल्लथाधरलेखं लम्बचिबुकायततरवद-
नमंसावलम्बिना कापायेण योगपट्टकेन विरचितवैलव्यकर्म हृद-
यन्धनिविडग्रन्थिनाच रागोढेनखण्डशः कृतेन धातुरसारुणेन
कर्पटेन कृतोत्तरासङ्ग पुनरुक्तबालप्रप्रग्रहवेष्टननिचलमूलेन बहु
सृत्परिशोधनवंशत्वक् अजिनेर्णा कौपीनसनाथशिखरेण कर्प-
टसमुद्गर्भीकृतभिच्चाकपालेन दावफलकत्रयत्रिकोणत्रियष्टि-
निविष्टकमण्डलुना बहिरुपपादितपादुकावस्थानेन स्थूलदशा-
सूत्रनियन्त्रितपुस्तकपुलिकेन वामकरदृतेन योगभारकेण त्रि-
दण्डेनाध्यासितस्कन्धमितरग्रहीतवेत्तासनं मस्कारिणमद्रुचीत् ।

क्षितिपतिरुपगतसुचितेनचैनमादरेणान्वग्रहीत् । आसी-
नञ्चैनं पप्रच्छ । क्व भैरवाचार्येइति । सादरन्तरपतिवचन-
सुदितमतिस्तु परिब्राट् तसुपनगर सरस्वतीतटवनसङ्गिनो-
द्गुन्यायतनेस्थितमाचचत्ते । भ्यश्चायं वभाषे । वर्द्धयतेभगवान्
महानुभागमाभीर्वादेनेत्युक्कोपनिष्ये च योगभारकादा-
ह्यथ भैरवाचार्यप्रहितानि रत्नवन्ति बहलालोकविलुप्तान्तः
पुराणि पञ्चराजतानि पुण्डरीकाणि नरपतिस्तु स्वयं ग्रह
प्रणयभङ्गजातरेण दान्तिष्येणानुरुद्धमानोग्रहणलाघवञ्च लङ्घ-
यितु मसमर्थोदोलायमानेन मनसा स्थित्वा कथमपि सौज-
न्यनिघ्नस्थानि जग्राह । सर्वफलप्रसवहेतुशिवभक्तिरियं जनोरय
दुर्लभानि फलन्ति फलानि । येनैव मन्त्रासु प्रीयते तत्र
भगवान् भुवनगुरुभैरवाचार्यः । शोडशसि भगवन्तमित्युक्त्वा
मस्कारिणं व्यहर्जयत् । अनया च प्रतिपत्त्या परां सुदृक्कपा
अपरेहाः प्रातरेवोत्थाय वाजिनमारुह्य समुच्छ्रितश्वेतातपत्रःसप्त
द्वयमानधवलचामरःकतिपयैः राजपुत्रैः परित्ततोभैरवाचार्यं

सवितारमिव शशी द्रष्टुं प्रतस्थे गत्वा च किञ्चिदन्तरन्तदीय
 सेवायान्तमन्यतम शिष्यमद्राचीत् । अग्राचीञ्च । भगवानास्त
 इति । सोऽकथयत् इदं जीर्णमात्रगृहसुत्तरेण बिल्ववाटि
 कामध्यास्तइति । गत्वा वनप्रदेशं अवततार तुरङ्गमात् । विवेश
 च बिल्ववाटिकाम् । अथ महतः कार्पाटिकपेटकस्य मध्ये प्रातरेव
 स्नातं दत्ताष्टपुष्पिकमनुष्ठिताग्निकार्यं कृतभस्मरेखापरिहारप-
 रिकरे हरितगोमयोपलिप्ते नितितल वितते व्याघ्रचर्मश्युपविष्टं
 कृष्णकम्बलप्रावरणयाजेनासुरविवरप्रवेशाशया पाताला-
 न्धकारवास मिवाभ्यस्यन्तमुन्मीषता विद्युत्कपिलेनात्मतेजसा
 महामांसविक्रयक्रीतेन मनःशिलापङ्केनेव शिष्यलोकं लि-
 म्पन्त जटैकदेशप्रलम्बमानरुद्राक्षकुलिकेन रचित महाशङ्ख
 चन्द्रकेणोद्धवन्धेन शिलापाशेन बध्नन्तमिव विद्यामदाव-
 लेपदुर्विदग्धान् ऊर्ध्वं सञ्चरतः सिद्धान् धवलकृतिपयशि-
 रोरुहेण शिरसा च पञ्चाशतं वर्षाख्यतिक्रान्तं खल्वि-
 त्युत्प्रेक्ष्यप्रायं शङ्खलोमलेखंलोमशर्कर्याशङ्कुलीप्रदेशं पृथुल-
 लाटं तिरश्चा भस्मललाटिकया बद्धशः शिरोहृत गुग्गु-
 लदहनसन्तापस्फुटितकपालास्थिपांशुराजशङ्कामिव जनयन्तं
 सहजललाटतटवलीभङ्गसङ्कीचितशूर्चभागं बभ्रूभासा भूम-
 ङ्गत्या निरन्तरां यामिनी मेकिकाभिव भ्रूतां विभ्राण
 मीषत्काचसमानकनीतिकेन रक्तापाङ्गनिर्गतांशुप्रतानेन
 मध्यधवलभासेन्द्रायुधेनेवातिदीर्घेण लोचनयुगलेन परितो
 महामण्डलमिवानेकवर्णरागं विलिखन्तं सितलोहितपीत-
 पताकावली शम्भुं शिवबलिमिव दिक्षु विक्षिपन्तं तार्क्ष्य-
 तुण्डकोटिकुटिताग्रवोणं दूरवित्तीर्णरुक्मचिह्नकपीलं कि-

च्चिदन्तरस्थ हृदयसन्निहितहरमौलिचन्द्रातपिनेव निर्गच्छता
 दन्तालोकेन धवलयन्तं दिशाञ्चक्रवालं जिह्वाग्रस्थितसर्व-
 शैवसंहितातिभारेणैव मनाक् प्रलम्बितौष्ठं प्रलम्बश्रवणपालि-
 प्रेङ्खिताभ्यां स्फटिकमाणिक्यकुण्डलाभ्यां शुक्लहस्तप्रतिभ्यामिव
 सुरासुरविजयविद्यासिद्धिअद्भयानुबन्धमानं बद्धविविधौषधि
 मन्त्रस्त्वपङ्क्तिना सलोहवलयेन प्रकोष्ठेन शङ्खखण्डं पूष्यदन्त-
 मिव भगवता भवेन भग्नं भक्त्या भूषणीकृतं कलयन्तं अखिल-
 रसकूपोदञ्चनघटीधन्त्रमालामिव रुद्राक्षमालां दक्षिणेन
 पाणिना भ्रमयन्तम् उरसि दीलायमानेन पिङ्गलतमा-
 ग्रेण कूर्चकलापिन समार्जयन्तमिवान्तर्गतं निजरजोनिक्क-
 रमतिनिविडनीललोममण्डलं निचितं ध्यानलक्ष्णेन ज्यो-
 तिसा दग्धमिव हृदयदेशं दधान मीषत्प्रशिथिलवलिव-
 लयबन्धमानतुन्दसुप्रचीयमानस्फुड्मांसपिण्डकं पाण्डुरपवित्त-
 क्षीमं धृतकौपीनं सावष्टम्भपर्यङ्कबन्धमण्डलितिनास्यतफेनश्वेत-
 रुचा योगपट्टकेन वासुकिनेवाप्रतिहतानेकमन्त्रप्रभयाभिभू-
 तेन प्रदक्षिणीक्रियमाणमरुणातामरससुकुमारतलस्य पाद-
 युगलस्य निर्मलैर्नखमयूखजालकैर्जर्जयन्तमिव महानि-
 धानोद्धरणरसेन रसातलं तोयक्षालनशुचिना धवलपा-
 दुक्तायुगलेन हंसमिथुनेनेव भागीरथीतीर्थयात्रापरिचयेना
 मुच्यमानचरणान्तिकं शिखरनिखातकुञ्जकालायसकणकेन
 वैशावेन विशिखदण्डेन सर्वविद्याविघ्नापनयनाय विनायका-
 ङ्कुशेनेव सततपार्श्ववर्तिना विराजमानं बद्धभाषिणं मन्दहा-
 सिनं पूर्वोपकारिणं कुमारबद्धाचारिणमतिपस्विनं दश-
 क्रोधं कृशानुरोधं महानगरमिवादीनप्रकृतिशीभितं मेरुमिव

कल्पतरुपल्लवराशि हुकुमारच्छायं कौत्रासमिव पशुपतिचर-
णारविन्दरजःपवित्रितशिरसं शिवलोकमिव माहेश्वरगणा-
नुयातं जलनिधिमिवानेकनदीसहस्रात्कालितशरीरं जाङ्ग-
वीप्रवाहमिव बद्धपुण्यतीर्थस्नानशुचि धाम धर्मस्य तीर्थं तथ्यस्य
कोशं कौशलस्य पत्तनं पूततायाः शालां शीलस्य प्रभवं प्रभावस्य
क्षेत्रं क्षमायाः शरणं शालीनताया स्थानं स्थितिराधारं धृतरा-
करं करुणायाः निकेतनं कौतुकस्यारामं रामणीयकस्य
प्रासादं प्रसादस्यागारं गौरवस्य समाज सौजन्यस्य सम्भवं स-
ङ्गावस्य कालं कले भगवन्तं साक्षादिव विरूपाक्षं भैरवाचार्यं
ददर्श ।

भैरवाचार्यस्तु दूरादेव दृष्ट्वा राजानं चन्द्रमिव जल-
निधियञ्चाल प्रथमतरोत्थितशिष्यलोकश्रोत्र्याय प्रत्युज्जगाम
समर्पितञ्चीफलोपायनस्य जङ्गुसमुद्गीर्यमाणगङ्गाप्रवाहह्लाद
गम्भीरया गिरा स्वस्तिशब्दमकरोत् । नरपतिरपि प्रीतिवि-
स्तीर्यमाणधवलिन्ना चक्षुषा प्रचर्ययन्निव बद्धतराणि पुण्डरी-
कवनानि ललाटपट्टपर्यस्तेनोदंशुना शिखामणिना माहेश्वर-
प्रसादमिव तृतीयनयनोद्गमेन प्रकाशन्नावर्जितकर्णपल्लवप-
लायमानमधुकरः शिवसेवाससुन्मूलिताशेषपापपल्लवमुच्यमान
इव दूरादवनतः प्रणाममभिजातञ्चकार ।

आचार्योऽप्यागच्छतालोपविशतेति शार्दूलचर्मालीयमद-
र्शयत् । उपदर्शितप्रश्नयस्तु राजा मत्तकलहसगङ्गदस्वर
सुभगां मधुरां मधुरसमयीं महानदीमिव प्रवर्तयन् वाचं
व्याजहार ।

भगवन्नाहंसि मामन्यश्वस्वलितैः खलीकर्तुम् । अश्वै-
 पराजकोपेक्षितायाः हतलक्ष्म्याः खत्रयं शिलापराधो द्वि-
 षादौरात्म्यं वा यदेवमाचरति मयि गुरुः । अभूञ्जिः खल्लय
 सुपचाराणाम् । अक्षमति यन्त्रणया दूरस्थितोऽपि मनोरथ-
 शिष्योऽयं जनो भगवतः माननीयश्च गुरुवचनं न ल्लङ्घनमर्हति
 गुणोराभनम् । आत्मा तत्र तवन्त एवात्र इति व्याहृत्य परिज-
 नोपनीते वाससि निपसाद । भैरवात्रार्थोऽपि प्रीत्या नातिक्रम-
 षीयं नृपवचनं महुवर्तमानः पूर्ववत्तदेवव्याघ्राजिनमभजत
 धाप्तीने सराजपरिजने शिष्यलोको समुचितमर्षादिकं चक्रे ।
 क्रमेण नृपमाधुर्यहृतान्तकरणः शशिकरनिकरविमलदशन-
 दीधितिः सरन्तीः साक्षात् शिवभक्तीरिव दर्शयन्नुवाच । तात ।
 तन्न खैव यदनेके कथयन्ति गुणानां गौरवम् । सकलसम्प-
 त्यात्मसि । विभवानुरूपास्तुतिप्रतिपत्तयः । जज्ञनः प्रभृति
 अदत्तदृष्टिरस्त्रि स्वापतयेषु । यतः सकलदोषकृता न लेन्धने
 र्धनैरविक्रीतं क्वचिच्छरीरमस्ति । भैक्षमस्वर्द्धितासन्ति प्राणाः
 दुर्गृहीतानि कतिविद्विद्यन्ते विद्याक्षराणि । भगवच्छिव-
 भट्टारकपादसेवात्सुपार्जिता कियत्यपि मन्त्रिहिता पुण्य-
 कणिका स्वीक्रियतां यदत्रोपयोगार्हम् । प्रतनुगुणतवगृह्याणि
 कुसुमानीव भवन्ति मनांसि सताम् ।

अपिच । विद्वन् । समन्तात् श्रूयमाणाः शब्दा इव
 सुखयन्ति साधवः । सुधीरेऽपि मनसि यथासि कुर्वन्ति विवरं
 विशतः कुलहलस्य फेनधवलैः खोतोभिरिव नीयमानो गुणै-
 रानीतोऽस्मि कल्याणिन इति । राजा तु त इत्यवादीत् ।
 भगवन्ननुक्तेऽपि शरीरादौ साधूनां स्वामिन एव प्रणयिनः

युष्मद्देशनादुपार्जितमपरिभितं पुण्यजातं कृतमनेनागमनेनेव
सृष्टणीयपदमारोपितोऽस्मि गुरुणेति विविधाभिश्च कथा-
भिश्चरं स्थित्वा गृहमगात् । अन्यस्मिन्दिवसे भैरवाचार्योऽपि
राजानं द्रष्टुमुपाययौ । तस्मै स राजा सान्तःपुरं सकोशं
सपरिजनमात्मानन्निवेदितवान् ।

स विहस्योवाच । तात ! क्व विभवा; क्व वयं वनवर्द्धिता; ।
धनोष्णमासुत्यापयति लतेव तपस्विता खद्योतानाभिवास्माकमि-
यमेवापरोपतापिनी राजतेजस्विता । भवादृशाएव भाजनं दि-
भूतेरितिस्थित्वा कङ्कालं जगाम । परिव्राट् तु तेनैव क्रमेण
पञ्च राजानि पुण्डरीकाण्युपायनीचकार एकदा तु श्वेत-
कर्पटप्राप्तं किमप्यादाय प्राविशत् । प्रविश्य च पूर्ववत् स्थित्वा
मुहूर्तमब्रवीत् । महाभाग ! भवन्त माह भवान् यथा अस्म-
च्छिष्यः पातालस्वामिनां ब्राह्मणायनस्तेन ब्रह्मराक्षस-
हस्तादपहृतो महासिरदृहासनामा सोऽयं भवद्भुजयोग्यो
गृह्यतामित्यभिधायापनीय कर्पटाच्छादनात् परिवारादुपरि
चकर्ष शरङ्गनमिव पिण्डतान्नीत कालिन्दीप्रवाहमिव
स्तम्भितजलं जिगीषया कृष्णकोपितं कालियमिव कृपाण-
ताङ्गतं लोकविनाशनाय प्रकटितधारासारं प्रलयकालमेष-
निर्मितं कृतान्तकोपानलतप्तेनेवायसा घटितमतितीक्ष्णतया
पवनस्पर्शेनापि रुषेव कृष्णानां मणिसभाकुट्टिमपतत्प्रतिविम्ब-
च्छलेनात्मानमपि द्विधेव पाटयन्तमरिशिरश्छेदलानैः कचै-
रिव किरणैः करालितधारं मुहुर्मुहुस्तड्दिरुन्मपतरलैः
प्रभाचक्रस्फुरितैर्जर्जरितातपं खण्डशच्छिन्दन्तमिव दिवसं
काटक्षमिण कालरात्रेः कर्णोत्पलमिव कालस्यागारमिद

कोपस्थालङ्कारमिवाहङ्कारस्य कुलमित्तं क्रौर्यस्य दोहलन्द-
र्पस्य सहायं साहसस्यामात्यं चत्वारोगमनमार्गमलक्षणाः निर्ग-
मनमार्गं कीर्तेः कृपाण अनतिस्तुतं गृहीत्वा करेणायुधं प्रीत्या
प्रतिमानिभेनालिङ्गन्निव सुचिर ददर्श ।

सन्दिदेश च वक्तव्यो भगवान् परद्रव्यग्रहणावज्ञादुर्विदग्ध-
मपि मे मनो युष्मद्दिपये न शक्नोति वचनव्यतिक्रमव्यभिचार-
माचरितुमिति । परिद्राट् तु गृहीते तस्मिन् परितुष्टः स्वस्ति
भवते साधयामीत्युक्त्वा निरयासीत् । वृपतिस्तु प्रकृत्या
वीररसानुरागिनेन कृपाणेन करतलगतं मेदिनीममन्यत
अथ व्रजत्सु दिवसेषु एकदा तु भैरवाचार्यो राजानुसु-
पहासोपग्रहमवादीत् । तात ! स्वार्थालसाः परोपकारदक्षाश्च
प्रकृतयो भवन्ति भव्यानां भवाद्दृशामर्थिदर्शनं महीत्ववः प्रण-
यनमाराधनम् अर्थग्रहणमुपकारः भूमिरसि सकल-
लोकमनोरथानां येनाभिधीयसे श्रूयताम् । भगवतो महा-
कालहृदयनाम्नी मन्त्रस्य कृष्णाहृगस्वरानुलेपनाकल्पेन कल्प-
कथितेन महाभैरवाहृतेन महाशम्भुशाने जपकाञ्च्या कृतसेवोऽस्मि
तातस्य च वेतालसाधनावसाना कार्यसिद्धिः । असहसैश्च सा-
दुरवापा त्वञ्चालमस्मिन् कर्मणि । त्वयि गृहीतभारे भवि-
ष्यन्त्वपरे सहायास्त्वयः । एकएवास्माकं बालमित्तं टिट्ठिभ-
नामा मस्कारी यो भगवन्तसुपतिष्ठते द्वितीयः पातालस्वामी ।
अपरोऽपि मच्छिष्यएव कर्णातालनामा द्रविडः । यदि च
साधु मन्यसे ततोऽनीयत दिङ्नागहस्तदीर्घो गृहीतादृहासो
निग्रामेऋद्भिः सुखागतां बाहुरिति कृतवर्चसि तस्मिन्नन्वकार-
मविष्टइव दृष्टदीपप्रकाशः प्राप्नोपकारावकाशः प्रसुदितेना-

लना नरेन्द्रः समभाषत भगवन्ननुगृहीतोऽस्मि । अनेन शिष्य-
जनसामान्येन निर्देशेन कृतपरिग्रहमात्मानमवैमोति । नन-
न्द च तेन नरेन्द्रव्याहृतेन भैरवाचार्यश्चकार च सङ्केतम् ।
अस्या मेवागामिन्यामसितपद्मचतुर्दशीक्षपायामस्यामेव वेला-
यामसुध्मिन् महाश्लयानसमीपभाजि शून्यायतने शस्त्रद्वितीये-
नायुष्मता द्रष्टव्योऽयमिति ।

अथातिक्रांतेषु तेष्वहःसु प्राप्तायान्तस्यां कृष्णपद्मचतु-
र्दश्यां शैवेन विधिना दीक्षितः क्षितपाली नियमवानभूत् ।
कृताधिवासञ्च सम्पादितगन्धधूपदीपमाल्यादिपूजं खङ्गमट्ट-
हामसिं सहायमकरोत् । ततः परिणये दिवसे केनायमा
कर्मसाधनाय कृतरुधिरबलिविधानास्त्रिव लोहितायमानासु
दिक्षु रुधिरबलिलम्पटासु वेतालजिह्वास्त्रिव लम्बमानासु
रविदीधितिषु नरेन्द्रानुरागेणैव गृहीतापरदिशि स्वयमेव
दिक्पालिताञ्चिकीर्षति सवितरि यातुधानीष्विव वर्धमानासु
तरुच्छायासु पातालतलवासिषु विघ्नाय दानवेष्विवोत्तिष्ठत्सु
तमोमण्डलेषु नभसि पुञ्जीभवति रौद्रं कर्म दिदृक्षमाण इव
नक्षत्रगणे विगाढायां शर्वर्यां सुप्तजनस्तिमिते निशीथेराजा
सान्तःपुरं परिजनं च वाचयित्वा वामकरस्फुरत्फलकी
दक्षिणकरेणोत्खातं खङ्गमट्टहाममादाय विसर्पता खड्गप्र-
भापटलेन नीलांशुकपटेनेव दर्शनभयाकुण्ठितनिखिलगात्र-
यष्टिरनादिष्टयायनुगम्यमानो राजलक्ष्म्या पृष्ठतः पविमल-
लग्नमधुकरविणिकव्याजेन केशेष्विव कार्यसिद्धिमाकर्षन्नेकाकी
नगरान्निरगात् अगमत् देशम् ।

अथ प्रत्युज्जग्मुस्ते तयोऽपि द्वात्रिंशत्पद्युक्तवर्माण इव
 सौप्तिके सन्नदाः स्नाताः स्वग्विणो गृहीतविकटवेधाः
 कुसुमशेखरसञ्चारिभिः क्रियमाणमन्त्रशिखाबन्धाइव कू-
 जङ्घिः षट्चरणैरुष्णीषपट्टकान् ललाटमध्यघटितविकटस्वस्ति-
 कग्रथीन् महासुहाबन्धानिव धारयन्तो मूर्द्धभिरेकश्रवणवितत-
 विमलदन्तपत्रप्रभालेपधवलकपोलैर्मखैरापिवन्तइव निशा-
 चरापचयचिकीर्षया शार्वरमन्धकारमितरकर्णावलम्बिनां
 रत्नकुण्डलानामच्छाच्छया रुचा रोचन्तएव मन्त्रपरिजप्तया
 समालम्बान् स्वप्रतिविस्वगर्भान् कर्मसिद्धये दत्तपुरुषोपहारा-
 निव कलयन्तो निशितनिस्त्रिशरश्लिभुत्तानसीमन्तितति-
 मिरामात्रीयदिशि भागसंरक्षणाय त्रिधेव त्रियामां पाटयन्तः
 सार्द्धचन्द्रैः कलधौतबुहुदावलीतरलतारागणैर्दिवइव पुरुषा-
 सिधारानिकृत्तैः खण्डैर्गृहीतैश्चर्मफलकैरकाण्डएव शर्वरी-
 मपरामर्षयन्तः काञ्चनशृङ्खलाकलापनियमितनिबडनिष्प्र-
 णाधोवद्वासिधेनवः टिट्टिभकर्णतालपातालस्वामिनः निवे-
 दितवन्तश्चात्मानम् ।

अवनिपतिस्तु कोऽत्र क इति त्रीनष्टच्छत् । आच-
 चक्षिरे च स्वं स्वं नाम तयोऽपि ते । तैरेवानुगम्यमानो
 जगाम तां वलिप्रदीपालोकजर्जरितगुग्गुलधूपगृह्यमाणदि-
 ग्विभागतया त्रिद्विष्यमाणरक्षासर्पपार्श्वदग्धान्वकारपलाय-
 माननिशामिव समुपकल्पितसर्वोपकरणां स्तब्धाञ्च गम्भी-
 राञ्च साधनभूमिम् । तस्याञ्च कुसुदधूलिधवलेन भस्मना
 लिखितमरकतमण्डलस्य मध्ये स्थितन्दीप्ततरन्तेजःप्रसरं पृथु-
 परिवेषपरिद्विप्तमिव शरत्त्ववितारं मध्यमानक्षीरोदावर्त-

मध्यवर्तिनमिव मन्दरं रक्तचन्दनानुलेपिनो रक्ताह्वगस्वराभर-
णस्योत्तानशायिनः शवस्योपरि उरस्युपविश्य जातजातवेदसि
सुखकुहरे प्रारब्धाग्निकार्यमकृणोःशीवं कृष्णाङ्गरागं कृ-
ष्णाप्रतिसरं कृष्णप्रवासमङ्कृष्णतिलाङ्कृष्णतिनिभेन विद्याधरत्व-
दृष्याया मानुषनिर्माणकारणकालुष्यपरमाणूनिव क्षयमुपन-
यन्तमाङ्कृष्णतिदानपयेस्ताभिः प्रेतमुखस्पर्शदूषित प्रक्षालयन्त-
मिवाशुशुक्ष्ण करनखदीधितिभिर्धूमालोहितेन चक्षुषा क्षत-
जाङ्कृष्णतिमिव क्षतभुजि पातयन्तन्नीषद्विह्वताधरपुटयकटित-
सितदशत्रिंशद्वरेण दृश्यमानमूर्तमन्त्राक्षपङ्क्तिनेव मुखेन कि-
मपि जपन्तं होमत्रयसखेदजप्रतिबिम्बिताभिरसिदीपिकाभि-
र्दहन्तमिव सिद्धये सर्वाध्ववानामंसावलम्बिना बद्धगुणेन
विद्याधरराज्येनेव ब्रह्मसूत्रेण परिगृहीतं महाभैरवं भैर-
वाचार्यमपश्यत् ।

उपसृत्य चाक्रोत्ररुस्कारं अभिनन्दितश्च तेन स्व-
व्यापारमन्वतेष्ठत् । अत्रान्तरे पातालस्वामी शतमन्यवीमा-
शामङ्गीचकार कणतालः कौबेरौ परिब्राट् प्राचेतसीम्
राजा तु ज्योतिषा त्रैशङ्गवेनाङ्कृष्णतां ककुभमलक्षकार । एव-
ञ्चोपस्थितेषु प्रतिदिशं दिक्पालेषु दिक्पालभुजपञ्जरप्रविष्टे
विस्त्रम्भं साधयति भैरवं कर्म भैरवाचार्ये चिरकृतकीलाह्लेषु
निष्पन्नप्रयत्नेषु प्रशान्तेषु प्रत्यहकारिषु कृष्णेषु गलत्यङ्गरात्र-
ममये मण्डलस्य नातिदवीयस्युत्तरेणाकस्मादेव प्रलयमहा-
वराहदंष्ट्रानिचयमिव दर्शयन्ती मही पपाट । सहस्रैव च
तस्माद्विवराद्दिव्यारणीत्त्रिंशद्द्वालानकाललोस्तम्भो महाव-
राहइव विवरस्कन्धपीठो नरकासुरइव भुवो गर्भाद्भुङ्क्तो

बलिदानवद्वैव भित्तीत्यतः पातालमिन्द्रनील प्रासादइवो-
परिज्वलितरक्तपद्मीपस्त्रिगन्धनीलघननिविडकुटिलकुन्तलकान्त-
मोज्ज्वलन्तीवन्मातृतीमुण्डमालो गङ्गदतया स्वरस्य स्वभावलो-
हिततया चतुषः शीबइव यौवनमदेन वल्लानचलदुगतशामकः
करसंपुटसद्वितया सदृश दिङ्नागकुम्भविकटासकूटौ पुनः
पुनः पङ्कटन्मान्द्रचन्द्रनकर्दमदत्तैरव्यवस्थास्यासकैः सितजल-
धरशकलशारित इव शरदाकाशैकादेशैः केनकीर्णपाण्डरस्य
चण्डातकस्योपरि क्षामपरिकृतकुत्तिः कक्ष्यावह्नं विधाय विला-
सविक्षिप्तेन धवलव्यायतपालिना पटान्तेन धरणीतलगनेन
धार्यमाण इव पृष्ठतः शेषेण स्थिरस्यूतोरुदण्डोन्मूढङ्गवलनभ-
येनैव मथ्यराणि स्थापयत् पदानि निर्भरगर्वगुरु कथमपि
शैतमिव गात्रमुद्वहन् दर्पेण स्वेन सुहृद्मुहुरसि द्विगुणीकृते
दोषिणा वामे तिर्यगुत्क्षिप्तेदक्षिणे जङ्घाकाण्डे कुण्डलीकृते
च चण्डास्फोटनटङ्कारैः कर्मविघ्ननिर्घातानिव घातयन्नेकेन्द्रि-
यविक्रलमिव जीवलीकं कुर्वन् कुवलयदलश्यामलः पुरुष-
उज्जगाम ।

जगादच विहृत्य नरसिंहनादनिर्घोषघोरया गिरा भो !
विद्याधरश्चद्वातासुक्त । किमयं विद्यामशात्रलेखः सहायम-
दोवा । यदस्मिन् जनेविशय बलिवाल्लिश इव सिद्धिमभित्त-
पक्षिकाते बद्धिरियम् एतावता कालेन क्षेत्राधिपतिरस्य
मन्त्रान्नेव लब्धव्यपदेणस्य नागतस्ते श्रोत्रोपकरणं श्रीकण्ठो-
नाम नागोऽहम् । अनिच्छति च मयि का शक्तिर्ग्रहगण-
स्थापि गगने गतुं भूतनाथस्तपस्वी यस्त्वाहेशैः शैवाप-
मद्वैरुप्रकरणीक्रियते । लभस्वेदानीं सहासुता नरेन्द्रेण

दुर्नरेन्द्र ! स्वस्य तावद्दुर्नयस्य फलमित्यभिधाय निष्ठुरैः प्रकोष्ठ-
प्रहारैस्त्रीनपि टिट्टिमप्रभृतीनाभिसुखमभिधावन् सकरावरण-
क्षपाणान पातयत् ।

अथापूर्वाधिज्ञेपत्रवर्णादरिशस्त्रवर्णैरप्यमर्षस्वेदच्छले-
नानेकसमारोपितमसिधाराजलमिव वहङ्गिरवयवैरपि रोमा
ञ्चनिभेन सुक्तशरशतशल्यनिकरभरलघुमिवात्मानं रणाय कु-
र्वङ्गिरदृष्ट्वाद्येनापि प्रतिविम्बिततारागणेन स्पष्टदृष्टधवलदन्त-
मण्डलेनावज्ञया हसतेव कथ्यमानमत्वावष्टम्भः परिकरव-
न्धविभ्रमभ्रामितकरनखकिरणचक्रवालच्छलेन व्यपगमाश-
ङ्कया नागमर्दनमन्त्रमण्डलबन्धेनेव रुद्धं दग्दिशोनरनाथं सा-
वन्नमवादीत् । आः काकोदरकाक ! मयि स्थिति राजहंसेन
जिह्वेषि बलि याचितुम् अभीभिः किं वा पुरुषभाप्रितैर्भुजे
वीर्यं न्निवसति मतान्न वाचि । प्रतिपद्यस्व शस्त्रम् ।

अयं न भवति अमृहीतशस्त्रे त्वशिक्षितो मे भजः प्रहर्तु-
मिति नागस्वनादृततरदिहि किं शस्त्रेण भुजाभ्यामिव भिन-
द्धि भवतीदपेम् इत्यभिधाय स्फोटयामास । नरपतिर-
पि निरायुधामाद्युधेन युधि लज्जमानोजेतु सुतृह्यन्व सचमे-
फलकमदृष्ट्वासमसिमध्योर् कस्योपरि बबन्ध वाङ्मयुद्धाय कक्ष्याम्
एव युयुधाने च दर्पनिर्दशास्फोटस्फुटितभुजकधिरशीररमिच्य-
मानौ शिलाशुम्भैरिव पतद्भिर्वाङ्मयैः शब्दमयमिव कुर्वाणौ
भुञ्जन्तौ । अचिराच्च पातयामास भूतन्ते भुङ्क्ष्वं भर्षति ।
जग्राह च कक्षेषु लज्जलानच शिरःच्छेत्तु मदृष्ट्वासमसिम् अपश्य-
च्च वैकथमात्मानन्तरेणास्य यज्ञोपवीतम् । उपसंहृतशस्त्र-
व्यापारश्चमधीत् । दुर्विनीतोऽसि ते दुर्नयनिर्वाहभोजमिदम् ।

यतीविस्त्रुधमेवाचरसि चापलानि । अनन्तरञ्च सहसैवातिबह-
 लां जीरस्नां ददर्श । शरदि बिक्रसतां कमलवनानामिव प्राण-
 समाह्लादिनं गन्धमञ्जिघ्रत् । भटिति न परशब्दमशृणोत्
 व्यापारयामास शब्दानुसारेण दृष्टिं । अथ करतलस्थितस्यैव वा-
 दृहासस्य मध्येतडितमिव जलधरोदरे स्फूर्न्तीं अभयां पिब-
 न्ती मव त्रियामान्तामरसहस्तां कोमलाङ्गुलिरागराजिजाल-
 कानि चरण उग्नानि वेत्ताबालविद्रुमलतावनानीवाकर्षयन्तीं
 करपङ्कजमङ्गोचाशङ्कया शशाङ्कमण्डलमिव खण्डशः कृतं
 निमलचरणनखनिवहनिभेन विभ्रतीं गुल्फावतस्वि नू-
 पुरपुटाया स्थितिनिबिडनिगडकटकावलिबन्धनामिव परि-
 भ्रश्यागतां वङ्गवि वङ्ग कुमश कुनिशतशोभितात्पवनचलिततनु-
 तरङ्गादतिस्वच्छादंशुकादुदधिमलिनादिवोत्तरन्तीम् उदधि-
 जलजन्मप्रेम्ना त्रिवलिच्छलेन त्रिपथगयेव परिष्वक्तमध्या
 मभ्युन्नतस्तनमण्डलां दृश्यमानदिव्यनागकुशामिव ककुभं
 स्तनगिखरलग्न मैरावतकरशीकरमिव शरत्तारागणतारं-
 हारसुरसा दधानां धवलचामरैरिव मन्दमन्दनिश्वासदोलायि-
 तैर्हारजिरणौषपीज्यगानां स्वभावलोहितेन मदान्धगन्धसि-
 न्धुरकुम्भस्कोटसक्रात्तसिन्दूरेणैव करद्वयेन द्योतमानां हरशि-
 रःखण्डेन्दुद्वितीयखण्डिनेव कुण्डलीकृतेन ज्योत्स्नासुचा दन्त-
 पत्रेण दर्शनीयां कौस्तुभगभस्तिस्तवकेनेव अवणलग्नेनाशोक-
 किसलयेनालङ्कृतां महता मातङ्गमदमयेन तिलकेनादृश्यजान-
 च्छत्रच्छायामण्डलेनेवाविरहितललाटामापदतलाञ्जन्द्वातपधव-
 लेन चन्दनेनादिराजयशसेव धवलीकृतां करणीतलचुस्विनीभिः
 कर्णकुसुममालाभिः सरिद्धिरिव सागराधिष्ठिताभिरधिष्ठितां

सृणालक्रीमलैरवयवैः कमलसम्भवत्वमनञ्जरमाचक्षाणां स्त्रियमपश्यत् ।

असम्भ्रान्तश्च पप्रच्छ ताम् भट्टे ! कासि किमर्थं वा दर्शापदमागतासीति । सा तु स्त्रीजनविरुद्धेन धैर्यावष्टम्भेनाभिभवतीव राजानमभाषत । वीर ! विद्धि मां नारायणोरःस्थललीलाविहारहरिणीं शृगभरगम्भीरादिराजवंशयशःपताकां सुभटभुजस्तम्भविलासशालभञ्जिकारणरुधिरतरङ्गिणीतरङ्गक्रीडादोहलदुर्वासितराजहंसैः सितवृषच्छत्रतरुप्रण्डाशिखण्डिनीं निशितशस्त्रधारावनविभ्रमणविभ्रमसिंहीमसिधाराजलकमलिनीं त्रियम् । आगतास्मि तवाधुना शौर्यरसेन याचस्वेदानीं ददामि ते वरमभिलषितमिति धीराणां त्व पुनरुक्तः परोपकारः ! प्रणम्य तां स्वार्थमभिसुखो भैरचार्यः सिद्धिं ययाचे । लक्ष्मीस्तु प्रीततरुहृदया विस्तार्यमाणेन चक्षुषा क्षीरोदकेनेव पर्यस्तेनाभिषिञ्चन्तीव भूपालमेवमस्त्वत्यब्रवीत् । अवादीञ्च अनेन सत्वोत्कर्षेण भगवच्छिवभट्टारकभक्त्या चासाधारणया भवान् स्वयं चन्द्रमसोस्तृतीयदूवाविच्छिन्नस्य प्रतिदिनमुपचीयमानवृद्धेः शुचिसुभगसत्यत्यागशौण्डपुरुषकाण्डप्रायस्य महतो राजवंशस्य कर्ता भविष्यति । यस्मिन्नुत्पस्यते सप्तद्वीपान्तराणां भोक्ता हरिश्चन्द्र इव हर्षनामा चक्रवर्ती त्रिभुवनविजिगीषुर्मन्वातुर्द्वितीयः । यस्यैवं श्रीः करकमलमपहाय स्वयमेव ग्रहीष्यति चामरमिति वचसोऽन्ते तिरोवभूव । भूपालस्तु तदाकर्ण्य सहसैवातिमात्रमप्रीयत । भैरवाचार्योऽपि तस्या देव्यास्तेन वचसा कर्मणा च सत्यगुपपादितेन सद्यएव कुन्तली

कबची किरौटी कुण्डली चारी केयूरी मेखली खड्गी च भूत्वा-
त्रिद्याधरत्वमाप प्रोवाच राजानम् ।

अदूरव्यापिनः फल्गुचेतसामलसानां मनोरथाः सतान्नु
विस्तारवन्तः स्वभावेनैवोपकृतामिव स्वप्नेऽप्यसम्भावितामिमां
दातुं दक्षिणां क्षमोऽन्योभवन्त मपहाय सम्पत्कणिकामपि
प्राप्य कुलटेव लघुप्रकृतिरुन्नतिसुपयामि यानि तदीयैर्गुणैरुप-
करणीकृतस्य त्वत्तएत्र लज्जाललाभस्य निर्लज्जनेयमस्य
मूढहृदयस्य यदिच्छामि येन केनचित् कार्यलवोपपादनोप-
योगेन स्मारयितुमात्मानमिति प्रत्युपकारदुष्प्रवेशस्तु धीराणां
हृदयावष्टम्भाः । यतस्तु राजा भवत्सिद्धौ एव परिसमाप्तकृत्यो
ऽस्मि साधयतु मान्यो यथा समीहितं स्थानमिति प्रत्याचचत्ते ।

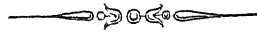
राजा तथोक्तश्च भूभुजं जिगमिषुः सुचिरमालिङ्ग्य टिट्टिभा-
दीन् कुवलयवनेनेवावध्यायशीकरस्त्राविणा सास्त्रेण चक्षुषा
वीक्षमाणः क्षितिपतिं पुनरुवाच । तात । किं ब्रवीमि या-
मीति न स्नेहसदृशं त्वदीया ग्राहा इति पुनरुक्तम् गृह्यानां
शरीरमिति व्यतिरेककरणम् तिलशः क्रीतावयवमिति
नोपकारानुरूपम् बान्धवोऽसीति दूरीकरणम् त्वचि स्थितं
हृदयमित्यप्रत्यक्षम् त्वदिरहकारिणीयन्न सिद्धिरित्यञ्जयेयं
निष्कारणा स्तवोपकारा इति अनुवादाः स्मर्तव्या वयमित्याज्ञा
सर्वदा कृतघ्नालापेषु असज्जनकथासु च चेतसि कर्तव्योऽयं
स्वार्थपरोजन इति । ससुत्पपात च वेगच्छिन्नहारोश्चलित-
सुक्ताफलनिकरतारामयं गगनतलम् सीमन्तितगृहग्रामः
सिद्धुचितं धाम ययौ ।

श्रीकण्ठोऽपि स्वामिन् ! पराक्रमक्रीतः कर्तव्येषु नियोगे-
नानुग्रह्यो ग्राहितविनयोऽयं परिजन इत्यभिधाय राजानु-
मतो यत उदितः स देवभूयो भुवो विवरं विवेश । नरप-
तिस्तु क्षीणभूयिष्ठायां रजन्यां प्रवातुमारब्धे प्रबुद्धमानकम-
लिनीनिश्वाससुरभौ वनदेवताकुचाशुक्तहरणपरिहासात्
स्वेदिनीव सावश्यायशीकरे परिमलावकृष्टमधुकरे कुसुदिनी-
निद्रावाह्निनि निशापरिणतिजडे तुषारलेशिनि वनान्लि
विरहविधुरचक्रवाकचक्रनिश्वासितसन्तापितायामिवापरजल-
निधिमवतरन्त्यान्त्रियामायां साक्षादागतलक्ष्मीविलोकन-
कुलहलिनीष्विव समुन्मीषन्तीषु नलिनीषून्निद्रपक्षिणि
क्षरति सकुसुमरसमिव तुहिनकणनिकरमृदुपवनलाभितत्ते
कानने कमललक्ष्मीप्रबोधमङ्गलशङ्केष्विव रसतस्वन्तः प्रबद्धनि-
दिरेकेषु सुकुलायमानेषु कुसुदनेषु उज्जिहानरविरथवाजि-
विहृष्टैः प्रोथपवनैः प्रोत्सार्यमाणास्विव वारुण्यां ककुभि पुञ्जी-
भवन्तीषु श्यामलताकलितासु तारकासु मन्दरशिखराश्र-
यिणि मन्दानिलविलुलितकल्पलतावनकुसुमधूलिविच्छुरित-
इव धूसरीभवति सप्तर्षिमण्डले सुरवारणाङ्कुशइव च्युते गलति
तारामये हृगे लीनपि टिट्टिभादीन् गृहीत्वा नागपञ्जनव्य-
तिकरमलीमसे अर्तशुचिनि वनपयसि प्रक्षाल्याङ्गानि नगरं
विवेश ।

अन्यस्मिन्नहनि तेषामात्मानमन्तः स्नानभोजनाच्छादना-
दिना प्रीततरं कृत्वा कतिपयदिवसापगमे च स परिव्राट् भूभुजा
वार्यमाणोऽपि वनं ययौ पातालस्वामिकर्णतालौ तु शौर्याह-

रक्षौ तमेव स्वामिन सिधेवाने । सम्पादितमनोरथातिरिक्त-
विभवौ च सुभटमण्डलमध्ये निकृष्टमण्डलाद्यौ समरमुखेषु
प्रथमोपयुज्यमानौ कथान्तरेषु चान्तरान्तरा समादिष्टौ राज्ञा
विचित्राणि भैरवार्यचरितानि शैववृत्तान्तानि च कथयन्तौ
तेनैव सार्द्धं जरां जग्मतुरिति ।

इति श्रीहर्षचरिते राजवंशावतार स्तुतीयोच्छ्वासः ॥ ३ ॥

चतुर्थोच्छ्वासः ।

महान्तो नाममात्रेण भवन्ति स्थितयोभवः ॥

सकलमह्नीष्टत्कम्पकदुत्पत्यत एकएव वृपवंशे ।

विपुलेऽपि पृथुप्रतिमो दन्तइव गणाधिपस्य मुखे ॥

अथ तस्मात् पुष्पभूते द्विजव स्वेच्छया गृहीनिकोशनाभिपद्म
इव पुण्डरीके चणाल्लक्ष्मीपुरःसरो रत्नसञ्चयइव रत्नाकरात्
गुरुबुधकाविकलापतेजस्वि भूनन्दनप्रियोग्रहगणइवोदयस्थानात्
महाभारवहनयोग्यः सागरइव सगरमभावाद्दुर्जयबलसनाथो
हरिवंशइव शूराग्निर्जगामराजवंशः । यस्माद्विनष्टधर्मधवलाः
प्रजाः सर्गाइव कृतमुखात् प्रतापाक्रान्तभुवनाः किरणाइव
तेजोनिधेर्विग्रहव्याप्तदिङ्मुखाः गिरयइव भूभृत्प्रभावात् धरणी
धारणाक्षमाः दिग्गजाइव ब्रह्मकरादुत्थितात् पातु मुह्यताइव

जलधराइव घनागमादिच्छाकलप्रदायिनः कल्पतरवइव नन्द-
नात्मवर्भूताश्रयाश्च रूपविकाराइव श्रीधरादजायन्त राजानः ।
तेषु चैव सुत्पद्यमानेषु क्रमेणोदपादि ऊर्णाहरिणक्री राजार्ध-
राजः । यो राज्याङ्गसङ्गिन्यभिषिच्यमानएव मलानीव धनानि
सुमोच यः परकीयेनापि कातरवल्गुभेन रणसुखे दृग्नेव धृत-
धीतासिप्रतिविम्बितेनात्मान मप्यद्वयत समितिषु सहायेन ।
यो रिपूणां पुरः पृथुनेषुधनुषापि नमता अतिमानसेनाखि-
द्यञ्चञ्चला मप्यन्तर्गतां परिमितरिपुशरशतशङ्कुकीलितामिव
निश्चलता सुवाह राजलक्ष्मीम् ।

यश्च सर्वासु दिवु सङ्गीकृतसरित्तटवटविटपाटवीतरण-
दणगुल्मवल्मी ऋगिरिगहनैर्दण्डयात्रापथैः पृथुभिर्भृत्योपभो-
गाय व्यभजतेव वङ्गधा वसुधाम् । यज्ञालम्ब युद्धदोहलमा-
त्मीयोऽपि सकलरिपुममूहसमुत्सारकः परकीयइव तताप
प्रतापः । यस्य च वङ्गिमयो हृदयेषुजनमयो लोचनपटेषु
मारुतमयः श्वसितेषु क्षमामयो योगेष्वाकाशमयः शून्यतासु
पञ्चमहाभूतमयो मूर्तइवाटश्यत निहतप्रतिसामन्ताःपुरेषु
प्रतापः । यस्य चाप्तेषु भ्रत्यवर्गेषु प्रतिविम्बितेव तुल्यरूपा
समलक्ष्यत लक्ष्मीः । तथाच । यस्य प्रतापाग्निना भूतिः
शौर्योष्मणा सिद्धिरसिधाराजलेन वंशटङ्घिः शस्त्रत्रयसुखैः
पुरुषकरोक्ति धनुर्गुणकिणेन करश्टहीतिरभवत् । यो वैर
सुपायनं विग्रहमनुग्रहं समरागमनं महीक्ष्ववं शत्रुलाभं निधि-
दर्शनं अरिवाङ्गल्यमभ्युदयमाहवाहानं वरप्रदान मवस्तन्दपा-
तं दृष्टिदृष्टिं शस्त्रप्रहारपतनं वारिधाराममन्वत । यस्मिंश्च
राजनि निरतरैर्धूपनिऋरैरङ्कुरितमिव क्षतयुगेन दिङ्मुत्त-

विसर्पिभिरग्निहोत्रधूमैः पलायितकलिना समुरैः सुरालयै
 रवतीर्णमिव स्वर्गेण सुरालयशिखरोद्भूयमानै र्धवलध्वजैः
 पल्लवितमिव धर्मेण बहिरूपचरितविक्रमसभासत्रप्रावंशम-
 ण्डलैः प्रसूतमिव ग्रामैः काञ्चनमयसर्वोपकरणै र्विभवै र्विकी-
 र्णमिव मेरुणा द्विजदीयमानैरर्थकलशैः फलितमिव प्रजा-
 भाग्यसम्पदा तस्य जन्मान्तरेऽपि सती पार्वतीव शङ्करस्य
 गृहीतहृदया लक्ष्मीरिव लोकगुरोः स्फुरत्तरलतारकरोहि-
 णीव कलावतः सर्वजननी बुद्धिरिव प्रजापतेर्महाभूभृत्कली-
 ङ्गता गङ्गेव वाहिनी नायकस्य मानसानुवर्तन चतुरा
 हंसीव राजवशस्य सकललोकार्चितचरपात्रइव धर्मस्य दिवा-
 निशं सुक्तपार्श्वस्थितस्यारन्धतीव महासुने हंसीव गतिषु
 परपुष्टमयीवालापिषु चक्रवाकमयीव पतिप्रेमणि प्रावृण्मयीव
 पयोधरोन्ततौ मदिरामयीव विलासेषु निधिमयीवार्थसञ्चयेषु
 वसुधारामयीव प्रमादेषु कमलमयीव कोशसग्रहेषु कुसुममयीव
 फलदानेषु सन्ध्यामयीव वन्द्यत्वे चन्द्रमयीव निरुष्णत्वे दर्पण-
 मयीव प्रतिप्राणग्रहणेषु सासुद्रमयीव परचित्तज्ञानेषु परमात्म-
 मयीव व्याप्तिषु स्मृतिमयीव पुण्यवृत्तिषु मधुरमयीव सम्भाषणे-
 ष्वसूतमयीव लब्धत्सु वृष्टिमयीव भूतेषु निवृत्तिमयीव सखिषु
 वेतसमयीव गुरुषु गोत्रवृद्धिरिव विलासानां प्रायश्चित्तशुद्धिरिव
 स्त्रीत्वस्याज्ञासिद्धिरिव भकरध्वजस्यव्युत्थानबुद्धिरिव रवेर्मनोर-
 थसम्पदिव रामणीयकस्य द्रव्यसम्पत्तिरिवानुरागस्य वरप्राप्ति-
 रिव कान्तेः सर्गसमाप्तिरिव सौन्दर्यस्यायत्तिरिव यौवनस्थान-
 भूवृष्टिरिव धर्मस्य तुष्टिरिव सौभाग्यस्य रूपपरमाणुवृष्टिरिव
 प्रजापतेः शसस्यापि शान्तिरिव विनयस्यापि विनीतिरिव

सयतिरिव धैर्यस्यापि धृतिरिव विभ्रमस्यापि विभ्रान्तिरिव यशोवती नाम्ना महादेवी प्राणानां प्रणयस्य विभ्रमस्य सुखस्य च भूमिरभूत् ।

अस्य वक्षसि नरकजितो लक्ष्मीरिव ललाम् निसर्ग-
एव वृपतिरादित्यभक्तो बभूव । प्रतिदिनमुदये स्नातः
सितदुकूलधारी धवलकर्णशिराः प्राङ्मुखः क्षितौ जानुभ्यां
स्थित्वा कुङ्कुमपङ्कानुलिप्ते मण्डले सविनुः पत्रपद्मरागपा-
त्रनिहितेन स्वहृदयेनेव सूर्यातुरक्तेन रक्तकमलमण्डलेनार्थ्य-
न्ददौ । अजपञ्च जप्यचरितः प्रत्युषसं माथ्यन्दिने दि-
नान्ते चापत्यहेतोः प्राञ्च प्रयतेन मनसा जञ्जुपूको मन्त्रमा-
दित्यहृदयं भक्तजनानुरोधविधेयानि भवन्ति देवतानां मनां-
सि यतः स राजा कदाचित् ग्रीष्मसमये यदृच्छया सितसुधा-
रस्ये हस्ये सुष्वाप वामपार्श्वे चास्य द्वितीयशयनीये यशोवती
शिश्ये । परिणतप्रायान्तु श्यामयामामासन्न प्रभातवेलाविलुप्य-
मानलावण्ये लिलिम्पिषमाणे सीदत्तेजसि तारकेश्वरे
करायसृष्टकुमुदिनीप्रमोदजन्मनि शिशिरस्वेदइव गलत्यव-
श्यायपर्याप्त मधुमदसुप्तसीमन्तिनीनिश्वासहतेषु संक्रान्त-
दशेष्विव घूर्णमानेष्वन्तःपुरप्रदीपेषु राजनि रजनीकरविमल-
नखप्रतिबिम्बिताभिः सस्त्राह्यमानइव तारकाभिर्विस्वम्भ प्रसा-
रितैर्दिग्ङ्गनानामिवार्पितैरङ्गैर्मधुसुरभिभिः स्वहस्तकमल-
तालवृन्धवातैरिव निखमितैर्मुखत्रिया वीज्यमाने विमलकपोल
स्थितेन सितकुसुमशेखरेणैव रतिकेलिकच ग्रहावलम्बितेन
प्रतिमाशशिविम्बेन विराजन्ती स्वपन्ती देवी यशोवती सहसै-

वार्यपुत्र ! परित्रायस्व परित्रायस्वेति भाषमाणा भूषणरवैर्व्या-
हरन्तीव परिजनमुत्कम्पमानाङ्गयष्टिरुदपतत् ।

अथ तेन पृथ्वामपि सर्वस्यामश्रुतपूर्वेण किमुत देवीमुखेन
परित्रायस्वेति ध्वनिना दग्धइव श्रवणयोरेकपदएव निद्रां
तत्याज राजा । शिरोभागाच्च कोपकम्पमानदक्षिणकरा-
कष्टेन कर्णोत्पलादिव निर्गच्छताच्छधारेण धौतासिना सीम-
न्तयन्निव दिशामन्तरालं व्यवधायकमाकाशमिवोत्तरीयांशु-
कं विक्षिप्तश्चामरपङ्कवेन करविच्छेपवेगगलितेन हृदयेनेव
भयनिमित्तान्वेषिणा भ्रमता दिक्षु बलयेन रुत्वरावतारित-
वामचरणा कान्तिकम्पितप्रासादपुरःप्रहितेनासिधारागी-
चरगतेन शीतमयूखमण्डलेनेव खण्डितेन हारेण विराज-
मानो लङ्गीचुम्बनताम्बूलरसञ्जिताभ्यामिव निद्रया कोपेन
चातिलोहिताभ्यां पाटलयन्दिक्पर्यन्तानाबद्धान्धकारित त्रि-
पादकया भ्रूकुक्ष्या पुनरिव त्रियामां प्रवर्तयन् देवि ! न
भेतव्यमित्यभिदधानो वेगेनोत्पपात ।

सर्वासु दिक्षु विक्षिप्तचक्षुर्यदा नाद्राचीत् किञ्चिदपि
तदा पप्रच्छ ताम् भयकारण अथ गृहदेवतास्त्रिव प्रधा-
वितासु यामिकविलासिनीषु प्रबुद्धे च समीपशायिनि
परिजने श्रान्तेच हृदयोत्कम्पकारिणि साध्वसे समभाषत ।
आर्षपुत्र ! जानामि स्वप्ने भगवतः सवितुर्मण्डलान्निर्गत्य
हौं कुमारी तजोमयौ बालातपेन पूरयन्ती दिग्भागान्
वैद्युतमिव जीवलोकं कुर्वाणौ कवचिनादङ्गिनौ गृहीत-
शस्त्राविन्द्रगोपसुची रुधिरेण स्नातादिवोत्तमाङ्गघटमाना-
ञ्जलिना जगता निखिलेन वन्द्यमानौ कन्यकयैकया चन्द्र-

सूर्याविव सुषुम्ना रश्मितीनिर्गच्छत्यानुगस्यमानो चिति-
तलमवतीर्णो । तो च वनात् मे विलपन्त्याः शस्त्रेणोदरं
विदास्यं प्रवेष्टुमारब्धौ । प्रतिवशस्मि चार्थपुत्रं विक्रीशयन्ती
वेपमानहृदयेति तस्मिन्नेव क्षणे राजलक्ष्म्याः प्रथमालापः
प्रथयन्निव स्वप्नफलमुपहतोऽमरगणप्रधानशङ्कः । भाविनीं
भूतिमिवाभिदवाना दध्वन्तरमन्दन्दुन्धुभयः चक्षाण च की-
णाहतानन्दार्दिव प्रत्यषनान्दी । जय जीवेति प्रबोधमङ्गल-
पाठकानामुच्चैर्वाचश्चेरुः । पुरुषश्च वल्लभतुरङ्गमं दूरादरे
मन्दं मन्दं सुप्तोत्थितः सप्तानां कृतमधूरह्वेषारवाणां पुरोऽस्य
तुपाररुलिलशीकर विकिरन्मरकतमिव यवसंवक्रा परवक्रो
पपाठ ।

निधिस्तद्विकारेण मन्मथीनां स्फुरता धाम्ना शूभागनी
निमित्तेन स्पष्टमाख्यायते लोके ।

अरुणद्वय पुरःसरो रविं पवनद्ववातिजडी जलागमं

शुभमशुभमथापिवा नृणां प्रथयति पूर्वनिदर्शनोदयः ।

नरपतिसु तच्छ्रुत्वा प्रियमाणे नान्तःकरणेन तामवादीत् ।
देवि । किं सुदोऽवसरे विधीदसि । सम्बद्धास्ते गुरुजनाश्रितः
पूर्णा नो मनोरथाः । परिगृह्णीतामि कुलदेवताभिः प्रसन्नस्ते
भगवानंशुमाली । न चिरेणातिगुणवदपत्यत्रयलोभेनानन्द-
यिष्यति भवतीम् । इत्यभिधायावतीर्य च यथा क्रियमाणाः
क्रियाश्चकार । यशोवत्यपितु मोषितेन भर्तृभाषिणेन ततः सम-
तिक्रान्ते कस्मिंश्चित् कालांशे यशोवत्या देव्या राज्यवर्द्धनः प्रथमं
सबभूव गर्भे । गर्भस्थितस्यैव यस्य वासेन पाण्डुतामधत्त ज-
ननी । गुणगौरवाक्रान्त्येव गात्रसुदोदु न्न शशाक । अमृतरस-

हृत्तेनेवाहार प्रति पराङ्मुखीवभूव । शनैः शनैः उपचीयमान-
 नगर्भभा रालसागुरुभिवोरितापि वन्दनाय कथमपि सखीभि
 हेस्ताव इष्वनेनानीप्रत । विश्वास्यती शालभञ्जिकेव समीप-
 गतस्तक्षे तस्तन्मे । कमलतीभनिनीनैरलिभिरिव धृतावुद्ध
 तुंन शयात चरणौ । मृणालधवलचरणतखमयूखलग्नै र्भवन-
 हंसैरिव मञ्चार्यमाणा मन्द मन्द बन्नाम मणिभित्तिषु प्रतिमा-
 स्वपि हस्तावलम्बलोभेन प्रसारायामास करकमलं । किमुत ख-
 खीषु मार्णिक्यस्तम्भदीधितिमप्यवलम्बितु माचकाङ्क्ष । कि पुनर्भ-
 वनलताः समादेष्ट, मसमर्थासीत् गृहकार्याणि कर्तुं कैव कथा ।
 अखा नूपुरभारवेदितं चरणयुगलं मनसापि नासहत सौधमा-
 रोढुं अज्ञान्यपि नाशक्तोद्वारयितु दूरे भूषणानि चिन्तयित्वा
 कीटापर्वनाभिरोज्ज्वलत्कम्पितमानी तनाम । मूल्यत्याजिषभय-
 जानुविहितकरकिसलयपि गर्वाद्दिव गर्भेणावायत । दिवस-
 मधोमुखी स्तापृष्ठसक्रान्तेन पद्या दर्शनीत्सुकृदन्तप्रविष्टेन
 सुखकमलेन प्रीयमाणो ददर्श गर्भम् ।

उदरेतनयेन मनसि भर्त्राधिष्ठिता द्विगुणामिव लङ्घी-
 सुवाह । पत्युत्सङ्गविमुक्तशरीरा च शरीरपरिचारिका-
 यामङ्केषु सपत्नीनात्तु शिरःसु च पादौ चकार । अत्रतीर्थे
 च दग्धे मासि सर्वोभूत्पक्षपाताय वज्रपरमाणुगिरिभिरिव
 निर्मितं त्रिभुवनभारवहनसमर्थं शेषफणामण्डलैरिव कल्पितं
 सकलभूत्कल्पकारिण्य दिग्गजावयवैरिव विहितमसूत देवी
 राज्यवर्द्धनम् ।

यस्मिंश्च जाते जातप्रमोदास्तमय्यद्वाभ्यजायन्त प्रजाः ।
 पूरितासंख्यशङ्करवसुखरं प्रहतपटहृद्यतपटुरवगम्भीरभेरीनि-

नाहनिर्भरभरितभुवनं प्रभोदीन्मत्तमर्त्यलोकमनोहरं माम-
मेकदिवसं महोत्सवमकरोन्नरपतिः । अथापरस्मिन्नतिक्रान्ते
कस्मिंश्चित्काले कन्दलिनि कुट्मलितकदम्बतरौ रूढतण-
स्तम्भे स्मिततामरसे विकसितचातकचेतसि मूकमानसौकसि
नभसि देव्या देवक्या इव चद्रपाणिर्यशोवत्या हृदये गर्भे
च सममेव संवभूव हर्षशतैः शनैरस्याः सर्वप्रजापुण्यैरिव
परिगृहीता भूयोऽपि पाण्डुतामङ्गयष्टिर्जगाम । गर्भारम्भेण
श्यामायमानचाक्षुचुक चुलिकौ चक्रवर्त्तिनः पान्नु सुद्रि-
ताविव पयोधरकलशौ स्तन्यार्थमानने निहता दुग्धनदीव
दीर्घस्निग्धधवला साधुर्यमञ्जत इष्टिः सकलमङ्गलाधि-
ष्ठितागत्रगरिम्बोष गतिरमन्दायत मन्दं मन्द चरन्त्या निर्म-
लकुण्डिमनिमग्नाः प्रतिबिम्बनिभेन गृहीतपादपङ्क्तवापूर्वसेवा-
सिवारेभे ष्टयद्वी दिवसगदी शयानायाः शयनीयोपाश्रयपत्र-
भङ्गपुत्रिकाप्रतिमाविमलकपोलीद्वरगता प्रसदसमय प्रतिपाल-
यन्ती लङ्घीरिवालक्षता क्षपासु सौधाग्रहताया गर्भोन्माद्यसु-
क्ताशुके स्तनमण्डले संक्रान्तमुडुपतिमण्डलसुपरिगर्भस्य श्वे-
तातपत्रमिव केनापि धार्यमाणदृश्यत । सुप्ताया वारुभवन-
भिन्तिलिखितचित्रचामरग्राहणोऽपि चामराण्यि चालयाञ्चक्रुः ।
स्वप्नेषु करदृत्कनलिनीपलाशगुटसखिलैद्युर्भाैरपि दिक्किभि-
रक्रियताभिषेकः । प्रतिबुद्धमानायाश्चन्द्रशालाहालभञ्जिका-
जनो जयशब्दरुसहादजनयत् । परिजगाहानिष्वाद्यापत्य-
शरीरवाचोविषेकः ॥ धीढ्या विना रुहतादाभङ्गम् ।

अपिच चतुर्णामप्यर्हवानाम्कीदृतेनाम्भसा स्नातुं वाञ्छा-
वभूव । देवावनलतागृहीदरपु लिङ्गपरिसरेषु पर्यटिषु हृदय

मभिललाष आत्ययिकेष्वपि कार्येषु सविभ्रमं शूलता चचाल ।
 सन्निहितेष्वपि मणिदर्पणेषु समुत्खानि खड्गपट्टं वीक्षितुं व्य-
 सनमासीत् । उत्सारितवीणा स्त्रीजनविरुद्धा धनुर्ध्वनयः श्रुता-
 वसुखायन्त । पञ्चरकेसरीषु चक्षुररमत । गुरुप्रणामेष्वपि स्त-
 म्भितमिव शिरः कथमपि ननाम । सख्यश्चास्याः प्रमोदवि-
 स्कारितैर्लोचनै रासन्नमहोत्सवस्थाननिषस्याश्च महान्तोविवि-
 धौषधिधरा भिषजोभूधरा इव भुवो भृतिश्चक्रुः । पयोनिधीनां
 हृदयानीव लक्ष्म्या सहागतानि ग्रीवास्तूत्रग्रन्थिषु प्रशस्तरत्ना-
 न्यवव्यन्त । ततः प्राप्तिं ज्यैष्ठ्याह्वये मासि बज्जलपद्मद्वादश्यामतीति
 प्रदोषसमये समाकुरुक्षति क्षपां यौवने सहसैवान्तःपुरे समुद-
 याति रुहीत्सवः । कोलाहलः स्त्रीजनस्य निर्गत्य च ससम्भ्रमं
 यशोवत्याः स्वहृदयनिर्वर्षेणायामाया घात्याः सुता सुचात्रेतिनाम्ना
 राज्ञः पादयो प्रणिपत्य देव । दिष्ट्या वर्धसे द्वितीयसुतजन्म-
 नेति । व्याहरन्ती पूर्णपातं जग्राह ।

अस्त्रिन्नेवावसरे राज्ञः परमसन्मतः शतसम्वादिताती-
 न्द्रिबादेशदर्शितप्रभावसङ्कलितः ज्योतिषि सर्वासां गृहसहि-
 तानां पारदृक्षा सकलगुणक्रमध्ये हितोऽहितश्च त्रिकालज्ञा-
 नभाक् भोजकस्वारकीनाम गणतः समुपहृत्य विज्ञावितवान् ।
 देव ! श्रूयते मान्वाता किलैव विधे व्यतीपातादि सर्वदोषाभिष-
 ङ्गरहितेऽङ्ग सर्वेषूच्चस्थानस्थितेष्वीदृशि लग्ने लेभे जन्म । अ-
 र्वाक्कृतोस्त्रिन्नन्तराले पुनरेवं विधे योगे चक्रवर्तिजननेनाजनि-
 ज्जगति कश्चिदपरः सप्तानां चक्रवर्तिना मयणीः सप्तानां चक्रव-
 र्तिचिह्नानां भाजनं सप्तानां सागराणां पालयितासप्तानां महा-
 रत्नानां पातं सप्ततन्त्राणां सर्वेषां प्रवर्तयिता सप्तसप्तिसमः-

सुतोऽयं देवस्य जातइति अत्रान्तरे स्वयमेवानाभापितास्त्वारं
मधुरं शङ्खा विरेसुः । अनाडितोऽपि दिक्षु क्षुभितजलधिध्वनि-
धीरञ्जुगुञ्जुरभिषेकदुन्दुभयः । अनाहतान्यपि मङ्गलतुर्याणि
रेणुः । सर्वभुवनाभयघोषणापटह इव दिगन्ते बन्धाम
तुर्यपतिशब्दः । विधुतकेसरसटाञ्च साटोपगृहीतदूर्वापल्लव-
कवलप्रशस्तैः सुखपटैः सममह्वेषन्त हृष्टवाजिनः सलील-
सुत्क्षिप्तैर्हस्तपल्लवैर्भ्रमन्त इव श्वःसुभगञ्जगजुर्गजाः । ववी
चिराञ्चक्रायुधसुत्सृजन्त्याः स्त्रियोनिश्वास इव सुरतकुक्षु-
मामोदसुरभिर्दिव्यानिजः । यज्वनां मन्दिरेषु प्रदक्षिण-
शिखाकलापाः कथितकल्याणागमाः प्रज्वलन्तु अनिन्धना-
वैतानवङ्गयः । भवःस्यजास्तपनीयमृङ्गलाबन्धवन्धुरकलशकी-
शाः समुदगमन्महानिवयः प्रहनमङ्गलतुर्यप्रतिशब्दनिभेन
दिक्षु दिक्पालैरपि प्रमोदादक्रियतेव दृष्टिद्विकलकलः ।
तत्क्षण एव शुक्लवाससो बह्वशुखकृतसुगप्रजापतय एव प्रजा-
हृदये समुपतस्थिरे द्विजातयः । साक्षाद्भ्रम एव शान्त्युदक-
हस्तः प्रादुरभूत् पुरोधः पुरातन्यः स्थितय इवाहृष्ट्य-
न्तागतबान्धवदृष्ट्वाः । प्रज्वलन्मञ्जुजालजटिलाननानि बहल-
मलपङ्कवालकायानि विनश्यतः कलिकालस्य बान्धवकुलानी-
वाकुलान्यधावन्त मुक्तानि बन्धनानि । तत्कालापक्रान्तस्य
शिविरश्रेण्य इवाहृष्ट्यन्तलोकलुण्ठिता विपश्चिवीथ्यः । विलस-
दुर्मुखवामनवृन्दवेष्टिताः साक्षात् जातमात्रदेवता इव बद्ध-
बालकव्याकुला नाजाश्ववर्द्धन्त धात्यः । प्रावर्तत विगतराज-
कुलस्थिति रपहृतप्रतिहारायति रपनीतवन्निवेत्रो निर्दीपान्तः-
पुरप्रवेद्यः समस्तातिपरिद्वन्ती निर्विशेषबालदृष्ट्वाः समानशिला-

शिष्टजनो-दुर्विज्ञमत्तामत्त-प्रविभागसुल्ययुवतीवेख्याबालाविली
विलासः ।

प्रवृत्त्यत्सकलकटकजनः पुत्रजन्मोत्सवो महान् अपरेद्यु-
रारभ्य सर्वाभ्यो दिग्भ्यः स्त्रीराज्यानीवावर्जितानि असुर-
विवराणीत्रापाटतानि नारायणावरोधानीव प्रज्वलितानि
अपरामिव महोमवतीर्णानि कुलानि परिजनेन पृथुकर-
ण्डकपरिगृहीतस्नानीयभुमनःस्फटिकशिलाशकला शुक्ल-
कर्पूरखण्डपरिपूरिताः पात्रीः कुङ्कुमवासभाञ्जि भाजनानि
च मण्यिमयानि सहकारतैलतुद्यत्तनुतरकेसरजटिलानि
चन्दनधवलपूगफलपालिदन्तुरदन्तशफरकानि कूजन्मधुकरकु-
लपीयमानपारिजातपरिमलानि पटलकानि च सिन्दूरपा-
त्राणि च पिष्टातकपात्राणि च लतालम्बमानविकटवीटिकाञ्च
ताम्बूलवृक्षकान् विभ्राणेनानुगम्यमानानि चरणानि कुट्टन-
रणीतमण्यनूपुरसुत्तरितदिङ्मुखानि वृत्यन्ति राजकुलमाग-
च्छन्ति समन्तात्सामन्तान्तःपुरसहस्राण्यदृश्यन्त ।

शनेः शनैरजृम्भत क्वचिन्मृत्यानुचितचिरन्तनय-
शोलीनकुलपुत्रालीक्यलास्यप्रथितपार्थिवानुरागः क्वचिदन्तः-
म्भितञ्चितिपालवीक्षितलीवक्षुद्रदासीकथ्यमाणराजवल्लभः क्व-
चिन्मत्तकटककुट्टनीकर्णलम्नप्रबुद्धस मन्तवृत्यनिर्भरहसितनर-
पातिः क्वचित् चित्तिपात्तिसंज्ञानिर्दिष्टदुष्टमासेरकगीति-
सूच्यमान चौर्थैरसप्रपञ्चः । क्वचिन्मदीत्कटकटहारिकापरि-
ष्वज्यमानजरत्प्रब्राजितजनहासः । क्वचिदन्योन्यस्यर्द्धीदुर-
विटपेटकारध्वावाच्यवचनयुद्धः । क्वचिन्मृपबालबलात्कारन-
त्यमानवृत्यानभिज्ञान्तःपुरपालभावितभुजिष्यः सपर्वत इव

कुसुमराशिभिः सधाराग्रह इव शीधुप्रपाभिः सचन्दनवन
इव पारिजातामोदैः सनीहार इव कर्पूररेणुभिः साट्ट-
हास इव पटहैः सासृतमथन इव कलकलैः सावर्त इव रासक-
मण्डलैः सरोमाञ्च इव भूषणमणिक्किरणैः सपट्टबन्धन इव
चन्दनललाटिकाभिः सप्रसव इव प्रतिशब्दकैः सप्ररोह इव
प्रासाददानेरुत्सवप्रमोदः ।

स्कन्धावलम्बितकैसरमालिनः काञ्चीजवाजिन इवास्कन्द-
तेस्तरलतारकाहरिणा इवोड्डीयमानाः सगरसुता इव ख-
नित्रैर्निर्दयैश्चरणाभिघातैर्दारयन्तो भुवनैकसहस्रसङ्ख्याश्चि-
क्रीड्युवानः । कथमपि तालावेगचरणसङ्घोभं चक्षुः क्षमा
क्षितिपालकुमाराणाञ्च खेलतामन्योन्यास्तालनैराभरणेषु
सुक्ताफलानि फेलुः । सिन्दूररेणुना पुररत्नन्दिहरण्यगर्भ-
गर्भशोणितशोणमिव ब्रह्माण्डकपालमभवत् । पटवासपाण्डु-
पटलेन प्रकटितमन्दाकिनीसैकतसहस्रमिव द्युशुभे नभः-
स्थलं प्रकीर्यमाणपिष्टातकपरागपुञ्जपिञ्जरितात तपा भुवन-
क्षोभशीर्षापितामहकमलकिञ्जल्कराजिरञ्जिता इव रेजुर्दि-
वसाः । सङ्घट्टितविधट्टितहारपतितसुक्ताफलपटलेषु चस्खाल
लोकः स्थानस्थानेषु मन्दमन्दास्ताल्यमानलिङ्गेन शिञ्जानम-
ञ्जुलवेणुना भ्रूणभ्रूणायमानभङ्गरीकेन ताड्यमानतन्त्रीपट-
हकेन वाद्यमानतालालावुवीणेन भ्रूणत्कांस्यकोशीकलित-
काहलेन समकालदीयमानोत्तालतालकेनातोद्यानुगम्यमानाः
पदेपदे भ्रूणभ्रूणितभूषणरवैरपि सहृदयैरिवानुवर्त्यमान-
लयाः कोकिला इव मदकलकाकलीकोमलालापिन्यो वि-
टानां कर्णामृतान्यञ्जीलरासकपदानि गायन्त्यः सुगुणमालि-

काः सकर्णपल्लवाः सचन्दनतिलकाः समुच्छिताभिर्बलया-
 वलीभिर्वाचालिनाभिर्वाङ्गज्ञातिकाभिः सवितारमिवाभिभूया-
 नन्दयन्त्यः कुङ्कुमपद्मदृष्टिचिरकायाः किशोर्य इव वल्लान्त्यो-
 नितम्बबिम्बलम्बिकटकुरण्डशेखराः प्रदीप्ता इव रागारि-
 ना सिन्दूरच्छटाच्छ्रितमुखसुद्राजासनपट्टिपङ्कज इवाप्रति-
 हतशासनस्य कन्दर्पस्य सुष्टिप्रकीर्यमाणकर्पूरपटवासपांसुला
 मनीरथसञ्चरणारथा इव यौवनस्योद्दामकुसुमदामोत्ताडित-
 रणजनाः प्रतिहार्य इव महोत्सवस्य प्रचलितपत्रकुण्डला
 ललन्त्यो लता इवानन्दमन्दनस्य ललितपदहमकलरवमुखराः
 समुल्लसन्त्योवीचय इव रागसागरस्य वाच्यावाच्यविवेकशून्या
 बालक्रीडा इव सौभाग्यस्य धनपटहरवोत्कण्ठकितगात्रयष्टयः
 केतक्य इव कुसुमधूलीसुत्किरन्त्यः कमलिन्य इव समुत्फुल्लान-
 नकमलाः कुमुदिन्य इव रात्रावनुपजातनिद्रा धाविष्टा इव
 नरेन्द्रवृन्दपरिगृहीताः प्रीतय इव हृदयमपहरन्त्यो गीतय इव
 रागमुद्दीपयन्त्यः परपुष्टा इवोन्मादमानयन्त्यो मदमपि मद्दयन्त्य
 इवानन्दमप्यानन्दयन्त्य इव रागमपि रञ्जयन्त्य इव नृत्यमपि
 नर्तयमाना इवौत्सुक्यमप्युत्सुकयन्त्य इव कटाक्षेचितेषु
 पिवन्त्य इवापाङ्गशुक्तिभिर्जनेषु संयमन्त्य इव नखमयूख-
 जालैः कोपाभिनयेषु ताडयन्त्य इव भ्रूलतातिभागैः प्रणय-
 सन्धाषणेषु वर्षन्त्य इव सर्वरसान् चतुरचङ्क्रमणेषु विकि-
 रन्त्य इव विकारान् पश्यविलासिन्यः प्रावृत्त्यन् ।

अथ तु वेद्विधेवविवासितजनदत्तान्तरालाः ध्रियमाण-
 धवलातपत्नाः वनदेवता इव कल्पतरुतलचारिण्यः काञ्चित्-
 स्कन्धोभयपालिलम्बीत्तरीयलग्नहस्ता लीलादोलाधिक्रुद्धा इव

प्रेङ्खन्त्यः काञ्चित्कनककेयूरकीटिपाञ्चमानपट्टांशुकतरङ्गास्त-
रङ्गिण्य इव तरञ्जकवाकसीमन्त्यमानस्त्रोतसः काञ्चिदुद्भूयमान-
चामरसटाङ्गन्त्रिकण्टकबलितकटाक्षाः सरस्य इव हंसावकष्य-
भायानीलोत्पलवनाः काञ्चिच्चरणच्युतलाक्षारुणस्वैदरससिन्ध-
मानभवनहसाः सन्धारागरज्यमानेन्दुबिम्बा इव कौमुदी-
रजन्यः काञ्चित्कर्णनिहितकाञ्चनकाञ्चीगुणरञ्जितकञ्चुक-
पिकाराः । कुञ्चितन्तवः कामवागुरा इव प्रसारितबाहुपाशा
राजमहिष्यः प्रारब्धवृत्ता विलेसुः ।

सर्वतश्च नृत्यतः स्नेयास्य गलद्भिः पादालक्तकैररुणित-
रागमयीव शुशुभे चौष्णी समुल्लसद्भिस्तनमण्डलैर्मङ्गलकलश-
मयइवाभवन्महोत्सवः भुजलतानां विक्षेपैर्नृणालमय इव
रराज जीवलोकः समुल्लसद्भिर्विलासस्मितैस्तडिन्मय इवाक्रि-
यत कालः चञ्चताञ्चतुषामंशुभिः कृष्णसारमया इवास-
न्वासराः समुच्चलद्भिः शिरीषस्तवककर्णपूरैः शुक्रपिच्छ-
मयइव हरितच्छायो बभूवातपः खंसमानैर्धन्मिल्लपल्लवैः
कज्जलमयमिवालक्ष्यतान्तरिक्षम् उत्तित्तमैर्हस्तपल्लवैः कमल-
मय्यइव बभासिरे हृष्टयः माणिक्येन्द्रायुधानामर्चिषाञ्चाप-
मय्यइव चकाशिरे रविप्ररीचयः रणतामाभरणानां प्रति-
शब्दैः किङ्किणिमय्यइव शिशिञ्चिरे दिशः जात्याप्युन्मादिन्ध-
इव रमण्यो रेजिरे बर्षियांसोऽपि ग्रहग्रस्ताइव नापत्रेपिरे
विद्वांसोऽपि रुत्ता इवात्मानं विसृक्षारुः निनर्तिषया सुनी-
नामपि मनांसि पुष्करुः सर्वस्वञ्च ददौ नरपतिः दिशि
दिशि कुबेरकीशाइवालुप्यन्त लोकेन द्रविणराययः ।

एवञ्च प्रवृत्ते तस्मिन्सहोत्सवे शनैः शनैः पुनरतिक्रामतिकाले
 देवेचोत्तमाङ्गनिहितरक्षासर्षपे समुन्मीपत्रतापाग्निस्फुलिङ्ग-
 इव गीरोचनापिञ्ज रितवपुषि समभिव्यज्यमानसहजसत्ववह-
 ङाटऋबधविकटव्याघ्रनखपङ्क्तिमण्डितग्रैवेयके हृदयोद्भिद्यमान-
 दर्पाङ्गुरद्रवप्रथमायत्तजल्पिन सत्यस्य शनैः शनैरोङ्कार-
 मिव कुर्वाणे सुग्धस्थितैः कुसुमैरिव सधुकरकुलानि लोक-
 हृदयान्याकर्षति जननीपयोधरकलशप्रयः श्रीकरसेकादिव
 जायमाने लीलाहसिताङ्गुरैर्दंशनकैरलङ्क्रियमाणसुखकम-
 लके चारित्रइवान्तपुरेण पाल्यमाने सन्तइवासचिवमण्डलेन
 रत्नभाषे वृत्तइव कुलपुत्रलोकेनासुच्यमाने यशसीवात्मवंशेन
 सम्बर्धमाने सृगपतिपोतइव रक्षापुरुषशस्त्रपञ्जरगते धात्री-
 कराङ्गुलीलग्ने पञ्चषानि पदानि प्रयच्छति हर्षदेवे षष्ठं वर्ष-
 मवतरति राज्यवर्द्धने देवी यशोवती तृतीयेन गर्भेणाधत्त ना-
 रायणमूर्तिरिव वसुधान्देवी राज्यश्रियम् । पूर्वेषु प्रसवदिवसेषु
 दीर्घानुरक्तनेत्रोत्पलामुत्पत्तिनीमिव सरसी हंसमधुरस्वरां
 शरदमिव प्रावृष्ट कुसुमसुकुमारावयवां वनराजमिव मही
 कनकावदातां वसुधारामिव द्यौः प्रभावर्षिणीं रत्नजातामिव
 वेलालोकजनानन्दकारिणीं चन्द्रकलामिव प्रतिपत्सहस्रनेत्र-
 दर्शनयोग्यां जयन्तीमिव शची सर्वभूषदस्यहर्षितां गौरीमिव
 तामसूतवती दुहितरम् । यथाचे द्वयोः सुतयोरुपरिस्तन-
 योरिवैकावलीलतया नितरामराजत जननी ।

अस्मिन्नेव तु काले देव्या यशोवत्या भ्राता स्वतनयमष्टवर्ष-
 देशीयसुद्भूयमानकुटिलशिखण्डं खण्डपरशुङ्गहारधूमलेखा-
 सुबन्धमूर्धानं मकरध्वजमिव पुनर्जातमेकेनेन्द्रनीलमणिकु-

शुद्धज्ञानशुद्ध्यामलिनं गरीराङ्गेतरेण त्रिखण्डसुक्तफला-
 लीकधवलिनं सष्टक्तावतारमिव हरिहलधरयोर्दर्शयन्तं पीन-
 प्रकोष्ठप्रतिष्ठितपुष्परामज्ञोहवलयं परशुराममिव क्षत्रक्षपण-
 क्षीणपरशुपाशचिह्नितं बालताङ्गतं कर्णसूत्रग्रथितभङ्गुरप्र-
 वालाङ्कुर हरिण्यकशिपुमिवोरःकाठिन्यखण्डितनरसिहनख-
 षण्ड पुनर्गृहीतजम्बान्तर शैशवेऽपि मावष्टम्बी बीजमिव वीर्य-
 द्रुमस्य भण्डिनामानमनुचरं कुमारयोरर्पितवान् । अवनि-
 पतिस्तु तस्येपरि पुत्रयस्त्रुतीयस्य नेत्रयोरिवेन्द्रस्य तुल्यं
 दर्शनमासीत् । राजपुत्रावपि सकलजीवलोकहृदयानन्द-
 दायिनौ तेन प्रकृतिदक्षिणेन मधुमाधवाविव मलयमारु-
 नोपेतौ अतितरां रेजतुः । क्रमिण चापरेणैव आत्मा प्रजा-
 नन्दनेन सह सम्बद्धमानौ योवजसवरेतुः ।

अथ चन्द्रसूर्याविव विस्तुरद्यशःप्रतापार्तिक्रान्त-
 भवनाभिरामदुर्निरीक्षावग्निमारुताविव समभिव्यक्तवैजी-
 बलावेकीभूतौ शिलाकठिनकायबन्धौ हिमवद्विन्ध्याविवाचलौ
 महावृषाविव कृतयुगयोग्यौ वरुणगरुडाविव हरिवाहनविभक्त-
 शरीरौ इन्द्रेपिन्द्राविव गजेन्द्रगामिनौ कर्णार्जुनाविव कुण्डल-
 किरीटधरौ पूर्वापरदिग्भागाविव सर्वतेजस्विनामुदयास्तमय-
 सम्पादनसमर्थावनन्ताविवात्तिमान् मासन्नेवेलार्गलनिरोध-
 सङ्कटे कुटीरके तेजसः पराङ्मुखौ च्छायामपि जुगुप्समानौ
 प्रतिबिम्बेनापि पादनखदग्नेन लज्जमानौ शिरोरुहाणामपि
 भङ्गेन दुःखमवतिष्ठमानौ सूडामणिसंक्रान्तेनापि द्वितीयात-
 पत्नेणातपत्रप्रमाणौ भगवती वरुणखेऽपि स्वासिश्चन्द्रेनासुखा-
 यमानश्रवणौ दर्पणदृष्टेनापि प्रतिपुरुषेण दूयमाननयनौ

शल्याञ्जलिष्वष्टनेष्वपि शूलायमानोत्तमाङ्गौ जनधरधृते-
नापि धनुषा धूयमानहृदयालेख्यचित्तिभिरप्यप्रणमङ्गिः स-
न्ताप्यमानचरणौ परिमितमण्डलसन्तुष्टजसः सवितुरुद-
यमयवङ्गमन्यमानौ भूभृदपहृतलक्ष्मीकं सागरमप्यपहसन्तौ।
बलवन्तमनधिगतत्रिग्रह मारुतमपि निन्दन्तौ हिमवतापि
चमरीबालव्यजनवीजितेन दह्यगनौ जलनिधीनामपि शरैः
खिद्यमानमनसौ चतुःसमुद्राधिपतिं परं प्रचेतसमप्यसह-
मानावपहृतच्छत्वान् पीतच्छायानवन्निपालान् कुर्वाणौ साधु-
ष्वसेवितप्रसन्नावपि सुखे मधु क्षरन्तौ दुष्टराजवंशानुष्णाणौ
दूरस्थितानपि स्नानिसुपनयन्तौ प्रतिदिवस शस्त्राभ्यास-
श्यामिकाकलङ्कमशेषराजप्रतापाग्निनिर्वापणसरीमलिनितमिव
करतलमुद्वहन्तौ योग्याकालेष्वतिधीरेर्धनुर्ध्वनिभिरभ्यर्णोप-
भोगाय दिग्बभ्रूभिरिवालपन्तौ राज्यवर्धनइति हर्षवर्धनइति
सर्वस्यामेव पृथिव्यामाविर्भूतशब्दप्रादुर्भावौ स्वल्पीयसेव का-
लेन द्वीपान्तरेष्वपि प्रकाशताञ्जग्मतुः ।

एकदा तु तौ आहूय भुक्तवानभ्यन्तरगतः पिता सस्नेह-
मवादीत् । वत्सौ ! प्रथमं राज्याङ्गेषु दुर्लभाः सङ्गृह्याः प्रायेण
परमाणवइव समवायेष्वनुगुणीभूयाद्द्रव्यं कुर्वन्ति पार्थिवक्षुद्राः ।
क्रीडारसेन नर्तयन्तो मयूरतान्नयन्ति वालिशः दर्पणमिवा-
नुप्रविश्यात्मीयां प्रकृतिं संक्रामन्ति पल्लवकाः स्वप्राद्वव मिथ्या-
दर्शनैः सद्वुद्धिं जनयन्तोदर्शयन्ति विप्रलम्भकाः गीतवृत्त्य-
हसितैरन्धत्ततामापादयन्ति उपेक्षिता प्रकाराद्व वातिका
श्चातकाद्व लणावन्तो न शक्यन्ते गृहीतुमनुलीना मानसे
मीनमिव स्फुरितमभिप्रायं गृह्णन्ति जालिकायमपरिकामि-

वास्वरे चित्रमालिखन्त्युद्गीतकाः । शल्यं हृदये निक्षिपन्ति
मार्गणाः यतः सर्वैरेभिर्दोषानुषङ्गैरसङ्गतौ वज्रविधोपाधिभिः
परीक्षितौ शुचिविनीतौ विक्रान्तावभिरूपौ मालवराजपुत्रौ
भुजाविव मे शरीरादव्यतिरिक्तौ कुमारगुप्तमाधवगुप्तनामानौ
भ्रातरौ अस्मानिर्भवतोरनुचरा उचितौ चिन्तितौ ।

तयोरुपरि युवाभ्यामपि नान्यप्रविजितसामान्याभ्यां भवित-
व्यम् । इत्युक्त्वा तयोराह्वानाय प्रतिहारमादिदेश न चिराच्च
हारदेशविनिहितलोचनौ राज्यवर्द्धनहर्षवर्धनौ प्रतिहारेण सह
प्रविशन्तमग्रतो ज्येष्ठमथादृशवर्षदेशीयद्वान्युच्च नातिखर्वन्ति-
गुरुभिः पदन्यासैरनेकनरपतिसञ्चरणचलान्निश्चलीकुर्वा-
णामिवर्वीमनवरताभ्यस्तलङ्घनघनोपचयकठिनमांममेदुरादूर-
द्वयान्निष्पतिनेनेवानुक्षणजानुग्रथिणस्तूनि तदुजङ्घाकाण्डयुग-
लेन भाममानमुल्लिखितपार्श्वप्रकाशितलक्षिष्वा मध्येन मन्द-
रमिव सुरासुरभ्रमितवाहुकिनिकर्षणक्षीणेनालक्ष्यमाण मति-
विस्तीर्णेनोरसा स्वामिसम्भावनानामपरिमितानामवकाशमिव
प्रयच्छन्तं प्रलब्धस्य भुजयुगलस्य निमग्नजलितैर्विक्षेपै रति-
दुस्तरन्तरन्तमिव यौवनोद्धिं वामकरकटकमाश्लिष्यमरीचि-
मञ्जरीजालिन्या समुद्भिद्यमानप्रतापानलशिखापल्लवैव चाप-
गुणकिणलेखयाङ्कितप्रकोष्ठमालीभिनीसुञ्चां तटावत्तस्विनी म-
स्त्रग्रहणव्रतविधृतामरौरवीमिव त्वचं कर्णाभरणमण्येहर्षं
विभ्राणमुत्कोटिकेयूरपत्रभङ्गपुत्रिकाप्रतिविम्बगर्भकपोलं सु-
खचन्द्रमसमिव हृदयस्थितरोहिणीकमुद्गहन्तमचलस्तिमि-
ततारकेण चक्षुषाधोमुखेन शिञ्चयन्तमिव लङ्गीलाभं
तानि च मुखानि पङ्कजवनानि विनयं स्वाभ्यहुरागादि-

वाङ्मानसुत्तं शितकृतं शिरसि धारयन्तन्निर्दयाकर्षणभङ्गभी-
 ततया सकलकार्मुकार्पितामिवातिनन्वतां प्रकाशयन्तं शैशव
 एव निर्जितैरिन्द्रियैररिभिरिव रुयते; शोभमान प्रणयिनी-
 मिव विश्वासभूमि कुलघु वतानुवर्तमान तेजस्विनमपि शी-
 लेनाह्लादकेन सवितारमिव शशिनान्तर्गतं रजमान मचला-
 नामपि कायकार्कश्ये गर्धनमिवाचरन्तम् दर्शनक्रीतमानन्द-
 स्तोविक्रीणानमिव जनं सौभाग्येन कुमारगुप्तं प्रस्थितस्य तस्य
 कनीयांसं अतिप्रांशुतया गौरवतया च मनःशिलाशैलमिव सञ्च-
 रन्त मनुज्जणमालतीशेखरनिभेन निर्जिगमिदुष्या गुरुणा शिर-
 सिचुम्बितमिव यशसा परस्परविरुद्धयोर्विनययौवनयोश्चिरात्
 प्रथमसङ्गचिह्नमिव भूमङ्गतकेन कथयन्तमतिधीरतया हृदयनि-
 वेष्टितां स्वामिभुक्तमिव निश्चलां दृष्टिं धारयन्त सच्छाच्छचन्द-
 नरसानुलेपेन शीतलं सन्निहितहारोपहारं वक्षःस्थलमनन्त-
 सामन्तमुक्रान्ति आन्तायाः श्रियोविशाल विश्रामशयनशिला-
 तलमिवाचक्षाणम् चक्षुः कुरङ्गैर्घोणावशावरोहैः स्तन्वयीठं
 महिषैः प्रकोष्ठबन्ध व्याघ्रैः पराक्रम केशरिभिर्गतमृतङ्गजैः
 ऋगयाक्षपतिघोषैर्भूतैरुल्कीशमिव दत्तं माधवगुप्तं ददर्शतुः ।

प्रविश्य च तौ दूरादेव चतुर्भिरङ्गैरुत्तमाङ्गेन सां स्पृशन्ती
 नमश्चक्रतुः स्निग्धनरेन्द्रदृष्टिनिर्दिष्टासुचितां भूमिं भेजाते मुह-
 र्तञ्च स्थित्वा नरपतिरादिदेश तौ अद्य प्रभृतिभवद्भ्यांनिदेशवर्ति-
 श्यामहर्निशमपास्तपरिवाराभ्यां प्रतिविम्बाभ्यामिवाङ्गभूताभ्या
 मनयोः कुमारयोश्चलतो स्तिष्ठतोः स्वपतोर्जायतोः क्षणम-
 प्यन्तिकन्न मीक्तव्यम् । अचिराच्च सकलसंकल्पाः कल्पतरव इवा-
 भिसतसफलसम्पत्प्रकर्षविशेषप्रदा भविष्यन्तीति । तदाकर्ण्यै

यदाज्ञापयति देवइति मेदिनीदोलायमानमौलिभ्यां युगपद-
भिहिते ताभ्यामुत्थाय राज्यवर्द्धनवर्षवर्द्धनौ पितरं प्रणमतुः
तावादाय निर्जग्मतुः । ततश्चारभ्य क्षणमपि निमेषोन्मेषाविव
चक्षुर्गोचरादनपयान्तौ उच्छ्वासनिश्वासाविव नक्तन्दिवसभि-
मुखस्थितौ भुजाविव सतत पार्श्वस्थितौ कुमारयोर्वभूवतुः ।

अथ राज्यञ्जीरपि वृत्त्यगीतादिकलासु विदग्धासु सखीषु
प्रतिदिन सुपचीयमानपरिचया शनैः शनैरर्चिता परिमितै-
रेव दिवसैर्यौवनमारुहोह । निपेतुरेकस्यां तस्यां शरा इव
लक्ष्मणुवि भूभुजा सर्वेषां लाभाभिलाषाः । द्रुतसप्रेषणादिभि-
श्च तां ययाचिरे राजानः कदाचित् राज्यान्तःपुरप्रामादा-
वस्थितौ बाल्यकालावस्थितेन पुरुषेण स्वप्रस्थावानतां गीय-
माना मार्यामशृणोत् ।

उद्देशमहावर्त्ते वातयति पयोधरोद्गमनकालः ।

सरिदिव तटमनुवर्षं विवर्द्धमाना सुता पितरम् ॥

ताञ्च श्रुत्वा पार्श्वस्थितां महादेवी सुत्सारितत परिजनो-
जगाह । देवि । तरुणीभूता वत्सा राज्यञ्जीः । त एतदीयागुण्या
गुणवसेव क्षणमपि हृदयान्नायाति मे चिन्ता यौवनारम्भे कन्य-
कानामिन्धनीभवन्ति पितरः सन्तापानलस्यः हृदयमन्धकारयति
मेषदिवसमिव सपयोधरोन्धतिरस्यां केन वा कृतानभिमतस्थिति
र्जगति । यदङ्गसम्भूतान्यपायान्यङ्गलालितान्येतासां गत्वा संस्कृ-
तैर्गीयन्ते । एतानि तानि नानि खल्वङ्गनस्थानानि संसारस्य
सेयं सर्वाङ्गगायि शनिशीकाम्बेर्दाहशक्तिः । यदेतदपत्नत्वे स-
मालेऽपि जायायां दुहितारि दृश्यन्ते सन्तः । एतदर्थं सक्कालएव
वान्बकाभ्यः प्रयच्छन्तः सलिलमशुभिः राधवत् तज्यादहत-

दारपरिग्रहाः परिहृतगृहवसतयः शून्यानि वनान्यधिशेरते
 मुनयः कोनामसचेताः सहेत विरहमपत्यानां यथा यथा समा-
 पतन्ति दूतावरणाय वराणां लज्जमानिव तन्तथा तथा नितरां
 प्रविशति मे हृदयं वराकी किं क्रियते तथापि गृहगतैरनुगन्तव्या
 एव लोकवृत्तयः । प्रायेण सत्स्वप्यन्येषु वरगुणा एव रज्यन्ते
 धीमन्तः धरण्यां भूधन्मार्भि स्थितो महेश्वरपदन्यासस्तवसकल-
 भुवन नमस्कृतो मौखरो वंशः । तत्रापि तिलकभूतस्यावन्तीव-
 र्मणस्तनुजोऽग्रजो गृहवर्भनामा गृहपतिरिव गाङ्गतं पितर
 तुगुणैरेनां प्रार्थयते यदि भवत्या अपि मतिरनुमन्यते तत
 स्तस्यै दातुमिच्छाभीत्युक्तवति भर्तारि दुहितस्नेहकातरहृदया
 सुलोचना देवी प्रत्युवाच ।

आर्यपुत्र । संवर्द्धनमात्रोपयोगिन्यो धात्रीनिर्विशेषाः खल्लि-
 हमातरः कन्यकानान्दाने तु प्रमाणासां पितरः । केवलं क्वा-
 क्तविशेषसु दूरेण तनयस्नेहादतिरिच्यते दुहितस्नेहः ।
 यथानया यावज्जीवनावयोराधितां प्रतिपद्यते तथार्यपुत्र एव
 जानातीति राजा तु जातनिश्चयोदुहितदानं प्रति समाह्वय
 सुतामपि विदितार्थामकार्षीत् । शोभनदिवसे गृहवर्भणा
 प्रेपितस्य प्रार्थयितुं पूर्वागतस्य प्रधानपुरुषस्य करे सर्वराज-
 समक्षं दुहितदानजलमपातयत् । जातसुदि कृतार्थे च गते
 तस्मिन्नासन्नेषु विवाहदिवसेषु द्वाभदीयमानताम्बूलपटवासकु-
 ङ्कुमकुसुमप्रसारितसर्वलोकं सर्वदेशादिश्यमाणशिल्पसार्थाग-
 मनमवनिपालपुरुषगृहीतसमग्रश्राभियोऽप्रकरणसम्भारं राज-
 दौवारिकोपनीयमानानेक-वृषोपायनमुपनिभन्वितीपगतबन्धु-
 वर्गसर्वगण्यग्रराजवल्लभजल्लभधुमदप्रचण्डचर्मकारकरपुटीद्वा-

लिकोणपटुविषटनरणमदलपटहं पिष्टपञ्चाङ्गलमध्यमानो-
लूखलसुमलशिलाद्युपकरणमशेषाशासुखावर्जितचारणपरम्परा
पूर्यमाणप्रकोष्ठपतिष्ठाप्यमानेन्द्राणीदैवतं सीताकुसुमविले-
पनवासःसत्कृतैः सूत्रधारैराधीयमानविवाहवत् पतन्कुचैकरैश्च
वर्णसुधाकपूरस्कन्धैरधिरोहिणीसमाकूटैर्धवलीक्रियमाणप्रा-
सादप्रतोलिप्रकारशिखरं क्षुब्धाल्यमाणकुसुमसन्भाराम्भःश्व-
रज्यमानजनपदपटपल्लवनिरूप्यमाणयौतकयोग्यमातङ्गतुरङ्गतर-
ङ्गिताङ्गणद्याभियुक्तगणकगृह्यमाणलग्नगुणगन्धोद्वाहिकिमकर-
सुखप्रणाल्या पूर्यमाणक्रीडावापीसमूहं हेमकारचक्रप्रक्रान्त-
हाटघटनटङ्कारवाचालितालिन्दकमुत्थापिताभिनवभित्तिपात्य-
मानबहलवालुकाकरण्डकलेपाकुंललेपकलोकं चतुरचित्तका-
रचक्रवालिलिख्यमानमङ्गलालेख्यं लेख्यकारकदम्बकक्रिय-
माणमृत्तमयमीनकूर्मकरनालिकेरकदलीपूगृहचं क्षितिपालैः
स्वयमावदकक्षैः स्वाहार्पितकर्मगोभासम्पादनाकुलैः सिन्दूर-
कुट्टिमभूमिश्च मरणयद्भिर्विहितसरसार्पणहस्तविन्दुस्तालक्तक-
पाटलांश्च चूताशोकपल्लवलाञ्छितशिखराजुद्वाहवितर्दिक्कास्त-
न्मानुत्तम्भयद्भिः प्रारब्धविविधव्यापारमासूयैर्दयाञ्च प्रवि-
ष्टाभिः सुभगाभिः सुरूप्याभिः सतीभिः सुवेषाभिरविध-
वाभिः सिन्दूररजोराजिर्लज्जितखलाटाभिर्वरवधूगीत्यग्रह-
णगर्भाणि श्रुतिमुखानि मङ्गलानि धारयन्तीभिर्बद्ध-
विधवर्षदिग्धाङ्गलीभिर्धीवास्तूत्राणि विचित्रयन्तीभिश्च सता-
लेख्यकुशलाभिः कलांश्च विल्लांश्च शीतलाशलाजिराणि शराव-
श्रेणीश्च मण्डयन्तीभिर्भिन्नपुटकार्पाशैः कुरुपल्लवांश्च वैवाहिक-
कङ्कणोर्णनाभिसंघ्रहांश्च रञ्जयन्तीभिर्वरैश्चूतघनीकृतकुङ्कुम-

माने वर्धमानधवलच्छाये ताराधिपमण्डले बधूवदनलावण्य
 ज्योत्स्नातमसि प्रदोषे सवितरि उदितमपहसन्कीष्विव रजनी-
 करसुक्तानीतसुखीषु कुसुदिनीष्वाजगाम मुहुर्मुहुर्ल्लासित-
 स्फुरच्छावावराणामरैर्मनोरथैरिवोत्थितरागाग्रपल्लवैः पुरा-
 धावमानैः पदातैरुत्कर्णकटकहयह्येषितदीयमानस्वागतैरिव
 वाजिनां वृन्दैरापूरितदिग्भागश्चतुर्णचामराणाञ्चामीकर-
 मयसर्वोपकरणानां वर्णकवलिनां घण्टाटङ्कारिणां घटाभि-
 र्घटयन्निव पुनरिन्दूदयविलीयमानमन्धकारन्नक्षत्रमालालङ्क-
 तसुखीं करिणीन्निशाकरइव पौरन्दरीलोकसुत्फुल्लमल्लिका
 मुण्डमालामध्यासितकुसुमशेखरेण गिरसा हसन्निव सप-
 रिवेषक्षपाकरं कौसुदीप्रदोषमात्मरूपविनिर्जितमकरकेतु-
 करापहृतेन कार्मुकेणैव कौसुमेन दान्ना विरचितवैकल्यं
 विलासकुसुमगन्धसौरभभ्रमङ्गकुलकलप्रलापसुभगः पारि-
 जातइव जातश्रिया सह पुनरवतारितो मेदिनीनवबधूवद-
 नालोककुदहलाकथ्यमाणहृदयः पतन्निव सुखेन प्रत्यासन्ने
 लग्ने गृहवर्मा त्वरितमतरत् ।

राजा तु तसुपहारमागतञ्चरणाभ्यामेव राजचक्रानुगम्य-
 मानः ससुतः प्रत्युज्जगाम । अत्रतीर्थञ्च तं कृतनमस्कारं
 मन्दरमिव माधवः प्रसारितभुजो गाढमालिलिङ्गयथाक्रमं परि-
 ष्वक्तराज्यवर्धनहर्षवर्धनञ्च तं हस्तेन गृहीत्वाभ्यन्तरन्निन्दे स्व-
 निर्विशेषेणासनदानादिना चैनमुपचारेणोपचचार । न चि-
 राञ्च गम्भीरनामा नृपतेः प्रणयी विद्वान् जामातरमुवाच तात !
 त्वां प्राप्य चिरात् खलुराज्यश्रिया घटितौ तेजोमयौ सकलज-
 गन्नीयानौ बुधकच्यानन्दकारिणौ सीमसूर्ध्ववंशविव पुष्पभूति

सुखवशौ प्रथममेव कौस्तुभमणिरिव हरेर्गुणैः स्थितोऽसि हृदये-
देवस्य इदानीन्तु शशिशिरसा परमेश्वरेणापि वोढव्यो जात-
इत्येवं वदत्येवं तस्मिन्नुपसृत्य मौहूर्तका देवासीदिति लग्नवेला
व्रजतु जामाता कौतुकगृहमित्यूचुः ।

अथ नरेन्द्रेणोत्तिष्ठ गच्छेति कथितो गृहवर्मा प्रवि-
श्याभ्यन्तरं जामातृदर्शनकुट्टहलिनीनां स्त्रीणां पतितान्नि
लोचनसहस्राणि विकचनीलकुवलयवनानीव लङ्घयन्नाससाद्
कौतुकगृहद्वारं निवारित परिजनश्च प्रविवेक्य । अथ तु कतिप-
याप्त सखीस्वजनप्रमदाप्रायपरिवारामरुणांशुकावगुण्डितमुखीं
प्रभातसन्ध्यामिव स्वप्रभया निघ्नमान् दीपान् कुर्वाणामतिसौ-
कुमार्यशङ्कितेनेव यौवनेन नातिनिर्भरसुपगूढां साध्वसनिरु-
ध्यमानहृदयदेगदुःखमुक्तेर्निश्चितायतैः श्वसितैरपयान्तं कुमा-
रिभावमिवानुशीचन्तीमुत्कम्पिनीं पतनभियेव निघ्नन्दं ध्याय-
मानां हस्ततामरसप्रतिपक्षमासन्नग्रहणं शशिनमिव रोहिणी
मिव वेपमानमानसामालोकयन्तीं चन्दनधवलतनुज्योत्स्नाधन-
सञ्चितलावण्यात्कुमुदिनीगर्भादिव प्रसूतां कुसुमामोदनिर्हं-
रिणीं वसन्तहृदयादिव निर्गतान्निश्वासपरिमलाकटमधु-
करां मलयमारुतादिवोत्पन्नां कृतकन्दर्पानुमरणां रतिमिव
पुनर्जातां प्रभाविलासलावण्यसौरभजाधुर्यैः कौस्तुभमदि-
राशशिपारिजातास्यतप्रभावैः सर्वगुणैरपराजिव सुरासुर-
रक्षा रत्नाकरेण कल्पितां श्रियं स्निग्धेन मुक्ताफलवालि-
काज्ञोकेन मितसिन्दुवारमञ्जरीभिरिव कल्पितकर्णपूराम्
कर्णाभरणमरकतप्रभाभरितशादले कपोलतटो विन्दोदयन्ती-
मिव हरिणीं लोचनच्छायामधोमुखीं वराज्ञोजनकौतुकाकुल-

सुखोन्नमनप्रयत्नं सखीजनं हृदयञ्च निर्भत्सयन्तीं बधू-
मपश्यत् ।

प्रविशन्तमेव तं हृदयचोरं बध्वा समर्पितञ्जग्राह कन्दर्पः ।
परिहासस्मेरमुखीभिश्च नारीभिः कौतुकगृहे यद्यत्कार्यते जामा-
ता तत्सर्वमतिपेशलञ्चकार । कारितपरिणयनानु रूपवेषपरि-
ग्रहाच्च गृहीत्वा करेण बधून्निर्जगाम । जगाम च नवमुधान्नि-
मन्त्रितागतैः सुषारशैलोपत्यकामिव त्यस्वक्रोऽस्त्रिकाविवाहा-
हृतैर्भूभृद्भिः परिवृतां केसरसुकुमाराय यवाङ्कुरदन्तुरैः
पञ्चास्यैः कलशैरनेकविचित्रैरन्वमुखैश्च मङ्गलहस्ताभिश्चा-
ञ्जलिकारिकाभिरुत्सारितप्रच्यन्ता सुपाध्यायाधीयमानेन्धन-
धूम्रायमानाग्निपन्थुवर्णचरितां क्षणिकोपदृष्टद्विजामुपलभ्यानु
विनिहितां वृषहृतहरितकुशां सन्निहितदृषदजिनाज्यस-
मित्फलनिवहान्नूतनसूर्पापिर्पितश्यामलशमीपलाशमिश्रजाल-
हासिनीं वेदीभारुरोहच तां दिवसमिव सज्योत्स्रः शशी ।

समुत्ससर्प च वेङ्गिताखण्डिखामपल्लवशिखिनः कुसुमावुधइव
रतिद्वितीयोरक्ताशोकस्य समीपम् । ऊतेच ऊतभुजि प्रदक्षि-
णावर्तप्रवृत्ताभिवधूवदनालीकनकुलहलिनीभिरिव ज्वालाभि-
रेव सह प्रदक्षिणं बभ्राम । पात्यमाने च लाजाञ्जलौ नखम-
यूखधवलिततनुरदृष्टपूर्वबधूवररूपविस्मयस्मेरइवाहृश्यत वि-
भावसुः । अत्रान्तरे स्वच्छकपोलीदरसंक्रान्तमनसः प्रतिवि-
म्बितमिव निर्वापयन्ती स्थूलमुक्ताफलमिव बाष्पीदविन्दु-
सन्दोहदर्शितदुर्दिना निर्वेदनविकारं बद्धोद बधूः । उदस्यु लो-
चनानाञ्च बधूनामुदपादि महानाक्रन्दः । परिसमापितवै-

वाहिकक्रियाकलापस्तु जामाता वध्वा समं प्रणनाम श्वशुरौ ।
 प्रविवेश च द्वारपक्षलिखितरतिदैवतं प्रणयिभिरिव प्रथम-
 प्रविष्टैरलिकुलैः कृतकीलाहलमलिकुलपक्षपवनप्रेङ्खोलितैश्च
 कर्णोत्पलप्रहारभयकम्पितैरिव मङ्गलप्रदीपैः प्रकाशितमेक-
 देशलिखितेन स्वकितरक्ताशोकतरुतलभाजा सज्जचापेनतिर्य-
 ङ्मुकुलितनेत्रत्रिभागेन शरमृजु कुर्वता कामदेवेनाधिष्ठित मे-
 कपाश्वन्यस्त्रेण काञ्चनाचमनकेनेतरपाश्ववर्तिन्या दन्तशफरक-
 धारिण्या कनकपुत्रिकया साक्षाल्लक्ष्मोवोद्गण्डपद्महस्तया सना-
 थेन स्वास्तीर्येण शयनीयेन शोभमानं शयनीयशिरोभागस्थि-
 तेन कृतकुमुदशोभेन कुसुमायुधसाहाय्याग्रेण शशिनेव निद्राक-
 लशेन राजनेन राजप्राण वासगृहम् । तत्र च नवबधूकायाः
 पराङ्मुखप्ररुक्तायाः मणिभित्तिदर्पणेषु मुखप्रतिविम्बानि
 प्रथमालापाकर्णकौतुकागतग्रहदेवताननानीव मणिगवाक्षेषु
 वीक्षमाणः क्षणदां निन्द्य स्थित्वा च श्वशुरगृहे शीतलेन शी-
 लेनासृतमयमिव शशुरहृदये वर्षन्त्रभिनवोपचारैरपुनरुक्तान-
 न्दमयानि दश दिनानीवनीत्वा दत्त्वा च दौवारिकमिव राज-
 कुले रणरणक यौतकनिवेदितानीव हृदयानि सर्वलोकस्य
 कथं कथमपि विसर्जितो नृपेण वध्वा सह स्वदेशमगमदिति ।

इति श्रीहर्षचरिते चक्रवर्तिजननन्नाम चतुर्थ उच्छासः ।

पञ्चमोच्छ्वासः ।

नियतिर्विधाय पुंसां प्रथमं सुखसुपरि दारुणं दुःखम् ।
कृत्वा लोकां तरला तडिदिव वज्रं निपातयति ॥
पातयति महापुरुषान् सममेव बह्वननादरेणैव ।
परिवर्तमान एकः कालः शैलानिवानन्तः ॥

अथ कदाचित् राज्यवर्द्धनं कवचधरमाह्वयं ह्यणान् हस्तु
हरिणानिव हरिणेषुः किशोरमपरिमितबलानुयातं चिर-
न्तनैरमात्यैः प्रधानैश्च महासामन्तैः कृत्वा साभिसारमुत्तरा-
पथं प्राहिणोत् । प्रयान्तं च देवोद्धर्षः कतिचित्प्रयाणकानि
तुरङ्गमैरनुववाज प्रविष्टे च कैलासप्रभाभासिनीं ककुभं आ-
तरि निवर्तमाने नवे वयसि वर्तमानो विक्रमरसानुरोधी
केसरिशरभशार्दूलवराहबद्धलेषु तुषारशैलोपकरणेषूत्कर्ण-
मानवनदेवताकटाक्षशरितशरीरकान्तिक्रीडन्मृगयया मृग-
लोचनः कतिपयान्यहानि वहिरेव व्यलम्बत । चकार चाक-
र्ण्यैः कष्टभासुरभङ्गवर्षी स्वल्पीयोभिरेव दिवसैर्निश्वापदान्यर-
ण्यानि ।

एकदा तु विभावर्यासुरीये यामे प्रत्युषस्त्रेव स्वप्नवटुल-
ज्वालापुञ्जपिञ्जरितसकलककुभं दुर्निवारण्यदावद्धतभुजा-
दह्यमानं केसरिणमद्राक्षीत् । तस्मिन्नेव दावदहने समुत्सृज्य
शावकानुत्सृज्यत्यात्मानं पातयन्तीं सिद्धीमपश्यत् । आसीच्चाम्ब

चेतसि लाह्येभ्यः कठिनतराः खलु स्नेहमया बन्धनपाशाः यदा-
 कृष्टास्तिर्यञ्चोऽप्येव माचरन्तीति । प्रबुद्धस्यास्य दाक्षिण्येतरमक्षि-
 पस्यन्दे । गात्रेष्वकस्मादेव च वेपथुर्विपप्रथे निर्निमित्तमन्तर्ब-
 न्धनस्थलाञ्चचालेन हृदय अकारणादेवाजायत गरीयसी दुः-
 खासिका किमिदमिति ससुपनतविविधविकल्पविमथि मति-
 रपगतधृति शिन्तावनमितवदनस्तिमिततारकेण चक्षुषा ससु-
 द्धिद्यमानस्थतकमलिनीवनमिव चकार चकोरेक्षणः क्षणं
 क्षौणीम् । अङ्ग च तस्मिन् शून्येनैव चेतसा चिक्रीड मृगयां
 आरोहति च हरितहृषे मध्यमम्भोभवनमागत्य उभयतो मन्दं
 मन्दं वाह्यमानतनुतालहन्तः क्षितितलविततामतिशिथिर-
 मलयजरसलवलुलितवपुषमिन्दुधवलोपधानधारिणीं वेत्तपट्टि-
 कामधिग्रयानः साशङ्क एव तस्थौ ।

अथ दूरादेव लेखगर्भया नीलरागमेचकरुचा चेलरुचि-
 कया रचितसुखडमालं अमातपाभ्यामारोप्यमाणक्रायकालि-
 मानमन्तर्गतेन शोकशिखिनाङ्गारतामिव नीयमानमभिद्रुतप-
 दोद्भूयमानधूलिराजिव्याजेन राजवार्त्ताश्रवणकुद्वहलिन्या मे-
 दिन्येवानुगम्यमानमभिसुखपवनप्रेङ्खत्प्रविततोत्तरीयकर्पटप्रा-
 न्तवीज्यमानोभयपार्श्वमतित्वरया कृतपक्षमिवाशु परापतन्त-
 प्रेर्यमाणमिव पृष्ठतः स्वादेशेनाकृष्यमाणमिव पुरस्तादायतैः
 अमञ्चासमोक्षैः स्वद्यल्लाटाघटमानप्रतिविम्बमानकार्यगौरवा-
 दपङ्क्षीयमाणलेखकमिव भास्वता सम्भ्रमात् अष्टैरिवेन्द्रियैः
 शून्यकृतशरीर लेखार्पितप्रयोजनगौरवदिवसमपि वर्त्मनि शू-
 न्यहृदयतया ख्व तन्तमकालमेघशकलमिव पतिष्यतो दुर्वार्त्ता-
 वज्रस्य धूमपल्लवमिव ज्वल्लिप्यतः शोकज्वलनस्थ वीजमिव

फलित्वतो दुष्कृतपादपस्य निमित्तभूतं दीर्घाध्वगन्तारङ्कुरङ्गक-
नामान मायान्तमद्राक्षीत् ।

दृष्ट्वा पूर्वान्निमित्तपरम्पराविर्भूतभीति रखिद्यत हृदयेन
कुरङ्गस्तु कृतप्रणामः समुपसृत्य प्रथममाननलग्नं विषाद-
मुपनिन्द्य पश्चात्लेखं तच्च हर्षः स्वयमेवावाचयत् लेखार्थेनैव च
सह गृहीत्वा हृदयेन सन्तापमाविग्नरूपोऽभ्यधात् कुरङ्गक !
किं ममाद्य तातस्येति स च चक्षुषा वाघ्रविन्दुभिर्दुःखेन
चाक्षरैः क्षरङ्गिर्गुणपदेवाचचक्षे देव ! दाहज्वरोमहानिति
तच्चाकर्ण्य सहसैवास्य हृदयं पफात् कृतमनाश्च जनयि-
तुरायुष्कामोऽपरिमितमणिक्कनकरजतजातमात्मपरिवर्द्धमशेषं
ब्राह्मण आदकरोत् । अभुक्तवानेवोच्चचाल दापितवानितः
पथ्याणमिति पुरस्थितं शिराकृपायं बिभ्राणं वभाणं सुवानं
त्वया च धावमानः परिवर्द्धकोपनीतमारुह्य तुरङ्गममेकाक्येव
प्रयातुं प्रावर्तत ।

अथाकाण्डप्रयाणशङ्खचुभितन्तु सम्भ्रमात् रज्जीभूतमुख-
सुरवरभरितसकलभवनविवरमागत्य सर्वाभ्योदिग्भ्यो धाव-
मानमश्वीयमढौकत । प्रस्थितस्यास्य दक्षिणेतरं प्रयान्तोनाश-
मुपस्थित राजसिंहस्य हरिणाः प्रकटयां बभूवुः अशिशिर-
रश्लविम्बाभिसुखश्च हृदयमवदारयन्निव शुष्के दारुणि रेफ-
प्रायं ररास वायसः । कज्जलमयइव बद्धदिवससमुचितबहज-
मलपटलमलिनितततुरभिसुखमाजगाम । शिखिपिच्छला-
च्छनोदुर्निमित्तैरेभिरनभिनन्द्यमानगमनश्च नितरामाशङ्कत
हृदयेन । पितृस्नेहाहितसृदिग्ना च मनसा तत्तदुत्प्रेक्षमाण-
सुरङ्गमस्कन्धवथलक्ष्यं चक्षुरविचलं दधानः समवसितसंका-

यसुष्णीम्भूतेन भूपाललोकेनानुगम्यमानो बद्धयोजनसम्मितम-
 ध्वानमेकेनैवाङ्गा समलम्बत उपलब्धनरेन्द्रवार्ताविषण्ण इव
 नष्टतेजस्यधोमुखीभवति भानुमति भण्डिसुखेन प्रणिधिना
 राजपुत्रलोकेन बद्धशो विज्ञायमानोऽपि आहारमकरोत् पुरः
 प्रतिहारगृह्यमाणग्रामीणपरम्पराप्रकटितप्रगुणवर्णा च वह-
 न्नवनिन्य निशाम् ।

अन्यस्मिन्नहनि मध्यन्दिने विगणजनशब्दमस्मितद्वयनाद-
 सुपसंहृतगीतसुत्सारितोत्सव प्रचरितचरणमप्रसारितापण-
 पण्यं स्थानेषु पवनचलकुटिलाभिः कोटिहोमधूमलेखाभिरुल्ल-
 सनीयं महिषविषाणकोटिभिरिवोल्लिख्यमानं कृतान्तपाशवा-
 गुराभिरिव वेष्ट्यमानसुपरिवालकालमहिषालङ्कारकालायस-
 किङ्किणीभिरिव कर्म कण्ठान्तीभिर्दिवं वायसमण्डलीभिर्भ्रम-
 न्तीभिरावेद्यमानासन्नाशुभ क्वचित् प्रतिशायितस्त्रिग्वान्धवा-
 राधमानाभिर्त्र्यं क्वचिद्दीपिकादहनकुलपुत्रप्रसाद्यमान मात-
 मण्डलं क्वचिन्मुण्डोपहारोद्यतदाडिमप्रार्थ्यमानामर्दकं क्वचि-
 द्गन्धाप्रीयमाणव्याघ्रोपयाच्यमानचण्डिकमन्यत्रशिरोविधृतवि-
 लीयमानगलद्गुग्गुलुविकलनवसेकानुमीयमानमहाकालमन्यत्र
 निशितनिस्त्रिंशन्निस्तत्तात्मभांसहोमप्रहृत्तात्मवर्गमपर चप्रकाशन-
 रपतिकुमारक्रियमाणमहामांसविक्रयक्रमसुपहतमिव श्मशान-
 नभस्माभरमङ्गलैरिव परिगृहीतं यातुधानैरिव दिध्वस्तं कलि-
 कालेनेव कवलितं पापपटलेनेवाच्छादित धर्मविद्धैरिव लु-
 ग्णितमनित्यताविकासैरिवाक्रान्त नियतविकृतितैरिवात्मी-
 कृतं शून्यमिव सुप्तमिव मूर्छितमिव च्छादितमिव सुषितमिव
 विद्धमिव क्षतमिव विलक्षितमिव स्क्रान्तादारकाशसाद् ।

प्रविशन्नेव विपणिवर्त्मनि कुट्टहलाकुलबहुपालकपरिवा-
रितमूर्ध्वयष्टिविष्टम्भवितते वामहस्तवर्तिनि भीषणमहिषा-
धिहूढप्रेम्णा सनाथे चित्रवति पटे परलोकव्यतिकरमितर-
कल्पितेन शरकाण्डेन कथयन्तं यमपटिक्रन्ददर्श । तेनैव च
गीयमानं श्लोकमशृणोत् ।

मातापितृसहस्राणि पुत्रदारशतानि च ।

युगे युगे व्यतीतानि कस्य ते कस्य वा भवान् ॥

तेन चावदीर्यमाणहृदयः क्रमेण राजद्वारं प्रतिषिद्ध-
सकललोकप्रवेशं इयौ । अवतीर्णश्चाभ्यन्तरात् निष्क्रामन्तं प्रस-
न्नमुखरागसुन्दरमिवेन्द्रियैः सुषेणनामानं वैद्यकुमारमद्रा-
चीत् । सुषेणोऽसु विशेषः किन्तातस्येति सोऽवदत् नास्तीदा-
नीं यदि भवेत् कुनारं दृष्ट्वेति ततो मन्दमन्दं द्वारपाललीकैः
प्रणम्यमानश्च दीयमानसर्वस्वं पूज्यमानमूलदेवतं प्रारब्धावृत्त-
चक्रक्रयाक्रियमाणाषडाङ्गतीर्हीमानन्तरं पृषदाज्यलवलिपात्र-
दलदूर्वापल्लवं पद्यमानमहामायूरं प्रवर्तमानग्रहशान्तिकं निर्व-
र्त्यमानरक्षोबलिविधानं प्रयतविप्रप्रभुतसहितारूपजपञ्जप्य-
मानरुद्रैकादेशीयशब्दाय मानशिवप्रहमतिशुचि शैवसम्पाद्यमान
विरूपाक्षस्त्रीकलशसहस्रस्रपनञ्चिरोपविष्टैरनासादितस्वा-
भिदर्शनदूयमानमाजसैरभ्यन्तरनिर्गतनिकटपरिजननिवेद्य-
मानवातैर्वर्तितस्नानाग्रनैरुज्ज्वलितात्मसंस्कारमलिनवेषैर्लि-
खितैरिव निश्चलैर्नरपतिभिर्नीयमाननक्तान्दिवदुःखदीनवद-
नेन च प्रषणेषु बद्धमण्डलेनोपांशु व्याहृतेन केनचित्
चिकित्सकदोषालुहीप्रयता केनचिदसाध्यव्याधिलक्षणं पठता
केनचिद् दुःखप्रानावेदयता केनचित् पिशाचवार्त्तां

विद्वेष्यता केनचित् कात्तान्तिकादेशान् प्रकाशयता केनचि-
दुपलिङ्गानि गायताऽन्येनानित्यतां भावयता संसारं चाप-
वदता कलिविलसितानि निन्दयता दैवं चोपालभमनिनायेन
धर्माय कुप्यताऽन्येन राजकुलदेवताद्वाधिद्विपता परेण
क्लिष्टकुलपुत्रभाग्यानि विगर्हता वाह्यजनेन कथ्यमानकष्टपा-
र्थिवस्थं राजकुलं विवेश ।

अविरलबाष्पजलपरिप्लुतलोचनेन पितृपरिजनेन वी-
क्ष्यमाणो विविधौषधद्रव्यद्रवगर्भसुत्कथतां काथानां सर्पि-
षाञ्च पच्यमानानां गन्धमाजिघ्रत् । नवामृतोपमं कक्ष्यान्तरं
तदातिनिविष्टग्रहावग्रहणीग्राहितबद्धवेत्त्रिणि तृणगुणित-
तिरस्करणीतिरोहितसुवीथीपथे पिहितपक्षद्वारके परिहृत-
कवाटरटिते घटितगवान्तरक्षितमरुति अपचीयमानपरिचारके
चरणताडनरणत्नोपानप्रकुपितप्रतीहारनिधतसन्मृतसंज्ञानि-
र्दिश्यमानसकलकर्मणा नातिनिकटोपविष्टकङ्कटिनि कोण-
स्थिताह्वानाचमनकवाजिनि चन्द्रशालिकालीनमूकमौललोके
महाधिविधुरबान्धववर्गगृहीतप्रच्छन्नप्रग्रीवके सञ्जवनपुञ्जितो-
द्दिग्गणपरिजने प्रविष्टकतिपयप्रणयिनि गम्भीरज्वरारम्भभीत-
भिषजि दुर्मनायमानमन्त्रिणि मन्दायमानपुरोधसि सीदत्-
सुहृदि विद्राणविपश्चिति सन्तापितसामन्ते विचित्तचामर-
ग्राहिणि दुःखक्षामशिरोरक्षिणि क्षीयमाणप्रसादे वीत-
मनोरथसम्पदि स्वाभिपरित्यक्ताहारक्षीयमानबद्धविकलव-
ल्लभभूयति क्षितितलपतितसकलजननीजागरूकराजपुत्रकेकु-
लक्रमागनकुलपुत्रकनिवहोक्ष्यमानशुचिशोकसङ्कुचितकञ्चुकिनि-

निरानन्दवन्दिनि श्वसन्निराशासन्नसेवके विस्मृतताम्बूल-
 धूसराधरवारयोषिति वैद्योषदिश्यमानपथ्याहारवाहित-
 पौरानुगवेऽनुजीविपीयमानोच्चषकधारावारिविनोद्यमानमे-
 घशेषरुचि राजाभिलाषभोज्यमानबद्धभुजि भिषजि सामग्री-
 सम्पादनव्यग्रसमग्रग्रहव्यवहारिणि सुद्धसुद्धराह्यमानतोया-
 न्तिज्ञानुमितघोरातुरदृषि तुषारपरिकलितकर्करीशिशिरीक्रि-
 यमाणोदञ्चिति श्वेतार्द्रकार्पितकर्पूरपरागशीतलीकृतशलाके
 श्यानचन्दनपङ्कलिप्यमाननवभाण्डगतगण्डूषमस्तुनि तिर्यक्
 कोमलकमलिनीपत्रप्रावृतमृणालिके सनालनीलोत्पलफलिनी-
 सनाथसलिलपानभाजनभुवि बद्धधारानिघातनिर्वाप्यमाण-
 क्वथिताम्भमि पटुपाटलशर्करामोदमुचि मञ्चिकाश्रितश्रोतसि
 कर्करीविश्रान्तातुरचक्षुषि सुशैवालग्लपितगलङ्गोलकयन्त्रकेट-
 हशान्नाजिरोल्लासितलाजसक्तनि मासुरपारीणपरिगृहीतकर्करे
 शर्करे शिशिरीषधभरसचूर्णावकीर्णस्फुटितशुक्तिशङ्खसञ्चये
 सञ्चितप्रचुरप्राचीनामलकानातुलुङ्गदाडिमद्राक्षादिफलैः प्रति-
 ग्राहितविप्रकीर्यमाणशान्त्युदकविप्रुषि प्रेष्यजनपिच्छ्यमान-
 ललाटलेपोपादिग्धदृषदि धवलगृहे स्थितं परलोकविजयाय-
 नीराज्यमानमिव ज्वलज्ज्वलनेनावरतपरिवर्तनैस्तरङ्गिणीशय-
 नीये शेषमिव विषोष्मणा क्षीरीदन्वति विचेष्टमानं सुक्ताफल-
 वालुकाधूलीधवलित जलनिधिमिव क्षयकालेन कैलासमिव
 दशाननोद्भ्रियमाणमविरलचन्दनपातिनां परिचारकानां
 अत्युष्णावयवसंस्पर्शभस्मीभूतोदरैरिव धवलैः करैः स्पृश्यमानं
 लोकांतरप्रस्थितं स्थास्तुना यशसेव चन्दनानुलेपनच्छलेनाष्ट-
 च्छ्यमानमविच्छिन्नदीयमानकमलकुसुदेन्द्रीवरालङ्कारं काल-

कटाक्षपातश्वलितमिव शरीरमुद्धन्तन्निबद्धकुलपट्टपीडित-
 केशान्तकथ्यमानकष्टवेदनानुबन्धमूर्धानं धारयन्तं दुर्द्धरवेद-
 नौन्मीलच्छिराजालकरालेनाकालाङ्गलिलिख्यमानलेखाख्यात-
 मरणावधिदिवससंख्येनेव ललाटपट्टकेन भयमुपजनयन्त
 मासन्नयमदशनोद्देगादिव किञ्चिदन्तःप्रविष्टतारकं चक्षु-
 दधानं शुष्यद्दशनपङ्क्तिप्रसृतधूसरन्दीधितितरङ्गिणीं मृग-
 तृष्णिकाभिवोष्णनिश्वासपरम्परां दधानमुष्णनिश्वासदग्ध
 एव श्यामायमानया रसनया निवेद्यमानदारुणसन्निपाता-
 रम्भसुरस्थितस्थापितमणिमौक्तिकचन्द्रकान्तं कृतान्तदर्शन-
 योग्यमिवात्मानमलङ्कुर्वाणमङ्गभङ्गवलनोत्क्षिप्तभुजयुगपर्यस्तन-
 खशिखैर्धारामृहमिव तापशान्तये रचयन्तन्नेदिष्ठसलिल-
 मणिकुट्टिमोदरेषु निपतद्भिः प्रतिबिम्बकैरपि सन्तापातिशय-
 मिव कथयन्तं स्पृशन्तीभिः प्रणयिणीभिरिव विभ्रमभूमिमूर्च्छ-
 या बद्धमन्यमानाह्वानाक्षरैरिव सभय मीषदूदृष्टैराविष्टं महा-
 प्रस्थानकाले स्वसन्तापमाप्तहृदयेषु सञ्चारयन्तं रतिपतिगृ-
 हीतमीर्षयेव च्छायया मुच्यमानमुद्योगमिवोपद्रवाणां सर्पास्त्र
 मोक्षमिव क्षामतायाः हस्तोक्तं विहस्ततया विषयीकृत वैषम्येण
 पक्षीकृतं क्षयेण गोचरीकृतं श्लान्या दष्टं दुःखाधिना स्वीकृतं
 व्याधिभिः क्रोडीकृतं कालेन कटाक्षीकृतं दक्षिणाशया पीडि-
 तमिव पीडाभिर्जग्धमिव जागरेण गीर्णमिव वैवर्ष्येण ग्रासी-
 कृतमिव गात्रभङ्गेन ध्रीयमाणमिव विपद्भिः खण्डमानमिव
 वेदनाभिर्लुण्ठमानमिव दुःखैरादित्मितं दैवेन निरूपितं
 नियत्याघ्रातमनित्यत्वेनाभिभूयमानं भावेन परिकलितं परा-
 सुतया दत्तावकाशं क्लेशेन समीपे वै ननस्यस्याङ्गे इत्युच्छ्वासस्य

द्वारि दीर्घनिद्रायाः जिह्वाग्रे जीवितिशस्य वर्तमानं विरलं
वाचि चलितञ्चेतसि विह्वलं वपुषि क्षीणमायुषि प्रचुरं
प्रलापसन्ततं स्वसितेजितं जृम्भिकाभिः पराधीनमाधिभिरनुब-
न्धप्रतुबन्धिकाभिः पाश्र्वोपविष्टयाऽनवरतरोदनोच्छूनया गृहीत
चामरिकायापि निश्वासेरेव वीजयन्त्या विविधौषधिधूलीधू-
सरशरीरया मुहुर्मुहुर्कार्यपुत्र । स्वपिपीति व्याहरन्त्या देव्या
यथोक्त्या शिरसि वक्षसि च स्पृश्यमानं पितरमद्राक्षीत् ।

दृष्ट्वा च प्रथमदुःखपातमथ्यमानमतिराशङ्कितद्रव भागधेये-
भ्यः समभवत् अन्तकपरिवर्तिनमेव पितरममन्यत । निराकृत-
इवान्तःकरणेन क्षणमासीत् अवधूतश्च धैर्येण क्षेत्रीकृतः क्षोभेण
रिक्तीकृतो रत्या विषयीकृतो विषादेन पावकमयमिव हृदय-
मुद्वहन् विषद्रूषितानीव मुह्यन्तीन्द्रियाणि विन्नाणस्तमसा
रसातलमपि शोषयन् शून्यत्वेनाकाशमप्यतिशयानोनाविन्दत
कर्तव्यं च हृदयेन भयमुत्तमाङ्गेन गां । अवनिपतिस्तु
दूरादेव दयितं तनयं तदवस्थ एवापि निर्भरस्त्रेहावर्जितः
प्रधावमानो मनसा प्रसार्थं भुजावेक्ष्येक्षीति आह्वयैर्न शरीराङ्गेन
शयनादुद्गात् । संसम्भ्रमोपगतञ्चैनं विनयावनस्वमुन्नम्य बला-
दुरसि निवेश्य प्रविशन्निव प्रेम्णा निशाकरमण्डलमध्ये मज्ज-
न्निव महासूतमये सरसि स्नान्निव हरिचन्दनप्रसवणे लिप्य-
मानद्रव तुषारादिद्रवेण पीडयन्त्रैरङ्गानि कपोलेन कपोलं
वाधयत् मीलयत्पक्ष्माग्रग्रथिते अस्त्रास्त्राविणी लोचने विस्मृत
संज्वरः सुचिरमालिलिङ्ग ।

अथ कथमपि चिरादिसुप्तमुपहृत्य पुनः पुनः कृत-
न स्कार प्रयातजननीकमुपागतमासीनञ्च यदनान्तिके पिव-

न्निव विगतनिमेषेण निश्चलेन चक्षुषा व्यलोकयत् आम-
मर्थं च पुनः पुनर्वपयुमता करतलेन क्षयक्षामकरश्च कृच्छ्रा-
दिवाऽवादीत् वत्स ! कृशोऽस्मीति भण्डिखकथयत् देव !
तृतीयमहः कृताहारस्यादेश इति तच्छ्रुत्वा राजा वाष्पवेग-
गृह्यमाणान्तरं कथं कथमप्यायतन्निश्चस्योवाच वत्स ! जा-
नामि त्वां पितृप्रियमिति हृदुहृदयं ईदृशेषु विधुरयति च
धीमतो धीमतिनिर्भरो बान्धवस्नेहः सर्वप्रमाथी यतो नार्हस्यति
मात्रमात्मानं श्रुचे दातुं उहामदाहज्वरदग्धोऽपि दह्ये खल्वि-
कमाशुष्मदाधिना निश्चितनिश्चिंशशाणितद्रव तच्छीतु मां त्व-
दीयस्तिना सुखञ्च राज्यञ्च वंशश्च प्राणाञ्च त्वयि मे स्थिताः
यथा मम तथा सर्वासां प्रजानां तद्विधानां पीडाः पीडयन्ति
सकलमेव भुवनतलं नह्यपुण्यभाजां वंशमलङ्कुर्वन्ति भवादृशाः
फलमस्यानेकजन्मान्तरोपार्जितस्याकञ्जुषस्य कर्मणः करतल-
गतमिव कथयन्ति चतुर्णामप्यर्णवानामाधिपत्यन्ते लक्षणानि
त्वज्जन्मनैव कृतार्थोऽस्मि निरभिलाषोऽस्मि जीवितव्ये भिषगनु-
रोधस्तूपाययति मामौषधम् ।

अपि च सर्वप्रजापुण्यैः सकलभुवनपरिपालनार्थं सुत्प-
त्यमानानां भवादृशी जन्मग्रहणीपायः पितरौ प्रजाभिस्तु
बन्धुमन्तो राजानः न ज्ञातिभ्यस्तदुक्तिष्ठ कुरुष्व पुरेव
सर्वाः क्रियाः कृताहारे त्वय्यहमपि सुखसुपभोक्ष्ये पथ्यं
इत्येवमभिहितस्यास्य द्विधत्तन्निव हृदयमतितरां शोकानलः ।
सन्दुधुक्ते क्षणमात्रञ्च स्थित्वा पित्रा पुनराहारार्थमादिश्य-
मानो धवलगृहाद्भवततार चकार च चेतसि अक्राण्डे खल्वयं
समुपस्थितो सहाप्रलयः अश्रो वज्रपातः सामान्योऽपि

तावच्छोकसोच्छ्वास मरणं अनुपदिष्टौषधो महाव्याधिः
 अभस्मीकरणोऽग्निप्रवेशः अनुपरतस्यैव नरकवासः निज्योर्ति-
 रङ्गारवर्षः अशकलीकरणं कृकचपाटनं अत्रणो वज्रसूचि-
 भेदः किञ्चुत विशेषाञ्चितः किमत्र करवाणीति राजपुरुषाधि-
 ष्टितश्च गत्वा स्वधूममयानिव कृताश्रुपातानग्निमयानिव
 अनिशहृदयतापान्विषमयानिव दत्तमूर्च्छाविगान्महापातक-
 मयानिवोपपादितदृष्टान् चारमयानिवा हितवेदनान् कति-
 चित्कबलानगृह्णात् । आचामंश्चामरग्राहिणीमादिदेश वि-
 ज्ञायागच्छ कथमास्ते तात इति गत्वा प्रतिनिहत्य देव । तथै-
 वेति कथिते तथा अगृहीततास्त्रैव गत्वोत्ताप्यता अस्ता-
 भिलाषिणि सवितरि सर्वानाह्वय वैद्यान् किमस्मिन्नेवं विधे
 व्याधौ विवेयमधुनेति विषसहृदयः पप्रच्छ । ते तु व्यज्ञाप-
 यन् देव । धैर्यमवलम्बस्व कतिपयैरेव दिवसैः पुनः स्वां प्रकृति-
 मापन्नं स्वस्थं शीष्यसि पितरमिति तेषाञ्च पौनर्वसवो युवाष्टा-
 दशवर्षदेहीयस्तस्मिन्नेव राजकुले कुलरुमागतः पारदृष्ट्वा
 आयुर्वेदस्य भूभुजा स्वसूतनिर्विशेषं लालितं प्रकृत्यैवातिपटी-
 यस्या प्रज्ञया यथा विज्ञाता व्याधिस्वरूपाणां रसायननामा
 वैद्यकुमारः सास्त्रस्त्रीमधोमुखोऽभूत् ।

पृष्टश्च राजसूनुजा सखे । रसायन । कथय तथ्यं
 यद्यसाध्यमिव पश्यतीति असावब्रवीत् देव । श्वः प्रभाते
 यथावस्थितमावेद्यितास्मीति तत्रैव चान्तरे भुवनकमलिनी-
 पातः कीकमाश्वसयन्नपरवक्त्रसुच्चैरगायत् ।

विहग ! कुरु दृढं मनः स्वयं त्यज शुचमास्व विवेकवर्त्मनि ।

सह सकलसरीजिनीश्रिया अग्रति सुमेरुशिरो विरोचनः ॥

तच्चाकर्ष्यावादीन्निमित्तज्ञः पितरि जीविताशां सुतरां
 शिथिलीचकार गतेषु भिषक्तु क्षतधृतिः क्षपामुखे क्षितिपाल-
 समीपमेव पुनरारुरोह गृह धवलं तत्र च दाहो महान् आहर
 चारं हरिणके । माणादर्पणं देहि देवि । हिमलवैर्लम्पटल्ललाटं
 लीलावति । धनसारधूलिन्निधेहि वक्षसि निक्षिप चक्षुषि
 चन्द्रकान्तं कात्तिमति ! कलय कुवलयं कपोले कलावति !
 चन्दनचर्चामारचय चारुमति ! पातय पटीरमारुतं मधुकरि !
 मन्दय दाहमरविन्दैरिन्दुमति ! जनय जलार्द्रया सुदं मदि-
 रावति । समुपनय रुणालानि मलयवति ! तरलय तालवृन्त
 मन्तिके अवन्तिमति ! मूर्धानं बधान वन्तुमति । कन्धरान्धारय
 धारिणि । उरसि शीकर कुरङ्गाक्षि । सखाहय बाहुं वला-
 हिके । पीडय पादौ पद्मावति ! गृहाण गाढमङ्गमनङ्गसेने !
 का वेला विलासवति ! नैति निद्रा कथं कथय कुसुद्वति !
 इत्येव प्रियान् पितुरालापानविरतमाकर्ण्य शन्दूयमानहृदयः
 दुःखदीर्घाञ्चाग्रदेव निशामनेषीत् ।

उषसि चावतीर्थं राजद्वारदेशोपसर्पिणा परिवर्धकेनोप-
 स्थापिते पितुरन्तिके चरणाभ्यामेव स्वमन्दिरं जगाम । तत्र
 च त्वरमाणो भ्रातुरागमनार्थमुपर्युपरि क्षिप्रवादिनीदीर्घा-
 श्वगान् प्रजविनञ्चोद्गृह्णालान् प्राहिर्णीत् । प्रक्षालितमुखश्च
 परिजनोपतीतमपि प्रतिकर्मणागृहीतः अग्रतः स्थितानां
 राजपुत्राणां विमनसां रसायनो रसायन इति जल्पितमव्य-
 क्तमब्रवीत् । अष्टच्छञ्च भद्र ! किं रसायनेनेति पृष्टाय ते सर्वे
 सममेव तृष्णीस्वभूवः भूयोभूयश्चावध्यसाना दुःखेन कथं कथ-

मप्याचचक्षिरे देव ! पावकं प्रविष्ट इति तच्छ्रुत्वा बुष्टइवा-
न्तःकरणे तापेन सद्यो विवर्णतामगात् उत्पाद्यमानामिव न
शशाकं सशोकं पारयितुं हृदयं, आसीञ्चास्य चेतस्ति कामं
स्वयं न वदति न तु आवयत्यप्रियवचनमरतिकरमितरइवा-
भिजातो जनः कृच्छ्रेऽपि यथानिनाधिष्ठितं उज्वलीकृतमधिकतर
ज्वलनप्रवेशेन कल्याणप्रकृतिं कार्तस्वरमिव कौलपुत्रमस्येति
पुनश्चाचिन्तयत् ।

समुचितमेवाथवा स्नेहस्येदं किमस्य तातो न तातः किं
वास्वा न जननी वयं वा न भ्रातरः अस्मिन्नपि तावत् स्वा-
मिनि दुर्लभीभवन्त्यसावद्भ्रीयमाणा ह्यीहेतवो लोके किमु-
तादृशमयेन जीवनान्निर्व्याजबान्धवे बन्ध्यासादे सुगृही-
तान्नि ताते मां प्रत्यसाम्प्रतमाचरितं आत्मानन्दहेतुनानेन
किं वास्य कल्पमवस्थितस्य स्येयसो यशोमथस्य दहने देहस्य
पतितः स केवलं दहनेन दग्धास्तु वयं धन्यः खल्लसावग्रणीः
पुण्यभाजां पुण्यमिदमेव राजकुलं कुलपुत्रेण यत्तादृशा वियुक्तं
अपि च खल्वपि ममैतेषां प्राणानां कः कार्यातिभारः कृत्य-
शेषो वा नाद्यापि येनातिनिष्ठुराः प्राणाः प्रतितिष्ठन्ते को
वान्तरायो हृदयस्य येन सहस्रधा दलयतीति दुःखार्तश्च न
जगामैव राजसङ्घं समुत्सर्ज्यं च सर्वकार्याणि शयनीये निप-
त्योत्तरवाससोत्तमाङ्गमवगुण्ठ्यातिष्ठत् ।

इत्थं भूते च देवे हर्षे राजनि च तदवस्थे सर्वस्यैव लो-
कस्य कपोलेषु कीलिताइव कराः लोचनेषु लेप्यमथ्य इवा-
श्रुत्तयः नासाग्रेषु ग्रथिताइव दृष्टयः कण्ठेषूत्कीर्णाइव

इदितध्वनयः जिह्वासु सहजानीव हा कष्टानि लपनेषु पल्ल-
वितानीव श्वसितानि अधरेषु लिखितानीव परिदेवनपदानि
हृदयेषु निधानीकृतानीव दुःखान्यभूवन् । उशाश्रदाहभीनिव
नालभत नेत्रोदराणि निद्रा निश्वासवातविलुलिता इवा-
स्येषु निलीयन्ते हासाः अनवशेषदग्धेव सन्तापिनासृतवा-
णीकथास्वपि नाश्रूयन्त परिहासाः कागमन्विति नाश्री-
यन्त गीतगोष्ठः जन्मान्तरनीतानीव नास्मर्थ्यन्त लास्यानि
स्वप्नेऽपि नागृह्यन्त प्रसाधनानि वार्तापि नीपालभ्यता-
पभोगाना नामापि नाकीर्त्यत हामस्य खपुष्पप्रतिमान्यास-
न्नापानमण्डलानि लोकान्तरमिवालीयन्त वन्दिना च युगान्तर
मवाकीर्त्यन्त निर्वृत्तयः पुनरिवादह्यन्त श्लोकाग्निना मकरकेतुः
दिवापि नासुच्यन्त शयनीयानि शनैः शनैश्च महापुरुषविनि-
पातपिशुना समं समुद्भवन् भुवने भूयांसो भूपतेरभावाय
भयमुद्भावा यतो भूतानां महोत्पाताः ।

तथाहि दोलायमानकुलाचलचक्रवाला यशोवत्या सार्द्ध-
मागन्तुकामेव प्रथममचलयत् भूतघात्री महान्तरे इवान्त-
रेऽस्मिन् स्मरन्तः परस्यवास्तालनवाचालवीचयो विजुष्-
र्युरर्णावा भूभृद्भावभीतानां दिशां विततशिखाकलापकु-
टिलाः केशकलापा इवोर्द्धीवभूवुर्धूमकेतवः धूमकेतुकलितदि-
ङ्मुखन्दिक्पालारव्यायुष्कामहोमधूमश्यामसिवाऽभवत् अष्ट-
भासि तप्तकालायसकुम्भवभ्रूणि भानुमण्डले भयङ्करं कबन्ध-
कायं कोऽपि पार्थिवः प्राणार्थी पुरुषोपहारमिवोपजहार
ज्वलितपृथुपरिवेषमण्डलाभोगभासुरो जिष्टज्ञाजृम्भमायस्वर्मा-

नुभयैरुपरिचिताग्निगाकारइव प्रादृश्यत श्वेतभानुः । अवनिय-
 तिप्रतापप्रसाधिताः प्रथमतरक्ततपावकप्रवेशाइवाद्दृश्यन्तानु-
 रक्ता दिग्मः सूतशीणितामाराणिततनुरनुमरणाय प्रादृ-
 तरक्तांशुकाटेवाद्दृश्यत वसुधाबभूवुः नराधिपविनाशसम्भ्रमभी-
 तैर्लोकपालैरिव कालायसकवाटसम्पुटैरकालमेघपटलैरघ-
 टयन्त दिश्वाराणि प्रेतपतिप्रयाणप्रहताः पटवः पटहा
 इवारटलोहृदयस्फोटकाः पस्फाविरे निपततां निर्घातानां
 घोरान्निघोषाः निकटीभवद्दयममहिषखुरपुटोद्भूयमानाइव
 द्युमणियामधूसरी च कुटिलकमेलककपिलाः पांसुदृष्टयो विर-
 सविराविष्णीनामुन्मुखीनां राशिरिवोज्ज्वलात्ताभिः प्रती-
 च्छत्यइव पतन्त्युत्का नभसो बभूवुः शिवानां श्रेणयः ।

राजशामनिधूयमानकबरीविभागविभाबितविकाराः प्रकीर्ण-
 केशपाशप्रकाशितगोकाइव प्रकाशान्तप्रतिमाः कुलदेवता-
 नामुर्पासंहासनमाकुलकालरात्रिसूयमानव्रजिनवेणीबन्धविभ्र-
 मसुदृवभ्राममधुपमण्डलं अटतामन्तःपुस्त्योपरि क्षणमपि
 नशशम व्याक्रोशी वायमानां श्वेतातपमन्त्रण्डलमध्या-
 ज्जीवितमिव राज्यस्य पिप्रितपिण्डलोहितसुच्चचक्षुरुच्चखान
 माणिक्यस्य खण्डकूजज्जरदृग्द्वयः । हर्षोऽपि महोत्पातदूयमान-
 मानसस्तथैव निनाय निशाम् । अन्यस्मिन्नहनि सन्धीपस्य रा-
 जकुलादागतागतवशविशीर्यमाणालङ्कारभङ्गारभङ्गारिणी-
 विजयघोषेणैव विषादस्याकुलचरणवलत्तलाकोटिकणितवा-
 चालिताभिरुद्गीवाभिः किंकिमिति पृच्छमानैव पवनहंसीभिः
 स्वजितविशातश्रेणीमिच्छानानुराविष्णीभिर्वाघ्यान्मसीपदिश्य-

मानमार्गेव गृहमारसीभे रृष्टकवाटपट्टास्फोटितस्फुटललाट-
 रधिरपटलेन प्रान्तेनैव रक्तांगुक्तस्य सुखमाच्छाद्य प्रह-
 दती सन्तापबलविलीनवलयकनकरसधारामिव वेत्तलता-
 सुत्सृजन्ती सुखमरुत्तरङ्गितामुत्तरीयांगुक्तपटीं स्फुरन्तीं
 फणिनीमिव निर्मोकमञ्जरीमाकर्षन्ती नन्वांसखांसिना विलो-
 लनीलतमेन तमालवनपल्लवचीरचीवरेणैव शोकोपचितेन
 शिरोरुहसञ्चयेन चञ्चता प्राष्टतकुचाकुचताङ्गनपीडया समु-
 च्छूना ताम्रश्यामतलं मुञ्जमुञ्जरत्युष्णाशु प्रमार्जनदग्धमिव क-
 रकिसलयं धुनाना चक्षुर्निर्भरे शिष्यती स्नानपयस्तव शोकाग्नि-
 प्रवेशाय स्वकपोले प्रतिबिम्बितमासन्नलोकं लोललोचन-
 प्रवृत्तैस्तरलैस्तरकांगुभिः श्यामायमानमात्मदुःखेन दिवस-
 मपि दहन्तीव क्व कुमारः कुमारइति प्रतिपुरुषं पृच्छन्ती
 विकलेतिनाम्ना यशोवत्या प्रतिहार्याजगाम ।

विषसा लोकलोचनप्रत्युज्जताचोपहत्य कुट्टिमन्यस्तहस्तयुगला
 गलन्तीभिः सञ्चयन्तीव श्लुष्यद्दृशनदीधितिधाराधूसरमधरमधो-
 सुखी विद्रापितवती देवि । परित्रायस्व परित्रायस्व जीवत्येव
 भर्तरि किमग्नि व्यवसितं देव्येति । ततश्च तदपरमाकर्ण्य सूत-
 इव सत्वेन दग्धइव दुःखेनाचान्तइव चिन्तयाकुलितइव तापे-
 नाङ्गीकृतइवतङ्गेनाप्रतिपत्तिरासीत् । आसीच्चास्य चेतसि
 प्रतिपन्नसंज्ञस्य बद्धशो हृदये दुःखाभिषङ्गी निपतन्नश्लानीव
 लोहप्रहारः कठिने ऊतभजमुत्थापयति न तु भस्मसात्करोति
 मे निरनुक्रीणस्य कायं इत्युत्थाय त्वरमाणान्तःपुरमगात् ।

तत्र च अर्तुमुद्यतानां राजमहिषीणां तृण्योत् परिदेवनवच-

नानि अतिनिष्ठुराणि दूरादेव तात ! द्रुतं चित्तयात्मानं प्रवसति
 ते जननी जातिगुच्छाद्यापृच्छस्व मां मया विनाद्यैवानाथासि
 भग्नि ! भवनदाडिमलते ! रत्नाशोकमर्षणीयाः पादप्रहाराः
 कर्णपूरपल्लवभङ्गापराधांश्च पुत्रकान्तःपुरबालवकुलत्राहणीग-
 ण्डूप्रग्रहदुर्ललितो दृष्टोऽसि वत्से प्रियङ्गुलतिके ! गाढमालिङ्ग
 मान्दुर्लभास्त्रिमार्गलग्नं कस्य समर्पयामि गृहमयूरकं अम्ब !
 भुतवल्लालनीयमिदं हंसमिथुनं मन्दपुण्यया न सम्भावितोऽस्य
 चक्रवाकयुगलस्य विवाहोत्सवः माहवत्सले ! निवर्तस्व गृहं
 हरिणिके ! समुपनय सौवदल्लकवल्लभवल्लकीं परिष्वजे
 तावदेनां चन्द्रसेने । दृष्टः क्रियतामयञ्जनः इन्दुमति !
 वन्दनीया ते सखी बन्धुमति । चेष्टि । सुञ्च चरणी आर्ये !
 काव्यायनिके । किं रोदिषि नीतास्मि दैवेन तात ! कञ्च
 किन् । किं मां लक्षणां प्रदक्षिणीकरोषि धात्रेयि । धार-
 यात्मानं किं पादयोः पतसि नलिके ! गृहाण मां पश्चिमां
 कर्णे कष्टं न दृष्टा प्रियसखी मलयवती तरङ्गवति । अयमाम-
 न्निगणस्तेऽञ्जलिः सालुमत्ययमन्त्यः प्रणामः कुवलयवत्येष ते-
 ऽवसानपरिष्वङ्गः सख्यः ! चन्तव्याः प्रणयकलहाः इत्येवं प्राया-
 नालापान् ।

दक्ष्यमानश्रवणश्च तैः प्रविशन्नेव दत्तसर्वस्वा पते राम
 गृहीतमाभ्रप्रसाधनां जानकीमिव जातवेदसम्पत्युः प्रवेक्षन्तीं
 प्रत्यप्रस्नानार्द्रदेहतया भुवमिव स्नपयन्तीं सद्यः समुद्राडु-
 त्यितां कुसुम्भवन्नुणी वाससी दिवमिव तेजसि सार्धे दधाना-
 न्ताम्बूलजग्धिजनितरागाकारमधरप्रभापाटलं पाटलपट्टक-

शुक्रमिवाविधवा मरणचिह्नमङ्गललग्नमुद्वहन्तीं रक्तकण्ठ-
 सूत्रेण कुचान्तरालावलिम्बिना स्फुटितहृदयविगलितरुधिर-
 धाराशङ्कामनुकुर्वन्तीं कुटिलकुण्डलकोटिकण्ठकाकृष्टतन्तुना
 महारणत्रलितेन सितांशुपाशेनेव कण्ठमुत्पीडयन्तीं सरस-
 कुङ्कुमाङ्गरागतया कवलितामिव दिधत्ताशुशुक्षणिनान-
 लार्च्चनाकुसुमैरिव धवलधवलैरश्रुविन्दुभिरंशुकोत्सङ्गमापूर-
 यन्तीं गृहदेवतामन्त्रणबलिमिव वलयैर्विगलङ्घिः पदे पदे
 विकिरन्तीमाप्रपदीनां कण्ठे गुणकुसुममालां यमदोला-
 मिवाधिरूढामन्तःकूजन्मघुकरमुखरेणामन्त्र्यमाशुलोचनोत्प-
 लाभिव लवङ्गकर्णोत्पलेन प्रदक्षिणीक्रियमाणामिव मणि-
 नूपुरबभ्रुभिर्विध्यमण्डलं भ्रमङ्घ्रिर्भवनकलहंसैः सन्निहितप्राण-
 संमरणाय चित्रमिव चित्रफलकन्धारयन्तीमाबद्धोद्भूयमान-
 धवलपुष्पदामकां पतिव्रतापताकामिव पतिप्राप्तयष्टिमिष्टा-
 मुपगूहमानां बन्धोरिव निजचारित्रधवलस्थातपत्रस्य
 पुरीनेतीदकसुत्सृजन्तीं पत्युः पादपतनोद्गमदभ्यधिकवाष्पा-
 न्नः प्रवाहप्रतिपन्नान् सचिवान् सन्दिशन्ती मनुनयनिवर्तित-
 विधुरवृद्धबभ्रुवर्गबध्यमानध्वनिभिर्गृहाक्रन्दैराकृष्यमाणश्रवणां
 भर्तृभाषितनिभैः पञ्जरसिंहटंहितैर्ह्रींयमाणहृदयां धाव्या
 भर्तृभक्त्या च निजया च प्रस्थितां मूर्च्छया जरत्या च संस्कृतया
 धार्यमाणां सख्यां पीडया च व्यसनसंस्कृतया समालिङ्गितां
 परिजनेन सन्तापेन च गृहीतसर्वावयवेन परीतां कुल-
 पुत्रैश्च महत्तरैरधिष्ठितां कञ्चुकिभिर्दुःखैश्चातिवृद्धैरनुगम्य-
 मानां भूपालवल्लभान् कालेयकानपि सास्त्रमालोकयन्तीं सपत्नी-

नामपि पादयोः पतन्तीं चित्रपुत्रिकामप्यामन्त्रभाषां गृह-
पतत्रिणामपि पुरस्तादञ्जलिमुपरचयन्तीं पद्मनप्याष्टच्छमानां
भवनपादपानां परिष्वजमानां मातरं ददर्श ।

दूरादेव बाष्पायमाणदृष्टिरभ्यधात् अम्ब ! त्वमपि मां
मन्दपुण्यं परित्यजसि प्रसीद निवर्तस्व इत्यभिदधान इव च
सस्नेहमिव नूपुरमणिमरीचिभिश्चुम्ब्यमानचूडचरणयोर्न्यपतत् ।
देवी तु यशोवती तथा तिष्ठति पादनिहितशिरसि कनी-
यसि तनये गुरुणा गिरिशेवोद्देगवेगेनावष्टभ्यमाना मूर्च्छान्व-
तमसं रसातलमिव प्रविशन्ती प्रवाहेणैव चिरनिरोधेन संपि-
ण्डितेन स्नेहसम्भारेण निर्भरमाविर्भूतेनाभिभूयमाना कृत-
प्रयत्नापि धारयितुन्न शशाक बाष्पोत्पीडं उल्कटकुचेत्क-
म्यप्रकटितासह्यशोकाकृता च गङ्गादिक्तागृह्यमाणगलविकला
सामान्यमन्यतरलीक्रियमाणा धारोद्देशापुनरुक्तस्फुरणनिपी-
डितनासापुटा निमील्य नयने नयनाम्भसामेकप्लवेनाप्लावयन्ती
सकलौ कपोलौ सञ्चय्य नखमयूखमालाखचितदशान्तेन
तनुना तन्वन्तरविनिर्गच्छदच्छाम्बुस्रोतसेवांशुकपटान्तेन कि-
ञ्चिदुत्तानितं वदनेन्दुं दूयमानमनसा स्मरन्ती प्रस्रुतस्तनी
प्रसवदिनादारभ्य सकलमङ्गलमङ्गलायि शैशवमस्य ज्ञातिगृह-
गतहृदया चाम्ब ! तात ! न पश्यसि मां परलोकप्रस्थितामेव
मतिदुःखितामिति मुहुर्मुहुःकराक्रन्दन्ती पितरौ हावत्स !
विभ्रान्तभागधेयाय न दृष्टोऽसीति ज्येष्ठं प्रेष्ठं सन्निहितमधि-
क्रोशन्ती हावत्से ! अनाथा जातेति श्वशुरकुलवर्तिनीं दुहितर-

मनुशोचन्ती निष्करुण। किमपराद्धं तवासुना जनेनेति दैवसु-
पलम्भमाना नास्ति मत्स्यमा सीमन्तिनी मन्दमागिनीति नि-
न्दन्ती बद्धविधमात्मानं सुषितास्मि नृशस । त्वयेति अकाण्डे
कृतान्तं गर्हमाणा सुक्तकण्ठी अतिचिरं प्राकृतप्रमदेव प्रारो-
दीत् ।

प्रशान्ते च मन्युवेगे सस्नेहसुत्यापयामास सुतं हस्तेन
चास्य प्ररुतस्य पक्ष्मपालिपुञ्जमाननखकिरणनिवहाहतामि-
वाधिकतरं क्षरन्तीं दृष्टिं समार्जं स्वयमपि कठोररागपरि-
पीडामानेनेव धवलिन्ना मुच्यमानोदरे क्षरदश्रूणि श्लथत्-
पर्यन्ते शुक्लश्रीकरतारकितपक्ष्मणि सूक्ष्मतराश्रुविन्दुपरि-
पाटिपतनानुबन्धविधुरे लोचने पुनः पुन रापूर्यमाणे प्रसृज्य-
वाष्पाद्र्गण्डगटहीतञ्च अवणशिखरमारोप्य शोकलम्बामल-
कलतावद्वस्त्रविलोलव्यालीव्याकुलिताञ्च सतिरश्वीं चिकुर-
सटामश्रुप्रवाहप्रेरितमार्द्रञ्च किञ्चिच्च्युतमुत्क्षिप्य हस्तेन
स्तनोत्तरीयं तरङ्गितमितरनखांशुपटलेन मग्नांशुकपटान्त-
तत्तनुताम्बलेखालाञ्छितलावण्यकुञ्जिकावर्जितराजहंसास्य-
भङ्गारकोङ्गीर्येनाम्भसा प्रक्षाल्य वदनकमलं कलमूककरधृते
धौतधवलेव वासः सकले, शुचिनि संसृज्य पाणिं सुतवदन-
विनिहितनिभतनयनयुगला चिरं स्थित्वा पुनः पुनरायतम्
निखस्योवाच वत्स ! नास्ति प्रियोनिर्गुणो वा परिरेत्यागा-
र्हो वा स्तन्येनैव सह त्वया पीतं मे हृदयम् ।

अस्मिंस्तु समये भूतप्रभुप्रसादान्तरितां त्वान्न पश्यति
मे दृष्टिः । अपि च पुत्रक पुत्रवान्तरलोकनव्यसनिनी राज्योप-

करणकरुणा नाहमस्मि लक्ष्मीक्षमा वा कुलपुत्रकलत्रमस्मिन्
 चारित्र्यधनाधर्मधवले कुले जाता जातक विस्मृतोऽसि मां स्मर-
 शतशौण्डस्य पुरुषप्रकाण्डस्य केसरिणामिव केसरिणीं गृहिणीं
 वीरजायां वीरजननञ्च माह्वी पराक्रमक्रीता कथमन्यथा कु-
 र्यात् एवंविधेन पित्रा ते भरतभागीरथेनाभागनिभेन नरेन्द्र-
 हृन्दारकेण गृहीतः पाणिः आसेवितसेवासम्भ्रान्तानन्त-
 रान्धः सीमन्तिनीसमावर्जितजाम्बूनदधनाभिषेकः शिरसा
 लब्धो मनोरथदुर्लभो महादेवीपट्टवन्धसत्कारलाभो ललाटे नि-
 पीतौ युष्मद्विधैरपत्यैरमितकलत्रवन्दित्वन्द्विभूयमानचामर-
 मरुच्चञ्चनीनांशुकधरौ पयोधरौ सपत्नीशिरःसु निहित नि-
 खिलकटककुटुम्बिनीकिरीटमाणिक्यमालाञ्चितचरणयुगलं एवं
 क्षतार्थसर्वावयवा किमपरमपेक्षते क्षीणपुण्या मर्तुमविध-
 वैव वाञ्छामि न शक्नोमि दग्धेति भर्तर्यसुभीरहितारतिरिव
 निरर्थकान् प्रलापान् कर्तुं पितुश्च पाद्भूलिरिव ते प्रथम-
 ज्ञता गमनमावेदयन्ती बद्धमता भविष्यामि शूरातुराशि-
 णीनां सुराङ्गनानां प्रत्यक्षदृष्टिदारुणदुःखदग्धतायाश्च मे किं
 घुक्ष्यति धूमध्वजः । मरणान्तु जीवितमेवास्मिन् ससये साहसं
 अतिशीतलः पतिविरहशोकादक्षयस्त्रेहेन्वनादस्मादनलः कै-
 लासकल्पे प्रवसति जीवितेश्वरे जरत्तृणकर्णिकणीयसि जी-
 विते लोभ इति क्व घटते ।

अपि च जीवन्तीं मामपि प्रतिपन्नपतिमरणावधीरणा-
 महापातकिनीं न स्पृक्ष्यन्ति पुत्रराज्यसुखानि । दुःखदग्धानाञ्च
 हृदि अमङ्गला चाप्रशस्ता च निरूपयोगा च भवति वत्स !

स्थास्तुना यशसा स्थातुमिच्छामि लोकेन वपुषा तदहमेव त्वां
तात ! प्रसादयामि न मनोरथप्रातिकूल्येन कदर्थनीयास्मि
इत्युक्त्वा पादयोरपतत् । स तु ससम्भ्रममपनीय चरणयुगल-
मवनमिततनु रुभयकरधृतवपुषमवनिगतशिरसमुन्नमय्य मा-
तरं दुर्निवारिताञ्च शुचः संवाधय्य कुलयोषिताञ्च श्रेयसीं
तामेव मन्यमानः क्रियां कृतनिश्चयाञ्च ज्ञात्वा दृशीमधोसु-
खोऽभूत् ।

अभिनन्दति स्नेहकातरापि कुलीनता देशकालानुरूपं
देव्यपि यशोवती परिष्वज्य तं समाप्राय शिरसि च निर्गत्य-
चरणाभ्यामेवान्तःपुरात् पौराक्रन्दप्रतिशब्दनिर्भराभिरुप-
रुधमानेव दिग्भिः सरस्वतीतीरं ययौ । तत्र च स्त्रीस्वभावकातरै
दृष्टिपातैः प्रविकसितरक्तपङ्कजपुञ्जैरर्चयित्वा भगवन्तं भानु-
मिव मूर्तिरैन्द्रवी चित्रभानुं प्राविशत् इतरोऽपि मातृमरण-
विह्वलीबन्धुवर्गपरिहतः पितुः पार्श्वं प्रायात् ।

अपश्यञ्च स्वल्पावशेषप्राणवृत्तं परिवर्त्तमानतारकराज-
मिवास्ताभिलषितन्तं जनयितारं अस्य शोकोद्रेकाद्विद्रुतश्च
त्याजितः पितृस्नेहेन धैर्यमाश्लिष्यास्य सकलदुर्मदमहीपाल-
मौलिमालालालितपादपद्म यावन्त स्नापा सुखचन्द्रमिव द्रवी-
भवन्तं दन्तज्योत्स्नाजालाम्बिव द्रवतामापाद्यमान मच्चिलाव-
ण्यमिव विलीयमान सुखचन्द्रसुधारसमिव स्थन्दमानमच्छाच्छ-
मश्च स्रोतसां सन्तानं महामेघमयविलीचन इव वर्षन्निरन्तर-
सुक्ताखश्विरं रुरोद । राजा तु तसुपरुध्यमानदृष्टिरपि रुदित-
शब्दाश्रुतश्रवणप्रत्यभिन्नः शनैरवादीत् पुत्र ! नाहंस्थेवं भवितुं

भवद्विधा भव्या महासत्वता हि प्रथममवलम्बनं लोकस्य पञ्चा-
 द्राजविनीतासत्वसत्ववतां चाग्रणीरसि सर्वातिशयाश्रयः
 क्व भवान् क्व वैक्लेश्यं तथा हि कुलप्रदीपस्वम सदृशन्तेलघु-
 करणमिव पुरुषसिंहोऽसीति कुपटुप्रज्ञोदृष्टितपराक्रमस्य
 निन्दैव सुलक्षणाख्यातचक्रवर्तिपदस्य पुनरुक्तमिव गृह्यतां
 इयं श्रीरिति स्वयमेव श्रिया गृहीतस्य ते विपरीतमिव
 अध्यास्यतामयं लोक इति उभयलोकविजिगीषोरपुष्कलमिव
 शशिकरनिकरनिर्मलयशःसञ्चयैकाभिनिवेशिनो निरुपयोग-
 इव स्त्रीक्रियतां राजलोकइति गुणगणालीकृतजगतावकाश-
 मिव सक्ष्यतां राज्यभारइति भुवनत्रयभारोचितस्यानुचित-
 नियोगइव प्रजाः परिरक्षन्तामिति ।

दीर्घदीर्घण्डात् गलितदिङ्मुखस्यानुवादइव परि-
 जनः परिपाल्यतामिति लोकपालोपमानस्यानुषङ्गिकमिव
 शास्त्रास्यासः कार्यइति धनुर्गुणकिण्णकलङ्ककालीकृतप्रकोष्ठस्य
 किमादिश्यते निश्चाह्यज्ञापनं जातमिति नूतनएव वयसि
 निगृहीतेन्द्रियस्य निरवकाशैव वाणी निर्विशतां नेयाः शत्रव
 इति सहजस्य तव तेजसएवायश्चिन्तैवं वदन्नेवापुनरुन्नीलनाय
 निमिमील लोचने राजकुलसिंहः ।

अत्रान्तरे पूषापि आद्युषेव तेजसा सा व्यचुज्यत ततश्च
 लज्जमानइव नरपतिजीवितापहरणजनितत्रपापरोऽधीमुखः
 समभूत् । भूगालाभावशोकशिखिनेवान्तस्तप्यमानस्ताम्रतां प्रपिदे
 मन्दं मन्दं प्रियप्रन्नार्थमिव स्थितिमावर्तमानो लौकिकी-
 भवततार दित्सुरिव जनेशाय जलमपरजलनिधिसमीपसुप-

ससर्पं सद्योदत्तजलाञ्जलिदुःखदहनदग्धमिव लोहितमयं
 करसहस्रम् । एवञ्च महानराधिपनिधनधीयमानविपुलवैराग्य-
 इव शान्तावपुषि विशति गिरिगुहागह्वरं गभस्तिमालिनि मुच्य-
 मानमहौजाश्च दुर्दिनाद्रींक्षत इवातपे रोदनाताम्रमकल-
 लोचनरुचेव लोहितायति जगति ऊष्मायमाणानेकनर-
 पतिसन्तापद्भुष्टइव नीलायमाने दीने नृपानुगमनप्रचलित-
 येव लक्ष्म्या मुच्यमानासु कमलिनीषु पतिशुचेव परिवृत्तच्छाया-
 यां श्यामायमानायां भुवि कुलपुत्रेष्विव परित्यक्तनिजकलत्रेषु
 क्षतकरुणप्रलापेषु विगतातपे जाते तेजसामधीशे गगनतल-
 वितन्यमानबहलरागपटलायां प्रेतपताकायामिव प्रवृत्तायां
 शर्वाश्रवालङ्कारकृष्णचामरिकास्त्रिव स्फुरन्तीषु दर्शनप्रति-
 कृत्तासु तिमिरलेखास्वसितागुरुकालकाष्ठायां चितायामिव
 रजन्यां दन्तपत्रप्रसाधितकर्णिकासु केसरमालाकल्पितमा-
 लास्वनुमर्तुमिव उद्यतासु प्रहस्तमुखीषु कुसुदलक्ष्मीष्विव-
 तरं स्त्रिदशविमानकिङ्किणीरणितइव श्रूयमाणे शाखिशि-
 खरनिलीयमानशङ्कुनिकलकलकूजिने नाकपथप्रस्थिते प्रस्थि-
 तपार्थिवप्रत्युद्गतपुरुङ्गतातपत्रइव च पूर्वस्यान्दिशि दृश्यमाने
 चन्द्रमसि नरेन्द्रैः स्वयं समर्पितस्कन्धैर्गृहीत्वा शवशिविकां
 सामन्तैः पौरैश्च पुरोहितपुरःसरैः सरितं सरस्वतीं नीत्वा
 नरपतिः समुपचितया चिता ऊताशनसंस्क्रियया यशःशेषताम-
 नीयत ।

देवो हर्षश्च पुञ्जीभूतेन सकलेनैव जीवलोकेन कुल-
 सन्धेनाशेषेण शोकमूकेन परिजनेन च परिवृतोऽन्तर्व-

तिना पितृशोकानलतप्तेन स्नेहद्रवेण वहिरिव सिच्यमानो
 निर्व्यवधानायान्धरण्यामुपविष्टएव निशीथिनीन्धैमरथीं भी-
 मामखिलां स राजोज्ज्वार । अभवच्चास्य चेतसि ताते दूरी-
 भूते संप्रत्येवायं खलु अनाथीभूतो जीवलोकः लोकस्य
 पथ्यानो मग्नाः मनोरथानाङ्घ्रिणीभूतानि हृदयस्थानानि स्थ-
 गितान्यानन्दस्य द्वाराणि सुप्ता सत्यवादिता यात्रा विलीना
 बद्धशालिता प्रलीना प्रियालापिताः प्रेषिताः पुरुषकारविका-
 राः समाप्ता स्मरशौण्डता प्रसृष्टा परगुणप्रीतिः विश्रान्ता
 विश्वासभूमयः अपगता वदान्यतां अपयातान्यपदानानि निरु-
 पयोगाणि शास्त्राणि निरवलम्बना विक्रमैकरसता कथावशेषा
 विशेषज्ञता । ददातु जनो जलाञ्जलि मौर्जित्याय प्रपद्यतां
 प्रव्रज्यतां प्रजापालनता बध्नातु वा मनुष्यता वैधव्यवेणीं
 समाश्रयतु राज्यश्रीराश्रमपदं परिधत्तां धवले वाससी वसु-
 मती वदतु वल्कले मनस्विता तपस्यतु तपोवने तेजस्विता
 प्रावृणीतु चीवरेण वीरता गम्यतां पुनस्तस्य कृते कृतज्ञतया
 क्व पुनः प्राप्स्यति ताड्यात् महापुरुषनिर्माणपरमाणून्
 परमेष्ठी । शून्यसंघता दिशो गुणानां जगज्जातमन्धकारं
 धर्मस्य निष्फलमधुना जन्म शास्त्रोपजीविनां तातेन विना
 कुतस्तादृश्यो दिवसं समारम्भकलहकथाकण्टकितसुभटकपोल-
 भित्तयः शूरगोष्ठः ।

अपि नाम स्वप्नेऽपि दृश्येत दीर्घरक्तनयनं पुनस्त-
 न्मुखसरोजं जन्मान्तरेऽपि पुनः परिष्वज्येत तल्लीहस्वङ्गा-
 ब्यधिकगरिमगर्भं भुजयुगलं लोकान्तरेऽपि पुनः ! पुनेत्या

लपितं श्रूयते उद्गीरन्ती मध्यमानसागररवोद्गारगम्भीरा भारती
 एतानि चान्यानि चिन्तयतएवास्य कथमपि सा क्षपा क्षयमि
 याय । ततः शुचैव सुत्कण्ठभारटत्सु चक्रवाककुलेषु गृहगिरि-
 तरुशिखरेभ्यः पातयत्स्नात्मानं मन्दिरमयूरेषु परित्तक्त-
 निजावासेषु वनाय प्रस्थितेषु पत्ररथकुलेषु सद्यस्तनुभूते तास्य-
 त्ति तमसि मन्दीभूतविषयस्नेहेष्वभिलषत्सु प्रदीपेषु स्फुरद-
 रुणावल्कलप्रावृतवपुषि प्रव्रज्यामिव प्रतिपन्ने नभसि प्रभात-
 समयेन समुञ्जीयमानासु पार्थिवास्थिकर्णिकास्त्रिव कलविङ्कक-
 न्धराधूसरासु तारकासु भूभृद्वातुगर्भकुम्भधारिषु विविधर-
 सेषु तीर्थाभिमुखेषु प्रस्थितेषु वनकरिकुलेषु शरावे शुचि-
 सिक्थपटजपाण्डरे पिण्डइवापरपयोनिधितटपुलिनपरि-
 सरे पात्यमाने शशिनि क्रमेण चन्द्रोपचितानलधूमविसरधू-
 सरीकृते तेजस्विनरपतिशोकपावद्गदाहकिणकलङ्ककाली-
 क्ततचेतसीव प्रीषितस्वरान्तःपुरपुरन्त्रीमुखचन्द्रशोभादर्शनो-
 देगविश्राणप्रपुष्ठीव प्रथमास्तमितरोहिणीरणरणकविमनसीव
 चास्तमुपगते रजनिकरे राजनीव दिवमारूढे सवितरि परि-
 वृत्ते राज्यइव रजनीप्रबन्धे प्रबुद्धराजहसमण्डलइव प्रबुध्य-
 मानः पङ्कजाकरइव चचाल स्नानाय देवो हर्षः ।

ततश्च नूपुरविराममूकमन्दमन्दिरहसेषु शोकाकुलकतिपय-
 कञ्चुकिमात्रावशेषेषु शुद्धान्तेषु पतितयूथपइव वनकरीयूथे
 कक्षान्तरवर्तिनि पितृपरिजने विषादिनि निरुदन्धिषादिनि
 स्तम्भनिषखे निष्पन्दमन्दे राजकुञ्जरे मन्दुरापालात्रान्त व्यथिते
 चाजिरभाजि राजवाजिनि विश्रान्तजयशब्दकलकले शून्ये च

महास्थानमण्डपे दह्यमानदृष्टिर्निर्जगाम राजकुलात् । अगाञ्च
सरस्वतीतीरमेव तस्याञ्च स्नात्वा पितोर्दंदावुदकं अपस्नात-
श्चानिपीडितमौलिरेव परिधाय उद्गमनीये दुकूले निश्चामरो
निरातपत्रो निरुत्सारणः समुपनीतेऽपि सप्तौ चरणाभ्यामेव
नासाग्रप्रसक्तेन रक्ततामरसताम्नेण चक्षुषा हृदयावस्थितस्य
पितुर्दाहशङ्कया शोकाग्निमिवोद्गिरन् ताम्बूलस्यापि सरिदम्बु-
प्रक्षालितस्य कल्पतरुकिसलयकोमलस्य स्वभावपाटलस्याधर-
पल्लवस्य प्रभयानुविद्धान् सरसरुधिरकवज्ञानिव हृदयाभिघाता-
दुःप्रमन्त्रुणजिघ्र्वासान् पुनर्जवनमेव जगाम ।

राजवल्लभास्तु मृत्याः सुहृदः सचिवाश्च तस्मिन्नेवाहनि
निर्गम्य त्यक्त्वा त्रिप्रपुत्रदारकान् उद्वाघ्रैर्बन्धुभिर्धार्यमाणा
अपि बज्रनृपगुणगणोद्भृतहृदयाः केचिदात्मानं भृगुषु
वभञ्जुः केचित्तीर्थेषु तस्युः केचिदनशनैरास्तीर्णदृश्याः
कथन्मदसः शुचमशमयन् । केचित् शलभादिव वैश्वानर
शोकावेशविवशा विविशुः केचिद्दारुणदुःखदहनदह्यमान-
विग्रहागृहीतपादन्तुषारशिखरिणं शरणासुपययुः केचिद्वि-
न्ध्योपत्यकासु वनकरिकुलश्रीकरसारसिच्यमानतनवः पल्ल-
वशयनशायिनः सन्तापमशमयन् । केचित् सन्निहितानपि
विषयानुत्सृज्य सेवाविमुखा बभूवुः केचिदाच्छोटितचूडा-
मण्डिषु शिरःसु शरणीकृतधूर्जटयो जटा जघटिरे अपरे
परिपाटलप्रलम्बचीवराम्बरसम्बीताः स्वास्यनुरागमुज्वली चक्रुः ।
अन्ये तपोवनहरिणजिह्वालतोल्लिह्यमानमूर्तयोरान्याङ्गरा-
गानक्षयन् । अपरे पुनः पाणिपल्लवप्रसृष्टैराताम्बुरागा-

नयनपुटैः कमण्डलुभिश्च वारि वहन्ती महीमण्डलं मुण्डा
विचेरुः ।

देवमपि हर्षं तदवस्थं पितृशोकविह्वलीकृतं श्रियं प्राप
इति महीं महापातकमिति राज्यं रोग इति भोगान् भुजङ्ग
इति निलयन्निरयइति बन्धून् बन्धनमिति जीवितं यशइति
देहं द्रोहइति कल्पलताकलङ्क इति आयुरपुण्यफलमित्या-
हारं विषमिति चन्दनन्दहन इति कालं ककच इति हृद-
यस्फुटमभ्युदयमानमिति मन्यमानं सर्वासु क्रियासु विमुखं
पितृपितामहपरिगृहीताश्विरन्तनाः कुलपुत्राः वंशक्रमाहित-
गौरवाश्च ग्राह्यगिरो गुरवः श्रुतिस्मृतीतिहासविद्यारदाश्च
महासुनयः संसारासारताकथनकुशलाञ्जलशीलाश्च ब्रह्मवा-
दिनः शोकापनयननिपुणाश्च पौराणिकाः पर्यवारयन् ।
अस्वतन्त्रीकृतश्च तैर्मनसापि नालस्वत शोकानुप्रवणश्चरितु-
मनुनीयमानश्च कथं कथमपि आहारादिक्रियास्वाभिमुख्यम-
भजत आढगतहृदयैश्चाचिन्तयत् अपि नाम तातस्य महा-
प्रलयसदृशमिदमुपलभ्यार्योबाध्यजलस्नातो न गृह्णीयाद्वल्कले-
नाश्रयोद्वा राजर्षिराश्रमपदं न विशेद्वा राजसिंहो गि-
रिगुहां अश्रुसलिलनिर्भरनयननलिनयुगलो वा न पश्येद-
नाथां पृथिवीं प्रथमव्यसनविह्वलोऽस्त्रि चरेदात्मानं पुरुषो-
त्तमः अनित्यतया जनितवैराग्यो न निराकुर्व्यात् उप-
सर्पन्तीं राजलक्ष्मीं दारुणदुःखदहनज्वलितदेहोवा न प्रति-
पद्येताभिषेकं दूहागतो वा राजभिरभिधीयमानो न पराची-
नमाचरेत् । अतिपितृपक्षपाती खल्वार्यः सर्वदा तात ! ज्ञाधा-

मभिधत्ते तात ! हर्ष ! न कस्यचिद्भूत् भविष्यति वा पुनः
 काञ्चनतलतरुप्रांशुकार्यप्रमाणमिदं इदञ्च दिवसकरप्रीत्या
 दिवसमुन्मुखं विकसितमुखकमलमेतौ वज्रस्तम्भभासुरौ
 भुजाविते चापहसितमदालसहलधरविभ्रमा विलासाः कोऽन्यो-
 ऽमानि विक्रान्तो वदान्योवेति एतानि चान्यानि चिन्तयन्
 दर्शनोत्सुकहृदयो भ्रातुरागमनमुदीक्षमाणः कथं कथमप्य-
 तिष्ठदिति ।

इति श्रीहर्षचरिते पञ्चमोच्छ्वासः ।

अथ षष्ठोच्छ्वासः ।

उच्चित्योच्चित्य भुवि प्रहितनिगूढासप्तदूतीनाम् ।
विजिगीषु रिव क्षतान्तः शूराणां संग्रहं कुरुते ॥
विस्त्रम्भघातदोषः स्वयंबधाय खलस्य चिरकोपकरः ।
वनतरुभङ्गध्वनिरिव भूभरिनिद्रातस्करः करिणः ॥

अथ प्रथमप्रेतपिण्डभुजि भुक्ते द्विजन्मनि गतेषु हेजनी-
येष्वशीचदिवसेषु चक्षुर्दाहदायिनि दीयमाने द्विजेभ्यः शय-
नासनचामरातपत्रादिके भूपतिनिकटोपकरणकलापे नीतेषु
तीर्थस्थानानि हृदयैर्वीरकीकसेषु कल्पिते शोकशल्ये
सुधानिचये चिताचैत्यचिह्ने अवनीनाथविसर्जिते महार्जितरा-
जकुञ्जरे क्रमेण च मन्देष्वक्रन्देषु विरलीभवत्सु विलापेषु
विभ्रास्यत्यश्रुणि शिथिलीभवत्सु श्वसितेष्वविस्पष्टेष्वकष्ट-
शब्देषूत्सार्यमाणासु व्यसनशब्दास्त्रपदेशश्रवणक्षमेषु श्रोत्र-
पथेष्वसुरागरोधनयोग्येषु हृदयेषु विरलताङ्गतेषु वृषगुण-
ग्रहणेषु प्रदेशवर्तितामाश्रयति शोककृतेषु कविरुदितेषु जात-
स्वप्नावशेषदर्शने हृदयावशेषावस्थानि चित्रावशेषाकृतौ का-
व्यावशेषनान्नि नरनाथे देवीहर्षः कदाचिदुत्सृष्टव्यापारेण
पुञ्जीभूतवृद्धबन्धुवर्गाग्रेसरेणानवरतमूकमुखेन महाजनेना-
त्मानं अकाले परिवेष्टमान मद्राक्षीत् ।

दृष्ट्वा चाकरोन्मनसि किमन्यदार्यमागतमावेदयत्यथ
मगृहीतशोकाकृतो लोकस्याकार इति वेपमानहृदयश्च पप्रच्छ
प्रविशन्तमधिकतरमन्यतमम् अङ्ग ! कथय किमार्यः प्राप्त
इति स मन्दमब्रवीत् देव ! यथाविशति हारीति श्रुत्वा च
सौदर्यस्नेहनिहितनिरतिशयमन्युष्टूकृतमनाः कथमपि न
ववाम बाष्पवारि प्रवाहोत्पीडेन सह जीवितं अनन्त-
रञ्च द्वारपालमुक्तेन प्रथमप्रविष्टेन शैशवएवाग्राहि गुणव-
त्पताकेव भवता तातस्य चित्तवृत्तिः यतो भवन्तमेवस्विधं
विधेयं विधिविधानोपनीतनैर्घृण्यमिदं किमपि विगणयति
मे हृदयं नावलम्बनीया बालभावसुलभा प्रेमविलोमभा-
वता वैधेय इव माकृथाः प्रत्यूहमभिहितेऽस्मिन् शृणु न
खलु न जानासि लोकवृत्तं लोकत्रयत्रातरि मान्वातरि
कृतं पुरुकुल्मेन भ्रूलतादिष्टाष्टादशद्वीपे दिलीपे वा रघुणा
महासुरसमरमध्यमध्यासितत्रिदशरथे दशरथे वा रामेण गोष्प-
दीकृतचतुरदन्वन्तं दुष्यन्तं वा भरतेन तिष्ठन्तु तावदेते ता-
तेन च शतसमाधिकाध्वरधूमधूसरितस्वयशसि सुगृहीतनान्नि
तत्रभवति परेतताङ्गतवति तव पितरि किन्नाकारि
राज्यम् ।

यच्च शोकः समभिभवति तच्च कापुरुषमाचक्षते शास्त्रविदः
स्त्रियो हि विषयः श्रुचां तथापि किं करोमि स्वभावस्य सेयं
कापुरुषता स्त्रैणं वा यदेवमास्वाद्य पितृशोकञ्जतभुजो जातो-
ऽस्मि मम हि भूयति पर्यस्त्रैर्निरवशेषतः प्रस्त्रवणानीव सूतानि
श्रुतानि अस्तमिते महति तेजसि अन्धकारीभूतदशाश्च इव
भ्रष्टप्रज्ञो लोकः प्रज्वलितं हृदयमात्मदाहभीतइव स्वप्नेऽपि

नोपसर्पति विवेकः बलीयसा सन्तापेन जातुषमिव विलीन-
मखिलं धैर्यं पदे पदे उपहतैव हरिणी मुह्यति मे मतिः
पुरुषहेषिणीव दूरतएव भ्रमन्ती परिहरन्ती स्मृतिः वार्धुषिक-
प्रयुक्तानीव प्रतिदिवसं वर्द्धन्ते दुःखानि शोकानलधूमसम्भार-
सम्भूतान्मोघरभरितमिव वर्षति नयनवारिधारात्रिसरं शरीरं
सर्वपञ्चजनः पञ्चतासु परतः प्रयातीति विततमिदं लपति
चपलो लोकः तातो मे ऊताशनतामेव केवलमापन्नः येनैवमयं
मां दहति एव मयं सांपरायिकमिव हृदयमवष्टभ्य व्युत्थितः
शोकोदुर्निवारो बान्धव इव वारिराशिं पविरिव पर्वतं क्षय-
इव क्षपाकरं राड्डरिव रविं दहति क्षयति तनूकरोति
कबलयति च मां न शक्नोति मे हृदयं तादृशस्य सुमेरुकल्पस्य
पुरुषकल्पस्य विनिपातमश्रुभिरेव कैवलैरतिवाहयितुं राज्ये
विषयइव चकोरस्य विरक्तं मे चक्षुः बद्धस्यतर्कपटञ्जतावकुण्ड-
नां जङ्गमाङ्गनामिव वंशबाह्यां नार्थ्यां श्रियं निराकर्तुमभिल-
षति मे मनः क्षणमपि निर्जले कूपे कुलीरइव देशे न पार-
यामि स्थातुं सोऽहमिच्छामि मनसि वाससीव सुलग्नं स्नेह-
मलममलैः शिखरि शिखरि प्रस्रवणस्वच्छस्त्रोतोभिः क्षालयितु-
माश्रयितुमाश्रमपदे यतस्वमन्तरितयौवनसुखामनभिमतामपि
जरामिव पूरोराज्ञयां गृहाण्येमां राज्यचिन्तां त्यक्तसकलबाल-
क्रीडेन हरिणेव दीयतासुरोलक्ष्मै परित्यक्तं मया शस्त्रमिति
अभिधाय खड्गग्राहिणी हस्तादादाय निजनिस्त्रिंशसुत्ससर्ज
धरण्याम् ।

अथ तच्छ्रुत्वा निश्चितशिखरेण शूलेनेव ताडितः
प्रविदीर्णहृदयो देवो हर्षो समचिन्तयत् किं नु खलु माम-

न्तरेणार्यः केनचिदसहिष्णुना किञ्चिद्ग्राहितः कुपितः स्यात्
 उतानया दिशा परीक्षितुकामी मां उत शोकजश्चेतःसाक्षेपः
 स्यात् आहोस्विदार्य एवायं न भवति किं वार्येणान्यदेवाभि-
 हितमन्यदेवायावि मे शोकशून्येन अवरोन्द्रियेण आर्यस्या-
 न्यदेववीक्षितमन्यदेवापतितं सुखे अथवा सकल वंशविना-
 शाशनिपातो विधेरयं अथवा निखिलपुण्यक्षयोपक्षेपः कर्म-
 णां अननुकूलसमग्रग्रहचक्रवालविलसितं वा येनैवार्यं यः काश्चि-
 दिव यत्किञ्चन कारिणमिव मां पूर्वप्रभृतिवंशभङ्गृतमिवात-
 तायिनमिवानात्मानुजातङ्गत्तमिवाहृदोषमपि औत्रियमिव
 सुरापाने सङ्गृत्यमिव स्वामिद्रोहसज्जनमिव नीचोपसर्पणे
 सुकलत्रमिव व्यभिचारे मामतिदुष्करे कर्मणि समादिष्टवात् ।

अथवा तदेतत्तावदनुरूपं यच्छौर्योन्मादमदिरोन्मत्तस-
 मस्तसामन्तमण्डलसमुद्रमथनमन्दरे पितरि प्रमिते तपोवनं
 वा गम्यते वल्कलानि वा गृह्यन्ते तपांसि वा तप्यन्ते
 यन्तु मयि राजाज्ञा दग्धेऽपि दाहकारिणि धन्वनीवाङ्गार-
 वृष्टिस्वसहस्रमार्यस्य यद्यपि रिपुरनभिमानोद्विजातिरनेषणो
 सुनिररोषणः कपिरचलः कविरमत्सरो वणिगतस्करः प्रियजा-
 निरकुहकः साधुरदरिद्रोद्रविणवानखिलः कीनाशोऽनक्षिगतो
 ऋग्युरहिंस्रः पराशरी ब्रह्मण्यशेवकः सुखी कितवः कृतज्ञः
 परिव्राडबुभुक्षुः शठः प्रियवागमात्यः सत्यवादी राजसूनुः
 अर्द्धर्वनीतश्च जगति दुर्लभः तथापि ममार्य एवार्यः को हि
 नाम तद्विधे पतिते राजकुञ्जरे जनयितरीदृशे च विफली-
 कृतशिलास्थम्भाभभुजि भूभुजि भ्रातरि त्यक्तराज्ये ज्यायांसि
 तपोवनं गच्छति सकललोकात्रोजनजलपाताम्नावितं सङ्गोलक

वसुधाभिधानं मदखेलनिखिलसुखविकारलङ्घना स्यातनीचा-
 चाराच्च श्रीसंज्ञकां सुभटकुटुम्बकर्मकरकुम्भदासीञ्चण्डालो-
 ऽपि क्रामयते कथमिव सम्भावितमत्यन्तमनुचितमार्येण किमु-
 पलक्षितं मय्यनवदातं कर्म किं वास्य चेतस इत्थं च्युतः सौ-
 मित्रिः विस्मृता वा वृकोदरप्रभृतयः अनपेक्षितभजना स्वार्थैक-
 निष्पादननिष्ठुरा चेत्यमार्यस्येदृशी प्रभविष्णुता अपि च आर्ये
 तपोवनं गते जिजीविषुः कौनाम मर्हो मनसापि ध्यायेत् ।

कुशशिखरखरनखरप्रैचयचटुलपेटपाटितमत्तमातङ्गमदच्छ-
 टाच्छुरितकेसरसटाभारभासुरसुखे केसरिणीव वनविहाराय
 निर्गते निवासगिरिगुहान्तःपातिपृष्ठतः प्रतापसहाया हि
 सत्ववन्तः कञ्चपलां राजलङ्गीं प्रत्यनुरोधोऽयमार्यस्य इय-
 मपि वनतरुचिरचीवरान्तरितकुचा कुसुम्भसमित्पलाशपू-
 लिकां वहन्ती तत्रैव तपोवने वनसृगीव नीयते जरां जाल्सी-
 किं वा ममानेन वृथाबद्धधा विकल्पितेन तृणीभिवैनमार्यं मनुग-
 च्छामि गुरुवचनातिक्रामकृतं च किल्लिघन्तपोवने तपएवापा-
 स्यतीति अवधार्य मनसा प्रथमं गतस्तपोवनं सुष्णीमेवा धोसु-
 खोऽतिष्ठत् ।

अत्रान्तरे पूर्वोद्दिष्टेनैव वस्त्रकर्मान्तिकेन ससुपस्था-
 पितेषु वस्त्रलेषु निर्दयकरतलताडनभियेव ग्लपितहृदये
 रटति स्त्रैषो मातर मब्रह्मण्यमित्यूर्द्ध्वदोष्णि विरुतवति विजने
 पादप्रणतिपरे पूत्कुर्यति पौरहन्दे विद्राति विद्रुतचेतसि चिर-
 न्तने परिजने परिजनावल्लम्बिते वैपमानवद्युषि पर्याकुलशाम-
 सि शोकगदगदवचसि गलितनयनपयसि विद्यति वर्षीयसि-
 वन्धुवर्गे निराशेषु नखलिखितमणिकुट्टिमेष्वधोसु खेषु निश्च-

सत्सु, सामन्तेषु सवालहृद्वासु तपोवनाय प्रस्थितासु प्रजासु
सहसैव प्रदिश्य शोकविल्लव, प्रक्षरितनयनयुगलोरारज्यश्रियः
परिचारकसम्बादकीनाम प्रज्ञाततमीविसुक्ताक्रन्दः सदस्यात्मान
सपातयत् ।

अथ सम्भ्रान्तो भ्रात्रा सह स्वयमेव राज्यवर्द्धनस्तं पर्यष्ट-
च्छत् भद्र । भयं किमस्त्रद्यसनविवर्धनबन्धुधृतिरवनिपतिमरणा-
सु द्रितमतिधृतिकरमपरमधिकतर मितः ससुपनयति विधि
रिति स कथं कथमप्यकथयत् देव ! पिशाचानामिव नीचा-
त्मनां त्वरितानि च्छिद्रप्रहाराणि प्रायशो भवन्ति यतो-
ऽन्यस्मिन्नेवाहन्युपरतइत्यभूद्वार्ता तस्मिन्नेव देवो ग्रहवर्मा दुरा-
त्मना तालवराजेन जीवलीकमात्मनः सुकृतन सह त्याजितभट्टे-
दारिकापि राज्यश्रीः कालायसनिगडचुम्बितचरणा चौराङ्गनेव
सयता कन्याकुञ्जे कारायान्निक्षिप्ता किवदन्ती च यथा किल-
नायकं साधनं जिष्टवुः सुदुर्मतिरेनामेव भुवमागमिष्यतीति
विज्ञापिते प्रभुः प्रभवतीति तं च तादृशमनुत्प्रेक्षितमसम्भावनीय-
माकस्मिकं परमाकर्ण्यश्रुतपूर्वत्वात् परिभवस्य परिभवा-
सहिष्णुतया स्वभावस्य वीरक्षेत्रसम्भवा जन्मनः कृपाभूमि
तया स्वसुः सोदर्यस्नेहाच्च स तादृशो बद्धकुलोऽप्यन्तर्गुरुरेक-
पदएवास्य न नाशोकावेर्गो विवेश च सहसा केसरीव गिरि-
गुहां गच्छं गभीरं हृदयम् ।

भयङ्करः कोप्रावेगकेशिस्तूदनशङ्काकुलकालीयभङ्गरा
भ्रूभङ्गतरङ्गिणी श्यामायमाना यमस्वसेव प्रथीयसी लला-
टपट्टैः भूषणभ्रूकुटीरभिद्युतदर्पात् पराष्टमन्त्रखकिरणसलिल-
निर्जरैः समरसम्भारसम्भापणाभिषेकमिव चकार दिङ्नाग-

कुम्भकूटविकटस्य वाङ्गशिखरस्य दक्षिणस्य वामपाणिपल्लव-
 युगलस्वेदसलिलपूरितोदरोनिकुलमालवकुलनायगृहीतकेश
 इव निर्मर्यादश्रीकचग्रहोत्करणैव च कम्पमानः पुनरपि
 समुत्सर्प च भीषणं कृपाणं पाणिरितरशस्त्रग्रहण-
 मुद्रितराजलक्ष्मीक्रियमाणदृष्टिवृद्धिविधुतसिन्धुरधूलिरिव क-
 पिलः कपोलयोरदृश्यत रोषरागः समासन्नसकलमहीपाल-
 चूडामणिमणिजाताहङ्कारइव समारुरोह वाममूर्द्ध-
 ण्डमुत्तानितोदक्षिणशरणाः निष्ठुरन्तप्रकषणनिष्ठुरधूमले-
 खोनिर्वीरोर्वीकरणाय विमुक्तशिखइव विलिलेख मणिकुट्टि-
 ममितरः पादपद्मदर्पस्फुरितसरसवयोञ्जलितशोणितच्छटाव-
 शेनकैः शोकविषं प्रषेक्तुं बोधयन्निव पराकमनुजमवादीत्
 आयुष्मन्निदं राजकुलममीबान्धवाः परिजनोऽयं भूपतिभुजा-
 परिषपरिपालिताश्च ताः प्रजाः गतोऽहमद्यैव मालवकुलमहा-
 प्रलयायेदं वै तावद्वल्कलग्रहणमिदमेव तपःशोकोपायश्च यं यद-
 यमत्यन्ताविनीतारिनिग्रहः सोऽयं कुरङ्गैः कचग्रहः केशरिणा-
 भेकैः करभातः कालसर्पस्य घेनुवत्सकैर्वेन्द्रीकचग्रहोव्याघ्रस्याल-
 गङ्गैर्गलात्त्रेपोगरुडस्य दारुभिर्दाह्यादेशोदाहनस्य तिमिरैस्ति-
 रस्कारोरवेर्यौ मालवैः परिभवः पुष्पभूतवंशस्य अन्तरितस्तातो
 महीयसा सुक्ता तिष्ठन्तु राजानः किरणश्च त्वयैव सार्द्धं अय-
 मेकोभण्डिन्ययुतमात्रेण तुरङ्गभाणामनुयातु मामित्यभिधाय
 चानन्तरमेव प्रयाणपटहमादिदेश ।

तच्च तथादिशन्तमाकलयथ यामि जामातृवक्त्रान्तप्रको-
 पयानद्रूयमाने मनसि निवर्तनादेशप्ररूढप्रणयार्पितवाप्य इव
 प्रोवाच देवोर्द्धः किमिव हि दोषजातमार्य ! पश्यति मया-

प्यनुगम्यमानो यदि बालइति नितराद्नपरित्याज्योऽस्मि रक्ष-
णीयइति भवद्भुजपरं रक्षतात्तात अशक्तइति अपरीक्षि-
तोऽस्मि सम्बर्धनीयइति वियोगस्तातं करिष्यति अक्लेशसहइति
स्त्रीपक्षे निक्षिप्तोऽस्मि सुखमनुभवत्विति त्वयैव तत्प्रयाति महा-
नध्वनि क्लेशइति विरहाग्निरविषह्यतरः कलत्रं रक्षत्विति श्री
स्ते निस्त्रिशे वसति पृष्ठतः शून्यमिति तिष्ठत्येवते प्रतापः राज-
कमलाधिष्ठितमिति तत्सुबद्धप्रास्य तत्रोत्तप्तसुवर्णकाग्निभिर-
तिव्यायामादुत्कठिनकायबधैः करकलितश्रीमद्रामकविवज्र-
सरोजातं नानारसान्वितं कवित्वरसमधुनिकरं श्रीमद्राम-
कल्पतरुं भजध्वं तिष्ठत्यसावनुदिनं सहजेन्द्रपार्श्वदातेति
रोहणगिरिः प्रथितोऽपि लोके त्वासात् प्रसादमये कठिनो
बभूव ।

त्वं चापि संप्रति नम च विशेषदाता प्रीत्यभ्युत्तये साहजीन्द्र-
दृढगात्रमनोविकारशून्यश्च संसदि पराभियुगेषु दानं चाहुः सा
त्वमहह इति व्यतिरिक्तमेव माङ्गणयसि प्रलघुपरिकरः प्रया-
मीति पादरजसि कोऽतिहारः द्वयोर्गमनमसांप्रतमिति मामनु-
गृहाण गमनाच्चया कातरोश्चात्स्नेहइति सहशोदोषः काचेद-
मात्रहारता भुजस्येति यदेकाकी क्षीरोद फेनपटलपाण्डुरमन्त-
मयमिव यशोयियासतीव अवञ्चितपूर्वोऽस्मि प्रसादितः तत्प्रसी-
दत्वार्यो नयतु मामपीति एवमभिधाय क्षितितलविनिहताञ्जलिः
पादयोरपतत् तमुत्थाप्य पुनरग्रजोजगाद तात ! किमेव
मतिमहारम्भपरिग्रहणपरिमाण्य भारोप्यते बलादतिलपिता-
न्यभितः हरिणार्धमतिह्वेपणः सिंहसम्बादसंनाहः त्वणमुपरि
कवचयन्त्याशुशुक्लणयः अपि च ।

तवाष्टादशहीपेषु अदृश्यगलमालिनी मेदिन्या सतएव विक्र-
मस्य विषयः न हि कुलशैलनिवहवाहिनो वायवः सस्यन्ति तर-
ले कुलराशौ सुमेरुवप्रपरिणतिप्रगल्भवाददिक्रिणः परिण
मन्त्यगीयसि वल्लीके ग्रहीष्यसि सकलपृथ्वीपतिप्रलयोत्पा-
तमहाधूमकेतुर्मान्धातेव चारुचामीकरपत्रलतालङ्कारं कायं
ककुभां विजयायातुरायामस्यां विपक्षक्षपणक्षुभितायां क्षस्य-
तामयमेकार्कनः कोपबलएक स्तिष्ठतु भवानित्यभिधाय तस्मि-
न्नेवावसरे निर्जगाम जगाम च ह्यमित्रम् ।

अथ तथागते भ्रातर्युपरते च पितरि प्रीषितायाञ्च मातरि
सयतायाञ्च स्वसरि यूथभ्रष्ट इव वनकरी देवो हर्षः कथं कथ-
मपि एकाकी कालमनैषीत् अतिक्रान्तेषु वज्रेषु वासरेषु
कदाचित्तथैव भ्रातृगमनदुःखासिकताञ्च देवो हर्षः सुतराम-
नित्यताभावनया दूयमानमानसः क्षीणभूयिष्ठायां क्षपायां
कथमपि निद्रामलभत स्वप्ने चाभ्रंलिहं लोहस्तम्भं भज्यमान-
मपश्यत् उत्कम्पमानहृदयः प्रत्यबुध्यत अतर्कयञ्च किन्तु खलु
मामेव ममी सन्तत न बध्नन्ति दुःस्वप्नाः स्फुरन्ति च दिवानिशं
कल्याणाख्यानविचक्षणमदक्षिणमक्षि मे दारुणाश्चाशुदुःख-
पक्षमाचक्षाणाः क्षणमपि न शस्यन्ति पुनरुत्पताताः प्रत्यहं
राज्जरविकलकायबन्ध इव कबन्धवति द्रुमबिम्बे विभाव्यते
तपकरणकालकवलितानीव धूसरितसमग्रग्रहानुङ्गिरन्ति
धूमोङ्गारान् सप्तर्षयो दिने दिने दारुणदाहभस्मकरण-
निकरा इव निर्वाणरीजसो निपतन्ति नभस्यलात्तारागणाः
तारापातशुचेव निष्प्रभः शशी निशि निशि ततस्ततः प्रच्वलन्ती-
भिरुल्काभिरुद्ग्रहग्रहयुद्धमिव वियति विलोकयन्ती विलीलता-

रकाः ककुभः राजसंक्रान्तिस्त्वकाः सञ्चारयन्तीव कापि व-
हन् बद्धलरजःपटलकलिलशर्कराशकलशाकीरिभारतोमह्यौ
न खलु कुशज्जमिव पश्यामि लग्नस्यास्त्रहंशेकरिण इव करे
वाणीरं कोमलमपि कवलयतः कृतान्तस्य परिपत्र्य सर्वथा
स्वस्ति भवत्वार्यायेति चिन्तयित्वान्तर्भिन्नं भ्रातृस्नेहकातरं
द्रवतीव हृदयं कथं कथमपि संस्तभ्योत्याय यथाक्रियमाणं
क्रियाकलापमकरोत् ।

आस्थानगतञ्च सहसा प्रविशन्त मनुप्रविशता विष-
स्रवदनेन लोकेनानुगम्यमानं असह्यदुःखोष्णश्वासधूमरक्ततन्तु-
नेव मलिनेन पटेन प्रावृतवपुषञ्जीवितधाराविलज्जएवावनत-
सुखन्नासावंशस्याग्रे ग्रथितदृष्टिं दुःखदूरप्ररूढरोम्णा मूकेनापि
मुखेन स्वामिथ्यसनमविच्छिन्नैरश्रुभिर्विज्ञापयन्तं कुन्तलनामानं
वृहदश्ववारं राज्यवर्धनस्य प्रसादभूमिं प्रज्ञाततमं ददर्श । दृष्ट्वा
च जातशङ्कश्चक्षुषि सलिलेन मुखशशिनि श्वसनेन हृदये कृता-
शनेनोत्सङ्गे भुवा दारुणप्रियश्रवणसमये सममिव सर्वेष्वङ्गेषु
अगृह्यत लोकपालैः तस्माच्च हेलानिर्जितमालवानीकमपि गौ-
डाधिपेन मिथ्योपचारोपचितविश्वासमुक्तशस्त्रमेकाकिनं
स्वभवनएव भ्रातरं व्यापादितं श्रुत्वा च महातेजस्वी
प्रचण्डकोपपावकप्रसरपरिपीयमानशोकावेगः सहसैव ज्ज्वाल ।
ततश्चामर्षविधूतविशीर्यमाणा शिखामणिसकलमङ्गारतामिव
गतं रोषाग्निमुद्बहन्ननवरतस्फुरितेन पिवन्निव सर्वतेजस्विना-
मायुभीरोषनिर्भुग्नेन दशनच्छदेन लोहितायमानलोचनालीक-
लेपैर्दिग्दाहानिव दर्शयन् रोषाग्निनाप्यसह्यसहजशौर्योष्णया-
दह्यमान इव वितन्यमानस्वेदसलिलशीकरदुर्दिनैः स्वावय-

वैरप्यदृष्टपूर्वकोपभीतैरिव कम्पमानैरुपेतो हरइव कृतभैरवा-
कारो हरिरिव प्रकटितनरसिंहरूपः सूर्यकान्त इव परतेजः-
प्रसरदर्शनज्वलितः क्षयदिवसइयोदितद्वादशदिनकरदुर्नि-
रीचमूर्तिरुत्पातमारुत इव सकलभूभृत्कम्पकारी विन्ध्य इव
विवर्धमानविग्रहोत्सेधो महाशीविष इव दुर्नरेन्द्राभिभवरो-
षितः पारिचित इव सर्वभोगिदहनोद्यतो वृकोदर इव
रिपुरुधिरपानटषितः सुरगज इव प्रतिपक्षवारणप्रधावितः
पुरोहित इव पौरुषस्य उन्माद इव मदस्यावलेपइवावलेपस्य
तारुण्यावतार इव तेजसः सर्वोद्योग इव दर्पस्य युगावतार इव
यावनीष्मणः राज्याभिषेक इव समररसस्य नीराजनदिवस इव
सहिष्णुतायाः परां भीषणतामयासीत् ।

अवादीञ्च गौडाधममपहाय कस्तादृशमहापुरुषन्तत्क्षणा
एव निर्व्याजभुजवीर्यविजितसमस्तराजकं मुक्तशस्त्रं कलश-
योनिमिव पुष्पवर्त्मप्रसूतिरीदृशः सर्ववीरलोकगर्हितेन मृत्यु-
नाशमयेदार्यं अनार्यं च त मुक्ताफेनपटलपाण्डुराः केषां
मनःसु हंसा इव परशुरामस्मृतिस्ततोऽनुकुर्युरार्यस्य शौर्य-
गुणाः पक्षपातं कथमिवात्युग्रस्यार्यजीविताहरणे निदाघ-
रवेरिव कमलाकरसलिलरोषणेन प्रेषितप्रीतयः प्रह-
ताङ्कराः कान्नु गतिं गमिष्यति कां वा योनिं प्रवेक्ष्यति क-
स्मिन्वा नरके पतिष्यति न श्वपाकोऽपि एव माचरेत् नामापि-
ग्रहतोऽस्य पापकारिण पापमनेन विलिप्यत इव जिह्वा किं
ऽङ्गीकृत्य कार्यन्तेन क्षुद्रेणानुप्रविश्य विगतघृणेनेव सकल-
भुवनभारभरणाह्लादचतुरश्वन्दनस्तम्भ इव क्षयसुपनीतः अनेन
मूढेन मधुरसाखादनलुप्येन मम चार्यजीवितमाकर्षता भा-

विना दृष्टः कष्टशिलीमुखसम्पातोपद्रवाः निजग्रहदूषणजालमार्गं
 दीपकेन कज्जलमलिनं केवलमयशः समान्वृतं नान्यास्तए वास्त
 सुपगते पितृभुवनचूडामणौ सवितरि वेधसा हृष्टसत्पञ्चशती-
 रन्धकारस्य निग्रहाय ग्रहतरुषण्डविहारैर्हरिणाधिपः शशी
 विनयविधायिनि भग्ने चाङ्कुश एव विद्यते व्यालवारणस्य नि-
 ग्रहाय सकलमत्तमातङ्गकुम्भस्थलस्थिरशिरोभागभिदुःखतरः
 केशरिनखः तादृशः कुले कटिका इव तेजस्विरत्नविनाशकाः
 कस्य न बध्नाः क्रोदानौ यास्यति दुर्वुद्धिरिति एव मभिदधत-
 एवास्य पितुरपि पितुः सेनापतिः समग्रविग्रहप्राग्रसरो ह-
 रितालशैलावदातदेहपरिणतप्रगुणशालप्रकाण्डप्रांशु रतिशौ-
 र्योष्णयेव परिपाक सुपगन्ता गतभूयिष्ठे वयसि वर्त-
 मानो बद्धविधशयनसुप्तोत्थितेनापहसितमिव शान्तनवमप्यति-
 दीर्घेणायुषा दुरभिवशरीरतया जरयापि भीतभीत एव
 प्रकटकम्पया पराहृष्टः कथमपि मानमयेषु शिरोरुहेषु शशि-
 करनिकरशीततरलशिरोरुहसयत्नः सैहमिव निष्कपट परा-
 क्रमरसरुचितां संक्रान्तोजीवन्नेव जातिमपरमपरं स्वामिसुख-
 दर्शनघातकपरिजिहीर्षयेव भ्रूयुगलेन पलितप्रशिथिलप्रलम्ब
 चर्मणा स्थगितदृष्टिस्थूलशूश्रुपिच्छच्छादितकपोलभागभासुरी
 वमन्निव विक्रमकालेऽपि विकासिकाशकामनविशदं शरदारम्भ
 गम्भीरेण सुखेन मृतमपि हृदयस्थितं स्वामिनं सितवागुरे-
 येवाभिविजयन्मानाभिलम्बेन कूर्चकलापेन परिणामेऽपि
 धौतासिधाराजलदृष्टितैरिव विवृतवदनैर्हृद्गर्वविहारैर्विष-
 मितविशालवक्षाः अतिनिश्चितशस्त्रटङ्ककोटिकटितबद्धहृद्-
 युगाक्षरपङ्क्तिनिरन्तरतया लिखितसकलसमविजयपर्वा पूर्व-

पर्वत इव पादचारी विविधवीरवृत्तान्तरसरामणीयकेन
महाभारतमपि लघयन्निव प्रतिपक्षेणातिनिर्वन्धेन परशु-
राममपि शिष्ययन्निवाभ्रमणादरः श्रीसनाकर्षणविभ्रमेण
मन्दरमपि मन्दयन्निव बाहिनीनायकत्वेऽपि मर्यादासुवर्त-
नेनाम्नोधिमभिभवन्निव स्थैर्यकारकस्योन्नतिभिरचलानपि
ह्येपयन्निव सहजप्रचण्डतेजःप्रसरविष्फुरणेन सर्वतार-
मपि तृणीकुर्वन्निवेश्वरभारोद्दहनष्टष्टतया हरवृषभमपि
हसन्निवारणिरमर्षाग्नेरैश्वर्यं शौर्यस्य मदो मदस्य विटपो
दर्पस्य जीवितं विजिगीषुतायाः समुच्छ्वसितसुत्साहस्याङ्कुशो
दुर्दमनागानान्नागमर्दनो दुष्टभोगिनां विरामोपरमोमनुष्य-
तायाः सुरकुलं वीरगोष्ठीनां तुलाशौर्यशालिनां सीमन्तदृश्वा
शस्त्रग्रामस्य निर्वीढा प्रौढवादानां संस्रम्भयितेव भग्नानां
पारभः प्रतिज्ञानां मर्मज्ञो महाविग्रहायां घोषणापटहः
समरार्थिनां सखिधातेव समुपविष्टः सिंहनादनामा स्वरेणैव
दुन्दुभिनिर्घोषगम्भीरेण सुभटानां समररसमानयन्निव विज्ञा-
पितवान् ।

तेन क्वचित् कृताश्रयया मलिनया मलिनतराः को-
किलया काकाइव कापुरुषोहतलक्ष्म्या विप्रलम्भप्रमाना न
चेतयन्ते श्रियो हि दोषान्धतायाः कारणम् । कामिला
विकारा इव छत्रच्छायान्तरिततनवोऽभिविस्मरन्त्येव तेज-
स्विनं जडधियः किं करोतु वराकः येनातिभीरुतया नित्य-
पराङ्मुखेन दृष्टान्येव सर्वातिशायिशौर्यस्यमधुकपिलक-
पोलपुलपल्लवितकोपानजानि तेजस्विनां सुखानि नासौ
तपस्वी जानात्येव यथा अभिचारा इव विप्रकृताः सौम्याः

सकलकुलप्रलयसुपहरन्ति मनस्विन इति जलेऽपि च
 ज्वलन्ति ताडितास्तेजस्विन इति सकलवीरगोष्ठीबाह्यस्य
 तस्यैवेदसुपत्रितमनुत्तारणविनिपातननिपुणं कर्म मनस्विनां
 हि प्रधानप्रधाने धनुषि श्रयमाणे सति च कमला कलहंसी-
 केलि कुवलयकानने कृपाणे कृपाणोपायाः पयोऽभिमथन-
 प्रभृतयोऽपि श्रीसमुत्थानस्य किं पुनरीदृशाः एषाञ्च धात्रा
 धात्रीं तातुं नियुक्ताः स्वयमशक्ता इव कुलिशकर्कशभुजपरिष-
 प्रहरणहेतोर्द्भ्रान्ति गिरयोऽपि लोहानि ते कथमिव बाहु-
 शालिनो मनसापि विमलयशोबान्धवाध्या येयुरकार्यं सर्वग्रहाभि-
 भवभासुराणां हि सुभटकराणामग्रतीदिग्ग्रहणे पङ्कवः पतङ्ग-
 कराः महामहिषशृङ्गभङ्गरभीषणान्तरालाखिललोकप्रवादमा-
 त्रैव दक्षिणाशा तत्त्वतः सुभटभ्रूकुटीरथवा सोमस्य चित्रश्रेदं
 यदुन्मुक्तसिहनादानां साहससरभससमररसोच्चरोमाञ्चकन-
 कनिकरेण सहसा निर्यान्ति रुटाः शूराणां रणेषु द्वयमेव
 चतुःसागरसम्भूतस्य भूतिसम्भारस्य भाजनं प्रतिपक्षदाहि-
 दाहणं वडवासुखं महापुरुषहृदयं वा तेजस्विनः सकलानन-
 वाप्य पयोराशिसहजस्य कुतो निर्दृतिरुष्णः हृथा विपुल-
 फणाभारो भुजङ्गमानां सुदाविभर्तं भोगेन षट्पिण्डमेव
 केवलं अप्रतिहतशासनं कान्त्युपभोगरसन्तु रसाय दिक्कुञ्जर-
 क्षरभासुरप्रकोष्ठा वीरबाहवएव जानन्तिरविरिवोन्मुखपद्मा-
 कङ्कहीतपादपङ्कवः सुखेनाखण्डिततेजा दिवसन्नयति शूरः ।

इतरस्य तु शशिन इव हरिणहृदयाभिपाण्डरपृष्ठस्य कुतो-
 द्विरात्रमपि निश्चला लक्ष्मी भविष्यत्यपरिमितयशःप्रकर्ष-
 विकासी वीरास्यः पुरःप्रवृत्तप्रभाप्रहताः पत्न्याः पौरुषस्य

शब्दविद्रुतद्विषन्ति द्वाराणि दर्पस्य शास्त्रालोकप्रकाशिताः शून्या
दिशः शौर्यस्य रिपुरुधिरशीकरासारेण भूरिव शूरोऽप्यनुरन्यते
बहुनरपतिसुकुटमणिशिनाशाणक्षेपणेन चरणनखराजिरिव
राजताप्युज्वलीभवति अनवरतशस्त्राभ्यासेन करतलानीव
रिपुसुखान्यपि श्यामीभवन्ति विपुलव्रणपट्टबन्धशितैः शरीर-
मिव यशोभिर्धवलीभवन्ति कर्वाचषु रिपूरः कवाटेषु पाल्य-
मानां पावकशिखामिव त्रियमपि वमन्ती निष्ठुरा निस्त्रि श-
प्रहाराः यश्चाहितहतस्वजनो मनस्विजनो द्विषदुरस्तम्भनेन
कथयन्ति हृदयदुःखं पुरुषासिलताघनपातपवनेनोच्छसति
शत्रुशरीरास्त्रधारापातेन रोदिति विपक्षवनिताच्छुषा
ददाति जल स श्रेयान्नेतरः न च स्वप्रदृष्टनष्टेष्विव क्षणि-
केषु शरीरेषु बध्नन्ति बन्धुबुद्धिं प्रबुद्धाः स्थायिनि यशसि
बान्धवधीराणां अनवरतप्रज्वलिततेजःप्रसरभास्वरस्वभावञ्च
मणिप्रदीपमिव कलुषकज्जलमलेन न स्पृश्यत्येवातितेज-
स्विनं शोकः स त्वं सत्ववतामग्रणीयोऽग्रसरः प्रज्ञावतां प्रथमः
समर्थानां पृष्ठोऽभिज्ञानानां आदिरसहिष्णूनां एताश्च सन्तत-
सन्निहितधूमायमानकोपाग्नयः सुलभासिधारातोयदृप्तयो वि-
कटबाहुवनच्छायोपगूढबीरताया निवासशिविरभूमयः स्वाय-
त्ताः सुभटानामुरः कवाटभित्तयः यतः किं गौड़ाधिपेनैकेन
तथा कुरु यथा नान्योऽपि कश्चिदाचरत्येवं भूयः सर्वोर्वीश्रद्धा-
कामुकानामलीकविजिगीषूणां सञ्चारय चामरमारुतान्तःपुर-
पुरन्ध्रीनिश्वसितैः छिन्धि रुधिरगन्धान्धगटप्रमण्डलाच्छादनेः
छत्रचशान् व्यसनानि अपाकुरु कदुष्णगोणितोदकस्त्रैः कुल-
च्छ्रीकुलटाकटाक्षचक्षूरागोरगान् उपशमय निशितशरशिराव्य-

यशोशितव्ययैरकार्यशौर्यान्धान् उन्मूलय लौहनिगडाभपि
 मालां विविधैः पादपीठदीहलदुर्ललितपादमघानि क्षपय ती-
 क्ष्णाञ्जान्तरचारपातैर्जयशब्दश्रवणकर्णकण्डूरपनय चरणन-
 खमरीचिचन्दनचर्चाललाटलेपैर्नमनस्त्रिमितमस्तकस्थविकारा-
 नुद्धर करदानसन्दंशैर्द्रविणदपौष्पायमाणदुःशीलशल्यानि
 भिन्दि मण्यिपादपीठदीधितिदीप्रप्रदीपिकाभिष्णुष्कसुभट-
 साटोपभ्रूकुटिवन्धान्वकारान्विकारान् मार्जय चरणपतनल-
 ह्वनलाषवगलितशिरोगौरवारोग्यैर्मिथ्याभिमानमौनमहासन्नि-
 पातान् मन्दय सततसेक्षवाञ्जलिषु सुकुलितकरसंपुटोष्ण
 भिरिध्वासनगुणकिणैः कार्कश्यनियमेनैव च ते गतः पिता
 पितामहः प्रपितामहो वा तमेव महासिस्त्रिभुवनस्पृहणीयं
 पय्यानमपहाय कुपुरुषोचितां शुचं प्रतिपद्यस्व कुलक्रमागतां
 केसरीव कुरङ्गीं राजलक्ष्मीं देव । देवभूयङ्गते नरेन्द्रे दुष्ट-
 गौडभुजगदष्टजीविते राज्यवर्धने प्रवृद्धेऽस्मिन्महाप्रलये धरणी-
 धाराकाधुना त्वं शेषः समाश्वारयाशरणाः प्रजाः क्षमापतीनां
 शिरःसु शरत्क्षवितेव ललाटन्तपान् प्रयच्छ पादन्धासान्
 अहितानामभिनवसेवादीक्षादुःखतप्तस्त्रासमण्डलैर्द्रवपञ्चैः प्र-
 चालितचूडामण्यिचक्रवाजबालातपैश्चयाकल्मषपादताम् ।

अपिच हतेऽपि तयैकाकी तपस्वीवनमृगैः सह सम्बर्द्धित-
 सहजब्राह्मण्यमार्दवसुकुमारमनाः कृतनिश्चयश्शुद्धचापं नाट-
 निटङ्कारनादनिर्मदीकृतदिग्गजं गुञ्जजर्जारवजनितजगज्-
 जित्वरं समग्रमुद्यतमेकबिंशतिशतैः कृत्तवान् राजन्यकं रामः किं
 पुनर्नैर्मर्गिककायकार्कश्यः कुलिशायमानमानसो मानिनां
 मूर्धन्यो देवः तदद्यैव कृतप्रतिज्ञो मृहाण गौडाधिपस्वस्त्ये

जीवितसङ्कुलनाकुलकालाकारणदण्डयात्राचिह्ने ध्वजबन्धनं
नह्यरातिरक्तचर्चाशिशिरोपचारमन्तरेण शास्यति परि-
भवानलपच्यमानस्य देहस्य दुःखदाहज्वरः सुदारुणानी-
कारासन्तापशान्त्युपायपरिच्छेदे हिडिम्बामुखचुम्बखादित-
मिव रिपुरुधिरासृतं मन्दरोपायमपायि पवनात्मजेन जामद-
ग्न्येन चाशास्यमन्युशिखिशिखासञ्चूरेण सुखायमानस्पर्श-
शीतलेषु क्षत्रियक्षतजमहाह्वदेष्वाशनायीत्युक्त्वा व्यरंसीत् ।

देवस्तु हर्षस्तं प्रत्यवादीत् करणीयमेवेदं मान्येनाभिहितं ।
तथाहि मे गृहीतभुवि भोगिनाथेऽपि दयाददृष्टिरीर्ष्यालोर्भु-
जस्य उपरि गच्छतीच्छति ग्रहाय गृहगणेऽपि भ्रूलता चलितुं
अनमत्सु शैलेष्वपि तं ग्रहमपि लघति दातुं करः तेजो दुर्द-
ग्धानर्ककारानपि चामराणि ग्राहयितुमीहते हृदयं राज-
शङ्करुषा सगराजानामपि शिरांसि बाञ्छति पादः पादपीठं
कर्तुं स्वच्छन्दलोकपालस्वेच्छागृहीतानामाक्षेपादेशाय दि-
शामपि स्फुरत्यधरः किं पुनरीदृशे दुर्ज्ञानि जातेऽमर्षनिर्भरे
मंसि नास्येवावकाशः शोकक्रिया करणस्य ।

अपिच हृदयसुपश्लये सुसल्ये जगद्गर्भते गौडचण्डाले जिह्वेषि
शुष्काधरपुटपोटे इव प्रतीकारे शून्यः शुचाश्लुकर्तुं अकृत-
पुबलावलाऽविलोचनी दुर्दिनस्य मे कुतः करयुगलस्य जलाञ्जलि-
दानं अदृष्टगौडाधमचिताधूममण्डलस्य वा चक्षुषः स्वल्पमप्यशु-
सलिलं श्रूयताञ्च मे प्रतिज्ञा शापाचार्यस्य पादप्रांसुस्पर्शेन यदि
परिगणितैरेव वासरैः सकलचापचापलदुर्ललितनरनरपति-
चरणरणरणायमाननिगडान् निर्गौडान्नकरोमि ततस्तनून-

पाति पीतसर्पिषि पतङ्गइव पातकी पातयास्यात्मानमित्युक्त्वा
च महासन्धिविग्रहाधिकृतमावन्तिकमन्तिकः समादिदेश ।

लिख्यतां रविरथचक्रचारुकारिचलनचारणमिथुनसुक्त-
सानोरुदयाचलात् विकूटकूटकुट्टादङ्गलिखितकाकुस्थलङ्का-
लुण्ठनव्यतिकरादासुवेलाद्वारुणीमदस्खलितवरुणपुरवारनारी
नूपुररवमुखरितकुहरकुक्षेरस्तगिरेरागुह्यकगेहिनीनिधुवन-
परिर्मलिनन्धिगन्धपाषाणशुहाग्टहाञ्च गन्धमादनात्सर्वेषां
राज्ञां शासनं सञ्जीक्रियन्तां कराः करदानाय शस्त्रग्रह-
णाय वा ग्टह्यन्तां दिशश्चामराणि वा नमयन्ति शिरांसि धनूं-
षि वा कर्णपूरीक्रियतामाज्ञा मौर्वी वा शिरसः शेखरीभवन्तु
पादरजांसि शिरःसहस्राणि वा घटयन्तामञ्जलयः करिषटा वा
बान्धवा वा सुच्यन्तामिश्रवो भूमयो मासं लब्धन्तां वेतयष्टयः कुन्त-
यष्टयो वा सुदृष्टः क्रियतामात्मा मञ्चरणनखेष्वसिदर्पणेषु वा
परागतोऽहं पङ्कोरिव मे निर्हतिः कुतस्तावद्यावदन्नकृतसर्व-
ह्वीपान्तरसञ्चारविकलनरपतिमुकुटमणिशिलालोकमयः पाद-
लेप इति कृतनिश्चयश्च विमुक्तास्थानो विसर्जितराजलोका-
न्नाजारम्भक्राङ्गिसभासभाङ्गीत् ।

उत्थाय च स्वप्रवन्निःशेषमाङ्गिकमकार्षीत् अगलञ्च दर्प-
प्रसरइव श्रुतप्रतिज्ञस्य शास्यदुष्मा दिवसस्त्रिभुवनस्य ।

ततश्च निजाधिकारापहारभीतइव भगवत्यपि कापि
गते गततेजसि तिग्मतेजसि तामरशेष्वपि गूढशिलासुखा-
लापेषु त्वासादिव सङ्कुचत्सु विहङ्गकगणेष्वपि समुपसं-
हृतनिजपक्षविज्ञेपविकारनिश्चलेषु भियेव सूकीभवत्सु
भुवनव्यापिनी सन्ध्या प्रतिज्ञामिव मानयन्ती नतशिरसि

घटिताञ्जलिवने सकलजने स्वपदच्युतिचकितदिक्पालदी-
यमागर्भंलिहलोहप्राकारवलयकलितास्त्रिव बहलतिमिर-
मालातिरोधीयमानासु .दित्तु दोषास्थानेनातिचिरं स्थित्वा
नमन्मृपलोकलोलांशुकपवननमितशिश्वैर्दीपिकाचक्रवालैरपि
प्रणम्यमानइव प्राह्मिणोल्लोकं प्रतिषिद्धपरिजनप्रवेशश्च शयन-
गृहं प्राविशत् उत्तानशयितश्च सुमोच अङ्गानि शयनतले द्वीप-
द्वितीयौ तु अहिमकर इव लब्धान्तरस्थरसो भ्रातृशोको जग्राह ।

जीवन्तमिव हृदये निमीलितलोचनो ददर्शायज्ञं
उपर्युपरि भ्रातृजीवनान्वेषणा एव व्यसुस्त्रुर्बन्निश्वासाः
धवलांशुपटान्तेनाश्लुजलश्रवेण सुखमाच्छाद्याचिररुरोद चका-
रच चेतसि कथं नामाकृतेस्तादृशो युक्तः परिणामोऽयमीदृशः
पृथुशिलासङ्घातकर्कशकायबन्धात्तातादचलादिव लोहधातुः
कठिनतर आसीदार्यः कोयुवास्य वृशंसहृदयस्यार्यविरहे सक्त-
दपि युक्तं श्वसितं इयं सा प्रीतिर्भक्तिरनुवृत्तिर्बा बालिशोऽपि
कः सम्भावयेदार्यमरणो मञ्जीवितं तादृशमैक्यमेकपदएव
क्वापि गतं अयत्नेनैव हतविधिना पृथक्कृतोऽस्मि दग्धरोषान्त-
रितशुचा सुचिरं रुदितमपि न कृतं सुक्तकण्ठमकृतज्ञेन मया
सर्वथा लूतातन्तुच्छायाच्छिदुरासुच्छा याः प्रीतयः प्राणिनां
लोकयात्रामात्रनिबन्धना बान्धवता यतोऽहमपि नामापरइवा-
र्योऽपि स्वस्थे स्वस्थवदासे ।

अपिच किं दैवहतकेन फलमासादितमीदृशः परस्पर-
प्रीतिबन्धः हृदये सुखभाजि भ्रातृमिश्रुने विघटिते यएव चन्द्र-
मया इव हृदयाह्लादिनो लोकान्तरितस्य लग्नाञ्चिताग्नय
इवार्यस्य तएव ध्वं दहन्ति गुणाः इत्येतानि चान्यानि हृद-

येन पर्यदेवत प्रभातायां च क्षपायां प्रातरेव प्रतीहारमादि-
देश अशेषजगत्साधनाधिकृतं स्कन्दगुप्तं द्रष्टुमिच्छामि ।

अथ युगपत्प्रधावितवङ्गपुरुषपरम्पराह्वयमानं स्क-
न्दिरादप्रतिपालितकरेणुकाचरणाभ्यामेव ससम्भ्रमन्दण्डिभि-
रुत्सार्थमाणजनपदः पदे पदे प्रणमतः प्रतिदिनमिहभिष-
म्बरान् वारणां विभावरीवार्ताः प्रच्छन्तीच्छतशिखिपिच्छला-
च्छितवंशलतागहनगृहीतदिगायामैर्वीथ्यदनैरिव वारणाबन्ध-
विमदोद्देगागतैः पुरः प्रधावङ्गिरायुक्तः, ण्डिलैरायोधगणैश्च
प्रातरर्कहरीतां वासयष्टिं दर्शयद्भिर्नवगृहपतींश्च प्रार्थयमा-
नैर्लब्धाभिमतमत्तमातङ्गमुदितमानसैश्च सुदूरमपहत्य नमस्य-
ङ्गिरात्मीयमातङ्गमदागमांश्च निवेदयङ्गिर्दिण्डिमारोहणाय
च विज्ञापयङ्गिरचरैश्च लब्धान्तरैश्च प्रमादापतितापराया-
हृतद्विरददुःखदृष्टदीर्घश्लशुभिरग्रतः सुच्छद्भिरभिनवोपहृ-
तैश्च कर्पटीभिर्वारणार्पणप्रत्याशया सेवमानैर्गणिकाधिका-
रगणैश्च लब्धान्तरैरुत्थितकर्मणः करेणुकाकल्पैरुल्लासित-
पल्लुचिह्नाभिररण्यपालपङ्क्तिभिर्निष्पादितनवगृहनागनि-
वहनिवेदनोद्यताभिर्हृत्तन्मिततुङ्गवेत्रलताभिश्च महामाढ-
पेटकैश्च प्रकटितकरिकर्मचर्मपुटैरभिनवगजसाधनसञ्चारण-
वार्तानिवेदनविसर्जितैश्च नागवीथीपालदूतवृन्दैः प्रतिल्लणं
प्रत्यवेक्षितकरिकवलकूटैश्च कटभङ्गसङ्ग्रह ग्रामनगरनिगमेषु
निवेदयङ्गिः कादम्बकदम्बैः क्रियमाणकोलाहलस्वामिप्रसाद-
संभन्नेन महाधिकाराविष्करणेन स्वाभाविकेनावष्टम्भाभोगेन
उदासीनो व्यादिशन्निवासङ्घ्यकर्णशङ्खसम्पर्कसम्पादनाशसमुद्रा-
नाञ्जापयन्निव शृङ्गारगैरिकपङ्काङ्गरागसंग्रहाय गिवुरि-

ध्यानं विद्मन्निव दिग्गजाधिकारं ककुभामैरावत मःपि हरन्निव हरे-
 र्हरपदनमितकौलासगिरिप्रपातगुरुभिः पद् न्यासैर्गुरुभारव-
 हनगर्वसुव्याः संहरन्निव गतिविवशविलोलस्याजानुलम्बस्य
 बाहुदण्डद्वयस्य विन्नेपैरालानशिलास्तम्भमालामिवीभयतीनि-
 खननेषदुत्तुङ्गलम्बेनाधरविम्बेनातिरसखादुना नवपल्लवकोम-
 लेन लङ्गीकरेणुकां विलोभयन्निव निजवंशदीर्घन्दास्रवंशं
 ददानः स्निग्धमधुरधवलविशालतया पीतक्षीरोदेनेव पिब-
 न्निवेक्षणयुगलेन दिशामायामं मेरुतटादपि रिपुलालितः
 सततमविच्छिन्नच्छायाप्ररूढवशादिव नितान्तायतनीलको-
 मलच्छविमुभगेन स्वभावभङ्गुरकुन्तलीभारवल्लीवैल्लितवि-
 लासितां लुनन्निव लुप्तावलीकानर्ककरान् वर्वरक्षेपेणारिपक्ष-
 परिक्षयसत्येन कार्मुककर्मापि सकलदिगन्तश्रूयमाणगुरु-
 गुणध्वनीत्यस्य मत्तमातङ्गसाधनीऽप्यसृष्टोमदेन भूतिमानपि
 स्नेहमयः पार्थिवोऽपि गुणमयः करिष्णामिव दानवतामुपरि-
 स्थितं स्वामितामिव स्पृहणीयां श्रुत्यतामप्यपरिभूतामुद्वहन्नेक-
 भर्तृभक्तिनिश्चलां कुलाङ्गनामिवानन्यागस्यां प्रभुप्रसादभूमि-
 मारूढीनिष्कारणबान्धवो विदग्धानामभृतभृत्यो भजताम-
 क्रीतदासोविदुषां स्तन्धगुप्तेविवेश राजकुलम् ।

दूरादेव करकमलावलम्बितं स्वमौलिना महीतल-
 नमस्कार मकरोत् उपविष्टञ्च नातिदूरे तं जगाद् दूरे-
 र्दर्शः श्रुतविस्तरएवास्वार्थव्यतिकरस्यास्मिन्निकीर्षितस्य च
 यतः शीघ्रं प्रवेश्यन्तां प्रचारदिगन्तगतानि सर्वगजसाधनानि
 त क्षमते स्वल्पमप्यार्थपरीवेषपीडापावकः प्रयाणपरि-

लम्बमित्येवमभिहितञ्च प्रणस्य व्यञ्जाययत् कृतमवधारय तु
 स्वामिसमादिष्टं किन्तु विज्ञायमस्ति भर्तृभक्तैश्च तदाकर्णयतु
 देवः देवेन पुष्पभूतिवंशप्रभवस्याभिजनस्य तेजसो दिक्कारिकप्र-
 लम्बस्य बाहुदण्डयुगलस्यासाधारणस्य सोदर्यस्नेहस्य च सर्व-
 मनु रूपपुपक्रान्तं काकोराभिधानाः कृपाणाः क्रिमयोऽपि न मृ-
 ष्यन्ते निकारं किमुत भवाद्दृशास्तेजसां राशयः केवलं राज्यव-
 र्द्धनादेवोदन्तेन कियदपि दृष्टमेव देवेन दुजनानां दौरात्म्यं
 र्द्धदृशाः खलु लोकस्य स्वभावाः प्रतिग्रामं प्रतिनगरं प्रतिदिशं
 प्रतिहीपं प्रतिदेशञ्च भिन्ना वेषाश्चाचाराश्चाकाराश्चाहाराश्च
 जनपदानां तदीय मादेशीचिता स्वभावमृदुःसरलहृदयजा
 त्यज्यतां सर्वविश्वासिता प्रमाददोषाभिपङ्गेषु श्रुतबहुवार्ताएव-
 देवः यथा नागकुलजन्मनः शारिकाश्चावितमन्तस्यासीन्नाशी-
 नागरसेनस्य पद्मावत्यां शुक्रश्रुतरहस्यस्यश्चीरशीर्यत श्रितवर्मणः
 श्रावण्यां उत्सवप्रायमानस्य च मन्त्रभेदोऽभून्मृत्यवे माहृतएव तस्य
 सुवर्णचूडस्य चूडामणिगुण्णलेखप्रतिविम्बिताक्षरा च चामर-
 ग्राहिणीयमन्ताय यौवनेश्वरस्य लोहवज्रलक्ष बज्रलनिधि-
 निधान सुत्खनन्त सुत्खातखङ्गप्रभवमाथिनीं माथमधुरां वृह-
 द्रथं विदुरथ वरुथिनी नागवनविहारश्च मायामातङ्गनिर्गताम-
 हासेनसैनिकावत्सपदि यियासिषुः अतिदयितलास्यस्य शैलुष-
 मध्यमध्यास्य मूर्धानमसिलतया षण्णाल मिवालुनादग्निमित्वा-
 त्तजस्य सुमित्तस्य मूलं देवः ।

प्रियतन्त्रीवायस्य बालवीणाभ्यन्तरसुषिरीनिहितनिशि-
 ततरवारयोगं षच्छङ्गना चिच्छेदुः रश्मिकेश्वरस्य शरभस्य शि-
 रोरिपुत्रु रूपाः प्रजादुर्वलञ्च वल्लदर्शनव्यपदेशदंशिताशेषसैन्यः

सेनानी रनार्योर्मौयं वृहद्रथं पिपेघ पुष्पमितः स्वामिनं आश्वर्य्य-
कुद्वलही च चण्डीपतिर्दण्डीपनतयवननिर्मितेन नभस्थलया-
यिना च यन्त्रयानेनानियतं क्वापि काकवर्णः शैशनाभिर्नग-
रोपकण्ठे कण्ठे चकर्त निश्रितनिस्त्रिंशेनातिस्त्रीसङ्गमनपरवशं
शौभममात्यो वसुदेवोदेवभूतिं दासीं दुहित्वा देवीव्यञ्जनया
विगतजीवितमकारयत् असुरविवरव्यसनिनञ्चापजहार परि-
मितरमणीमण्यिन्पूरभणभणह्लादरस्यया मागधं गोवर्द्धन-
गिरिसुरङ्गया स्वविषयं मेखलाधिपतिमन्त्रिणः महाकालमहे
महामांसविक्रयादपातलस्त्रेतालस्तालजङ्घोनाम जघान जघन्वजं
प्रोद्यतस्य पौर्यिकं कुमारं कुमारधेनोरसायनरसाभिनिवेशिनश्च
रसवैद्यव्यञ्जनः सुबहुपुरुषान्तरप्रकाशितौषधगुणो गणपते-
र्विदेहराजस्य राजयन्त्राणामजनयत् ।

स्त्रीविश्वासिनश्च महादेवीदृढभक्तिभाग्भूत्वा भ्राता
भर्तृसेनस्याभवत्कालिङ्गस्य वीरसेनोऽत्यवे मादृकुली तव-
निषण्णश्च तनयोऽन्यं तनयमभिषेक्तुकामस्य वज्रप्रभवस्य ऋत्यवे
भूरुशाधिपतेः उत्सारणरुचिश्च रहसि सचिवमेव शूद्रक-
दूतो दूरीचकार चकोरनाथं चन्द्रकेतुं जीवितात् सृग-
यामत्तस्य च मधनतीगण्ड कानुद्दण्डनस्वननिलीनाश्चम्पाधि-
पनरपतय चासुण्डीपतेराचेसुः प्राणान् पुष्करस्य वन्दी-
रागपरवशं च परप्रयुक्तां जयशब्दमुखरसुखां मूर्खमौख-
रीं क्षेत्वर्भाणसुदखनत् नखिनपरे च परकलत्रकामुकं का-
मिनीवेषगुप्तोगुप्तश्चन्द्रगुप्त शकपतिमशातयदिति प्रमत्तानाश्च
प्रमदाकृताश्च श्रुतिविषयभागता एव देवस्य यथा मदिरोन्मा-
दितं मधुरमलिप्तैर्लाजैः सुव्रताजघनस्वपुत्रराज्यार्थं महासेनं

काराशराजं जारजनितकन्दर्पदर्पाचक्षुरधारापर्यन्तेनायोध्या-
धिपतिं परन्तपं रत्नावतीजातोऽलुनात् विषचूर्णचुम्बितमक-
रन्देन च कर्णेन्द्रीवरेण देवराशुरक्ता देवकी देवसेन सौह्यं
योगपरागवीवर्षिणा च मणिनूपुरेण वल्लभा सपत्नीरूषा वैरा-
ज्यमवन्तिदेवं वेणो गूढेन चास्त्रेण विन्दुमतीं वृष्णीं विन्धुरथ
रसदिग्धमध्येन च मेखलामणिना हंसवती सौवीर वीरसेनं
अष्टव्यागदलिप्तवदना च विषवारुणीगण्डूषवायनेन पौरवी
पादनेश्वरं सीमकमित्युक्त्वा विरराम ।

स्वाभ्यादेशसम्पादनाय निर्जंगाम देवोऽपि हर्षः सक-
लराज्यस्थितिञ्चकार ततो यथाकृतप्रतिज्ञे प्रियाप्यं विजयाय
दिशामादित्सति देवे हर्षे गतायुषां प्रतिसमतानामुद्वसितेषु
बहुधाप्युपलिङ्गानि वितेनिरे तथाहि ।

अविप्रकृष्टकालदूतदृष्टयद्भव इतस्ततश्चटुलाः कृष्ण-
सारपङ्कयः प्रचलितलक्ष्मीनूपुरप्रमादप्रतिमामधुसरघासङ्घात
भाङ्गारा जङ्घादिरे विष्टत्तविक्रतवदनविवरविस्तृतवङ्गिवि-
सरा वासरे विविस्वरंविरेसुरूपशिविरं शिवाः शवविशि-
तप्ररूढप्रणया इव कपिपोतकपोलकपिलपक्षतयः कानन-
कपोताः पितुः आमन्त्रयमाणा इव दूरकालकुसुमानि सम
मुपवनतरव स्तरलकरतलप्रहारप्रहतपयोधरा रुद्रुः प्रसभं
सौधसालभञ्जिकाः ददृशुरासन्नकचग्रहभयोद्भ्रान्तोत्तमाङ्ग-
मिवात्मानं कवन्धमादर्शीदरेषु चूडामणिषु चक्रशङ्खकमलल-
क्ष्यमाणाः प्रादुरभवन् पादन्यासा राजमहिषीणां चेटीनाञ्च
चामराणि अकस्मादेवाधावन्त पाणिपल्लवात् प्रणयकलहेऽप्यद-
त्तपृष्ठाश्विरमभवन् भटाः पराङ्मुखानिनीनां करिणीकपो-

लेषु मधुविभामघटयन्त मदिरापानगोद्यः समाघ्रातयममहिष-
 गन्धरूपताद्यन्त स्तम्भकरमपि वनं हरयोहरितं सञ्जेहः चलवल-
 यावलिवाचालबालिकाबाहुलतातरलिकातोद्यलालिता अपि-
 नवृत्तुर्न मन्दिरमयूराः निशि निशि रजनिकरहरिणनिहितन-
 यनइवोन्मुखस्वार सुपतोरणमकरणादराणीव कौलेयकगणाः
 गणायन्तीव गतायुष स्तर्जनतरलया तर्जन्या दिवसमाकटकेषु
 कोट्टविकुट्टिमेषु कुटिलहरिखुरवेणीतरङ्गिण्यद्रव तृणजयोऽजा-
 यन्त अजनितवेणीवन्धानि निरञ्जनलोचनरुचीनि चषकम-
 धूनि सुखकमलप्रतिबिम्बान्यदृश्यन्त सुभटीनां आरान्नात्माहार-
 चकिताइव चकम्पिरे भूमयः बध्नालङ्काररक्तचन्दनरसच्छटा
 इवालद्यन्त पतिताः शूराणां शरीरेषु विसितबन्धबन्धूककुसु-
 मशोणरोचिषः पेतुः शोणितवृष्टयः पर्यग्नीकुर्वाणा इव विन-
 श्वरीं श्रियमविरलस्फुरत्स्फुलिङ्गदग्धतारागणाः गणशोऽपतन्त
 प्रञ्चलिता न व्यरंसीषुबल्कादण्डाः प्रथममेवहि प्रतिहारी-
 वापहरन्ती प्रतिभवनं चामरातपत्रव्यजनानि पुरुषा वभ्राम
 वात्येति ।

इति श्रीहर्षचरिते राजप्रतिज्ञा नाम षष्ठीच्छासः ।

सप्तमोच्छ्वासः ।

अङ्गणवेदी वसुधा कुल्या जलधिस्थलीव पातालम् ।
बल्मीकिश्च सुमेरुः कृतप्रतिज्ञस्य पुरुषस्य ॥ १ ॥
धृतधनुषि शौर्यशालिनि शैला न नमन्ति यत्तदाश्चर्यम् ।
रिपुसंज्ञकेषु गणना कैव वराकेषु काकेषु ॥ २ ॥

अथ व्यतीतेषु कतिपयेषु दिवसेषु मौहूर्तिकमण्डलेन
शतशः परिगणिते प्रशस्तेऽहनि दत्ते चतसृणामपि दिशां
विजययोग्ये दण्डयात्रालग्ने सलिलमोक्षविशारदैः शारदैरि-
वाम्बुदैर्विचित्रैर्धौतैः कलधौतैः शातकुम्भैः कुम्भैश्च स्नात्वा
विरचय्य भगवतो नीललोहितस्थार्चां सुदर्चिषं ऊत्वा प्रद-
क्षिणावर्तशिखाकलापकलितमसितवर्त्मनं नन्दयित्वा द्विजेभ्यो
रत्नवन्ति राजतानि जातरूपमयानि च सहस्रशः तिलपा-
त्राणि कनकलतापत्रकृतालङ्कृतशफशृङ्गशिखरा गाञ्चादात्
समुपविश्य विततव्याघ्रचर्मणि भद्रासने विलिप्य प्रथमं विलिप्य
प्रथमविलिप्तायुधोविजयाय धवलेन चारुणा चन्दनेन परि-
धाय राजहंसलक्ष्मीसदृशे दुकूले परमेश्वरचिह्नभूतां शशि-
कलामिव कल्पयित्वा सितकुसुमसुण्डमालां शिरसि नीत्वा
कर्णाभरणमरकतमयूखमिव कर्णागोचरतां गोरीचनाच्छुरि-
तमभिनवद्रुर्वापल्लवं विन्यस्य सह भूशासनवलयेन गमनमङ्गल-

प्रतिसरं प्रकोष्ठे सन्धाय परिपूजितग्रहष्टपूतपुरोहितकरविकी-
र्यमाणशान्तिसलिलशीकराभ्युक्षितशिराः संप्रोक्ष्य महाहार्षिणि
वाहनानि बह्वरत्नालोकलिप्तककुभि भूषणानि च भूभुजां
सविभज्य क्लिष्टकार्पाटिककुलपुत्रलोकमुचितैः प्रसाददानैश्च-
न्मुच्य सर्वबन्धनानि नियुज्य तत्कालस्फुरितेन कथितात्मानमिवा-
ष्टादशहीपजेतव्याधिकारे दक्षिणं भुजस्तम्भमहमहमिकथा
स्त्रैरिव सुनिमित्तेरपि समग्रैरग्रतोगच्छद्भिः प्रमुदितः प्रजा-
जन्यमानजयशब्दकोलाहलो हिरण्यगर्भ इव ब्रह्माण्डात्कृतयुग-
करणाय भवनान्निर्जंगाम नरपतिः ।

नातिदूरे च नगरादुपसरस्वतीनिर्मिते महति तीर्थे
समुत्तममभितसुङ्गतोरणवेदिनिहितनवपल्लवललामहेमकलशे
बहवन्दनमालादाग्नि धवलध्वजमालिनि अमच्छुश्रवाससि
पठद्द्विजन्तानि मन्दिरे प्रस्थानमङ्गलावस्थानमकरोत् ।

तत्रस्थश्चास्य ग्रामान्निपटलिकः सकलकरणपरि-
करः करोतु देवो दिवसग्रहणमद्यैवाव्यशासनः शासना-
नामित्यभिधाय वृषाङ्गामभिनवघटितां चाटकमयीं सुद्रा-
सुपनिन्दे ।

जग्राह तां राजा समं स्थापिते च प्रथममेव षट्पिण्डे
परिभ्रश्य करस्थलादधोमुखं महीतले पपात सा सुद्रा
मन्दाश्यानपङ्कपटले षडुमृति सरस्वतीसीरे परिस्फुटं राजयो
ऽव्यज्यन्त वर्णानाम् । अमङ्गलाशङ्किनि विषीदति परिजने
नरपतिरकरोन्मनास अतत्त्वदर्शिन्यो भवन्त्यविदग्धानां धियः
तथा हि एकशासनमुद्राङ्गा भवतो भूर्भविष्यतीति निवे-
दितमपि निमित्तेन अन्यथा गृह्णन्ति ग्राभ्याः इत्यभिनन्द-

मनसा महानिमित्तं ततः सीरसहस्तसम्मितसीमानां ग्रामाणां
शतमदाद्द्विजेभ्यः निनाय च तत्र तं दिवसं प्रतिपन्नायां च
शर्वर्ष्यां सम्मानितसर्वराजलोकः सुध्वाप ।

अथ गलति तृतीये यामे सुप्तसकलसत्त्वनिःशब्दे दिक्कु-
ञ्जरगुञ्जमार्जनाजृम्भमाणगम्भीरध्वनिरताद्यत प्रयाणपटहः
स्थित्वा सुहूर्तमिव पुनः प्रयाणक्रीशसङ्घाख्यापकाः स्पष्ट-
मवाद्यन्त प्रहाराः पटहे पटीयांसः ततो रटत्पटहे नदन्ना-
न्दीके कुञ्जदुगुञ्जे क्वात्काहले शब्दायमानशङ्के क्रमेणोप-
चीयमानकलकले परिजनोत्थापनव्यग्रसमग्रग्रहव्यवहारि-
णि द्रुतद्रुतघटनाघातघष्यमानगणिकाकुलकोलाहलकलितक-
कुभि बलाधिकृतयोध्यमानपाटिकपेटिके ज्वलनज्वलितो-
त्कासहस्तालोकलुप्यमानत्रियामातमसि यामचेटीचरणचा-
लनोत्थाप्यमानकामिमिथुनके कटुकिनिदेशनश्चन्द्रिद्रीन्मी-
षन्निषादिनि प्रबुद्धहास्तिशून्वीक्रियमाणशय्यागृहे सुप्तो-
त्थिताश्वीयधूयमानसटे रटत्कटकमुखखनित्रखन्यमानक्षीणी-
पाशे ससुत्कीलमानकीलीशिञ्जानभिञ्जिरे उत्थाप्यमान-
निगङ्गतालरवीत्तालतरङ्गरङ्गमाणाग्रखुरपुटे लेशिकसुच्यमान-
मदस्यन्दिदन्तिसन्तानशृङ्खलाखनखननिनादिनि निर्भरभ-
रितदशदिशि शिखासपूलीप्रहारप्रसृष्टपांसुलकरिष्टुप्रसार्य-
माणप्रस्फोटितचर्मणि ग्रहचिन्तचपेटकसंवेद्यमानपटकूटि-
काखडपटमखडपपरिवस्त्रवितानके किल कलापपूर्थ्यमाणचिपि
टचर्मपुटेः सभाग्डीयमानभाखडागारिणि भाखडागारवहन-
वाह्यमानबद्धबलिवाहके निषादिनिश्वलानेकानेकपारोप्यमाण-
कोशकलशपेटापीडसङ्कटायमानसामन्तेसिन्दूरगतदक्षदासेर-

कश्चिप्रक्षिप्यमाण उपकरणसम्भारभारीक्रियमाणदुष्टदन्तिनि
 तीथेनमज्जाघनिककुच्छाकृष्टकम्बमानपरतन्त्रनुन्दिलवन्दिज-
 नितजनहासे पीड्यमानशारीशरत्नात्रिगुणगृहीतगात्रवि-
 कारष्टहृदुन्मदकरिणि करिघटाघटमानघोणाटङ्कारक्रियमा-
 णत्तर्याज्वरे पृष्ठरतिष्ठाप्यमानचण्डाकककदधीकृतिकूजत्करभे
 अभिजातराजपुत्रप्रेक्ष्यमाणकुलपुत्रयुक्ताकुलकुलीनकुसुपुत्रकल-
 तवाहने गमनवेलाविस्त्रम्भारणधोरणान् वीक्ष्यमाणनवसेके
 प्रसाददत्तापत्तिनीयमाननरपतिवल्गुभपरश्वाजिनि चारुवाह
 सैन्यन्यस्यमाननासीरमण्डनाडम्बरस्थूलस्थासुकुके स्थानपाल-
 पार्यमाणलम्बमानलवणसाधिकाकिङ्किणीनालिकासनाथस-
 ङ्कलिततलसारके कुण्डलीकृताश्वरक्षिणि चालजटिलवल्गुभ-
 पालाश्वघटानिवेश्यमानशाखाच्छगे परिवर्द्धनकथ्यमाणार्द्ध-
 जग्धप्राभातिकसुग्यामनप्ररोहके व्यावकोशीविजृम्भमाणघा-
 सिकयोधे गमनसम्भ्रमभ्रष्टभ्रमदुत्तुण्डनक्षणातुरङ्गतन्यमाना-
 नेकमन्दुराविमर्दे सज्जकतकरेणुकारोहणाह्वानसत्वरसुन्दरी-
 दीयमानसुखालेपने चलितमातङ्गतुरङ्गप्रधावितप्राकृतप्राति-
 वैश्वलीकलुण्ठमाननिघासासुसञ्चये लसत्तैलचक्राक्रान्तचक्रो-
 वतीचक्रचीत्कारसुखरगन्तीगणगृह्यमाणगृहतवर्त्मनि अका-
 ण्डोड्डीयमानभाण्डभरितासु हि निकटघासग्राहलुम्बल-
 ब्बनप्रथमप्रसार्यमाणसारसौरभेये प्रसुखप्रवर्त्यमानमहासा-
 मन्तपुरःप्रधावङ्गजवाहिनीप्रियशतोक्लापलभ्यमानसङ्कटकुटीरा
 न्तरालनिःसरये करिचरणचलितमरुकोत्थितलोकलीष्टाह-
 न्यमानाधोरणक्रियमाणासन्नसाक्षिणि सङ्घट्टविघटमानव्याधप-
 ल्नीपलायमानक्षुद्रकटककलकलीपद्रुवविद्रुतद्रुविण्यवतीवर्देवि-

द्राणवणिजि पुर.सरदीपिकालोकलुप्यमानलोकोत्पीडमुख-
 प्रस्थितान्तःपुरकरिणीकदम्बके चयारोहाह्वयमानलम्बित-
 श्रुनि सरभसचरणनिपतननिश्चलगमनसुखायमानखड्गत्त-
 त्रियह्वयमानटङ्कणे त्रस्यहेसरविसम्बादसीदहाक्षिणात्यसा-
 दिनि रजोजग्धगतिस्पष्टे प्रयाणसमये प्रतिदिशमागच्छ-
 द्विर्गजबधूसमारूढैरधिकमाधोरणोद्गीयमाणहेमपत्रभङ्गशा-
 रशाङ्गैरन्तरासनासीनान्तरङ्गट्टहीतासिभिस्ताम्बूलीविधूयमान-
 चामरपल्लवैः पश्चिमासनिकार्पितभस्त्राभरभिन्दिपालफलकैः
 पत्रलताफलकैः पत्रलताकुटिलकलधौतनलकपल्लवितपर्याणैः
 पर्याणपक्षपरिरोपितपट्टिकाबन्धनिश्चलपट्टोपधानस्थिरावस्थानैः
 प्रचलपादपूलिकास्फालने स्फायमानपदबन्धमणिशिलाशब्दै-
 रचिरचित्रनेत्रसुकुमारस्थानस्थगितजङ्घाकाण्डैः कार्दमिक-
 काषायवासितपिङ्गलविलिङ्गैश्चानीजमहृणसन्तसमुत्पादितसि-
 तसमायोगपरभागैश्चावदातदेहवर्णविराजमानराजावर्तपट्टमि-
 चककञ्जुकैश्च व्याघ्रवीनचोलकैश्च नानामुक्तास्तवकितरुवक्रवार-
 वाणैर्नानाकणायकर्बूरकूर्पासकैश्च शुकपिच्छच्छायाच्छादनैश्च
 व्यायामोपलुप्तपार्श्वप्रदेशप्रविशञ्चारुबन्धप्रविभक्तित्रिकैश्च गति-
 वशवेह्लितहारलतालग्नलोलकुण्डलोच्चोचनप्रधावितपरिजनैश्च
 चामीकरपत्राङ्कुरकर्णपूरघट्टनवाचालवालपाश्र्वैश्च लष्णीव-
 पट्टावष्टम्बकर्थोत्पलनालैश्च कुङ्कुमनागक्रोमलोत्तरीयान्तरितो-
 त्तरसभैश्च चूडामणिबन्धखचितज्यौमबल्कलैश्च मायूरातपत्राय-
 माणशेखरोड्डीयमानघट्टपदपटलैश्च मार्गागतशारीरकशा-
 रिवाहवेतण्डैश्च पुरश्चञ्चामरकिर्मीरकार्मरङ्गचर्ममण्डलो-
 ङ्ङामरचटुतायमानचारभटभरितभुवनान्तरै रास्कदत्-

कास्वीजवाजिशतशिञ्जानजातरूपायमानरवमुखरितदिङ्-
मुखैः निर्दयप्रहृतलम्बापटहपटुरवबधिरीकृतश्रवणविवरैरुद्दुषु-
ष्यमाणनामभिरन्मुखपादातप्रतिपाल्यमानाज्ञापतैः राजभि-
रापूरिते च उदिते भगवति दिनिकृति राज्ञः समायोगग्रहण-
शंसी सखान संज्ञाशङ्को मुञ्जमुञ्जः ।

अचिरादिव प्रथमचरण एव दिग्विजयाय दिग्गज-
समाह्वानमिव गमनलोलकर्णतालदोलाविलासैः कुर्वाणया
करेणुकया सिद्धयात्रयेव जह्यमाणोवैदूर्यदण्डविकटनोपरि-
प्रत्युत्पन्नरागखण्डमयूखखचिततया सूर्योदयदर्शनकोपादिव
लोहितायमानेन प्रियमाणेन मङ्गलातपत्रेण कदलीपत्र-
गर्भपत्राभ्यधिकष्टदिम्बा च नवनेत्रनिर्मितेन द्वितीयद्वव भो-
गिनामधिपतिरङ्गलग्नेन कञ्चुकेनाष्टतमयनदिवसद्वव क्षीरो-
दकेन पटलप्रतिविम्बसुदयमानं सवितारमपि पिबन्निव स्वते-
जसा बहज्जताम्बूलरागसिन्दूरच्छुरितया बिलभमानो द्वीपा-
न्तराणि श्रोष्ठमुखसुद्रयानुरागस्य महार्हहारमरीचिचक्र-
वालानि चामराणीव दिशोग्राहयन् राजकेक्षणोत्क्षिप्त-
त्रिभागया त्रीन् लोकान् करदानायान्नापयन्निव सविभ्रम-
म्बूलतया द्राघीयता बाहुकारेण परिक्षिपन्निव रिरन्नि-
षया सप्तापि सागरमहाखातान्यखिलमिव क्षीरोदमाधुर्य-
मादयोद्गतया लक्ष्म्या समगूढो गाढमष्टतमयद्वव पीयमानः
कुत्सहलोत्तानकटकलोचनसहस्रैः स्नेहाद्रुषु राज्ञां हृदयेषु
गुणगौरवेणैव मज्जन् मज्जानमपि लिम्पन्निव सौभाग्यद्रव्येण
द्रष्टृणाममरपतिरिवाग्रजाधवलकक्षाकुलः पृथुरिव पृथ्वी-

शो घनाधीनसङ्कल्पितसकलभूभृत्समुत्सारणः पुरःसरैरालो-
ककारकैः सहस्रसङ्घैरर्ककिरणैरिवाधिकारचातुर्यचञ्चलचटु-
लैर्यवस्थास्थापननिष्ठुरैर्भयपलाय मानलोकोत्पीडान्तरिता
दिगोऽप्य देश ग्राहयद्भिरिव विततकदलिकासम्पातप्रचारं पवन
मपि विनये स्थापयद्भिरिव द्रुतचरणोद्धूतधूलीपटलावधूतान्
दिनकरकिरणानपि उत्सादयद्भिरिव कनकवेत्रलतालीक-
विक्षिप्यमाणं दिनमपि दूरीकुर्वद्भिरिव दण्डभिरितस्ततः
समुत्सार्यमाणजनसमूहो निजगाम नरपतिः ।

अवनमति च विनयनमितवपुषि भयचकितमनसि चल-
नशिथिलमणिसुकुटनिकरपरिकररुचिरशिरसि विलुलित-
कुसुमशेखररजसि राजके प्रभासुचा चूडामणिना तिर्यक्कु-
ञ्चन्तो मरीचिनिचयाश्चापराजयइव सुशकुनसम्पादनाय चेर-
र्मेघायमानरेणुभेदुरं मन्दिरं मन्दिरशिखण्डिनः स्वमुड्डीय-
मानाः कोमलकल्पपादपल्लववन्दनमालाइवावध्यन्त दिग्द्वारणेषु
दिक्पालैः प्रणम्यमानैश्च नेत्रत्रिभागैश्च कटाक्षैश्च समग्रैः क्षितैश्च
भ्रूचलनैश्चार्धस्त्रितैश्च परिहासैश्च शोकालापैश्च कुशलप्रश्नैश्च
प्रतिप्रणामैश्चाज्ञानैश्च क्रीणयन्निव मानमयान् प्राणान्
प्रणयदानैर्वीराणां वीरो यथानुरूपं विवभ्राज राजकम् ।

अथ प्रस्थिते रजनिकरकलत्रस्तदिङ्नागचीत्काररवइव
इतस्ततस्तारतरसूर्याणान्ततान प्रतिध्वनिराशातटेषु आशा-
गजेभ्यः परिकुपितानामिव त्रिःप्रसूतानां करिणां मदप्रस्त्रवण-
विधिभिरलिकुलकालीभिः कालिन्दीवेणिकासहस्राणीव सस्य-
न्दिरे सिन्दूररेणुराजिभिररुणमानविम्बे रवाविवस्तमय-

माशशङ्करे शकुनयः षट्पदकुलकोलाहलमांसलैः कर्णताल-
निःस्वनैस्तिरोदधिरे दुन्दुभिध्वनयः दीधूयमानः सचराचरमा-
चचाम चामरसंघातो विश्वं अश्वीयश्वासविक्षिप्तैः शिखितेजःसि-
न्दुवारदामशुचिभिर्निरन्तरमन्तरिक्षे फेनपिण्डैः पिण्डितत-
गरे स्तवकपाण्डराणि वपुरिव परस्परं सङ्घट्टं नष्टा अपि
दिशः समुच्चचाम करदण्डान्यातपत्रवनानि रजोनिमीलितोऽपि
मणिसुकुटशिलाबालातपेन पुनरपि विचकास वासरः राजतै-
र्हिरण्यैश्च मण्डनभाण्डमण्डलैर्ह्लादमानैर्हरीणामपहृता-
परिह्लादा हरितोवधिरतामिव दधुः अरिप्रतापानलनिर्मूल-
नाएव मदीष्णशीकरैः शरीरे करिणः ककुभां चक्रवाल चक्षु-
षामुन्मेषं सुसुषुस्तडित्स्पन्दितानीव चूडामणीनामर्चीषि
स्वयमपि विसिष्णिये सम्पादसम्पततां वलानां भूपालः सर्वतो
विक्षिप्तचक्षुरद्राचीदवस्थानात् प्रतिष्ठमानं स्कन्धावारमधो-
क्षजकुक्षेरिव युगादौ निष्पतन्तं जीवलोकमम्भोनिधिमिव
कुम्भभ्रुवोवदनात् प्लावितभुवनमभिनिष्पतन्तमर्जुनबाहुदण्ड-
स्थापितसुक्तामिव सहस्रधा प्रवर्तमाननर्मदाप्रवाहं इत्थं भ्रातः
किं विज्ञप्स्यसे लगति तुरङ्गकभद्रभग्नवारणाइव सञ्चरसि तिष्ठ-
यावदमी पुरःसराः सञ्चरन्ति सरभससुपरि किञ्चाहयसि वा-
हुसुष्टीः न पश्यति शुक्रशिशुकयानं वत्स ! रामिल ! रजसि
यथावन्न पश्यसि लसति स तु प्रसेवकः किमेवं त्वरसे सौरभेय !
सरणिमपहाय हयमर्ध्वं धावसि धीवर ! प्रविशसि मर्तुकामो-
सतङ्गमार्गे गलति तिरश्चीनाचरणकगोष्पीगणयति न मामर-
टन्तवतटेनावतरसि सुखमावर्णय स्वैरिणि भग्नसौवीरकुम्भ-

मन्दरक । खातिथ्यसि गतरसानिन्नुत्तुष्णः प्रसारय कियच्चिरञ्चि-
 नोषि चेट । वदराणि दूरं गन्तव्यं किमद्यैव विद्रासि द्रोणक ।
 द्राघीयसी दण्डयात्रा विनैकेन निष्करकेण निष्ठेय मस्त्राकं
 अग्रतः पत्र्याः स्यपुटः स्यावरक ! यथा न पीनां स्यालीं
 गण्डकण्डूलभारी न निर्वहति इति दामकमासीनादमुतो-
 द्रागगात्रेण मुखवासपुलकमलं हि की जानाति यव-
 सगतिं गतान्वारय बन्नीवर्दान्वाहकरजितं चैत्रमिद श-
 कटिकविलम्बिता शकटी शाक्करन्धुरि धवलं शुंक्ष जक्षपाल-
 करक्षप्रमदापि नङ्कु च्चीणि किं स्फुटिते इतहस्तिपकनेदी-
 यसि करिकरचण्डं समरमर्दने कर्दमे कर्देन ! गलसि स्यातर्भ-
 वसि विधुरे सिन्धुमुद्धरपङ्कादनडाहं इत एहि ! माणवक !
 मेघेनेभघटाघट्टसङ्कटेनास्ति निसःरणिः सरणिरित्यादि प्रवर्त
 मानानेकसंलापः क्वचित् स्वेच्छान्दितोद्दामसस्यघासविघम-
 सुखसम्पन्नान्पुष्टैः केलीकोकिलैः किलिकिलायमानैः मेमण्ड-
 वण्डवठलम्बनलेशिककुट्टाकलुण्डकवेट ऋवाट ऋचण्डालमण्डलै-
 रन्धिरैस्त्रयमानं क्वचिदन्नसहाये क्लेशार्दितकुग्रामटीका-
 कुटीमसिसम्पादितसीदत्तौरभेयशम्बलहंसवाहनायासयोगाग-
 तसम्बगैः स्वयं गृहीतगृहोपकरणैरियमेका कथञ्चित् दण्ड-
 यात्रा तु यातु पाताञ्जतलं त्रिधाभूतैरभवं निर्भवतु शिवं
 सेवा करोतु स्वस्ति सर्वदुःखकूटाय कटकायेति ।

दुर्विधकुलपुत्रैर्निन्द्यमानं क्वचिदतितीक्ष्णसलिलञ्चीतः पाति-
 नौगतैरिव पङ्क्तिभूतैरतिद्रुतं वहङ्गिः कृष्णकठिनस्कन्धकूटगत-
 पुरुगण्डुकैर्गृहीतसौवर्णपादपीठपीठिकापर्यङ्ककनककलशाप-
 तद्वृहवावगाहैः प्रत्यासन्नपाथिवोपकरणग्रहणगर्वदुर्वारैः सर्वमेव

वहिष्कुर्वदतिभृतकभारकैर्महानसोपकरणवाहिभिर्बद्धवराहव-
 द्वाणसैर्लम्बमानहरिणचुकचडकजूटकजाम्बलैः शुष्कशश-
 शाकपत्रवेताम्बसंग्राहिभिः शुक्लकर्पटप्राभृतमुखैकदेशदत्ता-
 द्रुमुक्तागुप्तगोरसभांण्डैस्तलकतपकहस्तिकतापिकाताम्बचरुक-
 टाहसंकटविकटपिटकभारकैः समुत्सार्यमाणपुरोवर्तिजनं क-
 चित् क्लेशोऽस्माकमुपरि फलकालेऽन्यएव विटाः समुपस्थास्य-
 न्तीति मुखरैः पदे पदे पततां दुर्बलबलीवर्देनानियुक्तैः खट-
 चेटकैः कटुकैः खेद्यमानसंविभक्तभोगिपुत्रलोकं कचिन्नरपति
 दर्शनकुत्सहलादुभयतः प्रधावितैर्मार्गगामिभिर्गमितैराग्रहा-
 रिकजनैः पुरसःरजरंमहत्तरोत्तम्भिताम्बः कुम्भैरुपायनीकत-
 दधिकुण्डकुण्डमकाण्डकैर्घनघटितचेटकः सरभसमुपसर्पङ्गिः
 कुपितप्रचण्डदण्डधेववित्वासितविद्रुतैर्दूरगतैरखलङ्गिरपि प-
 तङ्गिरपि नरेन्द्रमुखदत्तदृष्टिं निरसतोऽपि पूर्वभूपतिदोषानु-
 दूषोषयद्भिरतिक्रान्तायुक्तकाययुक्तशतानि च शंसीभिः चिर-
 न्तनचेटापराधांश्चाभिदधानैर्हृद्यमानासह्यसंक्षणमपरैरादि-
 श्टपरिपालकपुरुषपरितुष्टैर्धर्मप्रत्यक्षोदेव इति सुतीरा-
 तन्वङ्गिः परैर्लूयमाननिष्पन्नसस्यविकसितविषादैः क्षेत्तशुचा स-
 कुटुम्बकैरेव निर्गतैः प्ररूढप्राणच्छेदिपीडापरित्याजितभयैः
 क्व राजा कीदृशो राजा कस्य वा राजेति प्रारम्भनरनाथ
 निन्दं क्वचित् शशकैश्च पदे पदे प्रजविप्रचण्डदण्डपाणिपेटका-
 नबन्धैर्गरीयोलगुडैरिव हन्यमानैरितस्ततः सञ्चरङ्गिरपरै
 र्युगपत्परम्परातीतमहाजनहस्ताग्रस्थैस्त्रिलशो विलुप्यमानैक-
 जनजङ्घान्तरालनिसःरणकुशलिभिः कुटिलताव्यसितबद्ध-
 श्शभिः पतल्लोङ्गलगुडकोणकुठारं किलकुहालखनित्रदाह्यष्टि-

भिरपि निःसरद्भिरावुषः पश्चात्कृतकलकलमन्यत संघशश्च घा-
 सिकैर्बुधधूलीव्यसरधूसरवासजालजालाकितजघनैश्च पुराण-
 पर्यायैकदेशदोलायमानदात्रैश्च शीर्षीर्णाशकलशिफिलमलि-
 नमल्लकूटैः प्रभुप्रसादीकृतपाटितपदञ्चरबोलकैर्विमानैरुद्धू-
 यमानैः धूलीपटलं क्वचिदेकान्तप्रष्टत्ताश्ववारचक्रचर्यमाण-
 गमिगोविग्रहं पङ्क्तिप्रदेशपूरणादेशाकुलसकललीकलय-
 मानदृश्यापुलकं क्वचित्तलवर्तिवेत्रिवेत्रवित्रास्यमानशाखिशि-
 खरगतविकोशविवरादिब्राह्मणं क्वचिद्गण्डपाशविवशवेष्ट्यमान-
 ग्रामाकृष्टकौलेयं क्वचिदन्योन्यविजयस्त्र्योद्गुरराजपुत्रबध्य-
 मानवाजिसंघट्टपश्चितमित्यनेकटत्तान्तया कौतूकजननं
 प्रलयजलधिभिव जगद्ग्रहणाय प्रष्टत्तपातालमिव महाभो-
 मिनां गुप्तये समुत्पादितं कैलासमिव परमेश्वरगुप्तये स्तुष्टं दृश्य-
 मानसकलप्राणिसञ्चयं चतुर्गुणसर्गकोशमिव प्रजापतीनां
 क्लेशबद्धस्यापितपःकरणमिव कारणं कल्याणानामेवं च वी-
 च्छमायां कटकं जगाम ।

आसनवर्तिनाञ्च तत्रभवता मान्धाता प्रवर्तिताः पथ्यानो-
 दिग्विजयाय अप्रतिहतरहसा रघुणा लघुनैव कालेनाकारि
 जगतः प्रसाधनैः शरद्वितीयं करदीचकार चक्रं क्रमागतभु-
 जाभिजनधनुर्वलमदावलिप्तानां पार्थिवानां पाण्डुपाण्डवः
 सव्यसाचीचीनविषयमतिक्रम्य राजसूयसम्पदे क्रुद्धदूग्धर्वधनु-
 ष्कोटिटङ्कारकूजत्कुञ्जं हेमकूटपर्वतं पराजेषम् ।

सङ्कल्पान्तरितं तरस्व महिमा हिममध्यवर्तिनोऽपि भयादु-
 वाह वाङ्मबलनिर्दृतिकरङ्गातरः कौरवस्य किङ्कर इव कृतिद्भु-
 गतानि विजिगीषवः खलु पूर्वेयेनाल्पएव भूभागे भूयांसोभगदत्त

दन्तवक्रकायकर्णकौरवशिष्टुपालसाल्वजरासन्धसिन्धुनाथप्रभ-
तयोऽभवन् भूपतयः सन्तुष्टोराजा युधिष्ठिरः यो ह्यसह-
समएव धनञ्जयजनितजगतत्कम्पकं किंपुरुषाणां राज्यं धल-
सञ्चण्डाशोकः यो न प्राविशत् क्षमां जित्वापि स्त्रीराज्यं
ह्यस्त्रीयएवान्तरं तुषारगिरिगन्धमादनयोः उत्साहिनः किष्कु
सुलुष्कुविषयाः प्रदेशाः पारसीकदेशाः शशपदं शकस्थानं अह-
श्यमानप्रतीहारे पारिपात्रे यात्रैव शिथिलाः शौर्यशुल्क-
सुलभो दक्षिणापथः दक्षिणार्णवकल्लोलानिलचलितचन्दनत-
मालसौरभसुन्दरीकतदरीमन्दरो दानाद्रेर्नदीयसि लग्नएव
महेन्द्रः इत्येवं प्रधानघातकानालापान् पार्थिवसुतानां
बाह्यशालिनां शृण्वन्नेवाससाद् मन्दिरम् ।

द्वारदेशे चीमयतः सबहुमानं भ्रूलताभ्यां विसर्जित-
राजलोकः प्रविश्यावततार बाह्यास्थानमण्डपंस्थापितमासन-
माचक्राम अपास्तसमायोगश्च क्षणमिवाचष्ट ततः प्रती-
हारः पृथ्वीपृष्ठप्रतिष्ठापितपाणिपल्लवो विज्ञापितवान् देव !
प्राक्ज्योतिषेश्वरेण प्रहितो हंसवेगो नामान्तरङ्गोदूत-
स्तोरणमध्यास्त इति राजा तु तमाशु प्रवेशयेति प्रादि-
शत् दक्षतया क्षितिपालादराञ्च प्रतीहारः स्वयमेव निरगात्
अनन्तरश्च हंसवेगः सविनयमाकृत्यैव नयनानन्दसम्पादसुभ-
गाभोगभद्रया समुल्लङ्घ्यमानगुणगरिमा प्रभूतप्राभृतकानां
भृतामभृतकानां पुरुषाणां समूहेन महतानुगम्यमानः
प्रविवेश राजमन्दिरं । दूरादेव पञ्चाङ्गालिङ्गिताङ्गणः प्रया-
ममकरोत् एहोहीति सबहुमानमाहृतश्च प्रधावितोपहतः

पादपीठलुठितलेखान्यस्तहस्तः पृष्ठे पार्थिवेनोपहत्य भूयोऽपि
नमश्चकार स्निग्धनरेन्द्रदृष्ट्यादिष्टमनतिविप्रकृष्टञ्च प्रदेशम-
ध्यास्त । ततो राजान्तरतश्च तनुमीषदिव दधानश्चाभरग्राहि-
यीमन्तरालवर्तिनमुत्सार्य सम्मुखीनं सप्रश्रयं पप्रच्छ हंसवेगः ।

श्रीमान् कञ्चित्कुशली कुमार इति स नमन्त्रवादीत् अद्य
कुशली यमेव स्तपितया सौहार्दाद्रसगौरवं गिरा पृच्छति देव
इति स्थित्वा च मुहूर्तमिव पुनः सचतुरसुवाच चतुरम्भोनिधि-
भोगभूतिभाजनभूतस्य देवस्य सङ्गावगर्भमपहाय हृदयमेक-
मन्यदनु रूपं अप्राकृतमेव दुर्लभं लोके तथाप्यस्मत्स्वामिना
सन्देशमशून्यतान्नयता पूर्वजोपार्जितं वारुणमातपत्रमाभो-
गाख्यमनुपस्थानन्यासेन कृतार्थीकृतमेतत् अत्र हि कुत्र हलक-
न्ति बह्वन्याश्चनि दृश्यन्ते प्रतिदिवसं प्रविशति शैत्यहेती च्छाया-
नां किरणसहस्रादेकैकशः सोमरश्मिं अस्मिन् प्रविष्टे प्रध्याना-
नन्तरं स्वादवीदन्तवीणापदेशाचार्याश्च्योतन्ति चन्द्रभासां
मणिशलाकाबीध्वावदच्छमच्छधाराः प्रचेताइव यश्चतुर्णा मप्य-
र्णवानामधिपतिभूतो भावितमनुग्रहातिच्छ्रायया नेतारं
इदञ्च न सप्तार्चिर्दहति न षष्टदृष्टो हरति नोदकमार्द्रयति
न रजांसि मलिनयन्ति न जरा जर्जरयति तदेतत्तावदनुगृह्णा-
तु दृशा देवः सन्देशमपि विस्त्वभः शोष्यसीति अभिधाय
निर्हृत्यात्मीयं पुरुषमप्यशात् उत्तिष्ठ दर्शय देवस्येति स च
वनानन्तरमुत्थाय पुनरुच्चीचकार धौतदुक्कलकल्पिताञ्च नि-
शोलकादाकाङ्क्षामकाङ्क्षीत् ।

आशुष्यमाण एतस्मिन्नितिमितमहसि सरभसमहासि-
भरण्ये रसाद् लसञ्च शेषफणिफणामण्डलेन आस्थायीव

वक्राभूतान्तरिक्षे क्षीरोदेन अघटीव गगनाङ्गणे गोष्ठी-
 बद्धः शारद्वलाहकव्यूहेन व्यश्रामीव विततपक्षपातिना वि-
 यति पितामहविमानहसयूथेन अत्रिनेत्रनिर्गतस्य धवलता-
 मण्डलमनोहरोदृष्टव जनेन जन्मदिवसः कुमुदबन्धोः
 प्रतीक्ष्य कृत इवोद्गमनक्षयो नारायणनाभिपुण्डरीकस्य आ-
 हितेव कौमुदी प्रदोषदर्शनानन्ददृष्टिप्ररक्षणां उदमाङ्गीदिव
 मन्दाकिनीपुलिनमण्डलं महदम्बरोदरे परिवर्तितइव दि-
 वसं सुवर्णमासीन्निशया मन्दमन्द मिन्दूदयसन्देहदूयमान-
 मानसैर्विघटितं विघटमानचञ्चुच्युतमृणालकोटिभिः आस-
 न्ब्रह्मलिनीचक्रवाकमिथुनैः शरतजलधरपटलशङ्कासङ्कीचि-
 तक्रेङ्कारवभूकमुखपुटैः पराङ्मुखीभूतं भवनाशखण्डिम-
 ण्डलैः प्रबुद्धमावद्धचन्द्रोदयोद्दामदलद्वलपुटादृष्टासविशदं कुमु-
 दषण्डैः चित्तीयमाणचेताश्च सराजको राजा दण्डानु-
 साराधिरोहिण्या दृष्ट्या सादरमतिष्ठत्तिलकमिव त्रिभुव-
 नस्य शैशवमिव श्वेतद्वीपस्याङ्गावतारमिव शरदिन्देः हृदय-
 मिव धर्मस्य निवेशमिव शशिलोकस्य दन्तमण्डलधवलं मुख-
 मिव चक्रवर्तित्वस्य भौक्तिकजालपरिकलितं सीमन्तचक्र-
 मिव दिवो बद्धज्योत्स्नालोकशुक्लमैन्दवमिव परिवेषवलयं
 शौक्लापहसितशङ्कश्रीकं श्रवणमण्डलमिव निश्चलतां गत-
 मैरावतस्य श्वेतगङ्गावत्पाण्डरं पदमिव त्रिभुवनवन्दनीयं
 त्रिविक्रमस्य प्रचेतसचूडामणिमरीचिशिखाभिरवशिष्टाभि-
 र्मानसबिसतन्तुमयीभिश्चामरिकावलिभिर्विरचितपरिवेषमुपरि
 चक्रवर्तिलक्ष्मीनूपुरश्रवणदोहलनिश्चलेनेव लक्ष्मणा वितत-
 पत्रेण हंसेन सनाथीकृतशिखरं तद्वता च प्रभावस्त्वन्धितेन

मन्दाकिनीस्यालेनेव सुकुलितफण्येन वामुकिनेव नीतेन
दण्डेन द्योतमानधवल्लिम्बा क्षालयदिव नक्षत्रपथं प्रभा-
प्रवाहप्रथिम्बा प्राहृण्वादिव दिवसमुच्छ्राप्रेणाधःकुर्वदिव
दिवसुपरिस्थितमिव सर्वमङ्गलानां श्वेतमण्डपश्चिर्यमिव
स्तम्भकमिव ब्रह्मास्तम्भस्य नाभिमण्डलमिव ज्योत्स्नाकामिन्द्या
विशदहासमिव कीर्तिः फेनराशिमिव खस्याया राजलभ्ययशः-
पटञ्जमिव शौर्यत्वैलोक्याङ्गुतभूतं महत्तपम् ।

दृष्टे च राज्ञा तस्मिन् प्रथमं शेषमपि प्राभूतं प्रकाश-
याञ्चक्रुः क्रमेण कर्मणा तदूयथा परार्द्धरत्नांशुशोणीकृत-
दिग्भागान् भगदत्तप्रभृतिप्रख्यातपार्थिवपरम्परागतान-
नुपहतलक्ष्मणानलङ्कारान् प्रभालेपिनाञ्च मणीनां उत्क-
र्षान् क्षीरोदधेर्धवलताहेतुनिव च हारान् अनेकरागरु-
चिरवेतकृतकुण्डलीकृतानि च शरच्चन्द्रमरीचिशोचक्षमाणि
क्षौमाणि कुशत्रिशिल्पिकोक्लिखितानां शुक्तिशङ्खगल्लक-
प्रसुखानां पानभाजनानां निचयान् निचोलरत्नकरुचाञ्च
रुचिरकाञ्चनपत्रभङ्गगुरुप्रतिबद्धपरिवेषाणां कार्मरङ्गचर्मणां
सम्भारान् भूर्जत्वक्कोमलस्यर्शवतीर्जातिपट्टिकाचित्तपटीक-
रोचिषाञ्चर्मणां म्रदीयसां मसूरकोपधानकादीन् विकार-
रान् प्रियङ्गुप्रसङ्गपिङ्गुजानि चासनानिवेदलतामयानि आग-
रववल्कल कल्पितसञ्चयानि च सुभाषितभाञ्जि पुस्त-
कानि परिणीतिपटञ्जपटोज्ज्वलिषि अवतरणहारीतहरिति
च क्षीरक्षारिणि पूगानां पल्लवावलम्बिनि सरसानि फलानि
लतासहकाररसानाञ्च कृष्णागुरुतैलस्य च कपोतकपिलकापो-
तिकापलाशकीशीकवचिताङ्गी स्थवीयसीवैणवी नीलीञ्च पट्ट-

सूत्रं प्रवेवकार्पिताञ्च भिन्नाञ्जनकृष्णस्य कृष्णागुरुणोगुरुपरि-
तापमुषश्च गोशीर्षचन्दनस्य तुषारशिलासकलशिशिरस्य स्वच्छ-
सितस्य च कर्पूरस्य कस्तूरिकाकोशानाञ्च पक्कफलजूटजटिलाञ्च
तक्कोलपल्लवानां लवङ्गपुष्पमञ्जरीणाञ्च जातीफलस्तवका-
नाञ्च राशीन् अतिमधुरमधुरसामोदनिर्हारिणि शीलक-
कलपीसितसितस्य चामरकलापस्य निकरान् अवलम्बमान-
द्वलिकालावुक्राञ्च लिखितानालेख्यफडकसम्पुटान् कुतूहल-
कान्ति कनकमृङ्गलानियमितग्रीवाणां वनमानुषीणां जीव-
धानां जलमानुषाणाञ्च मिथुनानि परिमलामोदितककुभश्च
कस्तूरिकाकुरङ्गान् ग्रहपरिचरणपराश्वमरीः चामीकर-
चित्रवेत्रपञ्जरजुषी बड्गुभाषितजालजल्प्याकजिह्वाञ्च जातीः
कौशिकशुक्रशारिकाप्रभृतीनां पद्मिणां प्रवाललतापञ्जर-
गताञ्च चकीरान् जलहस्तिनासुदशकुम्भसुक्तसुक्ताफलदाम-
दन्तुराणि दन्तकाण्डकुण्डलानि राजशतच्छत्रदर्शनात्
प्रहृष्टहृदयप्रयमप्रयाणशोभननिमित्तमिति मनसा जग्राह ।

हंसवेगश्च प्रीयमाणोवभाषे भद्र ! सकाशरत्नधास्त्रः परमे-
श्वरशिरोधारणार्हस्तास्य महातपस्य महार्णवादिव कुमुद-
बान्धवस्य कुमारान्नाभो न विस्मयाय बाल्यविद्याः खलु महता
मुपकृतयद्विति अपनीते च तस्मात् प्राहृतसन्धारे दग्धुभिः
स्थित्वा हंसवेगं विश्वास्यतामिति प्रतीहारभवन विसर्जयामभूत्
स्वयमप्युत्थाय स्नात्वा मङ्गलाकाङ्क्षी प्राङ्मुखः प्राविशदाभो-
गस्य च्छायाम् ।

अथ विशतएवास्य छायाजन्मना जडिन्ना चूडान-
गितां अनीयतेव शिरसि शशिविम्बं अम्बुविन्दुमुचं तु चुचु-

स्फुरिव चन्द्रकान्तमणयो ललाटपट्टफलकं कर्पूरेणैव व्यली-
यन्त लोचनयुगले गले गलिततुङ्घिनकरकृतनीहाराहारा-
इवाबध्यन्त हरिचन्दनरसासारेणोवाप्यतिसततसुरसि कुसुद-
मयमिव हृदयमभवदतिशिशिरं अन्तर्हितशिलेव विलीयमाना-
व्यलिम्पदङ्गानि जातविस्मयञ्चाकरोन्मनसि एकमत्रव्यमपहा-
यास्य नास्ति प्रतिमान्याकीलिते आहारकाले च हंसवेगाय
धवलकर्पटप्रवृतकलधौतनालिके परिगृहीतं विलिप्तशेषं चन्द-
नमङ्गसृष्टे वाससी शरत्तारकातरसुक्तास्तबकितं पदकं परिवे-
षन्नाम कटिस्तृणं अतिमहार्हपद्मारागालोकालोहिनीकृतञ्च तर-
ङ्गकं नाम कर्णाभरणं प्रभूतञ्च भोज्यजातं प्राहिण्योत् एवम्प्र-
कारेण च क्रमेण जगाम दिवसः ।

ततः कटकचलवहलधूलीधूसरितवपुरंशुमाली मली-
मसमङ्गमिव क्षालयितु मपरजलधिभवातरत् आभोगातपद्-
प्रदानवार्तामिव चावेदयितुं वरुणाय वारुणीं दिशम-
वासीत् सुकुलायमानसकलकमलवना प्राङ्मुखएवावद्वसेवा-
ञ्जलिपुटेव सद्दीपा भूरभूत् भूपतेः वृपानुरागराशिमय इव
निखिललोकाञ्जलिबन्धबन्धुर्जशाह सन्ध्यारागः गौडाधिपा-
पराधगङ्गिनीव श्यामतां प्रपेदे प्राची दिक् च्छुरिततिमि-
रनिकारनिर्वाणान्यवृपप्रतापानलकलापिव कालिमानमता-
नीन्हेदिनीशप्रदोषास्थानपुष्पप्रकारमिव विकचतगररुचिरं
विचकरुडुनिकरमविरलं ककुभः स्कन्धावारगन्धगजमद्-
गन्धधावितस्येव मार्गो विद्यति विरराज रजः पाण्डुरैरावतस्य
कुपितवृपव्याघ्राक्रान्तासु पृष्टथामिव पौरन्दरीं ककुभं विहाय
स्थलमारोह रोहिणीरमणः प्रयाणवार्ता इव मानितां

हृदयभेदिन्योयदुरिन्दुदीधितयो दश दिशः वृपतिदण्डयात्रा-
 वासातुरा इव तरलितसत्ववृत्तयश्च चुक्षुभिरे पत्तयोवाहि-
 नीनां चितेर भूभृतां हृदयानि विवेश गुहाविवराणि विमुक्तस-
 र्वाशातिभिरसन्ततिः प्रतिसामन्तचतुषामिव ननाग्र निद्रा-
 कुमुदवनानां अस्याञ्च वेलायां वितानतलवर्तिनरेन्द्रस्तावदिति
 विश्वज्यानुजीविनोहंसवेगमादिष्टवान् कथं कुमारसन्देशमिति
 स प्रणस्य कथयितुं प्रास्तावीत् देव! पुरा महावराहसम्पर्क
 सम्भूतगर्भया भुवा भगवत्या नरको नाम सूनुरसावि रसातले-
 वीरस्य यस्याभवन् बाल्य एव पादप्रणामप्रणयिनश्चूडामणयो
 लोकपालानां यस्य च त्रिभुवनभुजोभुजश्रीण्डस्य भवनकम-
 लिनीचक्रवाक्या अपि कोपकुटिलकटाक्षेक्षितो भयचकितारुण-
 परिवर्तितरथोनाञ्जया ना रविरस्तमभजत यश्च वरुणस्य बहिर्वर्ति
 हृदयमिदमातपत्रमकार्षीत् महात्मनोऽस्यान्वये भगदत्तदञ्ज-
 दत्तपुष्पदत्तप्रभृतिषु बङ्गषु मरुमहितेषु महत्सु महीपालेषु
 प्रपौत्रो महाराजभूतिवर्मणः पौत्रश्चन्द्रमुखवर्मणः पुत्रो देवस्य
 कैलासस्थिरस्थितिः स्थलवर्मणः सुरवर्मा नाम महाराजाधि-
 राजीजज्ञे तेजसां राशिर्भृगाङ्गइति यं जना जगुः यो हि यम-
 जेनेवाजयत सहैवाहङ्कारेण यश्च बालएव प्रीत्या द्विजाति-
 क्वाचारादीन् समग्रान् प्रतिग्राहानग्राहयत् ।

यत्र च राजनि दुर्लभं लवणाय सम्भूतायाः परममा-
 धुर्यमभून्नक्ष्त्राः तथा च यो वाहिनीपतीनां शङ्खं जहार
 न रत्नाणि पृथिव्याः स्थैर्यञ्जग्राह न करं अवनिभृतां गौरव-
 मादत्त न नैष्ठुर्यं । तस्य च सुगृहीतनाम्नो देवस्य महादेव्यां
 श्रवामादेव्यां भास्करद्युतिर्भास्करवर्मापरनामा शन्तनो

स्तनयो भीष्म इव कुमारः समभवत् अस्य च शैशवादयं
 सङ्कल्पः स्थेयान् स्थायुपदारविन्दं च ऋते नान्यन्नमस्कुर्यादिति
 ईदृशच्छायं मनोरथस्त्रिभुवनदुर्लभस्त्रयाणामन्यतमेन सम्पद्येत
 सकलभुवनतलविजयेन वा स्वत्युना वा यदि वा प्रचण्डप्रताप-
 ञ्च तनजनितदिग्दाहेन जगत्येकवीरेण देवोपमेन मित्रेण
 वा मैत्रीव प्रायः कार्यव्यपेक्षिणी क्षीणीभृतां कार्यञ्च कीदृशं-
 नाम तदुद्भवेत् चतुपन्यस्य मानसुपनये मित्रता देवं देवस्य हि
 यशांसि सिषत्क्षिपेर्धनानि वहिरङ्गभूतानि बाहावेव केवलं निष-
 स्यस्य शेषावयवानामपि साहायकसम्पादनमनोरथः निरवकाशः
 किमुत जनस्य वाह्यस्य चतुःसागरग्रहणात् दम्भरस्य प्रथिय्यैक-
 देशदानोपन्यासेन का तुष्टिः अभिरूपकव्यकाविश्रायनविलो-
 भनमपि लक्ष्मीसुखारविन्ददर्शनदुर्ललितदृष्टेरकिञ्चित्करं एव-
 ङ्ङुटमानसकलोपायसम्पदि पदार्थैस्मिन् प्रार्थनमात्रे केवत्त-
 मदुर्लभमानः शृणोतु देवः ।

प्राग्ज्योतिषेश्वरो देवेन सह एकपिङ्गइवानङ्गद्विषा
 दशरथइव गोत्रभिदा घनञ्जयइव पुष्कराक्षेण वैकर्तन
 इव दृश्योघनेन मलयानिलइव माधवेनाजय्यमित्त्रमिच्छति
 यदि च देवस्यापि मित्रीयति हृदय अवगच्छति वा पर्याया-
 न्तरितं दास्यं अनुतिष्ठन्ति सुहृदइति तद्विष्टस्य समाज्ञाप्यतां
 अनुभवतु विष्णोर्मन्दरगिरिरिव विवटकेयूरकोटिविष्टनर-
 णितकटकमणिशिलाशकलानि गाढीपगूढानि देवस्य कामरू-
 पाधिपतेः अस्मिन्नात्रपेर्विमललावण्यसौभाग्यसुधानिर्भरिणि
 निर्मले सुखशशिनि चिराच्चक्षुषी चालयतु प्राग्ज्योतिषेश्वर-
 श्रीः नाभिनन्दति चेद्देवः प्रणयमाज्ञापयतु किं कथनीयं म-

यास्मत्स्वामिन इति विरतवचसि तस्मिन्नवनिपालः पूर्वोपल-
ब्धैरेव गुरुभिर्गुणैरारोपितवद्भ्रमाने कुमारे आभोगातपत्र-
व्यतिकरेण परां कोटिमारोपितेति प्रणतिलज्जमान इव सा-
दरं जगाद ।

हंसवेग ! कथमिव तादृशि महात्मनि महाभिजने पु-
ण्यराशौ गुणिनां प्रह्वमरे परोक्षसुहृद् स्निह्यति सति मद्भि-
धस्यान्यथा स्वप्नेऽपि वर्तते मनः सकलजगदुत्तापनपटवोऽपि शि-
शिरायन्ते त्रिभुवननयनानन्दकरे कमलाकरे करास्तिग्मजसः-
सुवद्भ्रगुणगणक्रीताश्च केवलसख्यस्य सज्जनमाधुर्याणामभ्यत-
कास्योदश दिशः एकान्तावदातोत्तानस्वभाववृत्तस्य कुसु-
कृते केनाभिहितः शिशिररश्मिः श्रेयांश्च सङ्कल्पः कुमारस्य
स्वयं बद्धशालिनमधि च समालम्बितशरासने सुहृदि भगवतो-
हरादृते कमन्यं नमस्यतीति सम्बर्द्धिता च मे प्रीतिरसुना सङ्क-
ल्पेन यतः कुलोचितैव नः सुरासुरपरमगुरौ परमेश्वरे भग-
वति भक्तवत्सले भूयसी भक्तिरेकभ्रम्यताहि जनयति जने
परम्यक्षपातम् ।

अपिचावलेपिनि पशौ केसरिण्यपि बद्धमानो हृदयस्य मे-
किं पुनः सुहृदि तत्तथा यतेथा; यथा नाति चिरमिवेयमस्मान्
क्लेशयति कुमारदर्शनोत्कण्ठेति हंसवेगतु विज्ञापयास्वभूव
देव ! किमपर मिदानीं इयं क्लेशयति अभि जातमभिहितं
देवेन किन्तु सेवाभीरवोहि सन्तः तवापि विशेषेणाय मह-
ङ्गारघनोवैष्णवोवंशः आस्तां तावदस्मत्स्वामिवंशः पश्यतु देवः
पुरुषस्यहि सेवां प्रति दुर्जनन्येवातिवृद्धया दुर्गत्याभिसुखीनीय
मानस्य कुटुम्बिन्येवासन्तुष्टया तृष्णया वा प्रेर्यमाणस्य दुर-

पत्यैरिव यौवनजनितैर्नानाभिलाषिभिरसत्सङ्कल्पैर्व्याकुली-
 क्रियमाणस्य कुमारमिव वरमार्गणयोग्यामतिमहती मवस्थां
 वा पश्यत स्वगृहे बन्धुभिरिव दुःस्थितैः समग्रैर्गृहैर्वा गृह्यमा-
 णस्याभियोगपुरातनैरतिदुस्वजैर्भुभिरिव मलिनैः कर्मभिर्वा नु-
 वर्त्तमानस्य सकलशरीरसन्तापकरं करीषमिव दुष्कृति-
 ना कृतचित्तस्य प्रवेष्टुं राजकुलमुपहसतः कलेन्द्रियशक्तैरिव
 मिथ्यैव हृदयगतविश्वग्रामग्रहणाभिलाषस्य प्रथममेव तोरण-
 तले चन्दनमालाकिसलयस्यैव शुष्यतोद्धाररक्षिभिः निरुद्धस्य
 निपीडितस्यापि प्रविशतोद्दारे हरिणस्यैवापरैर्हन्यमानस्य च
 कर्मचर्मपुटस्यैव मुहुर्मुहुः प्रतिहारमण्डपप्रहारैर्निरस्य निधि-
 पादपप्ररोहस्यैव द्रविणाभिलाषादधोमुखीभवतोऽप्यमार्गणस्या
 प्यतिविक्रष्टविधृतविसर्जितस्योद्देगं व्रजतः कण्टकस्यापि च रण-
 लग्नस्याकृष्यति क्षपीयाक्षिप्यमाणस्य मकरकेतोरिवाकालो-
 पसर्पणकृपितेश्वरदृष्टिदग्धस्य प्रलयमुपगच्छतोरनेकपैरिव-
 कोपनभर्त्सितस्याभिन्नमुखरागस्य ब्रह्मघन इव प्रतिदिन-
 सस्मन्दनोद्दृष्टशिरःकपालस्य स्पर्शनरहितस्याशुभकर्माणि
 निर्वहतस्त्रिशङ्कोरिवोभयलोकश्चष्टस्य नक्तं दिवमवाक्शिरसो-
 वाजिन इव कवजवशेन सुखबाह्यमात्मानं विदधानस्यानशन-
 शायिन इव हृदयस्थापितजीवनाशस्य शरीरं क्षपद्गतः शुन
 इव निजदारपराङ्मुखस्य जघन्यकर्मलग्नस्यात्मानमुत्तान-
 यतः प्रेतस्येवानुचितदीयमानान्द्रपिण्डस्य बलिभुक् जन्मइव
 जिह्वालौल्योपयुक्तपुरुषवर्चसोद्वथाविहिता विहितायुषो जी-
 वितश्चानपादपानिव पिशाचस्य दग्धभूम्या पक्षीकृतान्
 राजवल्लभानुपसर्पतो विपरीतजिह्वाजनितमाधुर्ये रोष्ठमात्र-

प्रकटितरागैः राजशुभकालापैः शिशोरिव सुगन्धस्य विलोभ्यमान-
वेतालस्यैव नरेन्द्रप्रभावविशिष्टस्य न किञ्चिन्नाचरतश्चित्रधनुष
दूवालीकरुणाधारोपणक्रियानित्यनत्रस्यालेख्यप्रदीपस्यैव नि-
र्वाणनेजसो बककूटस्यैव निर्माल्यवाहिनः कफविकारिण
दूव दिने दिने कटुकैरुद्देष्टव्यमाणस्य सौगतस्यैवार्थशून्य-
विज्ञप्तिजनितवैराग्यस्य काषायान्ध्रभिलषतः क्षपणकस्यैवानेक-
कान्तार्थाधिगमाकुलधियः हृदयोपचितमलीकनिशास्वपि मात्र
बलिपिण्डस्यैव दिक्षु विक्षिप्यमाणस्याशौचगतस्यैव कुशयन-
जनितसमधिकारदुःखवृत्तेस्तुलायन्त्रस्यैव पश्चात्कृतगौरवस्य
तोयार्थमपि नमतोऽतिक्रमणस्य शिरसा केबलेनासन्तुष्टवचसापि
पादौ स्पृशतो निर्दयवेत्तिवेतताडनत्रस्तयेवापत्रपया त्यक्तस्य दै-
न्यसङ्कोचितहृदयहृतावकाशयेवाहोपुरुषिकया परिवर्जितकु-
त्स्मितकर्माङ्गीकरणकुपितयेव चोन्नमत्या विमुक्तस्य धनश्रद्धया
क्लेशानुपार्जयतः स्वष्टद्विबुद्ध्यावमानं सम्बर्धयतो मूढस्य सत्यपि
विविधकुसुमाधिवाससुरभिणि वने षड्गदृष्टायां दृष्टयाञ्ज-
लिसुपरचयतः कुलपुत्रस्यापि कृतागसद्वै भीतभीतस्य समी-
पं उपसर्पतो दर्शनीयस्यापि अलेख्यकुसुमस्यैव निष्कलजन्मनो
विदुषोऽपि वैधेयस्यैवापशब्दमुखस्य शक्तिमतोऽपि शिवत्रिण
एव सङ्कोचितकरयुगलस्यास्मत्समुत्कर्षेषु निरग्निपच्यमानस्य
नीचसमीरणेषु सोच्छ्वासं म्रियमाणस्य परिभववचनैस्तृणी-
कृतस्य दुःखानलेन तेजोज्वलतोऽतो भक्तस्याप्यभक्तस्य निर-
क्ष्णोऽपि सन्तापयतोबन्धून् विमानस्याप्यगतिकस्य च्युतगौर-
वस्याप्यधस्ताद् गच्छतो निःसत्वस्यापि महामांसविक्रयं कु-
र्वतो निर्मदस्याप्यस्वतन्त्रवृत्तेरयोगिनोऽपि ध्यानवशीकृतात्मनः

शौर्ध्वाधिं प्रणमतो दग्धमुखस्य गोतविदूषकस्य मनस्वि-
जनं लासयतः कुलाङ्गरस्य वंशं दहतो नृपशीषणोऽपि लब्धैः
कन्धरामवनमयतो जठरपरिपूरणमात्रप्रयोजनजन्मनो मांस-
पिण्डस्य गर्भरोगस्य मातुः पुण्यानां कर्मणां मरणात् हृत-
कस्य पातकिनः किं प्रायश्चित्तं क्व प्रतिक्रिया क्व तस्य शान्तिः
कीदृशं सुखं कः पुरुषाभिमानः किन्नामानो विलासाः की-
दृशी भोगश्रद्धा प्रबलपङ्कद्वय सर्वमधस्तान्मयति दारुणोदास
शब्दः धिक् उच्छ्वसितं उपघातुं निधानन्तान्नन अभवन्निर्भूतेरसु
तस्याः नमो भगवद्भस्तेभ्यः सुखेभ्यः तस्यायमञ्जलिरैश्वर्यस्य ति-
ष्ठतु दूरतएव सा श्रीः शिवं स परिच्छदः करोतु यदर्थमुत्तमाङ्ग
मागमिष्यति अशापानुग्रहक्षमस्तपस्वी अमुखप्रियतरः क्लीबः
अपूतिमानवस्करक्रिमिः अगण्यमानोनरकः पादधूलिधूसरिती-
त्तमाङ्गोजङ्गमः पादपीठः पुंस्कोकिलः काकुभणितेषु स्थल-
कमठः क्रीडाकर्षणेषु श्वानीचाचाणेषु ककलासः शिरी-
विडम्बनासु जाह्नकः आत्मसङ्कीचनेषु प्रतिपादुकः पादसंवा-
हनेषु कन्तुकः करतलताडनेषु वीणादण्डः कोणाभिघातेषु
वेणुमूर्च्छनासु वेष्ट्याकायः करणबन्धनक्लेशेषु यलालराशिः सत्व-
शालेषु वराकः सेवकोऽपि मर्त्यमध्येराजिलोऽपि भोगिपुलाको-
ऽपि कलमः वरं क्षणमपि कृतामानवतामानरतां नमतो नमत
स्त्रै लोकाधिपराज्योपभोगोऽपि मनस्विनः तदेवमभिनन्दितास्त्रत्
प्रणयोद्देवीदिवसैः कतिपयैरेव परागतः प्राग्ज्योतिषेश्वरइति
करोतु चेतसीत्युक्तात्तुष्णीमभूत् चिराच्च नमस्कृत्य निर्जगाम
राजापि रजनीन्तां कुमारदर्शनौत्सुक्य स्वीकृतहृदयोऽनैषीत्
आत्मार्पणं हि महतां मूलमन्वमयं वशीकरणं प्रभाते च प्रभूतं

प्रतिप्राभृतं प्रधानप्रतिभूतावेष्टितं दत्त्वा हंसवेगं प्राहिणोत् ।
 आत्मनापि ततः प्रभृति प्रयाणाकैरनवरतैरभ्यमितं प्रावर्तत ।
 कदाचिच्च राज्यवर्द्धनभुजबलार्जितमशेषं मालवराजसाधनमा-
 दायागत समीप एवासीनं लेखाहारिकात् भण्डिमशृणोत् ।
 श्रुत्वा चाभिनवभूतभ्रातृशोकज्जताशनसद्दर्शनकातरे हृदये
 वभूव मूर्च्छा अन्धकार मिव विवेश अतिष्ठच्च समुत्सृष्टसकल-
 व्यापारः प्रतिभारनिवारणनिःशब्दपरिजने निजमन्दिरे स-
 राजपरिवारः तदा गमन मुदीक्षमाणो सुहृत्तम् ।

अथ भण्डिरेकेनैव वाजिना कतिपयकुलपुत्रपरिवृतः
 परिमलिनवासाः रिपुशरशल्यपूरितेन निखातबद्धलोह-
 कीलपरिकरपरिरक्षितस्फुटनेनेव हृदयेन हृदयलग्नैः स्वामि-
 सुकृतैरिव श्मश्रुभिर्धृति सुत्पादयन् दूरितव्यायामपरिश्रि-
 थिलभुजं दोलायमानमङ्गलवलयैकशेषालङ्कृतिरनादरोप-
 युक्ततामूलविकलरागेण शोकदहनदह्यमानस्य हृदयस्याङ्ग-
 रागेणैव दीर्घनिश्वासवेगनिर्गतेनाधरेण श्लथ्यता स्वा-
 मिविरहविधूतजीवितापराधवैलक्ष्यादिब बाष्पवारिपटलेन
 प्रावृतवदनो बिभ्रन्निव दुर्वलीभूतैः स्वाङ्गमेवापत्रपयाङ्गैर्विभ-
 न्निव प्रत्यक्षीभूतं महोच्चाणमायतैः श्वसितैः पातकीवापगाधीव
 दोषीव सुषित इव यूथपतिपतनविषण्ण इव वेतखड इव
 सूर्यास्तमयनिष्ठीक इव कमलाकरः दुर्योधननिधनदुर्भजा
 इव द्रौणिरपहृतरत्नसार इव सागरी राजद्वार माजगाम ।

अवतीर्य च तुरङ्गमादवनतमुखो विवेश राजमन्दिरं दूरादेव
 विसुक्ताक्रन्दस्पपात पादयोः अवनपतिस्तु तमुत्थाय प्रविरलैः

पादैः प्रत्युद्गम्योत्थाय कण्ठे गाढमुपगच्छ करुणमतिचिरं-
 बरोद । शिथिलीभूतमन्युवेगश्च पुरेव पुनरागतनिजासने
 निषसाद । प्रथमप्रक्षालितमुखे भण्डिर्मुख मञ्जालयत् अति
 क्रान्ते कियत्यपि च कालशकले भ्रातृदारुणवृत्तान्तं अप्राचीत्
 अकथयञ्च यथावृत्तान्तमखिलं भण्डिः ।

अथ नरपतिस्तमुवाच राज्यश्रीवृत्तान्तः कइति स पुनरवा-
 दीत् देव ! देवभूयं गते राज्यवर्धने गौडैः गृहीता च कुशस्थले
 देवी राज्यश्रीः परिभ्रष्टा बन्धनाद्विन्ध्याटवीं सपरिजना प्रवि-
 ष्टेति लोकतोवार्तां अगृणुवं । अन्वेषारस्तु तां प्रति प्रभूताः प्र-
 ष्टिता नाद्यापि निवर्तन्त इति तच्चाकर्ण्य नरपतिरब्रवीत्किम
 परैरनुपदिभिर्यत्र सा परित्यक्तान्यकृत्य स्वयमेवाहं यास्यामीति
 भवानपि कटकमादाय प्रसादेन प्रवर्तन्तां गौडाभिमुखं इत्युक्त्वा
 चोत्थाय ज्ञानभूमिमगात् । कारितशोकश्रमश्रुवपनकर्मणा च
 महाप्रतीहारभवनं स्नातेन शारीरकवसनकुसुमाङ्गरागालङ्का-
 रप्रेषणप्रकटितप्रसादेन भण्डिना सार्द्धं भुक्त निनाय च तेनैव
 सह वासरम् ।

अथापरेद्युरुषस्थेव भण्डिर्भूपाल मनुसृत्य व्यज्ञापयत्
 पश्यतु देव ! श्रीराज्यवर्धनभुजबलार्जितं साधनं सपरिवर्हं मा-
 लवराजस्थेति नरपतिना चैव भर्वात्त्वत्यभ्यनुज्ञातोद्दृश्यांबभूव ।
 तद्यथा अनवरतगलितमदमदिरामोदमुखरमधुकारज्जटि-
 लकण्टपट्टपङ्किलगन्धान् गरुडशैलानिव जङ्गमान् गम्भीर-
 गर्जितरवान् जलधरानिव महीभवतीर्णानुत्फुल्लसप्तच्छदामो-
 दमुदः शारदानिव दिवसान् पुष्पीभूतानेकसहस्ररुद्धान्

करिणश्यामीकरचित्रचामरमण्डनमनोहरांश्च हरिणारंहसो-
हरीन् बाज्ञातपविवरवर्षिणाञ्च करेणैकेन्द्रायुधीकृतदश-
दिशामलङ्काराणां विशेषान्विष्णयकृतस्मरोन्मादिमालबीकुच-
मिलनदुर्ललितांश्च निजज्योत्स्नाकृतनीहाराहाराणुडुपतिसञ्च-
यान् निजयशांसीव बालव्यजनानि जातरूपनाञ्च निवासञ्च
पुण्डरीकमिव त्रियः श्वेतमातपमग्नारस इव बद्धसमररसानु-
रागावतीर्णा वारविलासिनी सहासनस्य धनादिप्रभृतीनिव
राज्योपकरणानि कालायसनिगडनिश्चलीकृतचरणयुगलञ्च
सकलं मालवराजलीकमशेषांश्च संख्यालेख्यपत्रकान् सालङ्कार-
पेटापीडान् कौशकलशानथावलोक्य तत्सर्वमवनिपालः स्वीकर्तुं
यथाधिकार मादिशदध्यक्षान् ।

अन्यस्मिंश्चाहनि स्वयं स्वसार मन्वेष्टुं समुच्चवाल
विन्ध्याटवीं । अवाप च परिमितैरेव प्रयाणकैस्तामथ प्रविशन्
दूरादेव दह्यमानषाष्टिकबुसविसरविसारिणां विभावस्त्रनां
वन्यधान्यबीजधान्यदाहिनां धूमेन धूसरितमादधानैः शुष्क-
शाखासञ्चयनिचितगोपाङ्गवेष्टितनिकटनिबिडवटैर्वापदि व-
त्स्वर इव रोषाविष्टगोपकल्पितस्य प्रयत्नैरयन्ति तवनपालाहङ्-
क्रियमायाग्रामीणकाककुठारैर्गहनतरुशण्डनिर्मितचामुण्डा-
मण्डपैर्वनप्रदेशैः प्रकाश्यमानमटवीं प्रायतयाकुडुवभरणा-
कुलैः कुहालप्रायकृष्टिभिः कृषीवलैरवखनद्भिश्चञ्चभागभाषि-
तेन भयमानभूरिखिलक्षेत्रमण्डल मल्पावशेषकालशिलैश्च
कालायसैरिव कृष्णमृत्तिकाकठिनैः स्थानस्थानस्थितस्थूल-
पल्लवैर्दुर्गपगं श्यामाकप्रकूटिभिरलम्बुसाबद्धलैरविरहितैः को-

किलातैः क्षुपैर्विरलविरलैः केदारैः कृष्णात्कृष्यमाणैर्नातिदूर-
 वर्तिभिः प्रभूतप्रहृतभुवसुपक्षेतसुपरचितैरुच्चैर्मञ्जैः सूच्यमान-
 श्वापदोपद्रवं दिशि प्रतिमार्गद्भुमदन्तानां पथिकपटप्रस्कोट-
 नधूलीधूसरैर्वनपल्लवैर्लाञ्छितच्छायानां अटवीसुलभ-
 कुसुमार्चितनवखातकपीतकोपिकण्ठप्रतिष्ठापितनगघटानां
 छिद्रकटकल्पितकुटीरकाणां कुटितकीटवेणीविष्यमानसक्तु-
 शरावश्रेणीनां मण्डलगतगजजग्धजम्बूफलास्थिशवलभुवां उद्धृ-
 तधूलीकदम्बकस्तबक्रप्रकरपुलकितानां कर्करीषचक्राक्रान्तका-
 ष्टकञ्चिकासुपितटषां नव्यत्तलशीतलसिकतिलकलशीशमित-
 श्रमणानामनाश्यानशैवलश्यामलितं लिङ्गराजायमानशोषसरः-
 शिशुमहकारफलजूटजटिलस्थूलानां विश्राम्य अकपर्तिक-
 पेटकपरिपाटीपीथमानपयसामटवीप्रदेशप्रपाणां शैत्येन त्यज-
 न्तमिव शैष्णमूष्णाणामर्चद्वीक्ष्यग्रं ग्राहयन्तमिवागरीयोदा-
 रुसंग्रहदाहिभिर्ज्योत्स्नाकरैः सर्वतश्च प्रातिवेश्यविषयवा-
 सिनामानन्दमासन्नग्रामगृहस्थस्यविरपाल्यमानस्थगितेन कृत-
 दारुदारणव्यायामयोग्याभ्यङ्गेन स्नाध्यासितकठोरकुठा-
 रकरुणलम्ब्यमानप्रताराशुपुटेन पाटञ्जरं प्रत्युवाच प्रत्यति-
 पन्नपटञ्चरेण कालवेत्त्रविगुणव्रततीवलयपाशग्रथितपत्रवी-
 टिकाविहितमुखैर्घटितघटैरूढवारिणां पुरःसरबलिवलीवर्दे-
 सुगरयेन नैकटिककुटुम्बलोकेन काष्ठसग्रहार्थमटवीं प्रवि-
 शता श्वापदपथव्यवधानधवलसमारोपितकुटीरकृतकूटपाशैश्च
 गृहीतमृगग्रहणतनुतन्त्रीजालावलयवागुरैर्बद्धभिर्व्याधैर्विचर-
 ङ्गिरंसावसक्तवीतंसव्यावलम्ब्यमानपात्रपाशकैश्च सङ्गृहीतया-

हकककरकपिलादिपञ्जरैः शाकुनिकैः सञ्चरद्भिश्चूतशकले
 विलिप्तलतालग्नलम्पटानाञ्च पेटकैः पाशिकशिष्टानामटङ्गि-
 स्तृणस्तम्भान्तरिततित्तिरीतरलायमानकौलेयककुलानां चात-
 कैश्च मृगमृगयाहृगयुत्रभिः क्रीडङ्गिः परिणतचक्रवाककण्ट-
 कधायकचाञ्च शीतवृथ्यानां वल्कलानां कलापान् नातिचिरी-
 ङ्गुतानाञ्च धातुत्विपां धातकीकुसुमानां मणिता गौणीः पीत-
 व्यानाञ्चातसीशणपट्टपूलकानां पुष्कलानां सन्भारांश्च मधुना-
 माक्षिकस्य मायूराङ्गस्य शिष्टमधूच्छिष्टचक्रिकामालानाञ्च
 लम्बमानलामञ्जकपुञ्जजटालानां पक्त्वचाङ्गदिरकाष्ठाना
 कुष्ठस्य च कडोरकेसरिसठाभारबभ्रूणाञ्च भूयसी भारकान्
 लोध्रस्य लोकेनादाय व्रजता प्रविशता विविधवनफलपूरित-
 विकटमस्तकाभिरभ्यर्णग्रामगह्वरीभिः सत्वरमाणाभिर्विक्रय-
 चिन्ताव्यग्रग्रामटिकाभिव्याप्तदिगन्तरमितस्ततश्च युक्तशूकशा-
 क्कराणां पुराणपांस्तूकरकरीषकुटवाहिनीनां धूर्गतधूली-
 धूसरसारथिसैरिकसरोषस्वरसार्यमाणानां क्रीडञ्चटुल-
 चक्रचीत्कारिणीनाञ्च शकटश्रेणीनां सम्पातैः सम्पाद्यमानदु-
 र्वलोर्वीक्षेत्रसंस्कारं अरक्षितकक्षिप्तदण्डवासोऽर्पितमान हरि-
 णहेलाविलम्बितवैणवप्रभृतिभिश्च निखातगोकरङ्गशङ्कुशङ्खि-
 तशशकमकलितशृङ्गशृङ्गैः पृथक्पतितविशङ्कटविटपैर्वाटैरै-
 क्ष्वैः सुबद्धश्यामायमानोपकण्ट मतिविकटप्रकष्टान्तरैश्च
 मरकतस्त्रग्धस्त्रुहिवाटवेष्टितैः कामदुष्कर्मण्यवंशविटपसङ्कटैः
 कण्टकिकरञ्जिराजिदुष्प्रवेशैरुपगमरूपकवाचावङ्गवशकसर-
 स्त्रणशिशुग्रन्थिपर्णागवीथिकागर्भगुल्मगगनैर्गृहवाटकैः निवा-

तोच्चकाष्ठारोपिता काष्ठालुकलताप्रतानप्रच्छादितच्छा-
 यैः परिमण्डलबदरीमण्डपतलनिखातखादिरकीलबध्वत्सुरूपैः
 कथमपि कुक्कुटरटितातुनीयमानसंनिवेशैरङ्गाहस्तिस्तम्बवि-
 रचितप्रविकावापिकैः प्रकीर्णबदरपटलपाटलैः वेणुकञ्जरपु-
 टककमलितनलकशमयप्रपं बिहितभित्तिभिः किंशुकरोचना-
 रचितमण्डनैर्बल्लजवध्याहारराशिभिः शाल्मलीकूलसञ्चय-
 बद्धलैः सन्निहितनलशालीशालूककुमुदबीजवेणुतण्डुलैः संगृ-
 हीतसालं धीजैर्भस्त्रमलमलिनकाश्मर्यवीजकूटव्याटतप्रतकटैरा-
 श्यानराजादनमदनफलस्थितैर्मधूकासवमद्यप्रायैः कुसुम्भकगर्भ-
 कुम्भकुशूलैरविरहितराजमाषतपुसकर्कटीकृष्णाण्डालाबुबीजैः
 प्रोष्यमाणविजालमालूरवनककूलशालिजातकादिभिरटवीकुटु-
 खिनां गृहैरूपितं वनन्ददर्शं तत्रैव तं दिवसमत्यवाहय-
 दिति ।

इति श्रीहर्षचरिते दण्डयात्राकथनं नाम सप्तमीच्छासः ।

अष्टमोच्छ्वासः ।

सहसा सम्पादयता मनोहरप्रार्थितानि वस्त्राणि ।
देवेनापि क्रियते भव्यानां पूर्वसेवैव ॥
विद्वज्जनसम्पर्को नचेष्टज्ञातिदर्शनाभ्युदयः ।
कस्य नखाय विपिने भवति महारत्नलाभश्च ॥

अथापरेद्युहत्याय पार्थिवस्तस्मात् ग्रामकारान्निर्गत्य विवेश
विन्ध्याटवीं अट च तस्यामितस्ततः सुबह्वन्दिवसान् एकदा तु
भूपतेर्भ्रमत एवाटवीकसामन्तस्य शरकेतोः सूनुर्व्याघ्रकेतु-
र्नामकृतोऽपि कज्जलश्यामलं श्यामलतावलयेनाधिललाटमुज्जैः
कृतमौलिबन्धमन्धकारिणोमकारणभुवं भ्रूकुटीभङ्गेन त्रिरेखेन
त्रियामामिव साहससहचारिणीं ललाटस्थलीं सदा समुद-
हन्तं अतंसितैकशुक्लपक्षप्रभाहरिताय मानेऽपि नहुकाच-
मणिकेन अवणेन शोभमानं किञ्चित् चित्तस्य चक्षुषः प्रविरल-
पक्ष्मणः सहजेन रागरोचिषा साधनरसोपयुक्तं तार्क्ष्यमिव
क्षतजमिव क्षान्तमवनाटनासिकञ्चिपीटाधरनाकिनश्चिबुकम-
भिन्नानुत्कटकपोलकूटास्थिपर्यन्तमीषदुदग्रग्रीवाबन्धमधस्कन्ध-
स्कन्धार्द्धभागमनवरतकनककोदण्डकुण्डलीकरणकर्कशव्याया-
मविस्तारितेन मांसलेतोरसा हसन्तमिव तटशिलाप्रथिमानं
विन्ध्यगिरेरजगरगरीयसा च भुजयुगलेन तुलयन्तमिव तुहिन-
शैलसालद्रुमाणां द्राघिमाणं वाराहबालवलितवलयबन्धना-

भिर्नागदमनजटिकुजटिकाभिर्जटिलीकृतपृष्ठे प्रकोष्ठे प्रति-
 ष्ठाङ्गतं गोदन्तमणिचित्रन्त्रपुषं वलयं विभ्राण तुन्दिलं
 तुण्डिभ मभिरमणि चर्मनिर्मितपट्टिकयोश्चित्रचित्रकाये-
 कारितपरिवारया संकुञ्जाजिनजालिकया शृङ्गायमसृष्टित-
 सुष्टिभागभातुरया पारदरसलेपलिप्तसमस्तस्त्रिकया कृपाख्या
 करालितविशङ्कटकटीप्रदेशं प्रथमयौवनोल्लिख्यमानमध्यभा-
 गश्चष्टमांसभरिताविव स्थवीयांस्तौ उदरउद्वण्डौ दधतम-
 च्छभल्लचर्ममयेन भल्लप्रायप्रभृतशरस्रदा श्वत्तशार्दूलचर्म-
 पट्टापीडितेनालिकुललम्बमानलीलपृष्ठभागभाजा मस्त्राभ-
 रणेन पल्लवितमिव कार्ष्ण सुप्रदर्शयन्त सुरस्त्रिभागोत्तसित-
 चापपिच्छचारुशेखरे खदिरजटानिर्माणे खुरप्राये प्रचुर-
 मयूरभिद्या पत्रलताचित्रत्वचि त्वचि वारगुण्यो वामस्कन्धा-
 ध्यासिनि धनुषि प्रलम्बमानेनेव शिरसा शितशरकन्नैकनल-
 कविवरप्रवेशिनेन जङ्गाजनितस्वास्थिकवन्देन बन्धूकलोहित-
 रुधिरराजिरञ्जितप्राणवर्त्मना बभ्रुर्विततिव्यक्तविभाव्यमान-
 कोमलक्रोडशुक्लिन्ना शशशाताटनिशिखाग्रस्थितग्रीवेण प्रा-
 ट्तचञ्चूतानताम्बतालुना तित्तिरिणा वर्णसुष्टिमिव स्र-
 गयां दर्शयन्तं विषमविषट्पितवदनेन विकर्णेन कृष्णाहिनेव
 मूलभूतेन व्यग्रदक्षिणकराभ्रं जङ्गममिव गिरितटतमालपा-
 दपं यन्त्वोल्लसितमश्लसारस्तम्भमिव भ्रमन्तमञ्जनलोहस्तम्भ-
 च्छेदमिव गलितं विन्ध्याद्रेः प्राकारं कलिकालानां कालपाशं
 कुरङ्गमयूखानां धूमकेतुं मृगराजचक्राणां महानवमीमहं
 भीण्डलानां हृदयमिव हिंसायाः फलमिव पापस्य करणमिव
 कालरात्याः शबरयुवानमादायाजगाम ।

दूरेच' स्थापयित्वा विज्ञापयां बभूव देवास्य सर्व-
विन्ध्यारण्यस्य स्वामी सर्ववल्लीपतीनां प्रायसरः शवरसेना
पति र्भ्रुकम्पीनाम तस्यायं स्पर्धया निर्घातनामा सकलस्यास्य
विन्ध्यकान्तारस्य पर्णाना मप्यभिन्नः किमुत प्रदेशानां एन
पृच्छतु देवः योग्योऽयमाज्ञां कर्तुमिति कथिते च तेन
निर्घातः क्षितितलविनिहितमौलिः प्रणाममकरोत् । उपनि-
न्देच तित्तिरिणां सदृखं शशोपायनं अविनिपतिस्तु समानघनः
स्वयदेव तमगचीत् अज्ञाभिज्ञा यूयमस्य सर्वस्योद्देशस्य निहा-
रशीलाश्च दिवसेष्वेषु भवन्तः सेनापतेर्वान्यस्य वा त्वदुपजीविनः
कस्यचित् उदाररूपे वनारिनगतापि वेददर्शनगोचरमित्ति
निर्घातस्तु भूपालालापप्रसादेनात्मानं बद्धमान्यमानः पुनरपि प्र-
णामादर्शितादरश्च विज्ञापयामास देव ! प्रायेणाद्य हरिण्योऽपि
नापरिगताः सञ्चरन्ति सेनापतिना कृतएव नार्यः नास्त्येवं रूपा
काचिद्वला तथापि निदेशादिदानीमन्वेषणं प्रतिदिशं तव-
ल्लत्यैः क्रियते यत्नः ततश्च गन्धूतिमात्रे सुनिर्माणिते महति मही-
धरमात्मान्मूलरुहि महीरुहां षण्डे पिण्डपातिप्रभूतान्तेवासिप-
रिवृतपाराशरीदिवाका मितनामा गिरिजघनमाश्रित्य प्रति-
वसति स विन्देद्वार्तामिति तच्छ्रुत्वा नरपतिरचिन्तयत् श्रूयते
हि ततो भवन सुगृहीतनाम्नः स्वर्गतस्य ग्रहवर्मणि बालमित्ति
मैत्रायाणी यस्त्वयीमपहाय ब्राह्मणायतनीविद्वानुत्पन्नसमाधिः
सौगते मते युवैव काषायाणि गृहीतवानिति प्रेयांश्च जनस्य जन-
यति सुहृदपि दृष्टोदृशामाश्वासं अभिगमनीयाश्च गुणाः सर्वस्य
कस्य न प्रतीक्ष्योमुनिभावो भगवति ! वैधेये ! विधर्मग्राहिणी
गरिमाणसुत्साद्यतीत्यादि प्रकारञ्चाब्रवीत् अङ्ग ! सुसुद्दिश

तमुद्देशं यत्नास्ते सपिण्डपातीत्युक्त्वा तेनीपदिस्थमानवर्त्मा प्रव-
हते गन्तुम् ।

अथ क्रमेण गच्छत एवास्थानवकेशिनः कुञ्जलितकर्णि-
काराः स्थितफलेग्रहयः फलभरनमिततरवो नीलदला नालिके-
रनिकराः करिकेसररत्नपरिसराः कौरकनिकुरुस्वरोमाञ्चित-
कुरवकराशयो रक्ताशोकपल्लवलावण्यलिप्यमानदिशः प्रवि-
कसितकेसररजोविसरवर्द्धमानवासरधूसरिमानः स्वरजमः-
सिकतिलाः प्रतिगलितहिङ्गवः प्रसवधूलिपिङ्गुलप्रियङ्गवः
परागपिञ्जरमञ्जरीपुञ्जप्रमानमयूरपुञ्जशिञ्जाजनितजनसुदोम-
दमत्तमिलितमेचकितमुचुकुन्दकुन्दकारण्डकर्ण्यमाण निःश-
ङ्कारिकरटतटकण्डूतय आर्षायमानचटुलक्षणसारशावकश-
वतशादलसुभगभूमयस्तमःकालतमतमालमालामिलितातपास्त-
वकदन्तुरितदेवदारुतरबस्तुहृणताम्बूलिस्तम्बजालकितजम्बूज-
म्बीरवीथयः कुसुमधूलिघालकदम्बचक्रचुम्बितव्योमानो बहल-
मधुमोक्षोक्षितक्षितयः परिमलघटितप्राणहृत्प्रयः कतिपयदिव-
सप्रसूतकं ककुटिकुटीकतकूटजकोटराञ्चटकमञ्चार्यमाणा वाट-
चाटकेक्रियमाणचाटवः सहचरीसहवरचञ्चुचकोरचञ्चवो-
निर्भयभूरिभेरण्डभूयमानपाकपिलवः सदाफलकखड्गफल-
वहुलाः फलविग्रसनिःशुकशुकयकुन्तशातितशलाटवः शेफालि-
काशिफाविवरविस्त्राविवर्ण्यमानगौरिकराशयः शैलेयसुकुमा-
रशिलातलसुखशयितशिशवीनिरातङ्गरङ्गवो निराकुलनकु-
लकेलयः कलकोकिलकुलकञ्जकलकलितीहामाः सहका
रामरोमञ्चायमानचमरीयूथा यथासुखनिघस्रतरुषण्डसृग-
मण्डलाः निर्विकारहृक्कविलोक्यमानमृगपोतपीतगवयधेनवः-

अवणहारिसनीरगिरिनितम्बनिर्भरनिनादनिद्रानन्दायमान-
 करिकुलतालदुन्दुभयः समासन्नगीतकितकिन्नरगीतरवरममा-
 णरङ्गवः प्रमुदिततरतरजवः क्षतहरितहरिद्राद्रवरज्यमान-
 वगाहपोतपोतावलयो गुञ्जागुञ्जगुञ्जज्जाहकाशजातिजालक-
 सुप्तशारिजातजातयो दंशक कुपितकपोतपेटकपाटितपालकी-
 टपुटकाः लिङ्गुचलङ्घनलम्पटगोलाङ्गूललङ्घ्रमानलवल्लयो वद्धवा-
 ल्लुक्कालवालवल्लयाः कुटिलकुल्यावलिवलितबालकितनदीकाः
 स्रोतसोनिबिडशाखाकाण्डलम्बमानकमण्डलवः सूत्रमाणिक्या-
 सक्तरिक्तभिलाकपालपल्लवितलतामण्डपाः निकटकुटीकृतपाट-
 लमुद्राचैत्यमुक्तय शीवराम्बरकाषायोदकद्रूषितोद्देशा मेषमया
 इव कृतशिखशिङ्गोलाहला वेदमयाइवापरिमितशाखाभेदग-
 हना माणिक्यमया इव महानीलतनवस्त्रिभिरमया इव सकल-
 जननयनमुपो यामुनमहाह्लादा इवोद्धीकृता मरकतमाणिश्या-
 मलालाः क्रीडापर्वता इव वसन्तस्याञ्जनाचला इव पल्लविता
 स्तनया इवाटवीजाता विन्ध्याद्रेः पातालान्धकारराशय इव भित्वा
 भुवमुत्थिताः प्रतिवेशका इव वर्षावासराणामङ्गावतारा इव
 कृष्णार्द्धरात्राणाभिन्द्रनीलमयाः प्रासादा इव वनदेवतानां पुर-
 स्ताद्दर्शनपथमवनेरुस्तरवः ।

ततो नरपतेरभयन्मनसि अदूरवर्तिना खलु भवि-
 तव्यं भवतेति अवतीर्य च धारिसरिति समुपसृश्य युग-
 पद्विद्यमसमयसममुक्तश्रेषाघोषवधिरीकृताटवीजगहने तस्मि-
 न्नेव प्रदेशे स्नापयित्वा वाजिसेन्यमवलम्ब्य तपस्विजनदर्शनेऽपि
 तं विनयं हृदयेन दक्षिणेन च हस्तेन साधवगुप्तमंसे विरलै

रेव वाजिभिरनुगम्यमानश्चरणाभ्यामेव प्रावर्तत गन्तुं अथ तर्घा-
 तरूणां मध्ये नानादेशीयैः स्थानस्थानेषु स्थाणुनाश्चितैः शिला-
 तलेषूपविष्टैलतावनान्यर्चयद्भिररण्यनिकुञ्जेषु निलीनैर्विटपस-
 च्छायासु निषसैस्तलमूलानि निषेवभायै वीतरागैराहृतैर्म-
 स्करिभिः श्वेतपदैर्महापाशुपतैः पाण्डुरीभिर्भिक्षुभिर्भागवतै-
 र्वर्णाभिः केशलुञ्चनैर्लोकायतिकैः कपिलैः काणादरौपनिषदै-
 रीश्वरकारिभिर्धर्मशास्त्रिभिः पौराणिकैः साप्ततन्त्रैः शाब्दैः
 पाञ्चरातिकैर्वैखानसैर्वानप्रस्थैरन्यैश्च स्वान् स्वान् सिद्धान्तान् ष्ट-
 न्वङ्गिरनियुक्तैश्चिन्तर्याङ्गिश्च प्रतिरक्षद्भिश्च सुशयानैश्च निश्चिन्वद्भि-
 र्युत्पादयद्भिर्विद्वानैश्चाभ्यस्यद्भिश्च व्याचक्षाणैश्च शिष्यतां प्रति-
 पन्नैश्च दूरादेवावेद्यमानमतिनिश्चितैः कविभिरपि चैत्यकं कु-
 र्वाणैस्त्रयीशरणपरैः परमोपासकैः शुकैरपि शास्यशासनकु-
 शलैः कोशमुपदिशद्भिश्च शिक्षापदोपदेशदोषोपशमशालिनी-
 भिः शारीकाभिरभि धर्मदर्शनानि दर्शयन्तीभिश्चानवरतश्रवण
 गृहीतानि कौशिकैरपि बोधितसत्वजातकानि जल्पद्भिर्जात-
 सौगतशीलशीतलस्वभावैर्दूरैरप्यमांसाश्रिभिरुपास्यमानमास-
 नोपान्तविस्त्रयसुप्तानेककेसरिशिवकतया मुनिपरमेश्वरमकृति-
 मइव सिंहासने निषस्यसुपशममिव पिबद्भिर्वनहरिणैर्जि-
 ह्वालताभिलिच्छमानपादपङ्कवं वामकरतलनिविष्टेन नीवारा-
 नग्नतापारावतपीतेन कर्णोत्पलेनेव प्रियां मैत्रीं प्रसाधयन्त-
 मितरकरकिसलयेन नखमयूखलेखाजनितजलव्यायाममोह-
 सुदूग्रीवं मायूरं मरकतमणिकरकमिव वारिधाराभिः पूरयन्त-
 मितस्ततः पिपीलिकाश्रेणीनां श्यामाकृत्त्रितण्डुलकणान्
 स्वयमेव विकिरन्त मरुणतरवटेन प्रथीयसा सम्भीतं बहुल-

बालातपविच्छिन्नमिव पौरन्दरं दिग्विभागमुल्लिखितपद्मराग-
प्रभाप्रतिमया रक्तावदातदेहप्रभया पाटलीकृतानां काषायमिव
दिशामवदिशन्त मनौद्वत्यादधोमुखेन सुदमुकुलितकुमुदाक-
राकारणस्निग्धधवलप्रसन्नेन चक्षुषा जनक्षुक्षुद्रदन्त्रणां जी-
वनार्थमष्टतमिव वर्षन्तं सर्वशास्त्रार्थपरमाणुभिरिव नि-
मित्तं परमसौगतमप्यनवलोकित्रिष्वरमचलितं मनस्यस्खलितं
तपसि लग्नं महसि आलोकमिव यथावस्थितसकलपदार्थ
प्रकाशकं दर्शनार्थिनां सुगतस्यापि सयमनमिव धर्मस्याप्यारा-
धनीयमिव प्रसादस्यापि प्रसादनीयमिव दन्द्यत्वस्यापि वन्दनीय-
साल्मनोऽपि स्पृहणीयमिव ध्यानस्यापि ध्येयमिव विज्ञानस्यापि
विज्ञेयमिव जन्म जपस्यापि धर्मस्य तत्त्वं तपःशरीरं शौचस्य
कौशलस्य वेश्म विश्वासस्य सर्वस्वं सुवृत्तताया दासेरं दक्षिण्यस्य
परम्परानुकम्पायाः मध्यमे वयसि वर्तमान दिवाकरमित्त्वम-
द्राक्षीत् ।

अत्र प्रशान्तगन्धीराकारारोपितः सादरं दूरादेव समं
शिरसा वचसा ववन्दे । दिवाकरमित्त्वसु मैत्रीमयः प्रकृत्या विशेष-
तस्तेनापरेणापूर्वेणा मानुषलोकोचितेन सर्वाभिभाविना महानु-
भावाभोगभाजा आजिष्णुना भूपतिना प्रकृतेनाकारविशेषेण
तेन चाभिजात्यप्रकाशकेन गरीयसा प्रायेणाह्लादितचक्षुषि
तेजसि च युगपदेव ग्राहितधीरस्वभावोऽपि सम्पादितससम्भ्रमा-
ब्धुत्थानः सङ्कलस्य किञ्चिदुद्गमनवेगविलोललम्बमानांसा-
र्पितञ्जीवरपटान्त सुत्क्षिप्यानेकाभयदीक्षादक्षिणं महापुरुषल-
क्षणलेखया प्रशस्तहस्त स्निग्धमधुरवाचा सगौरवमारोग्य-
दानेन राजान मन्व्यगृहीत् । अभ्यनन्दञ्च स्वागतगिरा गुरुमि-

वाभ्यागतं बहुमन्यमानस्तेनैवासनेनास्वाचेति निमन्त्रयाञ्चकार
 पार्श्वस्थितं च शिष्यमब्रवीत् आयुष्मन्नुपानय कमण्डलुना पादो-
 दकमिति राजा त्वचिन्तयत् अलोभः खलु संयमनपाशसौजन्य-
 मभीतानां स्थाने खलु तत्रभवान् गुणानुरागी गृहवर्मा बहु-
 शो वर्यातवानस्य गुणानिति प्रकाशञ्च वभाषे भगवन् । दन्तद-
 र्शनपुण्यानुगृहीतस्य मम पुनरुक्तइवायमार्थप्रयुक्तः प्रणिपात्य-
 नुग्रहञ्चक्षुः प्रदानप्रसादस्वीकृतस्य उपरि कणनिवारुनादिदा-
 नोपचारादिव चेष्टितमतिभ्रमिरेव भवादृशां पुरः सम्भाषणा-
 ख्यनाभिषेकप्रक्षालितसकलवपुषश्च मे प्रदेशवृत्तिपाद्यमप्यपार्थ-
 क्यम् आसतां भवन्तोयथासुख मासीनोऽहमित्यभिधाय क्षितावे-
 वोपाविशत् ।

अलङ्कारो हि प्रभवतां परमार्थतः प्रथयातिशयोरत्ना-
 दिकमु शिलाभार इति आकलय्य पुनः पुनरभ्यर्थमानोऽपि
 यदा न प्रत्यपद्यत पार्थिवो वचनन्तदा स्वयमेवासनम्भोजे भजन्तं
 भूपतिसुखनखिननिहितनिहृतनयनयुगलनिश्चलकृतहृदयश्च-
 स्थित्वा काञ्चित्तु कालकलां कलिकल्पाकालुष्यमिवाचालयत्
 अमलाभिर्दन्तमयूखमालाभिर्मूलकामाभ्यवहारसम्भवमुदमन्त्रिव
 परिमलसुभगं विकचकुसुमपटलपाण्डुरम् लतावनमवादीत् ।
 अद्य प्रवृत्ति न केवलमयमभिनन्द्योवन्द्योऽपि खलु प्रकाशित-
 सारः संसारः किन्नाम नालीक्यते जीवद्भिः अद्भुतरूपमनु-
 चिन्तितोपनतपथसुपागतं एवम्विधैरनुमीयन्ते जन्मान्तराव-
 श्यासु कृतानि सुकृतानि हृदयोत्सवैरिहापि जन्मानि दत्तमेवा-
 स्त्वाकममुना तपःक्लेशफलमसुलभदर्शनं दर्शयतां देवानां
 प्रियमाहृत्तेरापीत मन्त्रतं ईक्षणाभ्यां जातं निरुत्करुं मान-

सनिर्दृतिमुखस्य महद्भिः पुण्यैर्विना न विश्राम्यन्ति सज्जने त्वा-
 दृशि सुदिवसः यस्मिन् जातोऽसि सा सुजाता जननीया सकल
 लोकजीवितानन्दजननमजनयदाद्युष्णान्तं पुण्यवन्ति पुण्यानि
 तानि एषामसि परिणामः सुकृततपसस्ते रूपनिर्माणपरमा-
 णवः परिगृहीता येन त्वया तद्भाग्यं सौभाग्यं माञ्चितोऽसि येन
 भयः स पुरुषभावी भवति व्यवस्थितोयत् सुसुक्ष्मोरपि मे पुण्य-
 भाजमालोक्य पुनः अद्वा जाता मज्जन्मानि नेच्छद्भिरप्यस्माभिर्दृष्टः
 कुसुमायुधः कृतार्थमद्य चक्षुर्वनदेवतानां अद्य सफलं जन्म पा-
 दपानां एषामसि गतो गोचरं अस्तमयस्य भवतो वचसां माधु-
 र्यमवधार्यमेव अस्य त्वीदृशि शैशवेऽपि विनयस्योत्पादकं पदार्थं
 ध्यायं ध्यायमपि न सम्भावयति भुवि सर्वथाशून्य आसीदजायत-
 दीर्घायुषि गुणग्रामधन्यः स भूभृत् यस्य वंशे सुक्तामयःसम्भू-
 तोऽसि एवस्विधस्य पुण्यवतः कथमपि प्राप्तस्य केन प्रियमाचराम
 इति पारिप्लवञ्चेतो नः सकलवनचरणार्थं साधारणस्य कन्दमूल-
 फलस्य वा गिरिसरिदम्भसो वा केयं मम परोपकारिणी
 कृतस्तु कायकलिरस्मरत् ।

कारसर्वस्व मवशिष्टातिथ्याय स्वायत्ताश्च विद्याविन्दजः
 कतिचिदुपयोगन्तु प्रीतिन्न विचारयन्ति स्वीक्रियतां यदत्तो-
 पयोगार्हं यदि नोपरुणद्वि किञ्चिदर्थलवमरत्नणीयात्तरं
 वा कथनीयमिदमपि वा ततः श्रोतुमभिलषितहृदयसर्वस्व
 मिदन्नः केन कृत्यन्न हारेण भव्येन भूषितवान् भूमेना मनोऽग्ने-
 सरेणानेन मधुरसविदुरमिव हृदयधृतिकरमनवरतं वर्णितव-
 चसैव सर्वमनुष्ठितं धन्योऽस्मि यदेवमभ्यर्हितभ्रमवानुपचारि-
 णीयमपि मान्योमान्यते मामस्य च महावनपरिभ्रमणस्य च

कारणमवधारयतु मतिमान् मम हि विनष्टनिखिलेष्टबन्धो-
 जीवितानुबन्धस्य निबन्धनं केव यवीयसी स्वसावधिष्ठा सा च
 भर्तृ वियोगाद्द्वैरिभवनान् भ्रमन्ती विन्ध्यवनसद्गुभशरवलव-
 दुङ्गणितगजकुलकलितमपरिमितवृगपतिशरभभयसुखमहिष-
 मृषितपथिकगमनमतिनिश्चितशरकुशपरुषं वटशतविषं अवि-
 शदयोगात् अतस्तामन्वेष्टु वयं निश्चि निश्चि च सतत मटा-
 मो नचासादयामः कथयतु गुरुरपि यदि कदाचित् कुतश्चि-
 द्वने चरतः श्रुतिपथसुपगता तत्प्रवृत्तिरिति ।

अथ तच्छ्रुत्वा जातोद्देग इव पुनरप्यवादीन् धीमन्त्र
 खलु कश्चिदेवं भूतो वृत्तान्तोऽस्मान्पुपागतः अभाजनं हि
 वयमीदृशानां प्रियाख्यानोपायनानां भवतइत्येवं भाषमाण
 एव तस्मिन्नकक्षादेवागत्यापरः शमिनि वयसि वर्तमानः
 सम्भ्रान्त इव पुरस्तादुपरचिताञ्जलिः जातकरुणासुः प्रक्ष-
 रति चक्षुषि भिक्षुरभाषत भगवन् ! अतिकरुणं कर्म
 वर्तते बालैव बलवद्दृष्यसनाभिभूता अश्रुतपूर्वा कल्या-
 णरूपा अतिशोकावेगविवशा वैश्वानरं विशति सहावयतु
 तां प्रोषितप्राणां भगवानभ्यपद्यताञ्च समुचितैः समाश्वासे
 रनुपरतमपूर्वकिमिकीटमपि दुःखितं दयालोरायस्य दृष्टिगो-
 चरं गतमिति राजा तु निजानुजाशङ्कसौदर्यस्नेहोदन्तवद्द्रुत
 इव दुःखेन दीधूयमानहृदयः कथमपि गङ्गादिकागृहीतकण्ठो
 विकलवाक् वाष्पाधानदृष्टिः पप्रच्छ पराशरिन् कियद्दूरे सा
 योषिदेवं जातीया जीवेद्वा इति पृष्ट्वा वा त्वया कासि क्ववससि-
 किमर्थं वा वनसुपागतासि वा किञ्चि मित्त मनलमिति इदमा-
 दितञ्च प्रभृति कात्स्त्रेण कथ्यमानमिच्छामः श्रोतुं कथमार्यः

गता दर्शनगोचरं आकारतश्च कीदृशीत्यभिहितश्च भूभुजा
भिन्नुराचचक्षे ।

महाभाग ! श्रूयतां अहं प्रत्युषस्येव वन्दित्वा अनेनैव गिरि-
नदीरोधसा सैकतसुकुमारेण यदृच्छ्या विहरन्नातिदूरमेक-
स्मिन्वनलतागहने गिरिसमीपभाजि अमरिणामिव हिमहति-
कमलाकरकातराणां रसितं सार्यमाद्यानामतितारतानानुवर्ति-
नीनां वर्णतन्त्रीणामिव भङ्गारमेकतानन्वारीणां रुदितरवम-
ष्टतिकरमतिकरुणभार्कार्णतवान् । उपजातकौतूहलश्च गतो-
ऽस्मि त प्रदेश दृष्टवानस्मि च दृषत्खण्डखण्डताङ्गुलिभिः लो-
हितेन पाष्णिप्रविष्टशरशलाकाशल्यशुकसङ्घोचितचक्षुषाध्वनी-
नश्रमश्लथनिश्वलचरणेन स्थानत्रयायथितगुल्फबद्धभूर्जत्वचा
पातकरण्टकवेदखञ्जजङ्घाजातज्वरेण पपाट मृदुपाण्डरपि-
ण्डकेनाच्छकज्जलजर्जरितजानुना च शतावरीदारिघतोरूपा च
विदारितारिदुकूलेनोत्कीटिभिः पादितकञ्चुकपटेन च फल-
लोभावन्नस्वितवनदरीलताजालकैरुल्लिखितसुकुमारोदरेण च
कुरङ्गशृङ्गोत्खातैः कन्दमूलफलैः कदर्थितबाहुना च ता-
म्बूलविरहविह्वमररवखण्डितकोमलामलकीफले च कुशकु-
सुमाहतिलोहितानां श्रयतामच्छाणां लेपीकृतमनःशिलेन कष्टव-
कीव तालुनालककेशेन च केनचित्किसलयीपपादितापत्रलत्थेन
केनचित् कदलीदलव्यजनशान्तिना केनचित् कमलिनीदल-
पुटश्रमिताम्भसा केनचित् पाथेयीकृतमृणालपूलिकेन केन-
चित् अशुकदशाशीर्षानिहितनालिकेरकोशकलशीकलितसर-
लतैलेन कतिपयावशेषशोकविकलकलमूककुञ्जवामनवधिरवर्ष-
रविरलेनाबालानां चक्रवालेनाप्रावृताभापत्कापि कुलीङ्गीनि-

वासुच्यमानां लावण्येन प्रभालेपितप्रतिविम्बितैरासन्नलताकि-
 सलयेर्दुःखत्तैरिवान्तःपाटलीकृतायामपि निच्छायम्मुखमुद-
 हन्तीमटवीशून्यतयातिशयानां मृगमयीमिव निश्चेतनतया मरू-
 न्मयीमिव श्वाससम्पदा पाकमयीमिव सन्तापं वहतानेन सलि-
 लमयीमिवास्त्रप्रसरेण वियन्मयीमिव निरालम्बत्वेन तडिन्मयी-
 मिवापरि प्लवतया शब्दमयीमिव परिदेवितबाहुल्येन मुक्ता-
 शुक्ररत्नकुसुमकनकपत्राभरणां कल्पलतामिव बाहुल्येन महा-
 वने पतितां परमेश्वरोत्तमाङ्गपातदुर्ल्लितां गङ्गामिव वनकु-
 सुमधूलिधूसरितपादपल्लवां प्रभातचन्द्रमूर्तिमिव लोकान्तरम-
 भिलषन्तीं निजजलमोक्षकधवलायितनेत्रशोभां मन्दाकिनी-
 ष्टणालिनीमिव ज्ञानां दुःसहरविकिरणसंस्पर्शखेदनिमीलितां
 कुसुदिनीमिव दुःखेन दिवसं नयन्तीं दण्डदशापिसम्बादितां
 प्रत्यूषदीपशिखामिव क्षामपाण्डुरवपुषं पार्श्ववन्निवारणाभि-
 योगरक्ष्यमाणां वनकरिणीमिव दुःखमहाह्वदे निमग्नां प्रविष्टां
 वनगहने ध्याने च स्थितां तरुतले मरणे च पतितां धातुत्सङ्गे
 महयनर्थे च दूरीकृतां भर्त्रा सुखेन च निर्वेदितां भ्रमणेना-
 युषा चाकुलां केशकलापिन मरणोपायेन च विवर्णीकृतामध्व-
 धूलिभरङ्गवेदनाभिश्च निर्दग्धां चण्डातपेन वैधव्येन च हृतमुखीं
 पाणिना मौनेन च गृहीतां प्रियसखीजनेन मन्थुना च तथा भ्रष्टैः
 बन्धुभिर्विलासैश्च विस्तृक्तेन श्रवणशुगलेनात्मना च परित्यक्तैर्भू-
 षणैः सर्वारम्भैश्च भग्नैर्वलयैर्मनोरथैश्च चरणलग्नाभिर्दर्भाङ्कुर-
 स्तूचिभिश्च हृदयनिहितेन चक्षुष्य प्रियेण च दीर्घैश्च सितैरलकैः
 क्षीणेन वपुषा पुण्येन च पादयोः पतन्तीभिश्च स्वल्पावशेषेण
 परिजनेन जीवितेन चालसासुन्दरे दक्षामशुमोक्षे सन्ततां चि-

न्तासु विच्छिन्नामाशासु कृशां कायेन स्थूलां श्वसितेन पूरितां
दुःखेन रिक्तां सत्वेनाध्यासिता मायासेन ब्रून्यां हृदयेन निश्च-
लेन चलितां धैर्यादपि च वसतिं व्यसनानामाधारमाधीना
मास्थानमवस्थानामायतन धृतीनामावासमवसादाना-मापण-
मापदामधियोग्यायोग्यानासुद्योगसुद्देशानां कारणं करुणायाः
पदं परयत्नतायाः योषितं दृष्ट्वा चिन्तितवानस्मि चित्रमीदृशी
मप्याकृति मुपतापाः स्पृशन्ति सा तु समीपमुपगते मयि तद-
वस्थापि सबहुमानावनमितमौलिः प्रणमति अहन्तु तत्प्र-
बलकरुणाप्रेर्यमाण स्नामालपितुकामः कृतवान्मनसि कथमिव
महानुभावामेनां मन्त्रये वत्सेत्यतिप्रणवः मातरिति चाटुः
भगिनीत्यात्मसम्भावना देवीति परिजनालापः राजपुत्रीत्यस्फुटं
उपासिकइति स्वकीयमनोरथः स्वामिनीति भृत्यभावाभ्युप-
गमः भट्टेति इतरस्त्रीसमुचितं आयुष्मतीत्यस्यामवस्थायाम-
प्रियङ्गुल्याणीति दशाविरुद्धं चन्द्रमुखीत्ययुक्तवचः बालेत्यगौ-
रवोपेतं आर्येति जरारोपणं पुण्यवतीति फलविपरीतं भव-
तीति सर्वजनसाधारणम् ।

अपिच कासीत्यनभिजात किमर्थं रोदधि दुःखकारण-
कारि मारोदीरिति शोकहेतुमनपनीय न शोभते समाश्वसि-
हीति किमाश्रित्य समाश्वसयामि स्वागतमिति यातायातं सुख-
मास्वेति मिथ्या इत्येवं चिन्तयत्येव मयि तस्मात् स्वैणादुल्या-
यान्यतरा योषिदार्यारूपेव शोकविक्लवा मां समुपहृत्य कति-
पयपलितशारितं शिरो नीत्वा महीतल मतुलसन्तापसूचकैर-
श्रुविन्दुभिर्दहन्तीव मे चरणयुगलमतिक्रमणैरक्षरैश्च हृदय-
मभिहितवती भगवन् ! सर्वरुत्वानुकम्पिनी मायः प्रव्रज्याप्रपन्न

दुःखक्षयपणदीक्षादक्षाश्च भवन्ति अमर्याः करुणा कुलगृहञ्च
 भगवतः शाक्यमुनेः शासनं सकलजनोपकारसज्जाच्च जैनी
 परलोकसाधनञ्च धनं धर्मो मुनीनां प्राणपरिरक्षणाञ्च नापरं
 पुण्यबुद्धजातं जगति गीयते जनेन अनुकम्पाभूमयश्च प्रकृत्यैव
 युवतयः किं पुनर्विपन्त्यभिभूताः साधुजनश्च सिद्धिदेवमार्यवचसां
 यत इयं नः स्वाभिनी मरणेन च मातुः प्रवसनेन च पितुरभा-
 वेन च मर्तुः परलोकगमनेन च भ्रातुर्भ्रंशेन च शेषस्य बान्धव-
 वर्गस्यातिशुद्धहृदयतया चानपत्यतया च निरवलम्बना परि-
 भवेन च नीचारातिक्रान्तेन च प्रकृत्या मनस्विनी अमुना महताऽ-
 टवीपर्यटनक्लेशेन कर्दुरितसौकुमार्या दग्धदौर्दत्तैरेवं बद्धभि-
 रपराधपरिव्यसनैर्विक्लवीकृतहृदया दारुणदुःखमपारयन्तीम-
 नाक्रान्तपूर्वं स्वप्नमप्यविगणय्य गुरुजनमनुनयन्ती खण्डितप्रणया
 नस्वमपि समवधूय सखीभिर्विज्ञाप्यं शरणमनाथमश्रुव्याकुल-
 नयनमभूतपूर्वं मनसापि परिभूय शूलवर्गमग्निं प्रविशति
 परित्रायतामार्योऽपि तावदसह्यश्रीकापनयनोपायोपदेशनि-
 पुणां व्यापारयतु वाणीमिति अस्याः क्लृपणं व्याहरन्तीमुत्था-
 प्योद्विग्नतरः शनैः शनै रभिहितवान् ।

आर्ये ! यथा कथयसि तथास्मद्भिरामगोचरोऽय-
 मस्याः पुण्याशयायाः शक्ये चेन्मुहूर्तमात्रमपि त्वातुमुपरिष्ठान्
 वृथेत्यभ्यर्थना भविष्यति मम हि गुरुरपरुषो भगवान् सुगतः
 समीपत एव वसतिस्त्व स कथितएवास्मिन्नुदन्ते दियतमाग-
 मिष्यति परमदुःखान्धकारभिदुरैः सौगतैः स्वभाषितैश्च स्वकी-
 यैश्च दर्शितनिदर्शनैश्च नानागमगुरुभिर्गिरां कौशलैः कुशल-
 श्रीलामेनां प्रबोधपदवीमवतारयिष्यतीति तच्छ्रुत्वा त्वरता-

मार्य इत्यभिदधाना सा पुनरपि मे पादयोः पतितवती
सोऽहमागत्य त्वरमाणो व्यतिकरमधतिकरमशरकूपणं युवती-
मरणमत्र भवते गुरवे निवेदितवानिति ।

अथ भूभृङ्गैश्च वमेव मवधार्य तद्भाषित मश्रुतेऽपि स्वसुर्ना-
म्नि निम्नीकृतमनाः सर्वाकारसम्भादिन्या तथैव दूरीकृतसन्देहो
दग्धः सोदर्यावस्थाश्रवणेन श्रवणयोराचार्यमवादीत् आचार्ये!
नियतं सैवेयमनार्यस्वास्थ्य जनस्यातिकठिनहृदयस्यातिवृशंशस्य
मन्दभाग्यस्य भगिनी अभागधेयैरेतामवस्थां नीता निष्कारण
वैरिभिर्वराकिविदार्यमाणं हृदयमेव निवेदयतीत्युक्त्वा तमपि-
अमणमभ्ययात् आर्योत्तिष्ठ कथयतः सास्य प्रभूतप्राणपरित्वाण-
पुण्योपार्जने यामो यदि कथञ्चित् जीवन्तीं सम्भावयाम इति
भाषमाण एवीत्तस्थौ ।

अथ समग्रशिष्यवर्गानुगतेनाचार्येण तुरङ्गेभ्यश्चावतीर्य
समभिसन्नलोकेन पश्चादाकृष्यमाणप्राग्निधेनानुगतस्यमानः
पुरस्ताच्च तेन शाक्यपुत्रीयेण प्रदर्शयमानवर्त्मा पद्भ्यामेव तं प्रदेशं
श्चविरलैः पदैः पिवन्निव प्रावर्त्तत क्रमेणैव समीपमुपगतः ।
शुश्राव लतावनान्तरितस्य सुमोर्षोर्महतस्त्रैणस्य तत्कालोच्चि-
तानालापान् तथाहि भगवन् ! धर्मधाव शीघ्रं कासि कुलदेवते !
देवि धरणि ! धारयसि न दुःखितां दुहितरं तु खला प्रेषिता
पुष्पभूतिकुलकुटुम्बिनी लक्ष्मी रथानां नाथसुखरवसुविविधा-
धुरां बधूं विधवां बोधयसि किमिति न मा भगवन् ! भक्तजने
सञ्चरिणि सुगत । सुप्तोऽसि राजधर्मं पुष्पभूतिभवनपक्षपातिन्
उदाहृतोऽसि कथं त्वय्यपि विपद्धान्धवा वन्ध्याः मात । मांकुटन्तीन्
शृणोषि मामापत्यतितां पतङ्ग ! प्रसीद पाहि पतिव्रतामशरणा

मप्रयत्नरक्षितकृततज्ञचारित्रचण्डाल ! न रक्षसि राजपुत्रीं कि-
मिव धृतलवणैर्महादेवी दुहितस्त्रेहं छिन्धि यशोवति ! सुषि-
तासि दग्धदैवदस्युना दुहितरि दक्ष्यमानायां नापतसि प्रता-
पशीलशिथिलीभूतमपत्यं महाराजस्य राज्यवर्द्धन ! न धावसि
मन्दीभूता भगिनीप्रीतिरहोनिष्टुरः प्रेतभावः व्यर्षेहि पाप !
पावक ! स्त्रीघातक ! निर्दृश ! लज्जसे तातपादं दाहितवानस्मि
सर्वाय दूतं देवीदाहं देवाय दुःखितजनार्तिहराय हर्षाय
नितान्तन्निःशूकशोकञ्च पावक ! सकामोऽसि दुःखादायिन्नि-
योगराक्षस ! सन्तुष्टोऽसि विजने वने कमाद्दामि कश्चै कथ-
यामि कमुपयामि शरणं कां दिशं प्रतिपत्स्ये करोमि वा किं-
भागधेया !

अपिच गन्धारिके ! गृहीतोऽयं लतापाशः पिशाचमोच-
निके ! मुञ्च शाखाग्रहणकलशं कलहंसिके ! किमप्युत्तमाङ्गं
मङ्गलिके ! किं सुक्तकण्ठमद्यापि रुद्यसे सिन्दूरिके ! दूरीभर्वात
सखीसार्थः स्यास्यति कथमशिवे शवशिविरे शबरिके ! सुतनु-
तानुपातिपतिद्याकासि त्वमपि सृणालिके ! उपास्वातां मालतीं
मातङ्गिके ! अङ्गीकृतस्वयापहत्युवेत्सेवत्सिके ! कथमनभिप्रेते
वत्स्यसि प्रेतनगरे नागरिके ! गरिमाणमागतसि अनया
स्वामिभक्त्या सुराजिके ! विराजितामि तेन राजपुत्रीविपदि
जीवितव्यव्यवसायेन भूपतिनाभ्युद्यमाभिन्ने भङ्गारधारिण !
धन्यासि कैरपि के कुतः पुनरीड्यी स्वप्नेऽपि न स्वामिनि !
मेनके ! जन्मनि देवीदास्यमेव यतु देवो देहं दहनः विजये
विजयप्रशस्तु सानुमति ! नमति दौवारिकां दिवं गत्तुकामा
दासि देहि दहनप्रदक्षिणावकाशं कुशलङ्गे कुशान्उपवङ्गि-

विकिर कुरङ्गिके ! कुर्व कुरवककोरकोच्चितां चितां चामरया-
हिणि । गृहाण पुनरपि कठिनं कष्टे कर्षयितव्यानि निर्म-
दनर्मनिर्मितानि निर्मर्यादहसितानि भद्रे । भद्रमस्तु परलोक-
गमनं ग्रामेधि ! गुणानुरामिणि ! गच्छ सुगति वासन्तिके !
अन्तरं प्रयच्छापृच्छ ते वस्त्रधारिणि । देहि दृष्टिमिष्टां तव त्य-
जति जीवितं विजयसेना मुक्तकण्ठमारटति निकटे ते नाक-
सूत्रधारिणि । पादयोः पतति ताम्बूलकरङ्गवाहिका बद्धशः
बहुमता राजपुत्रा प्रतिखेखालिङ्गसेने ! मुञ्जलिके ! मार्जयसि
कतिकृत्वः सुदुःसहदुःखसहस्रास्रदग्धञ्चक्षुरिदं रोदिषि किय-
दाश्लिष्यं निर्माणमीदृशं प्रायशी यशीधने ! धारयस्वद्यापि
किं मां माधविके ! किमियमवस्थास्तापनानाङ्गतः स कालः
कालीन्दि ! सखीजनानुयाताञ्जलिना मुक्तिके ! मत्तपालिके !
लताः पृष्ठतः प्रणयिनीप्रणयिपातानुरोधाः शिथिलय चकोर-
वति ! चरणग्रहण कमलिनि । किमनेनीपालम्भेन प्राप्तं
सुचिरं सखीसङ्गमसुखं आर्ये ! मत्तरिके ! तरङ्गसेने ! ते
नमस्कारः सखि ! दामिनि ! दृष्टासि समुपनय हव्यवाह-
नार्चनकुसुमानि कुसुमिके ! देहि चितारोहणाद्य रोहिणिके !
हस्तावलम्बनं अम्ब । धात्रि ! भव भवन्त्येवस्विधा एव कर्म-
विपाकाः पापकारिणीनां आर्यपादरजसामयमञ्जलिः पर-
लोकप्रयागे प्रणामोऽयं मातुर्मरणसमये कस्माल्लालसितेह
नोके महीयानानन्दमयो हृदयस्य मे निष्यन्दी उच्चरो-
माञ्जकञ्जुक्रमङ्गीकृत्याङ्गानि वामनिके । वामेन स्फुरितमञ्ज्या
वृथा रससि वायस ! भृक्षुक्षे क्षीरनिक्षये क्षणे क्षीण-
पुण्याः पुरोह्वपितं तव हृद्यानामुत्तरतः कस्येदमातपत्रमुच्चपा-

दपात्तरेण विभाव्यते प्रभावति ! कुरङ्गकेन सुगृहीतनामानेनातपत्रेणासृतमयमार्यस्य देवि ! दिष्ट्या बर्द्धमे देवस्य हर्षस्यागमनमहोत्सवेनेति तच्च सत्वरसुपससर्प ददर्श च सुच्छन्ती भग्निप्रवेशयोद्यतां राज्यश्रियं अवललम्बेच मूर्च्छानिमीलितलोकताया ललाटं हस्तेन तस्याः ससम्भ्रमम् ।

अथ तेन भ्रातुः प्रेयसः प्रकीष्टबन्धानामोषधीनां रसविसारमिव प्रत्युज्जीवनक्षमं चरता वमतैव परिहार्यमणीनामचिन्त्यप्रभावमत्र तमिव नखचन्द्ररश्मिभिरुद्गिरता बन्धनेनेव चन्द्रोद-च्युतशिशिरशीकरञ्चन्द्रकान्तचूडामणिं मूर्द्ध्नि सृणालमयाङ्गलिनेवातिशीतलेन निर्वापयता दृष्टमानं हृदयं प्रत्यानयतेव कुतोऽपि जीवितमाह्लादकेन हस्तस्पर्शेन सहसैव चक्षुरुन्मील्य राज्यश्रियं धाताचासम्भाविताङ्गमस्याचिन्तिता पतितदर्शनस्य सहसा प्राप्तस्य भ्रातुः स्वप्रदृष्टस्यैव कण्ठे समाश्लिष्य तत्कालाविर्भावनिर्भरेणाभिभूता सर्वात्मना दुःखसम्भारेण नदीमुखप्रणालाभ्यामिव सुक्ताभ्यां स्थूलप्रवाहसुतृहजन्ती बाष्पवारिविलोचनाभ्यां हा तात ! हा अम्ब ! हा सख्य ! इति व्याहरन्ती मुहुर्मुहुर्ब्रह्मैस्तरां रुमुदूभूतभगिनीरूहसङ्गावभारभावितमन्युना मुक्तकण्ठमतिचिरं विब्रु श्य वत्सेव त्विदानीमिति भ्रात्रा करस्थगितमुखि ! समाश्लास्यमानापकल्याणि कुरु वचनमग्रजस्य गुरोरित्याचार्य्येण याच्यमानापि देवि ! न पश्यसि देवस्यावस्थां अलं रुदितेनेति राजलोकेनाभ्यर्थ्यमानापि स्वामिनं भ्रातरमवेक्षस्विति परिजनेन विज्ञाप्यमानापि दुहितः विश्वस्यपुनटारटिष्यसिइति निवार्य्यमाणापि बान्धव-वृद्धाभिः प्रियसखि ! यद्रोदिषि दृष्णीमास्व दृढं दूयते देव

इति सखीभिरनुनीयमानापि चिरम्भावितानेकदुःसहदुःख-
निर्भरबाष्पोत्पीड्यमानकण्ठभारा प्रभूतमन्युभारभरितान्तःकर-
णाकारुण्यजनकेन स्वरेण कालमतिदीर्घं करोद । विगते च
मन्युवेगे वङ्गिसमीपादपक्ष्मन्नात्वा वितानिकतरुतले निष-
साद् शनैराचार्य्यस्तु तन्तदा हर्षं इति विज्ञाय विवर्द्धिता-
दरः सुतरां सुहृत्तमिवातिवाह्य निभृतसंज्ञापितेन शिष्ये-
णापनीतन्नखिनीदलैः स्वयमानम्बो मुखप्रक्षालनार्थमुदकमुप-
निन्द्य ।

अथ नरेन्द्रोऽपि सादरं गृहीत्वानवरतरोदनाताम्बं
चिरप्रवृत्ताश्रुजलजालं रक्तपङ्कजमिव प्रथमं स्वसुञ्चक्षुर-
क्षालयत् । पश्चादात्मनः प्रक्षालितमुखशशिनि महीपाले सर्व्वो
निःशब्दः सम्भ्रभूव लिखित इव सकलो लोकः । ततो नरेन्द्रो
मन्दं मन्दमब्रवीत् स्वसारं वन्दस्व भदन्तमाचार्य्य ! एष ते भर्तृ-
द्वितीयं हृदयमस्माकं च गुरुरिति वचनात्तु राजदुहितरि-
परिणामति परिचये श्रवणोपान्ते पुनरानीतनेत्राभ्रसि नमन्त्या-
माचार्य्यः प्रयत्नरक्षितागतबाष्पाम्भःसम्भुज्यमानकण्ठयमनि-
भचाटुलोचनं किञ्चित्परावृत्तवदनोदीर्घान्निश्वस्य स्थित्वा च
क्षणमेकं प्रदर्शितप्रश्नयं सृष्टुपटुमधुरया वाचा व्याजहार क-
ल्याणनाथ इति बालं चिरकालं न किल चिरमास्ते लोकः
क्रियतामवश्यकरणीयज्ञानविधिः स्नात्वा गम्यतां भूयसैव भूयो-
भूमिरिति ।

अथ भूपतिरनुबुध्यमानो लौकिकमाचारमाचार्य्यवचनं
चोत्थाय स्नात्वा गिरिसरिति सह स्वस्वा तामेव भूमिमया-

सीत् । तत्र तां सपरिजनां प्रथममाहितावधानः प्रावर्त्तत
परवतीं शुचा पतितपिण्डप्रदर्शितप्रयत्नप्रतिपन्नाभ्यवहरणम-
भोजयत् ।

अनन्तरं च स्वयमाहारस्थितिमकरोत् भुक्तवांश्च बन्धनात्
मभति विस्तरतः स्वसुः कान्यकुब्जात् गौड़भूमिगमनं गौड़भूमे-
र्गुप्तगमनं गुप्तितो गुप्तनाम्ना कुलपुत्रेण निष्क्रासनन्निर्गतायाश्च
राज्यवर्द्धनमरणश्रवणं श्रुत्वा चाहारनिराकरणमनाहारायाश्च
विन्ध्याटवीपर्यटनखेदं जातनिर्वेदायाश्च पावकप्रवेशोपक्रमं या-
वत् सर्वमश्रूयोत् परिजनतः । ततः सुखासीनमेकत्र तरुतले
विविक्तभुवि भगिनीद्वितीयं दूरस्थितानुजीविजनं राजान-
माचार्यः समुपहृत्य शनैरुपमाञ्चक्रे स्थित्वा च किञ्चित्काल-
लेशतोवक्तुमुपचक्रमे श्रीमन्नाकर्ण्यतामाख्येयन्तः किञ्चिदस्ति ।

अयं हि यौवनोन्मादात् परिभूयसी भार्या यौवनाव-
तारतरलितास्तारास्तारुण्येन तारकाराजो रजनीकर्णपूर-
पुरुङ्गतपुरोधसोधिषण्यस्य धर्मपत्नीं पत्नीयन्ततितरां तारा-
न्नामापजहार नाकतश्च पलायाञ्चक्रे चकोरलोचनया च
तया सर्वाकाराभिरामया रमणीयेषु रममाणः प्रदेशेषु च
नातिचिराच्च वयश्चित्स्वर्वगीर्वाणवचनगौरवात् गिरां पत्युः
पुनरपि प्रत्यर्पयामास ।

ता हृदयेनात्यदह्यत विरहे वरारोहाया स्तस्याः सततंपक-
दातु शैल इत्यमानो विमले वारिणीशबरुणालयस्य सङ्-
क्रान्तमात्मन्तिबिम्बमीक्षितवान् । दृष्टवांश्च तत्तदा सस्मार
स्मारस्मेरगणस्य तारासुखस्य सुमोच च मन्मथोन्माथ-

मथ्यमानमानसः स्रस्य स्थवीयसः पीतकलकुमुदवनप्रभाप्रवा-
हधवलतराभ्यामिव लोचनाभ्यां बाधवारिविन्दूनिव पतत एव
तानुदन्वति समस्तानाचेसु मुक्ताशुक्तयः तासां चतुरिकोशेषु सु-
क्ताफलीभूतानवाप तान् कथमपि रसातलवासी वासुकि-
र्नाम विषमस्यामधीशः ।

सच तैर्मुक्ताफलैः पातालतलेऽपि तारागणमिव दर्श-
यद्भिरेकावलीमकल्पयत् चकार मन्दाकिनीति नाम तस्याः
साच सोमस्य सर्वासामोषधीनामपि पतिः प्रभावादनन्तविष-
स्वीकारादमृतसम्भवाच्च स्पर्शेन सर्वसत्वानां सन्तापापहा-
रिणी बभूव । यतस्तां सर्वदा विप्रोष्णशान्तये वासुकिः पर्य्यघत्त
समतिक्रामति च कियत्यपि काले कदाचित्तामेवैकावलीं तस्मा-
न्नागात् नागार्जुनोनाम भागैरेव नीतः पातालतलं भिक्षुरभि-
क्षुतले निर्गत्य रसातलाच्च समुदाधिपतये सातवाहननाम्ने
नरेन्द्राय सुहृदे ददौ । सा चास्त्राकं कालेन कथमपि शिष्यपर-
म्पराया हस्तमागता यद्यपि भव इति भवति भवादृशां दातुं
उपचारस्तथाप्यौषधबुद्ध्या बुद्धिमता सर्वसत्त्वराशिरक्षाप्रवृत्तेन
रक्षणीयः शरीरेणायुष्मता विषरक्षणाय गृह्यतामयमित्यभि-
धाय भिक्षो रसग्रयवर्त्तिनश्चीवरपटान्तरसञ्चयां मुमोच ता-
मेकावलीमुन्मुच्यमान एव यस्याः प्रभालेपिनि लब्धावकाशे-
विशदमहसि महीयसि विसर्पति रश्मिमण्डले युगपद्भवलाय-
मानेषु दिङ्मुखेषु उज्ज्वलितलतावधूत्कण्ठतैरामूलाद्विकसित-
मिव वनतरुभिरभिनवमृणाललुब्धैर्धावितमिव बद्धपक्ष्णुट-
पटलधवलितगगनं वासरसिंहसयूथैः स्फुटितमिव भरवश-

विशीर्यमाणधूलिधवलैर्गर्भनिर्भेदसूचितसूचिसञ्चयभृच्चिभिः
 केतकीपीठैः उद्दलितदलदन्तुराभिः प्रवृद्धमिव कुसुदिनीभिर्वि-
 धूतसदाभाभरितदिक्चक्रैश्च वीतमिव केसरिकुलैः प्रहसितमिव
 दशनांशुमाल्यालोकविलिप्यमानवनं वनदेवताभिः विक-
 सितमिव शिथिलितकुसुमकेसराट्टहासनिरङ्गशङ्काशकाननै-
 र्भ्रान्तमिव ससम्भ्रमभ्रमितबालपल्लवपरिवेषश्वेतायमानैश्चम-
 रीकदम्बकैः प्रहृतमिव स्फायमानफेनिलतरुतरङ्गोद्गारिणा
 गिरिनदीपूरेण परता रागेण लाभलोभादुदितमिव विकच-
 मरीचिचक्राक्रान्तककुभा पूर्णचन्द्रेण प्रक्षालित इव दावानल-
 धूमधूसरितदिगन्तरो दिवसः पुनरिव धौतानि वाघपात-
 क्लिष्टानि नारीणां सुखानि ।

राज्जनु मंसलैस्सखा नयूखैराकुलीक्रियमाणोमुड-
 र्मुडरुन्मीलयन्निमीलयंश्च चक्षुः कथमपि प्रयत्नाद्दर्शतां
 सर्वाशापूरणीं पङ्कीकृतामिव दिङ्गागकरशीकरसंहतिघन-
 मुक्तां शारदीमिव रेखीकृतां ज्योत्स्नां प्रकटपदक-
 चिङ्गां सञ्चारवीथीमिव बालेन्दो निश्चलीभूतं सप्तषिमा-
 लामिव हस्तमुक्तां अभिभूतसकलभुवनभूषणभूतिप्रभामिवे-
 शानीं शशिकलाधवलगुणपरिगृहीतां कीर्तिमिव निर्गतां
 क्षीरराशेरनेकमहामहीभृत्परम्परागतां गङ्गामिव दुर्गति-
 हरं अनवरतस्फुटितधवलांशुकां पुरःसरपताकामिवा ग-
 त्य परमेश्वरपदा घनसारशुभ्रान्दन्तपङ्क्तिमिवाभिसुखस्यै
 श्वर्यस्य वरमनोरथपूरणसमर्थां स्वयमसृजमिव भुवनश्रियो
 निजकरपल्लवामिव वरणादुर्लक्षाञ्चक्षूरागविहसितिकामिव

वसुधाया मन्त्रयोगसाधनप्रवृत्तस्याक्षमालामिव राजधर्मस्य
समुद्रालङ्कारभूतां सख्यालेख्यपट्टिकांमिव कुबेरकीशस्यापश्यच्च
तां विस्त्रयमाजगाम मनसा सुचिरं आचार्यसु तामुद्धृत्य
बबन्ध बन्धुरस्कन्धभागे भूपतेः ।

अथ नरपतिः प्रीतिमुपदर्शयन् आचार्याय रत्नानामेवं
विधाना मनर्हा एव प्रायशः पुरुषाः तपःसिद्धिरियमाचार्यस्य
देवताप्रसादो वा के वयमात्मनोऽपि किमु ग्रहणस्य प्रसा-
दस्याख्यानस्य नादर्शनात् प्रभृति प्रभूतरुग्णगण्टहीतेन हृद-
येन सङ्कल्पितमिदमामरण माचार्येण उपयोगाय शरीरं अत्र
कामचारीव कर्त्तव्यानामिति समतिक्रान्ते च कियत्यपि काले
गते चैकावलीवर्षानामालापि लोकस्यास्यान्तरं लब्धा विस्त्रये
न्नातरि राज्यश्रीस्ताम्बूलवाहिनीं पत्रलता माह्वय उपांशुक-
र्णमूले शनैरादिदेश ! दर्शितविनया पत्रलता पाथिवं व्यज्ञा-
पयत् देव ! देवी विज्ञापयति न स्मराचार्यस्य पुरः कदाचिदपि
कुतोविज्ञापना इदं हि श्रुत्वामसह्यतां व्याहारयतः हतदत्त-
दशाश्रित्विबिनयमवलानां हि प्रायशः पतिरवनीं वाचालम्भ-
भयविकलानां तु दुःखानलेन्वनायमानं प्राणिति शालीनत्वमेव
केवलमार्थागमनेन कृतोऽपि प्रतिहतो मरणप्रयत्नः यतः कापा-
यग्रहणाभ्यनुज्ञयानुगृह्यतामपुण्यभाजनं जन इति जनाधि-
पतिस्तु तदाकर्ण्य तुष्णीमेवातिष्ठत् ।

अथाचार्यः सधीरमभ्यघात् आशुभ्रति ! शोकोऽपि
नाम विपर्ययः पिशाचस्य रूपान्तर माक्षेपस्य तावत्स्यन्त-
मसः विषयस्यान्तकं भ्रेतनगरनायकोऽयमनिवृत्तया दृष्ट-

नोऽय मन्त्रयोरराजयन्त्राय मलच्छीनिवासी जनार्दनोऽय मपु-
 ष्यपवृत्तः क्षपणोऽयमप्रतिबोधीनिद्राप्रकारोऽयमनलसधर्मा-
 सन्निपातोऽय मशिवसहचरोऽविनायकोऽयमबुधसेवितो ग्रह-
 मार्गोऽधर्मयोगसम्बन्धो ज्योतिष्प्रकारोऽयं स्नेहावायुः कीपोमा-
 नसादग्निः समभवत् भवादद्य क्षोभीरसा तिशेषो रागात् का-
 लपरिणामादन्तस्याजस्रत्वाविणो हृदयमहात्रयाबद्धल-
 साहान्धकारलक्षप्रवेशसरस्य प्राणतस्करस्य शून्यताहेती-
 र्महाभूतग्रामाघातकस्य सकलविग्रहक्षपणदक्षस्य दोषचक्रव-
 र्त्तिनः कासश्वासप्रलापोपद्रवबद्धलस्रदेहदीर्घरोगस्यासद्गूढहम-
 सुत्थितस्य सकललोकत्रयकधूमकोर्जितातापहरणरुचेरनभ्रवि-
 ज्ञापितस्य स्फुरदनवद्यविद्योतमाननिग्रहप्रय्विगहनगूढगर्भगहन-
 गम्भीराणि भूरिकाव्यकथाकठोराणि बद्धशास्त्रोदहनवृहन्ति-
 दिषामपि हृदयानि नालं सोढुमायातं किमुत च नवमालिका-
 कुसुमक्रोमलानां सरसनिबिडितन्तुदुर्बलानामवलानां हृदयमेवं
 सत्यपि सत्यव्रते! वद किमत्र क्रियते क उपालभ्यते कस्य पुरस्ता-
 दुच्चैराक्रन्द्यो हृदयदाहिदुःखं वाख्याप्यते सर्वमक्षिणीनिमील्य
 सोढव्यमेव मूढेन मर्त्यधर्मणा पुण्यवत्यः पुरातन्यः प्रवृत्तयः एताः
 केन शङ्क्यन्तेऽन्यथा कर्तुं संसरन्त मन्तन्द्दिवं द्राघीयसोजन्मजरा-
 भरणषटीयन्त्रराजिरञ्जितं सर्वपञ्चजनानां पञ्चमहाभूतप्रपञ्चा-
 कुलइष्टितान्तःकरणव्यवहारदर्शननिष्पन्नाः सर्वङ्क्षया विषमा
 धर्मराजधर्मस्थितयः क्षणमस्य क्षममाणा गलन्त्यायुष्काला-
 कञ्चनकुशलाः निलये कालनाडिका जगति सर्वजन्तुजीवोप-
 हारपातिनि सिञ्चति चण्डिकेवाटन्ती अनवरतप्राणप्रचा-

शकटनपटवः प्रेतपतिपटहाः प्रतिदिशं पर्यटन्ति पेटकैः
 प्रतिपुरं प्रतप्तलोहलोहिताक्षाः कालकूटकान्तिकायाः काल-
 पाशपाणयः कालपुरुषाः भीषणकिङ्करघटीपुटपटुटङ्कारभय-
 ङ्कराः सर्वसत्वसरम्भणा घोराघातघोषणा दिशिदिशि वहन्ति
 बहुविधचिताधूलिधूसरितः प्रेतपताकापटुपटपतितग्टप्र-
 दृष्टयः कटशोकाकुलकुटुम्बिनि विकीर्णकेशकलापशबलशि-
 बिकासहस्रसंकुलाः किलिकिलायमानश्लथानशिबिरशिवा-
 शबज्ञापरलोकसार्थज्ञसार्थप्रस्थानरथ्यावीथयः सकललोककव-
 लावलेपनलम्पटा बहुला चिताङ्गारकालिकालरात्रजिह्वा-
 जीविनातिजीवतां त्वप्ति मशिचिता च भगवतः सर्वभूत-
 भुजो बुभुक्षुस्योरतिदूतवाहिनीचानित्यता तदीक्ष्णिका-
 काचमहाभूतग्रामगोद्योगात्रेषु भङ्गराणि गात्रयन्त्रपञ्जरदा-
 रूणि देहिनामशुभभोगावेशविवशा विशरारवः शरीरनिर्मा-
 णपरमाणवश्चिदुत्ता जीवनिबन्धनपाशतन्त्रीतन्त्रवः सर्वा-
 लना विश्वविनश्वरमेव मवधृत्य नात्यर्थं मर्हसि मेधाविनि !
 स्मृतिमतिमनसि तमसः प्रसरं दातुं एकोऽपि हि प्रतिसंख्यान-
 क्षणोदारी भवति धृतेः ।

अपिच दूरगलितेऽपि च शोके नन्विदानी मेवेक्षणीय एवायं
 ज्येष्ठः पितृकल्याणभ्राता भवत्या गुरुरितरथा को न बहुमन्येत
 कल्याणरूपमौदृशं सङ्कल्पं भगवत्याः काषायग्रहणकृतमखिल-
 मुज्वलप्रशमनकारणं भगवतीप्रवज्यायाः खल्लिदमात्मवतां
 महाभागस्तु भिनत्ति मनोरथमधुना यदयमत्र दिशति यदि
 भ्रातेति यदि ज्येष्ठ इति यदि वत्सल इति सर्वथा स्यातव्य-
 मस्य नियोगे इत्युक्त्वा व्यरंसीत् ।

उपरतवचसि तस्मिन् जगाद् नरपतिः आर्यमघ-
हाय कोऽन्य एव मभिदध्यात् अभ्यर्थितदैवनिर्मिता विष-
मपदावलम्बनस्तश्चा भवन्ति लोकस्य स्नेहदीप्रमूर्त्तयोमोहान्ध-
कारध्वंसनप्रदीपाः किं तु प्रणयप्रदानदुर्ललिता दुर्लभ-
मपि मनोरथमतिप्रीतिरभिलषति अतिप्रतिगृहीताः प्रथम-
मेव गुणःस्त्वावता कायकलिमुचा जनेन उपयोगस्तु निरूप-
योगस्यास्य लघूनि गुरूणि वा ।

अथ तथा तस्याभिनन्दितप्रणये पार्यवस्तामुषित्वा विभा-
वरीमुषसि वस्त्रालङ्कारादिप्रदानपरितोषितं विससर्ज निर्घात-
माचार्येण सह स्वसारमादाय प्रयाणकैः कतिपयैरेकतट-
मनुजाङ्गवि निविष्टं प्रत्युज्जगाम । तत्र राज्यश्रीव्यतिकर-
कथाः कथयतरव प्रणयिभ्यो रविरवततार गगनतलात्
बहलमधुपङ्कपिङ्गलपङ्कमाकुर्वमञ्जुकोच चक्रवाकवल्लभो वा-
सरः विप्रकीर्णरुधिरधारावर्णवर्णानि लोकालोकानि यजुं-
षीव याज्ञवल्क्यवक्त्रान्तानि निजवपुषि पाटलत्विषि पाप
मुषि पूषा पुनरपि सञ्जहार जालकानि रोचिषां क्रमेण च
स मुमोच पद्मरागरोचिष्णु रूष्णांशु रूष्णीषवन्धबद्ध पञ्चिमा-
चलस्य सहजचूडामण्डिरिव वृकीदरकरपुटोत्पाटितप्रत्य-
ग्रशोणितशोणाङ्गरागरौद्री द्रोण्यायनस्य रुद्रभिन्नादानद-
क्षकरमघ्ननमुक्तमुण्डशिरानालनाडिरुधिरपूरितरश्मिककपिलः
कपालकर्परद्वव पैतामहः पितृवधकुपितरामरागरचितपृष्ठी-
कण्टककार्तवीर्यः सकूटकुट्टाककुठारमुण्डनतुष्टदुष्टक्षतकण्ठ-
कुहरकुल्याप्रणालीसहस्रपूरितो हृदयद्वव च दूरारोहिधीरैः
धीरो भयनिगूढकरचरणमुण्डमालाकृतिः गुरुसगरखरनखर

प्रहारजरसत्वररूचापेक्षणाक्षिप्तक्षतजोक्षिता विहारसुरकमठ
 इव विलोक्यमानो नभस्यरुणगर्भो मांसपिण्ड इव खण्डित-
 मानमानीय कालातिपातदूयमानदाक्षायणीक्षिप्तस्तटे मेरो-
 रसुरबधाभिचापरूपपिण्डुनः शोणितक्वाथकषायित कुक्षि-
 रतिविशङ्कटकाटाहइव बार्हस्पत्यसद्योगलितदानवदेहालो-
 भितोपलेपभीषणो सुखमण्डलाभोग इव महाभैरवस्य सुहृत्त-
 मट्टश्यत

वेदान्तावलखितनिगृहीताद्र्मांसभादेव बभासे वासरा-
 वसानवेलावेतसीविततवालसन्धारागरज्यमानवरोरुमम्पुटविष्ट-
 मधुकैटभरुधिरपटलपाटलवर्णसमवसिते च सन्ध्यासमये चक्र-
 वाक इव निजकुलकण्टककृतयुगकरणीद्यताया दिवः श्रिया
 सह तलद्वीपविजिगीषया चलितायाः खेतद्वीपदूतइव चा-
 यत्या खेतभानुरूपानीयत निशायां नरेन्द्रा इति ।

इति श्रीहर्षचरिते अष्टमीच्छासः ।

श्रीहर्षचरितं सम्पूर्णमस्तु ।

